

22

KNIHOVNA
ČESKOSLOVENSKÉHO AKADEMICKÉHO SPOLKU
„PRÁVNÍK“ V BRNĚ.

RODINNÉ PRÁVO.

22-C-~~447~~
189a

NAPSAL

DR. JAROMÍR SEDLÁČEK,
ŘÁDNÝ PROFESOR OBČANSKÉHO PRÁVA NA PRÁVNICKÉ
FAKULTĚ MASARYKOVY UNIVERSITY V BRNĚ.

V BRNĚ 1954.

NÁKLADEM ČESKOSLOVENSKÉHO AKADEMICKÉHO SPOLKU
„PRÁVNÍK“ V BRNĚ.

Obecné pojmy práva rodinného.

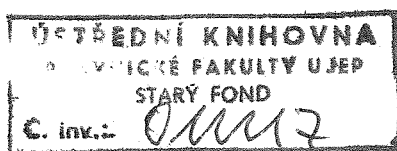
§ 1. Rodina.

1. **Sociální svazky.** — Člověk nežije nikdy osamoceně, je částí společnosti. Individualita lidská snad se stanoviska fyziologického objevuje se jako ukončený celek; než i zde učí nás fyziologové, že člověk rozdílem pohlaví směřuje k vyšší jednotce i fyziologicky, dále že dítě zrozené musí býti matkou živeno, která, jsouc touto fyziologickou funkcí do té míry vyčerpána, potřebuje podpory člověka, který tímto zaměstnán není; zde nastupuje funkce mužova. Jestliže fyziologie není s to úplně izolovati jediného člověka, tím méně tak můžeme činiti s hlediska jednajícího člověka, čili s hlediska norem. Ve světě norem jde o otázku, jak má člověk jednat. Základem vši morálky je poměr člověka ke člověku, čímž dva lidé uvedeny jsou určitou zásadou (normou) na stejnou rovinu. Jestliže dva lidé řídí se stejnou zásadou, je mezi nimi část totožná a s hlediska praktického (t. j. s hlediska jednajícího člověka) můžeme tvrditi, že oba lidé budou stejně jednat, že je mezi nimi něco společného. Tato společná část může býti pojímána jako jednota, která není ovšem podkladem fyziologického, nýbrž morálního. Jednotě této říkáme společenský či sociální svazek.

Otázka jsoucna těchto svazků činila značné potíže. Nehledě k tomu, že šlo začasť o naivní personifikování morálky, rozpor byl v samém pojmu jsoucna. Máme-li za to, že jsoucno dá se vyjádřiti jen biologicko-fyziologicky, pak jsoucno je dáno jen tímto způsobem a člověk existuje jen jako fyziologická jednotka. Chápeme-li jsoucno jako předmět něčeho, nač nutně musíme usuzovati, pak jsoucno je dáno i ve svazcích společenských, determinovaných normami. Jak oba pojmy jsoucna spolu souvisí, je věcí světového názoru a nikoliv věcí určité vědecké disciplíny.

2. **Organisovaná a organická společnost.** — Rozdíl organické a organisované společnosti zakládá se na rozdílu morálky a práva. Někteří filosofové uvádějí tento rozdíl na rozdíl pudu a rozumu, emoce a logiky. Otázka: »Jak mám jednat?« je základem vši moudrosti, která usměrňuje naše jednání podle určitých zásad. Jde o pud sebezáchovy, o pud rozmnožovací a tyto slepé pudy se usměrňují moudrostí lidskou. Kladou se závazky, hranice nespoutanému lidskému jednání. Základem je poučení a dobrovolné přijímání těchto zásad. Tedy společnost založená na dobrovolnosti a volnosti, jaká tanula na mysli osvícencům osmnáctého století. Žádná společnost však s tím nevystačila a musíme přijímati i normy, které spočívají na donucení. Je-li prvá společnost dána z nitra svých členů, je

Koupi od	~
Darem od	Společnost rodinná
v	První za Kčs
Inv. čís.	38.972
Sign.	

druhá společnost dohromady držena vnějším poutem. V daných sociálních svazcích shledáváme se s oběma systémy, které se navzájem doplňují. Systém donucení, čímž je v jádře právní řád, musí spočívat na systému dobrovolnosti, t. j. na morálce. Oba systémy obrací se na fyziologického člověka, na jeho přání, pudy a potřeby. Jen ta společnost, která dovede tyto sobě odporující si prvky řádně vyvážit, je harmonická a dovede v daných poměrech zaručit svým členům největší míru jistoty v tomto životě.

Protiklad organický a organisovaný je immanentní lidskému myšlení a v každé společnosti se s ním setkáváme. Nesmíme si myslit, že organická společnost byla a je jen rázu fyziologického. Společnost je podkladem volitivního a čím jednodušší jsou svazky společenské, tím více převádí se na jediný komplex normový. S počátku jsou to normy rázu náboženského, které řídí společnost. Náboženství vyrůstá z víry, tedy z nitra jedince, a tato náboženská společnost je převážně organickou společností. Spočívá na víře v nadpřirozeno a rodina je základem společnosti či lépe řečeno člen národa se stává členem jeho jen tím, že je členem rodiny. Národ a stát jeví se nám jako svazek rodin a rodiny jako sakrální jednoty.

3. Rodina. — Člověk má pud udržovat svůj rod a tento pud projevuje se pak pudem pohlavním, který se může v degenerované společnosti odloučit od pudu prvního. Romantické hledí získat princip nějakého poznání tím, že se obrací k primitivní společnosti lidské, kterou si konstruuje podle toho, jak chtějí onen princip formulovat. Tak tomu i při rodině. Jisto je tolik, že se na počátku lidské vzdělanosti shledáváme s rodinou organisovanou nábožensky, kde všichni členové rodiny považují se za tělesné potomky určitého božstva, které je symbolisováno nějakým zvířetem. Je to tak silné, že fyziologické svazky pokrevní před těmito náboženskými svazky úplně ustupují do pozadí. Nesmíme ovšem přehlížeti, že tato přírodní náboženství budují na pohlavním pudu a v tělesném spojení dvou osob spatřují něco posvátného. Tato sakrálně organisovaná rodina je charakteristickým znakem předkřesťanské společnosti.

Když křesťanství vnikalo do společnosti, byla tato rodina v úplném rozkladu a rozklad této rodiny ohrožoval celou antickou společnost. Křesťanství sice odstranilo sakrální organisaci rodiny, ale na druhé straně dovedlo dát rodině základ mravní. Justinianská digesta jsou živena více duchem státního absolutismu než duchem rodiny, kanonické právo papežské, které znamená další vývoj, zachycuje rodinu jako stárou a stěžejní organisaci lidskou a převádí rodinu zase na sakrální základ, ovšem zcela jiný, než byla antická rodina.

V novověku se počíná uvažovat o tom, že jedinec má být členem státního národa bezprostředně a nikoliv prostřednictvím své rodiny. Dále nastala na kontinentě v pozdním středověku změna tím, že pronikala zásada rovnorodosti, dědičnosti úřadů, čímž se společnost rozpadla na dvě části: na šlechtu a poddaný lid, bez přechodních možností, jako tomu bylo v Anglii. Rodinné svazky zůstaly privilegiem vyšších stavů. S počínajícím

uvědomováním této nerovnosti počíná i útok na tuto rodinu privilegovaných vrstev. Když Napoleon likvidoval revoluční radikalismus, upevňuje opět rodinu jako svazek manželů, rodičů a dětí. Totéž objevuje se i v našem občanském zákoníku. Starý šlechtický rod je úplně opuštěn a rodina přispůsobuje se měšťanskému pojetí o rodině, jaké bylo tehdy panující.

Nové směry některé důsledně obrací se proti této rodině a horuje se pro maternát místo paternátu, na němž je vybudována dnešní rodina. Nebezpečí maternátu je v tom, že složí celou tíhu budoucích generací na bedra ženina, takže bude tím žena více zatížena nežli nyní, anebo zavede se společná výchova dětí, čímž přetrhávají se přirozená pouta mezi rodiči a dětmi, která jsou pro zdravý národ důležitá, neboť životní rytmus rodičů a dětí se navzájem velmi podobá, takže každé jiné zařízení sociální péče zůstává jen nedokonalou náhražkou. Protirodinné směry mohou nahradit tento organický základ společnosti určitou organisací málo dokonalou, ale za to tím nákladnější. Z toho důvodu je rodina velmi důležitým základem lidstva.

Je přirozeno, že taková důležitá organisace byla předmětem touhy politiků, aby o ni mohli opřít svoji moc anebo aby ji mohli potříti tam, kde se jim jevila nebezpečnou. Centralisovaná moc státní v absolutismu až jedince či strany stavěla se k rodině zpravidla nepřátelsky (na př. justiniánská digesta), naproti tomu decentralisovaná společnost považovala rodinu za základ sociálních svazků (na př. Anglie, Švýcarsko a i.).

4. Rodina s hlediska právního řádu. — 1. Co uvedeno je pod číslem 1—3, je zachyceno pod hlediskem volitivním či (s hlediska právního řádu řečeno) pod hlediskem politickým. Nyní chceme upozornit na to, jak se nám objeví rodina pod hlediskem pouhého právního řádu. Rodina se i v právní vědě chápe jako jednotka, což znamená, že máme danu právní normu, která stejně zachycuje členy rodiny, takže v této normě se nám rodina jeví jako jednotka. Tento pojem rodiny objevuje se nám jako pojem systematický, t. j. určíme, jaké náležitosti má mít tato rodinná jednotka, a najdeme-li normy právní, které takovou jednotu stanoví, říkáme, že tyto normy upravují rodinu.

2. Vedle toho jde o druhou otázku, která bývá se subjektivním právem úzce spojována; tou je delegace k vydávání norem pro okruh osob, tvořících rodinu. Tam, kde centralisace státní je tužší, kde delegace norem je malá, tam rodina v tomto smyslu zmizí vůbec nebo skoro úplně. Otázka je, kdo má být delegován, aby vydával takové normy. Římský pater familias měl okruh delegační velmi značný, ač byl vázán rodinnou radou a předpisy policejními, přece příslušelo mu *ius vitae necisve*. Tento okruh se neustále zmenšoval, ale doposud muž jako hlava rodiny je autorisován, aby stanovil normy pro členy rodiny; kontravence těchto norem není sankcionována prostředky exekučního řádu, sankce jsou podstatně jiné. Na rozdíl od delegace ke smlouvám není zde pouze autorisace, nýbrž i povinnost takové normy stanovit. Začasté i členové rodiny jsou oprávněni domáhat se, aby norma taková byla stanovena.

3. V tom, co uvedeno bylo pod 1—2, je obraz toho, jak možno rodinu řešiti prostředky právními. Tyto prostředky jsou jen formální, obsah jejich určují politické postuláty.

4. Dosavadní nauka o soukromém právu byla dosti nejasná v pojmu rodiny. Soukromé právo bylo podle dosavadní nauky vybudováno na pojmu subjektivního práva, jímž se rozuměla autonomie v tom smyslu, že normotvůrce zavazuje sám sebe. Prototypem toho byla smlouva a celé soukromé právo chápáno pod aspektem dvoustranné smlouvy. V rodinném právu však osoba, delegovaná ke stanovení norem, normami svými zavazovala jiné osoby, což je podstatně rozdílné od majetkového práva. Tento rozdíl nedovedla dosavadní právní věda jasně vyjádřiti a hned mluveno o právu sociálních skupin na rozdíl od práva individuálního, hned o veřejnoprávní strukturu atp. Poněvadž jako jinde, tak i zde byl východiskem synkretismus hlediska kognitivního a volitivního, nemohlo se dojiti k žádnému určitému řešení ani politickému ani právnímu. Velká literatura o rodinném právu je toho smutným dokladem.

5. Liberalismus a ostatní směry XIX. století hleděly si předem majetku a soukromé právo bylo konstruováno jako právo majetkové. Ta doba nepřekonala ve střední Evropě hledisko, že rodina je privilegiem šlechty a nedopracovala se k tomu, že rodina je známkou svobodných lidí vůbec. Nadto bylo hledisko přísného individualismu, který na člověka pohlízel jako na izolovaného jedince. Individualismus tento připouštěl jediný svazek — svazek státního národa (ve Francii) nebo státu (v Německu). Mezi státem a národem nesměly býti žádné jiné svazky ani svazky rodinné. Úplně se tento individualismus neprotlačil nikdy, ale přece byl základním motivem XIX. století, který ovlivňoval velmi značně i právní vědu.

§ 2. Rodinné právo.

5. **Struktura rodinného práva v občanském zákoníku.** — Občanský zákoník ovládnán je značnou měrou individualismem, ale jen potud, pokud je slučitelný s ideou absolutistického státu dynastického. Jeho první díl je pracován pod vlivem justinianových digest, v právu osobním mělo na něj vliv církevní právo. Justinianské právo hodilo se do tehdejší doby velmi dobře. Nehledíc k tomu, že digesta platila skoro dvě tisíciletí jako obecné právo v Evropě, dlužno zdůrazniti, že doba Justinianova a doba redakce občanského zákoníka byla si do té míry podobná, že v obou šlo o osvícenský absolutismus, o nové uspořádání pořádku po dobách velkého rozvratu. Z rodinného práva občanského zákoníka vyňata byla vysoká šlechta, poněvadž její rodinné právo se řídilo rodinnými statuty (panující dynastie a jednotlivé rody, jako Liechtensteinové, Thurn-Taxisové atp.)

nebo rodovými fideikomisními testamenty a různými šlechtickými privilegii, občanský zákoník nastupoval jen subsidiárně. Dále vyňat byl z platnosti občanského zákoníka stav selský, pro nějž občanský zákoník platil také jen subsidiárně. Konečně platily zvláštní předpisy pro vojsko. Zbývalo tedy měšťanstvo a úřednictvo, s jejichž hlediska rodinné právo našeho občanského zákoníka bylo redigováno. Nesmíme zapomínati, že Zeiller vyšel z měšťanské rodiny štyrskohradecké a byl vysokým úředníkem ve Vídni.

* 6. **Přehled prvního dílu občanského zákoníka.** — První díl skládá se ze čtyř hlav:

- a) hlava první pojednává o právu statutárním (§ 15—43), a to:
 - aa) status libertatis (§§ 16—27);
 - bb) status civitatis (§§ 28—38);
 - cc) odmítná v obecném právu platící status religionis (§ 39);
 - dd) podává přehled status familiae (§§ 40—42);
- b) hlava druhá jedná o právu manželském (§§ 44—136);
- c) hlava třetí o právu mezi rodiči a dětmi (§§ 137—186);
- d) hlava čtvrtá o poručnících a opatrovnících (§§ 187—284).

V rodinném právu budeme se zabývatí manželstvím, poměrem mezi rodiči a dětmi, jakož i ochrannými zařízeními: poručenstvím a opatrovnictvím. Ustanovení občanského zákoníka byla v pozdější době značně měněna a právě předpisy práva rodinného byly značně změněny za republiky, jednak s hlediska sjednocení našeho práva soukromého, jednak s hlediska nových poměrů politických.

7. **Rodina.** — V občanském zákoníku rodina má dvojitý význam: jednak je to manželská dvojice s nesvěprávnými dětmi, která tvoří právní jednotu potud, že je stanovena rodinná autonomie (ve smyslu normové delegace), jednak je to pokrevní příbuzenstvo, tedy osoby pocházející od společných předků. K těmto dvěma pojmům rodiny druží se zařízení náhradní: osvojení, poručenství, opatrovnictví. Dále sem zasahuje v primitivnějších poměrech i starý římský pojem familiae jako společného bydliště a chlebiště manželské dvojice a jejich potomstva, svobodného i v manželství žijícího prvního i dalších stupňů. Tato nedílná rodina, dříve u nás velmi rozšířená (odkazuje na ni § 849

obč. zák.), zachovává se v primitivních a chudých poměrech na Slovensku. Konečně v úpravě rodinného jména máme zbytky římské agnácké rodiny.

* 8. **Skutečnosti určující rodinný poměr.** — Tyto skutečnosti jsou: sňatek, zrození, osvojení. Tomu odpovídá poměr mezi manžely, mezi rodiči a dětmi, po př. poměr mezi pokrevenci. Smíšením poměru manželského s příbuzenským dostaneme poměr švagrovský.

9. **Zákonná definice rodiny.** — Občanský zákoník definuje rodinu jako svazek prarodičů a jejich potomstva (§ 40). Definice odpovídá agnácké rodině, ale neodpovídá dnešním poměrům.

10. **Rodinné vztahy.** — Rodinné poměry zakládají se na

- a) manželství,
- b) příbuzenství,
- c) švagrovství.

§ 3. Příbuzenství.

11. **Příbuzenství.** — Dvě osoby jsou příbuzné, pocházejí-li od společného předka. Naše právo zná příbuzenstvo pokrevní, cognatio římského práva. V příbuzenství pokrevním nečiní se rozdíl mezi mužskými a ženskými příbuznými. Římská agnace má význam jen co do rodinného jména.

12. **Stupně příbuzenství.** — Stupně příbuzenství nemáme v zákoně přímo určeny. Ani v § 65, ani v § 731 n. není počítání stupňů určeno. Obvyklé je počítání římské podle počtu porodů, jež jsou mezi dvěma příbuznými.

13. **Druhy příbuzenství.** — Rozeznáváme:

- a) **linii přímou:** pocházejí-li dva příbuzní bezprostředně nebo prostředně jeden od druhého, t. zv. rodiče a děti (§ 42); příbuzní jsou vzestupní nebo sestupní;
- b) **linii nepřímou:** pocházejí-li dva příbuzní od třetí osoby, která je jim společným předkem, na př. sourozenci, strýc a synovec atd.;
- c) **plnorodé a neplnorodé příbuzenstvo;**
- d) **manželské a nemanželské.**

* 14. **Skutečnosti určující příbuzenstvo.** — Příbuzenstvo se určuje různými skutečnostmi. Jen fikce platí, že příbuzný právně je zároveň pokrevním. Poměr mezi matkou a dětmi určuje se porodem dítěte, mezi otcem a dítětem zplozením, které se však neurčuje přímo. Manžel platí za otce dětí manželky, pokud nedosáhne rozsudku, kterým se stanoví, že děti v manželství zrozené nejsou manželskými. Nemanželský otec určuje se souloží v kritické době. Konečně příbuzenský poměr může být založen i smlouvou — poměr osvojený.

15. **Linie otcova a linie matčina.** — V našem právu nečiní se zásadně žádný rozdíl, zda příbuzenství bylo zprostředkováno otcem či matkou: příbuzenský poměr k dědu s matčiny strany je stejný jako příbuzenský poměr k dědu s otcovy strany. Může nastati případ, že některý příbuzný je s druhým příbuzným ve svazku vícenásobném, na př. rodiče dítěte byli bratranec a sestřenice, pak staří rodičové jsou se svými vnoučaty příbuzní dvakrát, podobně staří rodičové. Totéž může nastati u kollaterálů.

16. **Význam příbuzenství.** — Příbuzenství má velmi různou právní relevanci nejen v právu soukromém, nýbrž ve všech skoro oborech práva (na př. v právu procesním tvoří podjatost soudcovu, nebo ve finančním při dani z obohacení). Pro soukromé právo má příbuzenství hlavně tento význam:

1. V linii přímé zakládá vzájemné povinnosti na výživu a zaopatření.
2. Příbuzenství vůbec zakládá nárok na poručenství.
3. Příbuzenství je za určitých předpokladů překážkou manželství.
4. Příbuzenství je důvodem zvýšeného ručení za dluhy (cf. § 1409, § 187 III. nov. v právu odpůrčím atd.).
5. Příbuzenství je důvodem delačním při poslušnosti ze zákona.

17. **Plnorodé a neplnorodé příbuzenstvo.** — Pocházejí-li dva kollaterálové od téhož rodičovského páru, jsou příbuzní plnorodé, na př. sourozenci, mají-li tytéž rodiče společné. Pocházejí-li dva kollaterálové jen od jednoho z rodičů a je-li druhý rodič rozdílný, pravíme, že jsou neplnorodí. Neplnorodým příbuzným říká se též nevlastní příbuzní. Na př. dva bratři mají společného otce, ale různé matky.

18. **Manželské a nemanželské příbuzenstvo.** — Manželské příbuzenstvo je dáno tehdy, pocházejí-li oba příbuzní z řádného manželství.

Nemanželské dítě je příbuzné:

- a) s ascendenty s matčiny strany a s kollaterály se strany její tak jako dítě manželské;
- b) s nemanželským otcem je v poměru omezeném na alimentaci rodinnou; s příbuznými svého otce není v rodinném poměru příbuzenském, podle některých speciálních právních předpisů se tento poměr respektuje.

§ 4. Švagrovství.

19. Švagrovství. — Poměr jednoho chotě (manžela či manželky) ku příbuzným druhého chotě jmenujeme švagrovstvím. Stupně švagrovství a příbuzenství jsou stejné.

20. Skutečnost zakládající švagrovství. — Švagrovství zakládá se vždy jen na manželství; konkubinát, nemanželská soulož na rozdíl od práva kanonického nezakládá poměr švagrovský.

21. Význam švagrovství. — Za republiky zrušena byla překážka manželství ze švagrovství pocházející (zák. 320/1919), čímž hlavní význam švagrovství byl odstraněn. Význam má jen co do podjatosti (na př. jako svědek poslední vůle, při převodu majetku, v právu odpůrčím atd.).

Na druhé straně nesmíme zapominati na to, že dítě manželské je příbuzné nejen se svými rodiči, ale i stejně s příbuznými obou manželů, takže jeden z rodičů jest příbuzný se svým dítětem a toto je zase příbuzné s příbuznými druhého rodiče, čímž vzniká vztah velmi úzký, který právní řád musí respektovati.

§ 5. Výživné.

22. Pojem. — Prostředky, kterých je zapotřebí k zachování fyzické i morální osobnosti lidské, jmenujeme výživou.

23. Kdo má nárok na výživu? — Nárok na výživu má:

- a) manželka proti manželu (§ 91);
- b) děti proti rodičům (§ 42), pokud nemají samy dosti prostředků hmotných i duševních (§§ 141, 171);
- c) rodiče proti dětem za stejných podmínek (§ 154).

Vedle toho v omezeném rozsahu: manžel proti manželce má nárok na pomoc (§ 90), vdovec nebo vdova nárok na nedostávající se slušnou výživu proti pozůstalosti zemřelého manžela (zemřelé manželky, § 796), řádně vyděděný nepominutelný dědic má nárok na nutnou výživu (§ 795). Ostatní případy výživy v občanském zákoníku uvedené (na př. §§ 947, 950, 1327) nespádají do povinné výživy.

23 a. V čem pozůstává výživa? — Buď v naturálním poskytování bytu, šatů, stravy, anebo v peněžité rentě. U dětí patří k výživě též výchova, ve všech případech patří k ní též ošetření lékařské a útraty pohřbu.

* 24. Zvláštní povaha výživy. — Nárok na výživu, resp. povinnost k výživě je úzce spojen se zachováním existence člověka. Nejde jen o majetkový poměr, ale přímo o člověka samotného. Člověk je dán nejen jako fyziologická jednotka, nýbrž i jako jednotka mravní, jako osobnost. Výživa je na hranici práv osobních a majetkových, tím je dána její zvláštní povaha. Rozsah povinnosti alimentární je určen jednak s hlediska osobního, jednak s hlediska majetkového.

S hlediska osobního:

- a) výživa se poskytuje jen pro přítomnou dobu a ne za minulou;
- b) o výši rozhodují osobní potřeby oprávněného.

S hlediska majetkového:

Majetek zavázaného je mezí, jež určuje rozsah povinnosti zavázaného.

25. Rozsah povinnosti alimentární. — Alimentární povinnost se má poskytovat v rozsahu určeném jednak majetkem zavázaného (resp. jeho příjmy), jednak potřebou oprávněného. Zvětšením majetku zavázaného a zvětšením potřeb stoupá povinnost alimentární. Tyto dvě meze jsou pružné a mohou se nestejně měniti.

26. Podmínky nároku na výživu. — 1. Podmínkou je potřeba oprávněného, která má býti uhrazena. Úhrada někdy má býti poskytnuta zavázaným v plném rozsahu (jako manžel manželce) anebo jen subsidiárně, nemá-li oprávněný sám dosti prostředků (u ostatních oprávněných).

2. Zákonným nárokem na výživu nemají býti uhrazeny všechny potřeby oprávněného, nýbrž zákon je odstupňuje nestejným způsobem. Manžel má manželce poskytovat výživu způsobem přiměřeným svému jmění, resp. svým příjmům a svému stavu (§ 91), rodiče svým manželským dětem slušnou výživu (§ 139), vdovec nebo vdova má z pozůstalosti obdržeti slušnou výživu (§ 796), vyděděný nepominutelný dědic má dostati nutnou výživu (§ 795). V tom není míra stanovena jen jměním zavázaného, nýbrž i životní mírou jeho a oprávněného. Jisto je, že životní míra celé rodiny má býti stejná, proto má manžel a otec podle této životní míry úhradu poskytovat. Tak

podle § 91, § 139. Nemanželské dítě, které není uzavřeno v legitimní rodině, má jen nárok na výživu přiměřenou jmění zavázaného, aniž tím je stanovena povinnost stejné životní míry; v tomto případě životní míra matčina bude značnou měrou rozhodující pro stanovení potřeb.

3. Nerozhodné je, zda si oprávněný snad zaviniil svoji nezpůsobilost se sám živiti.

27. Závazek výživy. — 1. Zavázaný má poskytovat výživu podle možnosti, to znamená, že jeho vlastní výživa tím ohrožena býti nesmí. Potřeby, které jsou dány sociální funkcí zavázaného, tím mohou býti v úhradě zmenšeny, ale nesmí býti ohroženy.

2. Zavázaný je podle § 1 zákona č. 4/1931 povinen opatřiti si prostředky, aby mohl dostáti svým vyživovacím povinností. Nemá-li jmění nebo stálých příjmů, aby z nich mohl hraditi potřebný náklad, je povinen vykonávat podle možnosti a podle svých schopností takovou činnost, aby z jejího výtěžku mohl řádně dostáti svému závazku.

3. Stanovena byla povinnost opatřiti si takové hmotné prostředky, aby své vyživovací povinnosti učinil zadost. Míra přenesena byla na potřeby oprávněného, které jsou zákonem limitovány. Limit zákonný je jednak právě životní míra oprávněného, a životní úroveň zavázaného arg. § 4 citovaného zákona. Při výživě nutné nebude sporu, neboť jde o holé zachování fyzické existence, při výživě přiměřené je dáno omezení životní mírou.

4. Zákon jako měřítko uvádí kasuisticky jeden případ míry závazku: jestliže se zavázaný vzdal v posledních třech letech majetku nebo vzdal-li se bez důležité příčiny dosavadní výdělečné činnosti anebo ji zaměnil za méně výnosnou, má soud přihlížeti k majetkovým a výdělečným poměrům v době, než tak učinil (§ 4). Tento případ vyslovuje myšlenku v odstavci 3 uvedené.

28. Podpůrné ručení za výživu. — Podpůrně ručí za výživu namísto povinné osoby:

- a) Osoba blízká (§ 2, odst. 2), která přijímá bezplatně služby, za něž bývá obvyklá odměna, ručí do výše obvyklé odměny (§ 2).

- b) Kdo, nemaje vyživovací povinnosti proti zavázanému anebo nad její míru poskytuje prostředky výživy zavázanému, takže tento si nehledí výdělečné činnosti, ručí se zavázaným rukou společnou a nerozdílnou (§ 3).

29. Měnivost výživy. — Podle toho, co bylo řečeno, plyne, že výživa není nikdy určena definitivně, neboť se mění potřebami oprávněného a majetkem dlužnickovým. V důsledku toho může soudce zvětšovat nebo zmenšovat rozsah výživy, ba může vysloviti, že toho času není povinen výživou a později tuto povinnost zase stanoviti. Následkem toho res judicata platí jen s výhradou rebus sic stantibus a obě strany mají na vůli, aby ve svůj prospěch uplatňovaly, že nastala změna poměrů, odůvodňující buď zvýšení nebo snížení závazku. Rozhodnutím se stanoví povinnost k výživě do budoucna a ne za dobu minulou.

30. Povinnost k výživě a sociální opatření. — Povinnost k výživě netýká se jen té osoby, která na ni má nárok. Naše kultura je ovládána zásadou, že nemůžeme nechat člověka bez pomoci a proto, kde rodinná výživa nestačí, nastupuje veřejné sociální opatření. Z toho důvodu souvisí úzce obě spolu a výživa, která je založením vnitřně rodinným, stává se velmi důležitým činitelem veřejným. Proto nemůže se nikdo vzdáti nároku na nutnou výživu.

31. Zbavení svéprávnosti jako zajištění výživy. — Částečně mohou býti zbavení svéprávnosti marnotratníci, alkoholici, ti, kdož nadužívají nervových jedů, vydávají-li sebe nebo svoji rodinu v nebezpečí bídy (§ 2 cís. nař. 207/1916). Rodinu v nebezpečí vydávají jen ti, kdož mají tuto rodinu živiti. Tím, že se odejme těmto osobám možnost dispozice s majetkem, a že se jim odejme způsobilost se zavazovati, a že se majetek jejich dá pod soudní ochranu, dává se možnost osobám na výživu odkázaným, aby mohly býti živěny z tohoto jmění. Srov. §§ 25, 26 cís. nař. 207/1916.

32. Nárok na výživu. — 1. Nárok na výživu, zakládající se na poměru rodinném, neřídí se předpisy majetkoprávními, obsaženými ve druhém díle občanského zákoníka. Je sice předmět nároku v jádře také hodnoty majetkové, neboť jde o předměty k zachování lidské existence, ale předmět není rozhodným, rozhoduje jen a pouze předpis právní. Předpis, upravující povinnost vyživovací, je různý od předpisů upravujících právní poměry

obligační. Je sice možno použití těchto předpisů analogicky, ale není možno jich užívatí subsidiárně.

Zvláštní náležitosti rodinné výživy vyznačovalo římské právo: *aequitas, caritas sanguinis, paterna pietas, ratio pietatis, officium, debitum pietatis*, srov. D 25, 3.

2. Nároky dobrovolně rozvedené manželky (§ 1264), nemanželského dítěte (§ 171) proti pozůstalosti otcově mají zvláštní ráz odchylný od ostatních nároků alimentálních a podobají se více majetkoprávním pohledávkám. Podobně je tomu s vyživovacím nárokem podle § 1328.

33. Konkurence závazků. — Můžeme mít více zavázaných osob, které jsou současně povinny vyživováním:

a) Subsidiárně, jako: otec, matka, staří rodiče vůči dětem (§§ 141, 143), nebo manžel, rodiče manželky vůči manželce (§§ 91, 141, 143). Nejprve má podle svých možností dáti výživu prvně zavázaný, jestliže jeho majetkové poměry nedovolují uspokojiti potřeby oprávněného, přichází na řadu další atd., podle svých majetkových poměrů, až je potřeba uspokojena.

b) Kumulativně, jako je vyživovací povinnost dětí vůči rodičům (§ 154). Děti mají potřebu rodičů uspokojiti poměrně podle svých majetkových poměrů.

34. Konkurence nároků. — Stává se, že jeden povinný má dávatí výživu více osobám. V zákoně nemáme žádného předpisu. Konkurojí manželka a děti (§§ 91, 141), ale manželka je povinna manžela podporovati (§ 90), tedy musí své nároky tak omeziti, aby řádná výchova dětí byla možná. Konkurovati mohou rodiče a děti, tyto mají býti řádně vychovány a zaopatřeny (§ 139), oni jen živeni (§ 154), mají tedy děti přednost před rodiči. Děti nemanželské mohou konkurovati s manželskými, přednost mají děti manželské, které mají býti živeny a vychovávány podle stavu a jmění, kdežto nemanželské jen podle jmění rodičů (§ 166).

35. Nezczitelnost nároku. — Nárok na výživu je dán za účelem zachování existence lidské, *capitis*, tedy to, co občanský zákoník také jmenuje osobním právem. Podle občanského zákoníka nezískává se osobní právo žádným jednáním, a také se

nemůže zciziti. V důsledku toho není možno zciziti nárok alimentální, není možno nárok ten převéstí na jiného. Jde o právo osobní, které není stejného druhu jako právo majetkové, proto je i kompensace vyloučena (§ 1438), neboť tím by se vzdával části své osoby, kterou by zcizoval za pohledávku svoji. Na výživné není možno vésti exekuci.

36. Výživa pro přítomnost. — Při výživě jde o zachování existence, tedy o prostředky pro přítomnou dobu. V době minulé existence byla zachována, tedy není výživa možná. *Nemo pro praeterito alitur*. Živil-li se oprávněný sám, živil-li ho třetí, pak může živitel, ať oprávněný sám či třetí, na zavázaném domáhati se náhrady podle § 1042, což je nárok čistě majetkový.

37. Ukončení alimentálního nároku. — 1. Alimentální nárok se končí vřbec dnem, kdy zanikl rodinný svazek, podmiňující tuto alimentální povinnost: tedy prohlášením nullity manželství, rozvodem, rozlukou, zrušením osvojení, smrtí zavázaného nebo oprávněného.

2. V daném případě zaniká povinnost poskytovatí prostředky k výživě buď vlastní nemohoucností povinného anebo odpadnutím potřeby u oprávněného.

38. Praxe. — Nároky proti osobám uvedeným v § 3 zák. č. 4/1931 Sb. z. a n. jest uplatňovati pořadem práva (Vážný, č. 11.146). — Proti usnesení poručenského soudu, jímž byl pro tentokrát zamítnut návrh, aby bylo trestně zakročeno proti nemanželskému otci, je poručenstvo oprávněno k rekursu (Vážný, č. 11.141). — Prozatímní opatření podle § 5 zák. č. 4/1931 Sb. z. a n. předpokládá, aby navrhovatel buď již dříve anebo aspoň současně s návrhem zakročil na soudě o určení nároku na výživu, po př. na výchovu nebo zaopatření nebo na plnění z něho vyplývající (Vážný, č. 11.256). — Prozatímní opatření podle § 5 zák. č. 4/1931 Sb. z. a n. lze navrhnouti bez ohledu na to, zda ten, kdo jest právně zavázán, má jmění nebo stálé příjmy. Domáhaje se zajištění výživného, splatného v jednom roce prozatímním opatřením, nemusí navrhovatel v návrhu na povolení prozatímního opatření uvéstí dobu, na kterou má býti opatření učiněno. Nevadí, že v usnesení povolujícím prozatímní opatření nebyla stanovena částka peněžítá, jejímž soudním složením se staví výkon povoleného opatření (Vážný, č. 11.520). — Zavázaným podle § 5 zák. č. 4/1931 jest, koho stíhá z jakéhokoliv právního důvodu povinnost k výživě, aniž se vyžaduje, aby o povinnosti té bylo i soudem rozhodnuto. I při prozatímním opatření může soud žádatí osvědčení nároku (Vážný, č. 11.838). — Závazek podle § 2 zák. č. 4/1931 jest omezen jen na osoby, jež zákon označuje za »blízké« a výše závazku nerovná se vždy výši výživného, jež zavázaný je povinen platiti,

nýbrž řídí se předpisy o zabavitelnosti zákonem předpokládané mzdy nebo odměny. Závazek podle § 3 není omezen jen na osoby »blízké«, rovná se co do výše výživného, jež platiti jest povinen zavázaný. Nároky podle § 2 a 3, třebaž byly uplatňovány z poměru nemanželského otcovství, nespádají do výlučné příslušnosti okresního soudu podle § 49, č. 2 i. n. (Vážný, č. 11.837). — Manželka, damáhající se zatímni výživy podle § 5 zák. č. 4/1931 Sb. z. a n., musí osvědčiti, že má nárok, aby jí manžel poskytoval výživné v penězích mimo domácnost (Vážný, č. 12.178).

Přehled o literatuře rodinného práva.

Literatura rodinného práva je dvojího druhu: buď je to dogmatický výklad, anebo je dána hlediskem sociologickým. Toto sociologické hledisko je v oboru rodinného práva obzvláště lákavé: jde o svazek sociální, rodina jako nejstarší a nejprimitivnější svazek společenský, dále jde o povinnosti, jejichž obsah není určen majetkem, kde jde o právní sankce pro etické hodnoty (entelechie člověka, řád společenský). Toto spojení etiky s právem je pro některé směry sociologické velmi charakteristické.

U nás sociologický směr je charakterisován spisem Josefa Vacka Právěk a manželství (Praha, 1912, 1913). Spis tento z kultických obřadů východních náboženství usuzuje na prvotní formu manželství a rodiny na podkladě maternátním, zapomíná však na to, že tato náboženství měla silný prvek sexuální a že zakládala se na zbožnění prvku mužského a ženského, a co Vacek uvádí, je dokladem kultu ženství s tendencí překonati synteticky protivu mužství-ženství. Maternát od dob Bachofenových stal se velkou módou v sociologii. V nejnovější době pro něj bojuje lord Russel ve svém spise Manželství a mravnost, metodou čistě romantickou, podle zásady primitivní stav na počátku vývoje je správný a podle toho se máme řídit. Tato metoda je pro sociologii velmi charakteristická. Jde ovšem o naivní synkretismus poznání kausálního a normativního. Celý směr se nedostal nad Hegelovu spekulativní dialektiku.

Dogmatický směr u nás nemá skoro žádné literatury. Je velmi příznačné, že ani Randa, ani Stupecký se nezabývali rodinným právem. Oba byli pravými lidmi své doby, doby rozkvětu liberalismu, kdy právo mělo chrániti jen majetek. Ani jejich odchovanci nám nepodalí zevrubnější výklad rodinného práva.

Máme jen populárně psanou příručku Emila Svobody (Rodinné právo, 1921); studijní příručka Jana Krčmáře byla vydána jako rukopis, tedy podle autorského práva publikována nebyla. Zachovávající přání autorovo, považujeme ji za nepublikovanou.

Jednotlivě: Emil Svoboda, Rodinné právo (1921); G. Kreiml, Rodinné právo (České právo, roč. 3, str. 37); B. Kafka, Rodinné právo, návrh subkomise pro revisi občanského zákoníka (1924); A. Ráth, Práva mezi mužem a ženou v Uhorsku (Sborník, roč. 6, str. 167); F. Laurin, O bezženství duchovních (1878), E. Ott, O významu a dosahu konvencí evropských států, uzavřených v Haagu dne 12. června 1922 ve věcech manželských (Sborník, roč. 16, str. 1); Jaroslav Čabrada, Unifikácia občanského práva najmä práva rodinného, dědičského (Naša unifikácia, 1922, str. 69).

A. Ehrenzweig, System des österr. allgem. Privatrechts, II. 2. Familien und Erbrecht (Wien, 1923), v. Anders, Das Familienrecht, 1887, v. Anders, Grundriß des Familienrechtes (2. vydání, 1911), Krasnopolsky, Lehrbuch, sv. 4 (1911), Hofmann, Verwandtschaft und Familie (1891), Schroeder, Das Recht der geschichtlichen Ordnung (1893), Grosse, Die Formen der Familie und die Formen der Wirtschaft (1896).

A. de Page, Traité élémentaire de droit civil belge, principes, doctrine, jurisprudence. T. I. La famille (1933); P. Janet, La famille; Ch. Lefebvre, La famille en France dans le droit et dans les moers; Le Play, Organisation de la famille; Duprat, Le lieu familial (1924); Planiol-Rippert, Traité théorique et pratique de droit civil, t. 2; Planiol, Traité élémentaire de droit civil, t. 1.

Výživa: v. Hussarek, Die familienrechtliche Alimentation nach österr. Rechte (Zeitschrift für das Privat- und öff. Recht, 1893); Börsch, Der Schutz der Unterhaltsberechtigten (Richterzeitung, roč. 13, str. 57); Epstein, Geschichte die Festsetzung der Verbindlichkeit nach § 2, § 5 vom 16. Dezember 1930, Nr. 4 Slg. ex 1931 strittig oder außerstrittig (Richterzeitung, 1932, str. 83); Fux, Das Alimentationsschutzgesetz (Juristenzeitung, roč. 12, str. 161); Gerlich, Exekuce pro výživné (Všehrd, roč. 12, str. 294); Gerlich, Alimentační zákon čsl. (Brno, 1931); Heller, Das neue tschechoslowakische Unterhaltsschutzgesetz (Gerichtszeitung, roč. 82, str. 232); Kučerová, Činnost úřadovny pro péči o mládež při praktickém provádění t. zv. alimentačního zákona za rok 1931 (Soudcovské listy, roč. 12, str. 158); dále články v Soudcovských listech, jejichž autoři jsou Müller (roč. 12, str. 122), Růžek (roč. 12, str. 220, roč. 13, str. 20), Šimák (roč. 12, str. 119), Šonka (roč. 12, str. 185, 204), Tvrdoň (roč. 12, str. 222), Šonka, Příspěvek k výkladu § 8 alimentačního zákona (Věstník čs. spol. pro právo trestní, roč. 8, str. 109).

ČÁST PRVÁ. Manželství.

Kapitola prvá.

Jak se uzavírá manželství.

§ 1. Smlouva manželská.

39. **Pojem manželství.** — Manželství je trvalý svazek dvou osob různého pohlaví, jehož obsahem je životní společenství manželů; sociálním účelem manželství je plození a výchova dětí.

40. **Smlouva manželská.** — Manželství se zakládá smluvním projevem vůle obou manželů v předepsané formě (§ 44). Obsah smlouvy je však zákonem předepsán, čímž se liší tato smlouva od smluv obligačních, kde stranám je zůstaveno na vůli, aby samy obsah smluvní stanovily.

41. **Podstatné náležitosti manželství vůbec.** — Podstatné náležitosti manželství jsou: a) různost pohlaví, b) smluvní konsens v předepsané formě. Není-li těchto náležitostí, není vůbec žádného manželství, ani manželství neplatného, a nemůže býti spor o neplatnost manželství.

41 a. **Vyloučené úmluvy.** — Snoubenci mohou jen prohlásiti konsens, jehož obsah je zákonem stanovený, a nemohou žádnou výhradu k němu přičiniti. Tak najmě nemohou stanoviti, že manželství se uzavírá jen za účelem legitimace nemanželského dítěte a že pak oba manželé svolí k rozluce, anebo že manželství se uzavírá jen na určitou dobu, nebo že nebude mezi manžely tělesného styku, anebo že manželé nemají povinnosti ku vzájemné pomoci.

* 42. **Prameny manželského práva.** — Hlavním pramenem zůstává občanský zákoník, který však byl pozdějšími předpisy velmi zásadně měněn. Uvádíme změny, které dodnes mají význam. Jsou to tyto:

- a) dv. dekret z 23. srpna 1819, č. 1595 sb. z. o řízení ve věcech manželských,
- b) dv. dekret z 15. června 1835, č. 39 sb. z. s. o dětech zrozených v manželství rozvedeném,
- c) císařské nařízení z 29. září 1859, č. 217 ř. z. o zrušení politického konsensu pro židy,
- d) změny, které jsou obsaženy v konfesijních zákonech z r. 1868 a následujících, byly shrnuty a prohloubeny v zákoně ze dne 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n. v tu zásadu, že forma konsensu je předepsána alternativně, že není žádného rozdílu mezi konfesemi a že manželství je obecně rozvížitelné.

2. Na Slovensku platí článek zákonů XXXI z roku 1894 a článek zákonů I z roku 1911 a zákon č. 320/1919 Sb. z. a n.

43. **Hledisko právní na manželství.** — Právo je souhrn norem heteronómních a proto, přicházejíce z vnějška, obrací se jen ke vnějšímu jednání lidskému. Dnešní právní řády omezují se jen na tento výsek a nehledají spojení s náboženstvím v tom smyslu, že by prostřednictvím právního řádu mělo se určovati náboženství. Donucení ve věcech víry je vždy neúčinným prostředkem a jen tam, kde jde o víru v moc a v donucení, může míti význam. Proto právu je manželství právním jednáním, neboť právo končí se tam, kde se končí právní normy. Proto právní řád nemůže normovati manželství jako instituci náboženskou. Otázka tato nesouvisí pojmově ani trochu s otázkou rozvížitelnosti manželství, s níž spojována bývala v XVIII. a XIX. století.

Tím není nijak dotčena mravní hodnota manželství. Jde-li v manželství o zrození člověka a je-li člověk entelechií, pak jde v manželství o to, jak rozluštiti entelechii muže, ženy a dítěte. V tom je mravní problém manželství.

44. **Zásady našeho práva.** — Naše právo je ovládáno zásadou, že manželství má býti zcela svobodně uzavíráno, ale jakmile bylo jednou platně uzavřeno, nemůže býti zrušeno pouhou srovnalou vůlí stran, nýbrž že zrušení svazku manželského nastává buď jen smrtí jednoho z manželů anebo soudcovským výrokem. Nedostačí pouhý konsens stran — affectio maritalis —, zapotřebí je formálního konsensu za úřední asistence buď úředníka správního anebo osoby duchovní. Tím liší se naše právo zásadně od pozdního práva římského, které kladlo úplný důraz na t. zv. affectio maritalis, čímž úplná volnost rozchodu byla umožněna. Úpadek pozdně-římských společenských řádů, které doprovázel tento zjev, zavdal příčinu ke snaze, aby stálostí rodinných svazků společnost se ozdravěla, což vedlo k tuhé organisaci kanonického práva, které ustáleno bylo na koncili tridentském. Proti tomu evangelické směry připouštěly tu větší, tu menší volnost rozchodu manželů. Toto hledisko evangelické mělo značný vliv na

moderní zákoníky a dnešní osobní právo manželské určeno je dvěma hledisky: katolickým o nerozvižitelnosti pouta manželského a evangelickým o rozvižitelnosti jeho za určitých předpokladů.

* 45. **Zákonná definice.** — Občanský zákoník v § 44 uvádí, že v manželské smlouvě prohlašují dvě osoby různého pohlaví zákonným způsobem svou vůli žítí v nerozlučném společenství, ploditi děti, je vychovávatí a sobě navzájem pomáhati.

Tato definice odpovídá názorům doby redaktorů občanského zákoníka a také tehdejšímu stavu. Nerozlučnost neznamená, že svazek se vůbec neruší, nýbrž jen, že se neruší dohodou stran, neboť i podle původního občanského zákoníka manželství nekatolíků bylo rozvižitelné.

Dále je předepsáno, že snoubenci musí projevití zákonným způsobem konsens. Úřední osoba intervenující není jen ad probationem actus, nýbrž ad solemnitate. S hlediska našeho právního řádu manželský konsens je vždy právním jednáním; sakrální povaha zdůrazňována.

46. **Konkubinát.** — Pro obor občanského práva je konkubinát zcela bez významu, nečiní se rozdíl mezi náhodným mimomanželským stykem a trvalým. Některé popřevratové zákony braly zřetel na konkubiny (družky života), ale jen pro obory jimi upravované.

* 47. **Ne-manželství a neplatné manželství.** — K platnosti manželství je zapotřebí dvou snoubenců rozdílného pohlaví a konsensu v předepsané formě. Není-li ani toto, nelze mluvití o manželství vůbec, tedy nelze toto manželství ani zrušití pro neplatnost. Tak je tomu, uzavrou-li sňatek dvě osoby stejného pohlaví, nebo není-li druhého snoubence vůbec, na př. uzavřeno-li manželství zmocněncem a zmocnitel byl v době celebrace manželství již mrtev. Dále uzavrou-li snoubenci sňatek před duchovním církví státem neuznané, před úřadem, jenž není vůbec příslušným. Konečně sem patří konkubinát, k němuž počítatí je i t. zv. volné manželství.

2. Neplatné manželství má tak dlouho účinky manželství, pokud nebylo prohlášeno za neplatné. Je to svazek dvou lidí, který má minimální náležitosti, uvedené v odstavci předcházejícím. Neplatné manželství je takové, jestliže byl sňatek uzavřen, ačkoliv byla dána překážka manželství.

3. Případy, kde jde o zločin uzavřením manželství spáchaný, jako je incest a bigamie, budeme posuzovatí podle zásady ne-manželství a ne neplatného manželství.

§ 2. Zasnoubení.

48. **Definice.** — Občanský zákoník označuje zasnoubení jako přípravnou smlouvu, obsahující slib uzavřítí budoucně manželství (§ 45).

49. **Nezávaznost zasnoubení.** — Zasnoubení je nezávazné potud, že nevzniká z něho žádný závazek slib splnití (§ 45), ale odstoupí-li jeden snoubenec, má druhý nárok na náhradu skutečné škody (§ 45).

50. **Vývoj zasnoubení.** — Podle kanonického práva zasnoubení bylo nutnou přípravou sňatku; zasnoubení zakládalo překážku manželství (impedimentum publicae honestatis); ze zasnoubení vznikal závazek uzavřítí sňatek. Snad toto zasnoubení bylo ohlasem manželských poměrů na konci starověku, snad se tím upravovaly zvyklosti raného středověku. Toto kanonické právo bylo u nás v platnosti až do císaře Josefa II., který je zrušil patentem z 30. srpna 1782, č. 73 sb. z. s., a prohlásil, že zasnoubení nemá žádného účinku. Tuto zásadu převzal i občanský zákoník, aby sňatek byl úplně svobodný.

* 51. **Náležitosti zasnoubení.** — Pro zasnoubení nepředepisuje zákon vůbec žádné náležitosti a dostačí tedy neformální konsens dvou osob různého pohlaví v budoucnu uzavřítí sňatek. Osoby ty musí býtí schopny, aby vůli svoji platně projevíly. Zapotřebí je způsobilosti k manželskému konsensu.

52. **Zasnoubení a manželství.** — Občanský zákoník, jednaje o zasnoubení (§§ 71—74, 78, 79, 84, 126, 130, 1220, 1247), má na mysli dvojí věc: jednak formální zasnoubení, které nemusí předcházeti sňatku, jednak přípravný stav, který musí sňatku předcházeti: osoby, které chtějí uzavřítí sňatek, musí se předem na tom dohodnoutí, aby mohly býtí vykonány vyhlášky a aby uvedly v pohyb úřední ústrojí, které má spolupůsobití při konsensu manželském. Potud je zasnoubení nutnou součástíí sňatku, pokud je zapotřebí přípravu ke sňatku vykonatí v dohodě obou stran. Občanský zákoník však ustanovuje, že ze žádné takové přípravy nevznikne závazek uzavřítí sňatek, a to je nejdůležitější obsah § 45.

53. Význam nezávaznosti zasnoubení. — Snoubenec nemůže druhého snoubence žalovati na uzavření sňatku. Zákon praví však dále, že zasnoubení nemůže býti učiněno závazným žádnou sankční normou ani stranami smlouvenou, jako je konvenční pokuta, ani rukojemstvím, ani směnkou (§ 45). Tím není ovšem řečeno, že by společnost svými zvyklostmi nemohla působiti na to, aby zasnoubení bylo dodrženo, i rodinná zařízení mohou klásti na to důraz.

* **54. Účinky zasnoubení.** — Nezávaznost zasnoubení je určena v předešlém odstavci. Zasnoubení, jako stav přípravy ke sňatku, má však řadu účinků, které nejsou dány smlouvou, nýbrž ze zákona:

- a) Zasnoubená dcera má nárok na věno (§ 1220), zasnoubený syn na výbavu (§ 1231), snoubenci mohou uzavíratí mezi sebou nebo s třetími osobami smlouvy svatební (§ 1217, dv. dekr. z 25. června 1817, č. 1340 sb. z. s.).
- b) Zruší-li se zasnoubení bezdůvodně, vzniká nárok na náhradu škody (§ 46 obč. zák.).
- c) Souložili-li snoubenci, může býti snoubenec, odstoupiv od zasnoubení, trestán podle § 506 (svedení pod slibem manželství) a je povinen dáti náhradu podle § 1328.
- d) Snoubenka vojína padlého za světové války může přijati jméno padlého snoubence (nař. min. sprav. ze 24. května 1917).

55. Odstoupení od zasnoubení. — 1. Oba snoubenci mohou kdykoliv zasnoubení zrušiti. Zákon rozeznává odstoupení důvodné a bezdůvodné (§ 46). Rozdělení toto nemá nic co dělati se zaviněním. Snoubenec má důvod odstoupiti od smlouvy, jestliže u druhého snoubence vyskytnou se takové okolnosti, z nichž může důvodně souditi, že manželství nebude možno udržeti; dále může odstoupiti od zasnoubení, jestliže u něho samotného náhodou nastanou okolnosti podobné. Není odstoupením od zasnoubení, nýbrž jeho zrušením, stane-li se jeden ze snoubenců nezpůsobilým uzavřítí sňatek, na př. pro šílenství (§ 48), anebo pro úraz mající za následek kastraci snoubencovu, anebo pro nastalou neschopnost soulože (§ 60).

2. Odstup je jednostranné prohlášení vůle jednoho snoubence, že nechce uzavřítí sňatek s druhým snoubencem. Snoubenec nemusí odstoupiti výslovně, dostačí takové chování, z něhož druhá strana musí důvodně souditi, že sňatek uzavřítí nemíní, na př. zasnoubení s jinou osobou atp.

3. Důvodem k odstupu mohou býti jen takové skutečnosti, které nastaly po zasnoubení, anebo se staly druhému snoubenci známými až po zasnoubení.

56. Účinky z odůvodněného odstupu. — 1. Strana, na jejíž straně není důvodu k odstupu, má proti straně, na jejíž straně takový důvod je, nárok na náhradu skutečné škody tím způsobené (§ 46), t. j. na náhradu nákladů a zařízení, učiněných vzhledem na budoucí sňatek, pokud tím se staly bezcennými a pokud tím majetek druhého snoubence (jeho rodičů) byl zmenšen. Je-li na obou stranách důvod, odpadá tento nárok.

Sem patří přípravy ke svatební hostině, zařízení bytu, které bylo nutno prodati z druhé ruky a tím mnohem levněji, než zač bylo koupeno. vzdala-li se snoubenka zaměstnání vzhledem na budoucí sňatek a nedošlo-li k němu, je poškozena. Podobně u snoubence (srov. protokoly I, str. 69).

2. Nikdy nemá snoubenec nárok na náhradu toho, co mu zmařeným sňatkem ušlo, poněvadž by to byl přímý nátlak na dodržení zasnoubení, což je podle našeho práva zásadně nepřipustno.

3. Nárok tento není nárokem na náhradu škody podle 30. hlavy II. dílu. Nepředpokládá zavinění, ale předpokládá, že je na straně druhé důvod k odstupu bez ohledu na to, která strana zasnoubení zrušila.

57. Účinky neodůvodněného odstupu. — Strana, která zrušila zasnoubení nemajíc důvodu, má druhé straně dáti náhradu v rozsahu takovém, jak uvedeno bylo v předchozím čísle. Dostačí pouhá skutečnost, že zasnoubení bylo zrušeno.

Otázka nastává, kdo má dokázati, že není důvodu. Podle obecných pravidel dokazovacích (ostatně dosti nejasně stanovených) má zpravidla vinu dokazovati žalobce (cf. § 323, § 1296), ale zde nejde o zavinění. Jisto je, že žalující strana má dokázati, že byl se žalovanou stranou zasnouben a že tato zasnoubení zrušila. Je další zásada obecně předpokládaná, a proto v zákoně jako samozřejmá pomínuta, že strany nemusí zpravidla dokázati, že nejsou dány okolnosti nárok vylučující. Nemáme zvláštního předpisu a proto soudíme, že žalobce nemusí dokazovati, že na něm není důvodu, nýbrž že to náleží žalovanému.

58. **Vrácení darů.** — Dary, které si věnovali snoubenci navzájem, mají býti vráceny, ač občanský zákoník nic o tom výslovně neustanovuje. Dary byly dány vzhledem na budoucí sňatek, když s toho sešlo ať důvodně, ať bezdůvodně, dary mají býti vráceny a darovací sliby jsou bez účinku, neboť základ darovací smlouvy (budoucí sňatek) odpadl. Opačné mínění odporuje zásadě vyslovené v § 45, že žádný ze snoubenců nemá mít ze zasnoubení žádné výhody. Dary běžné (na př. květiny atp.) vraceti není třeba, ani náhradu za ně dávat.

§ 3. Forma konsensu.

59. **Obřadnosti smlouvy manželské.** — Podle zákona č. 320/1919 je předepsána dvojí forma občanského sňatku, buď

- a) před správním úřadem, anebo
- b) před duchovním státem uznané církve.

Duchovní v této funkci je orgánem státu jako správní úředník.

59 a. **Přehled obřadnosti.** — Obřadnosti se skládají ze dvou částí:

- a) z vyhlášek,
- b) ze slavnostního projevu konsensu manželského.

A. Vyhlášky.

60. **Vyhlášky.** — Vyhlášky (či ohlášky) jsou veřejným oznámením, že dva snoubenci miní vstoupiti ve sňatek (§ 2 zák. č. 320/1919).

61. **Vyhlášky civilní.** — Politický úřad prvé stolice oznámí ve formě úředního ediktu, který se připevní na úřední desce po deset dnů (§ 3 zák. č. 320/1919). Vyhláška má platnost po šest měsíců (§ 6 l. c.). Není-li vyhláška aspoň pět dnů vyvěšena, je manželství neplatné.

62. **Vyhlášky církevní.** — Vyhlášky církevní konají se před věřícími při bohoslužbě o třech dnech zasvěcených. K platnosti je zapotřebí aspoň jedné vyhlášky (§ 12 l. c.).

63. **Význam vyhlášek.** — 1. Důležitost sňatku vyžaduje, aby sňatky se uzavíraly jen v případech dovolených. Úředník (duchovní) celebrující sňatek má se sice z osobních dokladů snoubenců přesvědčiti, zda mohou sňatek uzavřít, ale všechny překážky nemůže z těchto dokladů zjistiti, nehledě k tomu, že doklady mohou býti nepravé. Tomu má odpomoci co největší publicita konsensu manželského. Proto nařizuje zákon, že má býti uvedeno v obecnou známost budoucí uzavření sňatku vyhláškami.

Úředník (duchovní), jemuž překážka byla oznámena, nerozhoduje o ní sám, nýbrž prostě označí na potvrzení o vyhláškách, že překážka byla oznámena. Rozhoduje o ní úředník (duchovní), který celebruje sňatek (§ 8), tím, že odmítne celebrovati sňatek.

2. Vyhlášky mají obsahovati: jméno vlastní i rodové snoubenců, jejich rodiště, stav (zaměstnání) a bydliště (§ 70 obč. zák.). Dále mají obsahovati vyzvání, aby každý, komu je něco známo, co by překáželo tomuto manželství, oznámil to úřadu (duchovnímu), jenž vyhlášky předsevzal (§ 2 l. c.). K platnosti manželství dostačí, obsahují-li aspoň vlastní a rodové jméno snoubenců (§ 74 obč. zák.). Neobsahují-li aspoň toto, jsou neplatné, manželství je také neplatné. Z toho usuzuje praxe ne zcela správně, že nepravdivé udání rodiště, stavu a bydliště nevádí (srov. roz. n. s., Vážný, č. 1085).

64. **Místo vyhlášek.** — 1. Místně příslušným je úřad (duchovní), v jehož obvodu mají snoubenci řádné bydliště. Má-li každý z nich řádné bydliště v různých obvodech, vykonají vyhlášky úřady (duchovní) oba (§ 3, odst. II, III).

2. Civilní vyhlášky konají se vyvěšením písemného oznámení na úřední desce dotčeného úřadu a po př. na obecní desce obce, kde snoubenec bydlí (§ 3, odst. IV). Koná-li se pravidelný úřední den, má se zamýšlený sňatek vyhlásiti také na jednom nebo více úředních dnech i ústně (§ 3, odst. V).

3. Snoubenec musí bydlet v daném místě po šest neděl. Nebydlí-li ve svém bydlišti šest neděl, má se sečkat, až dovrší šestinedělní pobyt, nebo musí manželství také býti vyhlášeno v té obci, kde bydlil posledně po šest neděl (§ 4). Jiného subsidiárního místa nemáme, čímž lidem kočovným je fakticky zne-možněno uzavřít manželství.

4. Zákon praví, že snoubenec musí v místě »pobývati«, t. j. musí se tam fakticky zdržovati bez ohledu na to, zda v tom místě má též bydliště. Pobyt musí býti nepřerušovaný, krátké vzdálení se z místa pobytu nepřerušuje zákonné lhůty. Ustanovení § 4 není v souladu s § 3, odst. II.

65. **Platnost vyhlášek.** — Vyhlášky zůstávají v platnosti po šest měsíců, počítajíc od skončení lhůty vyhlášek. Není-li sňatek uzavřen do té doby, je třeba vyhlášky opakovati.

Toto ustanovení, které je převzato z dřívějšího práva a opětuje se ve všech skoro právech evropských, má ten význam, že publicita sňatku zůstane skutečně zachována. Dlouhou dobou mohou se změnit osobní poměry snoubenců do té míry, že sňatek, dovolený v době vyhlášek, později by se stal nedovoleným a mimoto obecnstvu by veřejnost sňatku úplně ušla.

* 66. **Lhůta vyhlášek.** — 1. Civilní vyhlášky mají býti vyvěšeny po deset dnů na úřední desce (§ 3, odst. IV). K platnosti manželství dostačí pět dnů (§ 5). To znamená:

- a) úředník smí sňatek celebrovati jen tehdy, byly-li vyhlášky vyvěšeny po deset dnů; nebyly-li vyvěšeny po deset dnů, ale byly-li vyvěšeny po pět dnů, je sňatek sice platný, ale úředník se dopustil porušení úřední povinnosti (t. zv. zákaz manželství);
- b) nebyly-li vyhlášky vyvěšeny aspoň po pět dnů, je sňatek neplatný (t. zv. překážka manželství).

2. Církevní vyhlášky mají se státi o třech dnech zasvěcených. Jsou-li tedy tři dni zasvěcené po sobě, dostačí tato třídenní lhůta (§ 12, odst. II, věta 1). K platnosti manželství dostačí aspoň jedna vyhláška. O významu toho platí to, co řečeno v předcházejícím čísle.

67. **Prominutí vyhlášek.** — Vyhlášky jsou prominuty:

- a) rozhodnutím zemského úřadu, je-li věc naléhavá anebo jde-li o osoby, o nichž se obecně za to má, že jsou již manžely (§ 7, odst. I);
- b) podle zákona, byla-li překážka odstraněna po uzavření manželství, t. zv. konsolidace manželství (§ 7, odst. III).

V prvním případě musí strany prokázati, že jim není známa žádná překážka zamýšleného manželství (§ 7, odst. I, věta 3).

68. **Sporné případy.** — Ze zákona není jasno, zda politický úřad první instance může zkrátiti lhůtu pod pět dní; u církevních vyhlášek je jasno, že nemůže odpustiti jedinou vyhlášku. Z toho plyne spíše, že úřad první stolice pod pětidenní lhůtu nemůže jíti, pak však ustanovení 3. věty, I. odstavce § 7 nemá valného smyslu.

B. Slavnostní projev konsensu.

69. **Civilní projev konsensu.** — Souhlasný projev obou snoubenců musí se státi před přednostou politického úřadu první stolice nebo jeho zástupcem v přítomnosti dvou svědků a přísežného zapisovatele (§ 8). Příslušným je úřad, který vyhlásil manželství.

70. **Právní význam solemnity.** — 1. Souhlasný projev v předepsané formě tvoří základ manželství, bez této formy není žádného manželství. Solemnita tato stanovena byla obecně tridentským koncilem a převzata do dnešních právních řádů. Ty právní řády, které koncilem tímto dotčeny nebyly (na př. ve Skotsku), trvají na neformálnosti smluvního konsensu, jako tomu bylo i v římském právu.

2. Od tridentské formy liší se však nynější forma tím, že úřední osoby a nupturienti jsou rovnocennými činiteli. Úřední osoba rozhoduje, zda sňatek má býti celebrován. Jeho rozhodnutí je správním aktem. Toto rozhodnutí je zrovna tak závažné jako konsens stran. Je-li překážka, má odepřít součinnost a jeho rozhodnutí tohoto obsahu znemožňuje, aby sňatek byl uzavřen.

Z toho tedy jde najevo, že solemnita sňatku má dvojí význam:

- a) rozhodnutí úředníka celebrovati sňatek, je správním aktem,
- b) projev manželského konsensu snoubenci je právním jednáním.

Jednotou formy je správní akt spojen s právním jednáním v jeden celek, který tím nabývá zcela zvláštní kvalifikace.

71. **Doklady k sňatku.** — Snoubenci mají předložiti (§ 78):

1. výkaz o provedených vyhláškách;
2. případné svolení k sňatku nebo doklad o svéprávnosti;
3. křestní resp. rodný list a osobní doklady;

4. případnou listinu, že překážka manželství byla odstraněna (o dispensi, o rozloučení manželství atp.).

72. Přítomnost snoubenců. — Oba snoubenci musí být současně přítomni a prohlášení konsensu musí se státi najednou, podobně jako římská sponse. Přítomnost snoubenců patří k solemnitě formy a proto nebylo by žádného manželského konsensu, kdyby tato náležitost nebyla zachována, třeba by affectio maritalis u obou snoubenců byla dána.

73. Zástupce. — 1. Snoubenec může být při projevu konsensu zastoupen zmocněncem, který je zmocněn jen k projevu manželského konsensu za zastoupeného snoubence. K jinému zmocněn není.

2. V plné moci, která musí být schválena zemským úřadem, musí být uvedeno jméno druhého snoubence. Odvoláním před sňatkem pozbývá zmocnění moci práva (§ 9 zák. č. 320/19, § 76 obč. zák.).

74. Kvalifikace zástupce. — Zástupce ke sňatku je spíše poslem než zástupcem v právním jednání, poněvadž nemá možnosti, aby projevovatel svoji vůli, nýbrž má jen vůli druhého vyříditi. Zemřel-li zastoupený snoubenec dříve, než konsens byl projeven, není žádného sňatku, podobně stal-li se nezpůsobilým uzavřítí manželství (sc. trvale, nikoliv pouze přechodně), na př. pro duševní chorobu nebo že uzavřel mezitím jiný sňatek. Na druhé straně musíme trvati na tom, že zástupce v době projevu konsensu musí být způsobilým konsens tento projeviti. Na př. zástupce nepřičetný pro duševní chorobu nebo šílenství, či pro horečnaté stavy nemůže platně konsens projeviti.

Zástupce musí projeviti konsens jen s tou osobou, která je označena v plné moci, jinak je manželství neplatné. Zde mohou nastati tyto případy:

- a) zmocnitel označil omylem v plné moci jinou osobu, než s kterou chtěl uzavřítí sňatek, a zmocněnec jednal přesně podle plné moci,
- b) zmocněnec omylem uzavřel sňatek s jinou osobou, která byla označena v plné moci.

V obou případech je sňatek neplatný pro podstatný omyl, který je rozhodný jak u zmocnitele, tak i u zmocněnce.

* **75. Svolení ke sňatku.** — Projev obou snoubenců je právním jednáním. Jde o projev vůle. Tento projev vůle musí mítí náležitosti právem předeepsané. Jsou to:

- a) způsobilost stran,
- b) pravé přivolení.

76. Způsobilost stran. — 1. Strana musí býtí dospělá, projev osoby nedospělé je právně irrelevantní (§ 48).

2. Dospělá osoba je buď

- a) svéprávná, anebo
- b) nesvéprávná.

Osoba svéprávná může projeviti svoji vůli úplně nezávisle a nevyžaduje se žádného svolení. Osoba dospělá, která není svéprávná, buď že nedosáhla plnoletosti, anebo že nad ní prodložena byla otcovská (poručenská) moc, musí mítí svolení svého zákonného zástupce, t. j. otce anebo poručníka a poručenského soudu (§§ 49, 50), nebo opatrovníka a soudu (§ 51).

3. Dospělé osoby, které a) byly zbaveny svéprávnosti úplně (§ 3 cís. nař. č. 207/1916), jsou podobně jako b) osoby šílené a blbě nezpůsobilé uzavřítí sňatek (§ 48 obč. zák.). Prvé [ad a)] pokud trvá zbavení svéprávnosti bez ohledu na jejich faktický duševní stav, druhé [ad b)] pokud jsou duševně nepřičetné.

4. Osoby částečně zbavené svéprávnosti pro choromyslnost nebo slabomyslnost mohou uzavřítí sňatek jen se svolením svého podpůrce a soudu (§ 4 cís. nař. 207/1916), u ostatních osob částečně zbavených svéprávnosti to uvedeno není, tudíž je za to mítí, že mohou sňatek volně uzavřítí.

77. Svolení k manželství. — 1. Otec může odepřítí svolení ze závažných důvodů, jež zákon vypočítává příkladmo: nedostatečný příjem, prokázané nebo obecně známé špatné mravy, nakažlivá nemoc nebo nedostatky překážející účelu manželství (§ 53) a pod. Odepře-li souhlas a není-li s tím nesvéprávné dítě spokojeno, může žádati za soudní rozhodnutí (§ 52).

2. Otec, dávaje svolení, má tak učiniti před úřední osobou celebrující sňatek a dvěma svědky anebo písemně na listině ověřené podpisem svědků (dv. dekr. ze 17. července 1813, č. 1065 sb. z. s.).

3. Soud, rozhoduje o svolení ke sňatku, má zkoumati jmění a příjem, osobní vlastnosti a poměry budoucích manželů, má dále se vhodným způ-

sobem přesvědčiti, zda je jeho rozhodnutí svobodné (§ 190 cís. pat. č. 208/1854).

4. Soud vydá usnesení, jímž se povoluje jeho sňatek. Toto usnesení musí obsahovati jméno vlastní a rodové snoubenců a zákonného zástupce nesvéprávného snoubence. Usnesení má obsahovati dodatek, že sňatek může býti uzavřen, až povolení nabude moci práva (§ 191 cís. pat. č. 208/1854).

78. Svobodné přivolení. — Přivolení je pravé, je-li dáno svobodně. Přivolení není svobodné, bylo-li učiněno z důvodné bázně (§ 55).

Je úplně lhostejné, kdo hrozil, zda druhý snoubenec či osoba třetí. Je dále nez rozhodné, zda ten, kdo hrozil, mohl svůj čin, jímž hrozil, podle zákona provésti anebo ne. Zapotřebí je, aby ve snoubenci vyvolán byl stav, kde voliti má ze dvou věcí mu nepříjemných (mezi sňatkem anebo mezi následky činu hrozícího) a snoubenec volí sňatek jako menší zlo. Touto hrozbou se snižuje mravní základ manželství a proto prohlašuje zákon, že sňatek vykonaný pod dojmem této hrozby je neplatný. Soudce má přihlížeti k velikosti a pravděpodobnosti nebezpečí, k tělesným a duševním vlastnostem ohrožené osoby. Hrozí-li slabá osoba siláku, že ho ztlučé, je hrozba tato nepravděpodobná atp.

79. Únos. — Občanský zákoník klade únos na roveň donucení. Tato překážka je nyní rázu více méně historického a vzhledem na předpisy o vyhláškách a formě sňatku málo pravděpodobná. Zákon nerozeznává, zda je unesen snoubenec či snoubenka (§ 56). Osoba unesená nemůže platně projevit svoji vůli, dokud není zase na svobodě. Případ tento dá se úplně podřaditi § 55 a je tedy více méně zbytečný a novější zákony o únosu se více nezmiňují.

* **80. Omyl.** — 1. Podstatou sňatku je, že se běrou dva lidé různého pohlaví za manžely, a to individuálně určení. Osoba je ovšem pojem víceznačný; může znamenati individualitu s hlediska fyziologického anebo mravního. Snoubenec, uzavíraje sňatek, má možnost rozhodnouti se pro určitého druhého snoubence, ale nemůže nijak určovati obsah konsensu. Omyl týkati se může obsahu projevu, zde tento projev týká se právě jen osoby druhého snoubence, tedy může býti omyl jen v osobě druhého snoubence. Tento omyl může býti buď v osobě ve smyslu fysickém nebo ve smyslu mravním. Občanský zákoník omezuje omyl jen na omyl v osobě ve smyslu fysickém (§§ 57, 59) a šel tak mnohem dále než samotné kanonické právo

nebo osnova italského codice civile. Tak i náš nejvyšší soud, Vážný, č. 1085.

2. Odchytkou od této strohé zásady je ustanovení § 58: Kdo ožení se s osobou, která je těhotná od druhého, a kdo o tom při sňatku nevěděl, může napadnouti sňatek pro omyl ve vlastnosti manželky. Předpokladem je, že zachována byla lhůta stanovená § 120 (§ 121).

81. Vážnost. — Projev musí býti učiněn vážně, projev učiněný jen na oko je neplatný. Zákon toto sice neupravuje, ale plyne to z celé struktury občanského zákoníka. Má-li projev učiněný býti nevážný, musí se na nevážnosti zúčastniti všechny osoby (na př. zkoušení rituálu). Tento případ je nesporný. Jedná-li jen jeden snoubenec nevážně, je jeho projev nicméně platný, jestliže druhá strana a úředník (duchovní) o tom neměli vědomosti. Konečně musíme uznati manželství za platné, i když oba snoubenci nemyslí projev vážně a úředník (duchovní) o tom neví, neboť jinak bylo by možno, aby snoubenci z důvodu simulace prostě žádali za zrušení manželství. Šlo by tedy o zrušení manželství mutuo dissensu, což je podle našeho práva zásadně zakázané. Tato neplatnost je tedy podstatně omezena na případ výše uvedený a proto někteří říkají, že simulace zde neplatí.

82. Příslušnost úřední místní. — Ten úřad (duchovní), který předsevzal vyhlášky aspoň jednoho snoubence, je příslušným celebrovati sňatek (§§ 8, 12 zákona č. 320/19). Byly-li vyhlášky předsevzaty od dvou různých úřadů (duchovních), mají snoubenci na vůli, aby volili mezi oběma. Volba musí se státi oba-polně, což plyne z dobrovolnosti projevu konsensu. Jsou-li snoubenci příslušníky státem uznané církve, mohou mimo to voliti mezi příslušným úřadem a duchovním. Jsou-li snoubenci příslušníky dvou různých církví státem uznaných, mají volbu mezi oběma duchovními těchto církví, k nimž příslušejí.

83. Odepře-li úřad sňatek. — Úřad, povoluje-li sňatek, činí rozhodnutí. Podobně je tomu, odepře-li sňatek. Toto rozhodnutí je učiněno ve věcech správních a proto je proti tomu opravný prostředek podle řízení ve věcech správních (cf. § 4, čl. II zák. č. 47/1868).

Odepře-li duchovní sňatek, není dán pořad správního řízení, poněvadž podle obecného mínění § 79 obč. zák. byl odstraněn článek II zákona č. 47/1868, ač praxe ho užívá. Snoubenci mají na vůli buď dožadovati se opravy u církevních instancí, ale to je věc církevní organizace, o níž se stát nestará, anebo mohou žádati za celebrování sňatku civilního. Postavení duchovních je podle toho takové: nesmí celebrovati sňatek, jenž je podle státních zákonů zakázán, ale nejsou povinni sňatek celebrovati, i když je podle státních zákonů dovolen. Jejich povinnost je dána jen

s hlediska církevní organizace. To je pro všechny státem uznané církve velmi cenné ustanovení.

84. Příslušnost úřední osoby. — 1. Příslušným je celebrovati sňatek v zemích historických přednosta politického úřadu první instance (§ 8), na Slovensku matrikář (§ 3), na území celé republiky duchovní správce řádně ustanovený.

2. Osoby tyto mohou ustanoviti za sebe svého zástupce buď z úředních osob svého úřadu, nebo z duchovních své duchovní správy. Na př. okresní hejtmán může ustanoviti konceptního úředníka svého úřadu svým zástupcem, nebo farář svého kooperatora atp.

85. Delegace. — Příslušný úřad (duchovní) může pověřiti (delegovati) jiný úřad (jiného duchovního), aby celebroid sňatek namísto úřadu příslušného [§ 8 i), f)]. Tuto delegaci nutno chápati tak, že delegující úřad rozhodne o přípustnosti sňatku a delegovaný celebraci bez dalšího rozhodování provede. Jen zkoumá, zda delegace je řádná.

86. Důsledky nepřislušnosti. — Vzhledem k tomu, že podle organizace úřadů všechny úřední osoby dohromady vůči stranám tvoří celek, je lhostejno, který z úředníků celebroid sňatek. Dále nutno připomenouti, že místně příslušný úřad je příslušný pro všechny bez rozdílu vyznání, naproti tomu duchovní správce je příslušný jen pro příslušníky své církve, takže jeho příslušnost je určena místně i osobně.

2. Je-li sňatek celebroid nepřislušným úřadem, je sporné, zda sňatek takový je platný čili nic. Zde máme známou nejistotu, která odpovídá vývoji sňatkového práva u nás, které až do josefínské doby bylo církevní, pak mělo býti státním, ale přece církevní právo nemělo býti vyřazeno, což bylo možno až do roku 1868, kdy církev katolická byla církví státní. Poté však stát se stal zásadně církevně neutrálním, ale zákonodárství zůstalo v zásadě nezměněno. Zákon č. 320/1919 změnil jen příslušnost civilního sňatku a zavedl obecnou rozvížitelnost manželství, ale všemi důsledky se nezabýval. Podle staršího práva církevního dostačí, aby farář byl v obci vůbec příslušný (Ne temere), z § 69 obč. zákona neplatnost manželství (Ehrenzweig). Naproti tomu je i mínění opačné (Lenhoff), že sňatek takový je neplatný. Obě řešení je v zásadě možné. Uvážíme-li však, že jde o podstatnou náležitost konsensu a že bez formálního konsensu není sňatku vůbec, je důvod pro to, aby se uznalo na neplatnost. Na druhé straně máme zase uvážiti, že je snadno možno, že se zmýlil úřad ve své kompetenci a že omyl tento nemají odnésti snou-

benci. V latinských zemích, kde o platnosti rozhoduje zápis do rejstříku manželského, ovšem tato otázka se řeší se zcela jiného hlediska.

3. U duchovních máme dva zvláštní případy nepřislušnosti. Jeden je ten, že duchovní je ustanoven s jurisdikcí jen pro příslušníky své církve. Je otázka, zda duchovní celebrující sňatek se snoubenci, kteří jsou oba jinověrci, celebruje platný sňatek. Zde vzhledem na zvláštnost kompetence těchto duchovních budeme souditi na neplatnost manželství. Je-li duchovní jen pro jednoho snoubence příslušný, tedy je sňatek platný. (Srov. § 7 zák. č. 96/1925.)

4. Nemá-li duchovní sňatkové jurisdikce státem mu udělené, pak sňatek není platný. Tak u duchovních státem uznaných církví, kteří nejsou duchovními správci (na př. řádoví kněží bez jurisdikce). Samozřejmě u duchovních státem neuznaných církví. Zvláštní ustanovení máme v zákoně č. 219/1925 o konvalidaci sňatků, vykonaných před duchovními církve československé nebo řeckovýchodní. Pouhý církevní sňatek před duchovním nemajícím sňatkové jurisdikce zakládá trestný čin jak pro duchovního, tak i pro nupturienty (§ 7 l. c.).

* **87. Svědkové.** — Zákon neustanovuje nic o kvalifikaci svědků na rozdíl od svědků testamentárních. Nelze připustiti, že zákon, mluvě o přítomnosti dvou svědků, měl na mysli náhodnou přítomnost dvou lidí, jakýchkoliv. Svědkové tito jsou rovnocennými osobami sňatkového obřadu a tudíž musí býti hned před započítím obřadu jako takoví úřední osobě označení. Svědkové mají dotvrditi projev vůle, je tedy zapotřebí, aby jejich projev vůle byl právně relevantní. Vzhledem na mlčení zákona budeme požadovati svéprávnost svědků. Pohlaví nerozhoduje. Z toho usoudíme, že svědkové musí býti rogati a svéprávní, schopni vnímati, kteří snoubenci sňatek celebrují, dále schopni vnímati, že se celebruje sňatek, následkem toho jsou vyloučeni svědkové slepí a hluchí.

88. Zápis o sňatku. — 1. Každý sňatek má býti registrován v zápise úředním, v t. zv. matrice. Zápis provede ten úředník (duchovní), který celebruje sňatek, podle toho máme matriky vedené u politických úřadů a církevní, obě jsou matrikami státními (§ 10 zák. 320/1919).

2. Zápis obsahuje označení jména vlastního a rodového manželů, stáří, byt, stav s poznámkou, zda již byli dříve ve svazku manželském; jméno vlastní a rodinné jejich rodičů a svědků. Pak zapsati je den sňatku, jméno úředníka (duchovního), po př. poznamenati, že překážky byly odstraněny (§ 80 obč. zák., § 9, čl. II zák. č. 47/1868).

§ 4. Překážky manželství.

89. **Neplatné manželství.** — Formální konsens zakládá svazek manželský, i kdyby nebyly dány všechny zákonné předpoklady. Svazek manželský je pak sice vadný, ale může býti zrušen jen výrokem soudním (§ 93 obč. zák.). Vadný svazek manželský nazýváme neplatným manželstvím.

90. **Překážky.** — Skutečnost, které brání platnosti manželství, nazýváme překážkami manželství. Překážky se dělí na veřejné a soukromé, podle toho, zda se uplatňují z moci úřadu anebo z vůle osob k tomu legitimovaných.

91. **Veřejné překážky.** — Jsou to: únos (§ 56), svazek manželský (§ 62), příbuzenství (§ 65), vražda manžela (§ 68). Soud tyto překážky vyšetří z moci úřední a manželství zruší (§ 28 zák. č. 320/1919).

92. **Soukromé překážky.** — Všechny ostatní překážky jsou soukromými a manželství se zrušuje na žádost těch, kteří byli na svých právech zkráceni uzavřením neplatného manželství, jako: manžel druhý, zákonný zástupce manžela prvního atd.

93. **Přehled překážek.** — Překážky činí manželství neplatným. Překážky jsou tyto:

- a) **Nesvéprávnost** (§§ 49—52). Dospělí nesvéprávní mají zapotřebí schválení zákonného zástupce, jim na roveň jsou postaveni částečně zbavení svéprávnosti pro duševní chorobu či slabost, kteří mají zapotřebí schválení podpůrce a soudu (§ 4 c. n. 207/1916).
- b) **Příbuzenství.** V linii přímé vůbec, v linii nepřímé mezi sourozenci rodičů jednoho ze snoubenců bez ohledu, jde-li o příbuzenství manželské či nemanželské (§ 65).
- c) **Svazek manželský** (impedimentum ligaminis § 62).
- d) **Trestní čin:** vražda manžela a účastenství na ní (§ 68), únos (§ 56).
- e) **Nemohoucnost soulože** (§ 60).

94. **Systematika překážek.** — Církevní právo zná překážky práva božského a lidského, což souvisí se sakrálním pojetím manželství. V laickém zákonodárství dnešním nemá tento rozdíl žádného významu. V církevním právu však sankce překážek práva božského byla pronikavější než překážek práva lidského, tento rozdíl dnešní právo sice předpokládá, ale nikde

nevyslovuje. — Občanský zákoník nazývá překážkou každý nedostatek platného manželství (§§ 48—82). Takové negativní určení překážek manželství má tu nevýhodu, že není možno rozlišovati ne-manželství a neplatné manželství. Podle toho každé tělesné spojení dvou osob zakládalo by neplatné manželství, které by se jen soudem dalo prohlásiti za neplatné. Hledisko toto vedlo by k nemožným situacím. Nikdo nebude považovati za manželství náhodný pohlavní styk, ani konkubinát nepovažujeme za neplatné manželství. Manželka žijící v neplatném manželství má alimentární nárok dotud, pokud nebylo manželství prohlášeno za neplatné; naproti tomu konkubina tohoto nároku nemá. — Musíme proto žádati konsens formálně platný, k čemuž se druží náležitosti: různost pohlaví, dospělost, přičetnost. Bez těchto náležitostí není vůbec žádného konsensu formálně platného. V ostatních směrech je konsens napadnutelný pro překážku. — V těchto výkladech seřadili jsme všechny náležitosti platného konsensu v paragrafu předcházejícím, tedy i omyl, únos, nesvéprávnost, zde pojednám o nedostatecích, které s konsensem nesouvisí.

95. **Překážka svazku manželského.** — 1. Přímý monogamický předpis našeho práva zakazuje, aby někdo uzavřel manželství současně se dvěma různými osobami (§ 62 obč. zák.). Srov. § 206 tr. zák. Druhé manželství je neplatné, i kdyby oba snoubenci byli dobré víry. Prvé manželství musí býti zrušeno: smrtí, rozloučením, prohlášením za mrtva jednoho z manželů, neplatností. Prvé tři případy účinkují ex nunc, čtvrtý ex tunc, takže v posledním případě mohlo by se za to míti, že pravoplatným výrokem o neplatnosti prvního manželství nastane konsolidace druhého manželství. Zcela jasně ze zákona to neplyne.

2. Osoby, které již žily ve svazku manželském, mají při novém sňatku předložiti doklady o tom, že prvý svazek byl rozvázán (§ 74).

3. Zvláštní předpis platí v tom případě, když manželství bylo zrušeno prohlášením za mrtva. Toto se děje vždy s výhradou, že za mrtva prohlášený manžel skutečně zemřel. Není-li tomu tak, je druhé manželství neplatné, ale platí proň domněnka § 99 obč. zák.

4. Od této překážky není možná dispens, poněvadž vědomý současný druhý sňatek zakládá trestní čin (§ 206 tr. z.) a od spáchání trestního činu není možná dispens.

96. **Překážka příbuzenství.** — Sňatky mezi předky a potomky (ascendenty a descendenty) nejsou přípustné, vzhledem na těžké fyziologické následky pro potomstvo a vzhledem na

mravní ráz rodiny. Podobně nejsou připuštěny sňatky mezi sourozenci (§ 65). Od této překážky dispens není možná, poněvadž tělesné spojení těchto osob zakládá trestní čin krve-smilství (§§ 131, 501 tr. z.). Dále nejsou přípustné sňatky se sourozenci rodičů jednoho snoubence (se strýcem nebo tetou); od této překážky dispens je přípustná. Další stupně příbuzenství netvoří překážku manželství, ač sňatky mezi blízkými příbuznými vedou k degeneraci rodin.

Překážka švagrovství byla u nás odstraněna zákonem č. 320/1919.

97. Překážka vraždy manžela. — Z řady překážek, jež měly za základ smluvené jednání jednoho manžela s budoucím snoubencem (překážka cizoložství § 67, překážka účastenství na rozluce § 119) převzata byla jen jediná překážka — vraždy manžela, jestliže (§ 68):

- a) snoubenci navzájem si slíbili manželství, ačkoliv jeden z nich žil v platném manželství;
- b) jeden z nich (ať ženatý či svobodný) s vědomím či bez vědomí druhého usiloval o bezživotí druhého manžela, třebaž bezvýsledně;
- c) v úmyslu, aby tím umožnil sňatek.

Možností rozloučiti sňatek překážka tato pozbyla na významu, ale doposud má stále význam mravní a sociální.

98. Překážka nemohoucnosti. — Základní myšlenkou, ovládající manželské právo, je regulace pohlavních styků. Tam, kde není možno, aby došlo vůbec k pohlavním stykům, tam není možno mluvit o manželství. Trvalá nemohoucnost k souloži, která je již v době sňatku, činí manželství neplatným (§ 60 obč. zák.). Neplodnost nečiní manželství neplatným. Nemohoucnost nemusí být vrozená. Dostačí relativní nemohoucnost právě s druhým manželem, na př. pro fyzický odpor, který jeden manžel vůči druhému pociťuje.

V praxi vysloveno bylo mínění, že strana, vědoucí o impotenci druhé strany při uzavření sňatku, vzdala se tím nároku, aby mohla odporovat manželství pro impotenci druhého manžela (Vážný, č. 17). Manželství je neplatné pro impotenci, brání-li psychopathologický stav manžela (manželky), aby soulož mohla se státi skutkem (Vážný, č. 106, 741). Je zají-

mavo, že v posledních deseti letech v praxi soudní překážka tato není uplatňována, dostačí schůdnější cesta manželské rozlučky.

§ 5. Zákazy.

99. Zákazy. — Zákazy nečiní manželství neplatným, ale uzavření sňatku není dovoleno a je stíháno tresty.

Zákazy tyto jsou:

- a) Sňatek bez vyhlášek v předepsané formě (§ 74), bez dokladů (§ 62).
- b) Předčasný sňatek pro ženu, která žila ve svazku manželském (§§ 120, 121).
- c) Svazek vojenských osob (§§ 36, 41 zák. č. 193/1920) a četnických (§ 24 zák. č. 299/1920).

* **100. Čekací doba.** — 1. Pro ženu je předepsána čekací doba od dřívějšího manželství jejího k novému sňatku tak, aby nenastala pochybnost o otcovství dítěte zrozeného v době, kdy by mohlo být otcovství přisuzováno jak prvému, tak i druhému manželovi. Do toho zasahují též mravní hlediska, aby žena těhotná od jednoho manžela nestýkala se pohlavně s druhým manželem. Toto hledisko zachovává § 120 obč. zák.

2. Lhůta je stanovena:

- a) 180. dnem, předloží-li se průkaz, že snoubenka není těhotná;
- b) koncem těhotenství (porodem, potratem);
- c) třemi měsíci, není-li pravděpodobnost těhotenství se svolením zemského úřadu. Dispensační právo úřadu je zde výjimečně přesně omezeno.

Není možná podle toho dispens v tomto případě: Manželka A žila po léta odloučeně od svého manžela B a navázala poté intimní známost s C, která nezůstala bez následků; v době, kdy již byla těhotná, bylo její manželství rozloučeno; aby se dítě narodilo legitimně v manželství, chtěla uzavřít s C sňatek, ale ten není možno povolit, až A porodí, a dítě platí za manželské dítě B-ovo, který by musil žádati, aby prohlášeno bylo za nemanželské; pak by mohlo být teprve legitimováno C-em.

101. Sankce. — 1. Uzavře-li se manželství přes tento zákaz, je manželství platné, ale dostávají se některé nepříjemné následky:

- a) Žena ztrácí vše, co z prvního manželství získala smlouvami svatebními, dědickou smlouvou, posledním pořízením, anebo výhody, které jí podle majetkového vypořádání při rozluce byly dány nebo přislíbeny (§ 121); z toho je patrné, že ženě zůstává to, co dědila po prvním manželu podle zákona (§ 757, 758), dále co jí bylo darováno i na případ smrti (neodvolatelný dar § 956, věta druhá).

Ztrátu tuto dlužno posuzovati podle § 1435 a věci mají se vrátiti tomu, komu by byly připadly, kdyby nebylo tohoto právního jednání, tedy prvnímu manželu, jeho dědicům, po případě třetí osobě, na př. zřizovateli věna atp. Vrácení dlužno posuzovati podle § 1437: do druhého sňatku je žena bona fide, pak mala fide.

- b) Druhý manžel ztrácí právo odporovati platnosti manželství, byla-li manželka těhotná od jiného (§ 121).
- c) Úředník (duchovní) dopouští se nedovoleného činu, když celebruje takový sňatek.

2. Sporný případ je ten, když těhotenství je pro věk ženin vyloučeno anebo aspoň velmi málo pravděpodobné, na př. u žen přes 50 let. Někteří (Dolliner) tvrdí, že zákaz trvá, jiní (Pfaff, Ehrenzweig) mají za to, že zákaz na tento případ nedopadá. Podle doslovu zákona má pravdu mínění první; konstruuje-li normu právní teleologicky, t. j. přidáme-li k ní také účel, proč byla vydána, má pravdu mínění druhé. Jde tedy o zásadní spor, který možno řešiti výkladem slov, vezmeme-li je v jejich významu, v jejich prostředí daném, a tu můžeme míti za to, že zákaz tento týká se jen žen ve věku rodiček a nikoliv žen starších. Slovesný výraz není volen s úplnou jasností, a to je vada tohoto ustanovení.

* 102. **Vyhlášky.** — Úplný nedostatek vyhlášek činí manželství neplatným, ale zákon stanoví dvě hranice vyhlášek: jednu úplné a druhé neúplné. Úplné vyhlášky popsány byly výše. Úředník (duchovní) smí celebrovati sňatek jen, jsou-li úplné vyhlášky. Zákon stanoví, kdy manželství i při neúplnosti vyhlášek je platné, a to:

- a) obsahovala-li vyhláška aspoň jméno vlastní a rodové snoubenců (§ 74);
- b) visela-li civilní vyhláška aspoň 5 dní na úřední desce (§ 5 zák. 320/1919) nebo byla-li církevní vyhláška aspoň jednou vykonána (§ 74 obč. zák., § 12 zák. 320/1919).

§ 6. Zánik překážek a zákazů.

103. **Zánik překážek.** — Překážka (zákaz) zaniká, odpadnou-li skutečnosti bránící platnosti (dovolenosti) manželství, anebo úředním rozhodnutím, t. zv. dispensí.

104. **Dispense.** — Překážky mohou býti prominuty rozhodnutím úřadu z důležitých důvodů. Zákon neudává, od kterých překážek není možno dispensovati. Není možno dispensovati od podstatných náležitostí konsensu, poněvadž bez nich není vůbec žádného manželství, ani manželství neplatného (sem patří nepřičetnost úplná a trvalá, nedospělost, forma konsensu v podstatných kusech).

105. **Konvalidace.** — Konvalidace znamená manželství, které zprvu bylo neplatné a které dodatečně stalo se platným od začátku. Konvalidace nastává: odpadne-li překážka dispensí a prohlásí-li domnělí manželé znovu konsens (§ 7 zák. č. 320/1919).

106. **Příslušnost úřadu.** — 1. Zpravidla je příslušným úřadem zemský úřad a v druhé instanci ministerstvo vnitřní (§ 83).

2. Výjimečně je příslušný okresní úřad, který může:

- a) zkrátiti lhůtu vyhlášek (§ 7, 12 zák. č. 320/1919, § 85 obč. z.);
- b) prominouti vyhlášky vůbec, je-li věc naléhavá, tedy najmě in articulo mortis, nebo byli-li oba obecně považováni za manžely, stvrdí-li snoubenci pod přísahou, že jim není žádná překážka známa (§ 7 zák. č. 320/1919, § 86 obč. zák.);
- c) prominouti zákaz čekací lhůty (§ 120);
- d) upustiti od listu křestního resp. rodného in articulo mortis (dv. dekr. z 22. února 1817, č. 1319 sb. z. s., dv. dekr. z 22. prosince 1826, č. 2242 sb. z. s.).

3. Zvláštní případ, uvedený ve druhé větě § 84, nebyl zrušen zákonem č. 320/1919: snoubenci, kteří žijí formálně v manželství, nevědouce o překážce odstranitelné, mohou žádati prostřednictvím svého duchovního správce o dispens k zemskému úřadu, při čemž úřadu se zamlčí jména žadatelů. Privilegium toto mají jen příslušníci církví státem uznaných.

107. **Význam konvalidace.** — Promine-li se dodatečně překážka manželství formálně uzavřeného, nenastává tím samo

sebou platnost manželství, nýbrž sňatek musí býti znovu uzavřen s těmito úchytkami:

- a) odpadají vyhlášky (§ 7 zák. č. 320/1919);
- b) svědkové jsou povinni zachovávat mlčení (§§ 88 obč. zák., § 489 tr. z.);
- c) platnost manželství se posuzuje od doby prvního (neplatného) prohlášení konsensu (§ 7 zák. č. 320/1919), což je důležité vzhledem na děti těchto manželů a na majetkoprávní nároky s tímto manželstvím spojené.

108. Odpadnutí překážky manželství. — Odpadne-li překážka manželství (úmrtím druhého manžela, rozlukou), nenastává tím platnost druhého manželství. Manželský konsens musí býti opakován, ale nenastává ani konsolidace, druhé manželství je platné od druhého projevu konsensu tohoto manželství. Vyhlášky mohou odpadnouti.

109. Odpadnutí soukromých překážek. — 1. Soukromé překážky odpadají tím, že se jich oprávněný vzdá, je promine, na př. překážka nezletilosti pomine, souhlasí-li otec dodatečně se sňatkem. Překážka impotence pomine, prohlásí-li druhý manžel, že i přes tento nedostatek chce dále v manželství žíti.

2. Manželství takové je od počátku platné, a manželský konsens nemusí býti obnovován.

110. Literatura. — Vacek, Církev římskokatolická a manželství (1920); Vacek, Manželské právo podle názorů církve římskokatolické (I, 1922, II, 1925); Laurin, O moci zákonodárné a soudní v příčině manželství podle práva církevního (1883); Vacek, O zasnoubení v církevním právu římskokatolickém (Ročenka, 1923); Hobza, Dekret »Ne temere« (Právník, 1909, str. 329 n); Hanner, K nauce o rozdělení překážek manželských (Právník, 1889, str. 877); Laurin, O nedospělosti co překážce manželství (Právník, 1875, str. 640); Hanner, Podvod při smlouvě manželské podle práva kanonického se zřetelem k církevnímu právu evangelickému a modernímu zákonodárství světskému (1906); Dr. M. K., Impotence (Práv. rozhledy, roč. 15, str. 73); Rouček, Prohlášení za mrtva a nový sňatek pozůstalého manžela (Práv. obzor, roč. 7, str. 229); Kříženecký, Zákonná úprava příbuzenských sňatků s hlediska biologicko-lékařského (Právník, 1918, str. 325); Rouček, Obřadnosti manželské smlouvy a platnost manželství (Sborník, roč. 24, str. 362); Mikuláš, Matriční instrukce (1923); Tilsch, Reservatio mentalis při smlouvě manželské (Právník, 1911, str. 854, 946), Juristische Blätter, 1912, č. 25, 26; Hanner, Úvaha o reservatio mentalis při smlouvě manželské (Právník, 1911, str. 897);

Kliment, Zákon o rozluce manželské (1919); Sedláček, Dějinný vývoj dispensační praxe při překážkách pokrevnosti a švagrovství (1903); Zoll, Prawo prywatne w zarzysie (1921).

Knoll, Der Begriff der Ehe nach heutigem Recht (1913); Stutz, Die Rechtsnatur des Verlöbnisses (1901); Dittenberger, Das Verlöbnißrecht (1911); Zihlmann, Der Verlöbnißbruch (1902); Dniestranski, Z. L. v. Verlöbniß (Grünhuth Zeitschrift, sv. 33, str. 87 n); Krasnopolski, Der Verlöbnißbruch im österr. Recht (Gerichts-Zeitung, 1904, č. 43, 44, 45); Zihlmann, Der Verlöbnißbruch (1902); Rittner, Österr. Eherecht; v. Neumann-Ettenreich, Eherecht; Grünwald, Über Ehehindernisse und deren Einteilung (Notariats-Zeitung, 1878, č. 21—24); Geller, Grenzen der Anwendbarkeit der kanonischen Ehehindernisse (Zentralblatt, r. 14, str. 1025); Illasiewicz, Das Ehehindernis der Aufgebotsunterlassung (Zentralblatt, sv. 7, str. 849 n); Gaugusch, Der Irrtum als Ehehindernis (1899); Thamer, Persönlichkeit in der Eheschließung (1900); Thamer, Simulatae nuptiae nullius momenti sunt (Zentralblatt, 1907, str. 277); Hussarek, Die bedingte Eheschließung (1892); Wahrwind, Ehe und Eherecht; Henle, Nichtehe (1915); Tilsch, Einfluß der Zivilprozesse auf das bürgerliche Recht.

Pothier, Contrat de mariage; Roguin, Mariage (Paris, 1904); Colin, Des Finances (Paris, 1887); Esmein, Le mariage en droit canonique (Paris, 1891); Lefebvre, Introduction générale à l'histoire du droit matrimonial français (Paris, 1900); Stocquart, L'évolution juridique du mariage (Paris, 1905); Vantroys, Étude historique et critique sur le consentement des parents au mariage (Paris, 1889); Bernard, Étude sur le consentement des ascendants au mariage (Paris, 1899); Wanhems, Le mariage civil (Paris, 1904).

Dolliner, Handbuch des in Österreich geltenden Eherechts (1813, 1818); Dolliner, Ausführliche Erläuterung des zweiten Hauptstückes des ABGB., 4 sv. (1835 násl.); Michel, Beiträge zur Geschichte des österr. Eherechts (1870); Köster, Das österr. Eherecht (1923); Lenhoff, Die Auflösung der Ehe und die Wiederverehelichung (1926); Lenhoff, Klagskommentar zur ABGB., sv. I, str. 367 násl.; Rieder, Die österr. Ehegesetze (1926); Amási, Ungarisches Privatrecht (1924); Prochazka, Das Eherecht und eheliche Güterrecht der Tschechoslowakischen Republik (1927); Prochazka, Die Eheformgesetzgebung der Tschechoslowakischen Republik.

Kapitola druhá.

Účinky manželství.

§ 1. Status manželů. -

111. **Společenství stavu.** — Naše právo vychází z toho hlediska, že t. zv. osobní práva obou manželů mají být stejná. Týká se to těchto věcí: jména, domovské příslušnosti a státního občanství.

* 112. **Jméno.** — 1. Manželka nabývá jména rodového svého manžela (§ 91). Jí přísluší ochrana tohoto jména (§ 43). Křestní (vlastní) jméno podrží.

2. Otázka je, co se stane s jejím dívčím jménem rodovým. Jedni tvrdí, že je úplně ztrácí (Lenhoff), druzí, že je podrží vedle jména svého manžela (Ehrenzweig). Otázka tato nebyla řešena v občanském zákoníku, poněvadž se redaktoři ve shodě s tehdejší názorem na policejní stát domnívali, že dostačí úprava správních úřadů. V dnešní době pocítujeme zde mezeru, kterou možno řešiti tak i onak. Nám zamlouvati se bude spíše řešení druhé, poněvadž odpovídá více našemu názoru na vdanou ženu.

3. Změní-li manžel jméno rozhodnutím úředním (dv. dekr. z 5. června 1826, sv. 54 sb. z. p. č. 36) anebo adopcí (§ 3 zák. č. 56/1928), změni se i jméno ženino.

* 113. **Stav.** — Manželka sdílí stav manželův. Vzhledem na to, že šlechtictví bylo u nás zrušeno (zák. 61/1918) a také jiné svazky stavovské byly odstraněny, nemá toto ustanovení takového významu jako v době redakce občanského zákoníka. Co dnes stavem vyjadřujeme, je příslušnost k určité vrstvě společenské a označuje obvyklou životní míru té oné vrstvy společenské.

114. **Soudní příslušnost.** — Manželka má stejný obecný soud jako její manžel (§ 70 jur. norm.).

115. **Státní občanství.** — Manželka nabývá provdáním za zdejšího státního občana zdejší státní občanství (dv. dekr.

z 23. února 1933, č. 2595 sb. z. s.). Provdá-li se Čechoslovenka za cizince, ztrácí zdejší státní občanství (§ 32 obč. zák., dv. dekr. z 21. března 1832, č. 2557 sb. z. s.). Ustanovení toto je velmi kruté, jde-li o cizince zde usdlého, jenž se oženil s tuzemkou, která se tím stává cizinkou, aniž je jisté, zda nabude cizího státního občanství, ale ztrácí všechny prerogativy našeho občanství. Ustanovení toto, pocházející z feudálního státu, nemá v dnešní společnosti žádného smyslu.

116. **Domovské právo.** — Provdáním nabývá manželka domovské příslušnosti svého manžela. Spor může nastati, je-li manželka státní úřednicí.

§ 2. Životní společenství manželů.

117. **Základní myšlenky.** — 1. Podle našeho práva je manželství trvalým životním společenstvím dvou osob různého pohlaví. Z toho, že jde o osoby různého pohlaví, plyne důsledek, že funkce obou manželů musí být nutně rozdílná, čili, do právnické řeči převedeno, musí být stanoveny různé povinnosti a práva pro manžely. Dohromady se však tyto povinnosti mají axiologicky doplňovati tak, aby tvořily jeden harmonický celek. V tomto úseku právní řád v prvé řadě musí přihlížeti k rozdílu pohlaví, což jinde (s výjimkou předpisů branných) ustupuje do pozadí.

Z toho se podávají právní předpisy, které ustanovují nejprve o životním společenství obou manželů vůbec, to jsou vzájemné povinnosti společně bydleti, zachovávatí vzájemnou věrnost, povinnost vzájemné pomoci a podpory. Tyto týkají se obou manželů stejně.

Pak jsou předpisy, které spočívají na různosti pohlaví. Tyto vycházejí z toho, že manželka je manželstvím více absorbována nežli muž. Přihlížíme-li k těhotenství, porodu a kojení, je tato mateřská funkce — sociálně nadmíru cenná — tak pro ženu vyčerpávající, že nemůže jí být uloženo, aby sháněla pro rodinu i další živobytí. Muž naproti tomu těchto funkcí je prázden a je i fyziologicky uspořádán tak, že jemu starost o živobytí pro rodinu je zcela přirozená. Tato povinnost je však zmírněna vzájemnou pomocí a podporou manželky. Z toho plyne, že muž,

starající se o prostředky k výživě rodiny, musí mít možnost, aby určoval, jak se rodina má utvářeti (bydliště, stav životní atd.).

Z různosti těchto předpisů neplyne však, že jeden manžel je druhému poddán. Manželé jsou podle našeho právního řádu zcela rovnocenní a právě na tomto místě uplatňuje ústavní listina svůj vliv na ustanovení občanského zákoníka; v tomto případě shledáváme, že t. zv. základní práva občanů nejsou žádným projevem politické ideologie bez právní relevance.

Manželská dvojice vystupuje navenek jako jednotka a musí proto být orgán, kterým se rodina navenek jednotně projeví. Tímto orgánem je muž.

Všechno toto musíme posuzovati s tohoto hlediska: manželé jsou si rovni a rovnocenní, ale z různosti funkcí obou manželů plynou různé povinnosti a různá práva. I mravně na půdě sexuální morálky je dána různost mravních povinností, jejich různosti jsou ještě větší než právních povinností, neboť u oněch jde i o intimní vztahy tělesného spojení, kde funkce ženy je pasivní a muže aktivní a s tím fyziologické ustrojení obou. — V dřívějších dobách žena považována byla za tvora méněcenného. Osobou v metafysickém smyslu byl pouze muž, žena byla fysicky člověkem, ale ne osobou, rovnala se nižším tvorům. Agnátská rodina zachovává tyto prvky ve zmírněné formě a pod vlivem egyptského práva mění se tato strohá struktura ve prospěch ženy za cenu jednoty manželství. Pak zase feudální společnost, jakožto společnost úplně vojenská, přihlíží jen k mužům a žena je neplnoprávní součástí lidské společnosti, poněvadž nemůže plnit nejdůležitější feudální povinnost, totiž službu vojenskou. Mimoto ve válečných dobách potřebuje zvýšené ochrany a z toho plyne rytířská ctnost — služba dámám urozeným. Církev, jsouc v opozici k feudální společnosti, zavádí celibát a zabraňuje tím dědičnému kněžství, feudální společnosti nepodařilo se však zabránit dědičnému úřednictví a důstojnictví (šlechta). Tato podřízenost žen mužům až do XIX. století je charakteristickým rysem manželství. Nyní máme rovnocennost obou. Kdo chce zaváděti obsahově stejná práva a povinnosti muže a ženy, dopouští se buď směšnosti anebo ruší manželství jako sociální a právní jednotku vůbec. Poněvadž ženám rodina, vzhledem na její komplikované pohlavní funkce, skýtá nejlepší ochranu, je tato cesta obrácena proti ženám samým.

* 118. **Rovnost manželů.** — Zásadní rovnost obou manželů projevuje se tím, že manželka neutrpí na svéprávnosti (jinak podle práva francouzského) provdáním a může samostatně jednat jako manžel; tak se může úplně samostatně zavazovati smlouvami. Práví-li se, že muž je hlavou rodiny (§ 91 obč. zák.), pak tomu je rozuměti tak, že jde o důsledky povinnosti muže živiti rodinu.

* 119. **Společné bydliště.** — Manželé mají spolu bydlet. Manžel má právo žádati, aby jej manželka sledovala, manželka pak má právo žádati, aby byla přijata do společné domácnosti (§ 92 obč. zák.). Odepře-li jeden manžel s druhým bydlet bez důvodu, tvoří toto podklad zlomyslného opuštění a důvod rozluky.

Povinnost tato je základem manželství a proto manželé nemohou platně spolu smluviti, že zruší společné bydliště. Pokud v dohodě bydlí odděleně, nestará se o to veřejná moc (jinak Vážný, č. 2190, 5670 shodně 9128). Jakmile však jeden z manželů trvá na obnovení společného bydliště, nemůže se druhý manžel odvolávat na učiněnou úmluvu.

120. **Kdy manželé nemusí spolu bydlet.** — Občanský zákoník trvá na bezpodmínečné povinnosti spolubydlení a tehdejší policejní stát byl ochoten toto spolubydlení obnovovati i z moci úřední. Postupem doby v celé Evropě soudní praxe stanovila, že manžel (manželka) je povinen sdílet společné bydliště, je-li to možné na něm slušně žádati.

Tak uznal nejvyšší soud: Manžel nemůže žádati, aby ho manželka sledovala, žije-li sám ve společnosti s jinou ženou (Vážný, č. 376, odvolací soud nesprávně se dovolává exceptionis non adimpleti contractus, správně č. 2593, 8107, 8232). Peněžní tíseň manželova neopravňuje manželku opustiti společnou domácnost (Vážný, č. 2207). Manželka právem odpírá návrat do společné domácnosti, vypudil-li ji předtím manžel ze společné domácnosti a na dveře dal připevniti visací zámek, takže se žalobkyně po tři týdny nemohla dostat do bytu, později pak dovoľoval přístup do bytu pod podmínkou, že v sobotu v poledne smí si v bytě uvařiti a se koupati, ale po sedmé hodině večer musí zase byt opustiti. Manželka není povinna k poslušnosti její důstojnost urážející (Vážný, č. 6614). Faktické přerušení spolubydlení je odůvodněno, když je ohrožen některý z právních statků, jehož skutečné porušení tvoří důvod k rozvodu podle § 109 obč. zák. (Vážný, 6897). Byla-li manželova žaloba o rozluky manželství zamítnuta proto, že jest tu rozvrat manželství, jež zavinil žalující manžel, nemůže se manžel domáhati na manželce, aby ho následovala do jeho bydliště (Vážný, č. 7878, 8107). Dopustil-li se jeden manžel na druhém přikofi, je to důvod, aby společné bydlení bylo přerušeno (Vážný, č. 4838), podobně nemá-li samostatného bytu. Žije-li manželka odůvodněně odděleně od svého manžela, má nárok na výživu (310, 988, 1453, 2190, 2455, 3904, 4426, 4583, 5519, 5670, 6614, 7653, 10.663).

121. **Donucení ke společnému bydlení.** — Je otázka, zda může manžel donucovati manželku exekučními prostředky k tomu, aby se vrátila do společné domácnosti, a manželka, aby ji manžel přijal do společné domácnosti. Praxe připouští, že po-

stižená strana může žalovati druhou stranu na splnění této povinnosti (Vážný, č. 1546, 1646, 3449, 3695). Z toho by plynulo, že splnění této povinnosti bylo by vynutitelné podle § 354 ex. ř. (ač tomu brání obecný mravní názor na manželství). V praxi jde však zpravidla o otázku ukončení manželského spoluzití anebo o otázku výživy, takže otázka exekuce ustupuje do pozadí.

* 122. **Určení společného bydliště.** — Občanský zákoník ukládá manželovi, aby určil společné bydliště (§ 91). Srov. Vážný, č. 1643. Toto právo plyne z té povinnosti, že manžel má se starati, aby rodinu hospodářsky zabezpečil. Omezeno je toto právo vzájemnou povinností manželů ke slušnému zacházení (§ 90). Proto při volbě společného bydliště musí manžel bráti ohled na manželku, na př. je-li možnost volby mezi různými bydlišti, má voliti to, které oběma nejlépe vyhovuje.

123. **Manželská povinnost.** — Manželé jsou povinni v pohlavním styku si navzájem vyhověti. Odpírání soulože může býti důvodem k rozluce nebo k rozvodu. Soulož může býti odeprána pro choromyslnost toho onoho manžela, dále je-li žádána za okolností neslučitelných se slušným zacházením (Vážný, č. 6499). Manželé i v pohlavním styku mají šetřiti lidské důstojnosti navzájem.

Tato povinnost je rázu úplně osobního a žádným způsobem se netýká majetku. Sociálně je ovšem jednou z nejvýznamnějších, poněvadž na regulovaném pohlavním styku záleží budoucnost zdravého národa. Povinnost tato není vynutitelná ani přímo ani nepřímou, poněvadž nemáme pro to exekučního prostředku.

124. **Slušné zacházení.** — Občanský zákoník ukládá manželům, aby spolu slušně zacházeli (§ 90); to je jen důsledek úzkého spoluzití obou. Má-li společenství zůstat koordinované a nemá-li býti subordinované, musí býti manželské spoluzití takto usměrněno. Ustanovení toto neurčuje přímo žádné povinnosti, nýbrž je vykládacím pravidlem pro jiná ustanovení. Směrnice tato není určena jen pro muže, ale stejnou měrou také pro ženu.

125. **Věrnost.** — Manželé jsou povinni zachovávat věrnost. Tím rozumí se nejen věrnost ve styku pohlavním, nýbrž i věrnost celého svého života. Podle našeho práva nevěra ženy i muže posuzuje se stejně (jinak v latinských zemích). Nevěra

v pohlavním styku (cizoložství) je důvodem k rozluce [§ 13, lit. a) zák. č. 320/1919].

* 126. **Vzájemná pomoc.** — 1. Zákon ukládá manželům vzájemnou pomoc (§ 44). Tím rozuměti jest nejprve to, že manželé mají své jednání přizpůsobiti tak, aby jednání jednoho manžela odpovídalo jednání druhého a je doplňovalo. Potud vzájemná pomoc (§ 44) a slušné zacházení (§ 90) vycházejí ze stejného hlediska intimity rodinného spoluzití.

2. Manžel manželovi má přispěti ku pomoci, je-li jeden z nich potřebný. Je to pomoc mravní (povzbuzení, soucit, laskavost, ošetřování) i hmotná (penězi a jinými hospodářskými hodnotami). Ve hmotné pomoci stýká se ustanovení § 44 s § 91. Tady je stanovena povinnost manžela živiti svoji manželku. Tato povinnost je jiného rázu než povinnost vzájemné pomoci. Je-li tato rázu převážně mravního a osobního, je ona rázu více majetkového. To znamená, že třetí osoba může poskytnouti výživné namísto manžela, ale třetí osoba nemůže poskytnouti pomoc manželovi namísto manželky. Proto je každý regres třetí osoby proti manželce vyloučen, ale není vyloučen proti manželovi (§ 1042). Manželka může na tom, kdo zaviněně způsobil smrt jejího manžela, žádati náhradu ušlé výživy, ale manžel nemůže tak učiniti.

3. Není možné domáhati se žalobou splnění vzájemné pomoci. Je možné v řízení nesporném domáhati se arbitrárního zakročení soudcova. Pomoc však není možno vynucovati. Nedostačí-li zakročení soudcovo v nesporném řízení, je možné domáhati se rozvodu nebo rozluky.

Soudní praxe: Manželka není po zákonu povinna živiti manžela, aniž nahraditi náklady jeho ošetřování v zemském ústavu pro choromyslné (Vážný, č. 2635). V § 44 a 90 je zdůrazněna mravní povaha manželského svazku (Vážný, č. 6499, 6537). Manžel usmrcené manželky nemá úrok na náhradu nákladů za vedení domácnosti a za opatrování dětí (Vážný, 1470, 10.452, 11.120).

§ 3. Povinnosti manželovy.

* 127. **Hlava rodiny.** — 1. Souhrn práv a povinností manžela staví manžela v čelo rodiny. Základem jeho povinností je opatřiti rodině hmotný základ a poskytovat ochranu proti vnějšku. Tyto

povinnosti ve svém jádře nejsou rázu majetkoprávního, nýbrž rázu osobního, a proto nejsou na nikoho přenositelné a nejsou ani exekvovatelné jako plnění majetkoprávní. Jen tam, kde přecházejí do sféry majetkoprávní — jako je plnění výživné renty —, jsou vykonatelné jeho povinnosti majetkové.

2. Zákon praví, že manžel je hlavou rodiny (§ 91), což je vědomá úchylnka od paulinského, že muž je vládcem ženy. Pro obor právních norem obrát občanského zákoníka je přílehavější než obrát starší.

3. Manželovi přísluší podle občanského zákoníka:

- a) řídit domácnost,
- b) opatřit výživné pro manželku,
- c) manželku ve všem zastupovat.

128. **Řízení domácnosti.** — 1. Řízení domácnosti plyne z manželovy povinnosti opatřit základnu pro domácnost. Občanský zákoník tuto povinnost nevytýká a zahrnuje ji nesprávně pod alimentaci manželčinu. Hospodářská základna manželství je však širší než výživa manželčina. Jde o činnost, která rodině má dáti společenskou a hospodářskou základnu. Vzhledem k tomu, že z této činnosti plyne společenství rodinné, je právo řídit domácnost jen inverzí řečené povinnosti manželovy, což odpovídá stylisaci občanského zákoníka, který s oblibou povinnosti konstruuje jako subjektivní práva.

2. Nejde o pouhé opatření peněz a hospodářských statků. Jde hlavně o to, aby tyto prostředky opatřovány byly způsobem čestným a poměrům odpovídajícím. Lidská společnost necení příjem vždy stejně. Peníze získané zločinem jsou beze cti a manžel neučinil by své povinnosti zadost, kdyby zločinem získával prostředků pro domácnost. Ale i dovořeně získané peníze necení se vždy stejně, rodina méně zámožná může se těšiti větší úctě než rodina bohatá, je-li v rodině nezámožné nahromaděno kulturních hodnot, jichž bohatá rodina nemá. Někdy výdělek je omezen honestate kulturních hodnot. I dnešní v kulturních hodnotách hodně zmatená společnost cítí nejasně tento rozdíl. I relativita sociálních povinností může hráti velkou úlohu; na př. pro obchodníka je účelem vydělati co nejvíce peněz, nepřekročí-li hranic dobrých mravů, technik ve službách veřejných

nemůže podnikatelsky postupovati a ze své činnosti hleděti získati co největší zisk. I demokratická společnost zná dělbu práce a tím i různost povinností.

* 129. **Rozsah tohoto práva.** — Rozsah tohoto práva je omezen právě jen na společné záležitosti, to je:

- a) určití společné bydliště (§ 92),
- b) určení životní míry manželství.

Pokud nejsou oba manželé zasáhnuti tímto společenstvím, mohou úplně volně jednati. Nějaké poručenství nad ženou, které bylo známé staršímu právu, je našemu právu úplně neznámé.

130. **Ochrana manželky.** — 1. Manžel je povinen svoji manželku ochraňovati, což občanský zákoník vyjadřuje slovy autentickými »sie in allen Vorfällen zu vertreten« (§ 91). Zákon tím nemíní zastupování ve smyslu právního zastupování, t. j. jednání jménem manželky. Zákon, ponechávaje manželce úplnou svéprávnost, nepřenáší jednatelství na jejího manžela, a proto znamenají citovaná slova povinnost manželku ve všem všudy ochraňovati. Z toho plyne ovšem ex lege právo zastupovati manželku před úřady a soudy, neboť jen tak může manžel ochranu své manželce poskytnouti. S tím spojuje zákon i jednatelství jmění manželčina (§ 1238).

2. Manžel je povinen, ale není oprávněn vůči ženě, t. j. manžel je povinen chrániti manželku, pokud tato si toho přeje. Nechce-li manželka, aby byla chráněna svým manželem, nemůže jí manžel v tom brániti a ochranu svoji jí vnučovati. Občanský zákoník uvádí toto u nejmarkantnějšího případu, t. j. u § 1238, ale zásada tato platí ve všech případech. Tím stanovena byla úplná koordinovanost manželů.

3. Žádá-li manželka, aby ji manžel ochraňoval, je tak povinen učiniti a v určitých případech možno se toho domáhati i donucením.

* 131. **Výživné manželky.** — 1. Výživným rozuměti jest stravu, šaty, byt a ostatní potřeby (§ 672), tedy i útraty porodu, ošetřování lékařské a zdravotní vůbec. Výživné má manžel poskytovat zásadně ve společenství domácnostním a je tedy důsledkem povinnosti opatřit pro rodinu sociální a hmotné prostředky. Nejde zde tedy v zásadě o žádnou rentu (Vážný, č. 4618).

Na druhé straně nesmíme zapomínati, že jde o majetkoprávní poměr (Vážný, č. 4040). Manželka má sice podle svých sil přispívati ke společné domácnosti (§ 90), ale manžel má manželce poskytnouti vše, co vyžaduje řádné vedení domácnosti, tedy i výživu přiměřenou stavu a příjmům manželovým (Vážný, č. 988).

2. V poměru k jiným osobám, které mají manželku případně vyživovati, je manželova povinnost primární a povinnosti ostatních osob sekundární.

3. »Nemo pro preterito alatur« platí i zde. Poskytly-li třetí osoby prostředky k výživě, nebo živila-li se manželka sama, je možné žádati náhradu proto, poněvadž byla splněna povinnost zákonem manželovi uložená (§ 1042). Srov. Vážný, č. 36.

132. **Rozsah výživného.** — 1. Zákon praví »nach seinem Vermögen«, což znamená po česku podle své možnosti. Možnost tato určena je dvojím hlediskem, jednak hmotnými poměry manželovými, jednak sociálním postavením manželů. Toto tvoří meze, v nichž se pohybuje alimentární povinnost. Sociální postavení manželů udává nám potřebu, kdežto hmotné poměry manželovy značí úhradu. Jde o úhradu potřeb rodinných a nikoliv o úhradu individuálních potřeb ženiných. Tím se liší alimentární povinnost tato od jiných alimentárních povinností (na př. rodičů a dětí), kde jde o individuální potřebu.

2. Rozsah zůstává stejný, ať se manželka provinila proti manželským povinnostem či nic (Vážný, č. 79).

133. **Výživné manželů odděleně žijících.** — Žijí-li manželé odděleně, pak může manželka uplatňovati nárok na rentu alimentární, je-li toto oddělené živobytí odůvodněné, buď že skutečně není možno na manželích žádati, aby spolu žili, anebo pro překážku jinak vzešlou, na př. že manžel ve veřejných službách byl vzdálen. Manželka může požadovati výživné bez ohledu na svoji vinu, neboť svazek manželský modifikován nebyl a manželé úmluvou (mimo úmluvu o dobrovolném rozvodu) nemohou modifikovati své povinnosti manželské. Praxe však je nejistá, neboť nerozeznává dobrovolný rozvod od oddělené domácnosti manželů a spojuje falešně tuto otázku s otázkou viny (viz Vážný, č. 2455, 2593, 4583, 5519, 5670, 3904, 7653, 10.143, 10.663). Toto odporuje jasnému ustanovení § 93. Chce-li býti manžel prost této povinnosti, má se domoci rozvodu.

§ 4. Povinnosti manželčiny.

* 134. **Základní hledisko.** — Povinnosti manželčiny nutno posuzovati jako doplněk základní povinnosti mužovy starati se

o sociální a hospodářský základ rodiny a o její ochranu. Z toho plyne:

- a) povinnost sledovati muže v domácnosti,
- b) povinnost řídit domácnost podle směrnic mužem stanovených (§ 92).

135. **Povinnost sledovati muže v domácnosti.** — Muž se má postarati o hospodářské prostředky, aby společenství rodinné mohlo nerušeně trvati. Tomu odpovídá povinnost ženy sledovati muže, neboť jinak společenství rodinné nebylo by možné.

Tato povinnost je velmi dalekosáhlého dosahu. Žena výdělečně činná je omezena touto povinností. Zastává-li žena veřejný úřad, který by jí bránil sledovati muže, porušuje tuto povinnost, což může vésti i k tomu, že žena se toho úřadu musí vzdáti. Na druhé straně nesmíme zapomínati, že žena svým celým ústrojím je potřebná ochrany, a že je nanejvýš potřebná ochrany ve své nejcitlivější funkci jako matka. Společnost dává ženám tuto ochranu a v důsledku této ochrany ukládá jim tuto povinnost.

136. **Meze této povinnosti.** — Povinnost sledovati muže není bezpodmínečná, poněvadž je omezena dvěma směry:

- a) základním hlediskem koordinovanosti, z čehož plyne, že manželka nemusí svého muže sledovati, když by to bylo pro ni pokořující nebo jejím zdraví nebo integritě nebezpečné (viz výše č. 120);
- b) základní povinností mužovou, je-li muži nemožno, aby tuto povinnost splnil, není možno ukládati manželce povinnost jej sledovati, ale tato v důsledku vzájemné pomoci má manželovi sama ku pomoci přispívati. Z toho plyne, že v takovém případě určuje manželka bydliště a ne muž, jenž na př. pro chorobu není práce schopen.

137. **Povinnost spolupráce.** — 1. Zákon v § 92 vytýká dále, že žena je povinna muže podporovati v domácnosti a ve výdělku. Slova tato plně dopadají na manželství středního stavu na venkově, kde domácnost zaujímá cele jak manžela, tak i manželku, a kde práce v domácnosti je zároveň prací výdělečnou. Tam však, kde práce výdělečná je zvláště privilegovaná, na př. práce úředníků, nastává přísné rozdělení práce v domácnosti a práce v úřadě. Tu povinnost spolupráce omezuje se na vedení domácnosti. Podobně tomu, kde jde o námezdnou práci mužovu, konanou mimo domácnost. Slova zákona i v těchto případech mají význam, neboť ukládají manželce vésti domácnost tak, aby muž ve své výdělečné činnosti nebyl rušen.

2. Je-li žena činna ve výdělečném podniku svého muže, nemá nárok na odměnu a vše, co vydělá, připadá jejímu muži (§ 1237), což je ustanovení pro ženu velmi nespravedlivé.

3. Manžel může spolupráci ženinu odmítnouti, jsou-li dány zákonné důvody, jako je nepořádek, marnotratnictví (§ 1241 i. f.).

138. Vedení domácnosti. — 1. Manželka má vésti domácnost podle pokynů manželových. Do jaké míry tyto pokyny manžel může dávat, je dáno dvěma hledisky: výdělečnou povinností manželovou a koordinací obou manželů.

2. Vede-li manželka domácnost, zastupuje rodinu i na venek, a závazky, které z tohoto vedení vznikají, stíhají též manžela, a to přímo, neboť manželka jedná jako zástupce jeho. Tato zástupčí moc je velmi důležitá hospodářsky. Tak nakupuje-li manželka zboží na dluh, je manžel povinen je zaplatiti, pokud nákup ten je úměrný té oné domácnosti. Najme-li manželka byt, je nájem závazný pro oba manžely, odpovídá-li to řízení domácnosti. Neúměrné nákupy manželčiny nemusí manžel zaplatiti. Sem patří i potřeby pro společné děti, neboť i výchova dětí náleží k řízení domácnosti. Toto právo je velmi důležité a dává manželce v domácnosti pevné postavení po boku manželově.

139. Praxe. — 1. **Výživa manželky.** Lékař, jenž se přes manželův zákaz podjal léčení manželky, nemůže, i když léčení bylo účelným a potřebným, domáhati se na manželovi náhrady léčebného, leč by šlo o bezodkladné nutné lékařské přispění (Vážný, č. 36, opačně Vážný, č. 6846). — Manžel je povinen poskytovat manželce slušnou výživu bez ohledu na to, zda sama má jmění (Vážný, č. 988, 10.026). — Rozsah manželovy živovací povinnosti řídí se jeho jměním, nikoliv skutečným důchodem z tohoto jmění (Vážný, č. 2716). — Nemá-li manžel v době objednávky jmění ani příjmů, jež by ospravedlnily objednávku zubních prací ve zlatě, přesahující míru obyčejné potřeby, může nastati povinnost manželky, aby sama zaplatila, co si nad tuto míru a nad poměry svého manžela objednala (Vážný, č. 2838). — Nárok manželky proti manželovi na placení výživného, které jí tento zcela nebo zčásti bezprávně odpírá, není o sobě vyloučen tím, že sdílí s manželem nadále manželské společenství (Vážný, č. 3488). — Výše výživného manželky řídí se majetkovými poměry v celku, nikoliv jen jeho hotovým jměním (Vážný, č. 3644). — Majetkem manžela jsou veškeré výdělkové možnosti a schopnosti, jež jsou mu dosažitelné (Vážný, č. 3657). — Předměty ženské výstroje, jež manžel koupil a odevzdal manželce, staly se manželčiny vlastnictvím (Vážný, č. 4474). — Manželka bydlící se svým manželem je oprávněna žádati výživné jen in natura, bez ohledu na to, zda

se spolu stravují a tělesně obcují (Vážný, č. 4618), taktéž opustila-li bezdůvodně společnou domácnost (Vážný, č. 10.663).

2. **Pova ha man želské smlouvy.** Manželství samo o sobě je zřízením čistě mravním, nikoli majetkoprávním, manželská smlouva není předmětem majetkoprávního obchodu, veškeré úmysly zjištěné jsou z ní vyloučeny, zisk nesmí býti pohnutkou uskutečnění sňatku, ať je to zisk číkoliv (Vážný, č. 6537).

3. **Společná domácnost.** O nároku manžela, aby ho manželka sledovala do společné domácnosti, jest rozhodovati pořadem práva (Vážný, č. 1546, 1646, 3449, 3695, 7921). — Podle § 382, č. 2 ex. ř. lze se domáhati přijetí do společné domácnosti jen tehdy, jde-li o manželku vypuzenou ze společné domácnosti, ale nelze však pomocí tohoto prostředku donucovati manželku k návratu, jež sama opustila domácnost, porušivši povinnosti podle §§ 92 a 93.

4. **Man želská povinnost.** Není porušením manželských povinností, odpírá-li manželka soulož manželovi opilému a páchnoucímú alkoholem (Vážný, č. 6499).

5. **Vedení domácnosti.** Najala-li byt pouze manželka, působí exekuční titul, proti ní znějící, i proti jejímu manželu, jenž s ní sdílí společnou domácnost (Vážný, č. 433). — Manžel jest oprávněn naložiti samostatně s bytem, jehož spolunájemkyní jest manželka, i bez jejího souhlasu (Vážný, č. 1643). — Manželka je oprávněna k vedení domácnosti v rámci příkazů manželových a má plnou moc, aby opatřila potřeby pro domácnost, jež zaplatiti má manžel. Manželka je zavázána vedle manžela jen tehdy, jde-li z okolností případu najevo, že chce býti sama smluvní stranou a byl-li úvěr poskytnut právě vzhledem na její majetkové poměry (Vážný, č. 3916). — Stačí, stala-li se upomínka o zaplacení dluhu, společného oběma manželům, pouze manželovi (Vážný, č. 7123). — Manželka jest podřízena manželovi jen potud, že je povinna dbáti jeho vůle v okruhu domácího řádu, jinak však platí mezi nimi úplná rovnost (Vážný, č. 7803). — Koupila-li manželka na dluh věci (deštník) pro svou potřebu, jest prodávatel oprávněn domáhati se zaplacení přímo na ní. Měla-li manželka za to, že manžel má zaplatiti koupené věci, bylo na ní, aby při uzavření koupě upozornila prodávatele na to, že jedná jménem manžela, a měla též vrátiti účet, znějící na ni (Vážný, č. 8683). — Kupní cenu za zboží koupené manželem pro společnou domácnost nelze požadovati na manželce, i když je manžel nemajetný (Vážný, č. 8760).

140. Literatura. — Michels, Zevnější jevy poddanství ženina v manželství (Právnícké rozhledy, roč. 16, str. 181); Kožeschnik, Jaké jméno náleží manželce po rozloučení manželství (Právník, roč. 1890, str. 572); Fr. St., Kterého jména smí a má použití žena po soudním rozloučení manželství (Soudcovské listy, 1922, str. 48); Grešl, Zbieranski, Soudní ochrana nároku manželova, aby manželka vrátila se k němu do společné domácnosti, děje se sporem (Soudcovské listy, 1922, str. 151, 1923, str. 67); Flicour, Postavení ženy a dítěte podle novely k občanskému

zákoníku (Zprávy P. j. m., roč. 26, str. 201); Fryc, Několik poznámek o zlepšeném postavení žen podle cis. nař. z 12. října 1914, č. 276 ř. z. novely k obč. zák. (Právník, 1916, str. 721, 760, 794); Plamínková, Občanská rovnoprávnost žen (1920); Goller, O právním postavení ženy a zamýšlené reformě občanského zákoníka (Právník 1904, str. 877, Právnícké rozhledy, roč. 6, str. 65 n.); Brandl, Právní postavení ženského pohlaví v Čechách (Právník, roč. 1870, str. 757); Wogel, Postavení ženského pohlaví v právu českém (Právník, 1861, str. 77).

Bartsch, Rechtsstellung der Frau als Gattin und Mutter (1900); Scharfmesser, Die Stellung der Frau nach dem novellierten BGB. (Gerichtshalle, 1917, č. 10); Boenike, Die Ehe zur linken Hand (1915); Müller, Die Ehe zur linken Hand (1915); v. Neumann-Ettenreich, Eherecht; Krasnopolski, Privatrecht, IV; Rittner, Eherecht.

Planiol, I, str. 307; Paule Gide, Étude sur la condition privée de la femme (Paris, 1885); Naville, Condition sociale des femmes (Lausanne, 1891); Basset, Du rôle de la femme mariée (Paris, 1896); Albert Chéron, Étude sur l'adage Uxor non proprie est socia, ad speratur fore (Paris, 1901); Binet, La femme dans le ménage (Nancy, 1904).

Kapitola třetí.

Neplatnost manželství.

141. Neplatné manželství a žádné manželství. (Srovnej § 3 hlavy první.) — 1. Neplatné manželství je úplným manželstvím, ale zrušitelným výrokem soudním. Naproti tomu konkubinát není žádným manželstvím a proto mohou se konkubenti kdykoliv rozejít a nemají žádných vzájemných povinností a práv. (Srov. č. 47.)

2. Uzavřel-li jeden z manželů, žijící v neplatném manželství, druhý sňatek, je tento platný, bylo-li prvé manželství prohlášeno neplatným.

* **142. Důvod neplatnosti.** — Důvodem neplatnosti (t. j. skutková podstata podmiňující nullitní výrok soudní) jsou skutečnosti, které jsou určeny buď jako

- a) vada konsensu (vada formy, vada projevu vůle), nebo
- b) jako překážka manželství v užším slova smyslu. V nomenklatuře občanského zákoníka jsou všechny tyto skutečnosti označeny jako překážky manželství, což není logicky odůvodněno. Vzhledem na neplatnost manželství rozeznává občanský zákoník překážky veřejné a soukromé, čímž míní jak vady konsensu, tak i překážky v užším slova smyslu.

143. Vada formy konsensu. — Podle § 75 týká se tato vada jen slavnostního přivolení a netýká se vyhlášek, o nichž je řeč v §§ 70—74. Minimální forma musí být zachována. V zákoně není o tom zmínka. Pro neplatnost dostačí asi projev před úřední osobou (správ. úředníkem, duchovním), pokud tento je vůbec způsobilý sňatek celebrovati, třeba by nebyl místně příslušný. Přítomnost dvou svědků není nutná, abychom mohli tento svazek považovati za neplatné manželství. Není-li duchovní vůbec oprávněn celebrovati sňatek, na př. duchovní státem neuznané církve anebo duchovní bez jurisdikce, není konsens před ním projevený právně relevantní.

144. Řízení o neplatnost pro veřejnou překážku neb vadu. — 1. Dosavad platné předpisy o neplatnosti řízení (dv. dekr. ze

dne 23. srpna 1819, č. 1595 sb. z. s. nař. min. sprav. ze dne 9. prosince 1897, č. 283 ř. z.) jsou velmi kusé. Pocházejí z doby policejního státu a soudci v řízení tomto připisují úlohu dobrého a moudrého strážce rodiny, jakož i strážce veřejného pořádku. Tento patriarchální názor na soudce je odstraněn v nynější organizaci soudní a tak nemáme žádnou osobu, která by mohla spor zahájit. Podle dosavadního zahajuje soud spor z moci úřední (§ 94 obč. zák.) a vede jej způsobem inkvisičním, které nezná stranu ve smyslu procesního práva (§ 97).

145. Kdy nemožno z moci úřední zrušiti manželství. —

1. Manželství není možno zrušiti, odpadla-li překážka uvedená v § 94, dále když svazek manželský se ukončil buď smrtí jednoho manžela anebo rozlukou (dv. dekr. ze dne 25. listopadu 1837, č. 208 sb. z. s.).

2. Podle citovaného dvorního dekretu může ten, kdo má na tom právní zájem, žádati, aby manželství bylo prohlášeno neplatným, i když manželství již zaniklo smrtí nebo rozlukou. Takový právní zájem může býti v tom, že na neplatnosti manželství závisí, zda žalobce je povolán k dědictví po zemřelém manželovi či nic.

2. Občanský zákoník v §§ 94—96 spojil překážky a vady veřejné se soukromými a stylisace dopadla tak nejasně, že podle § 96 možno by bylo souditi, že manžel vinný nesmí žalovati na neplatnost. Vpravdě dlužno za to míti, že žádné žaloby v pravém slova smyslu není a že soud zakročuje z moci úřední, ať dostal pobídku udáním policie, nebo oznámením třetích osob, anebo jednoho z manželů, proto § 96 týká se jen překážek soukromých.

3. Soudce má z moci úřední vyšetřiti překážku či vadu (§ 97—99) neomezuje se na přednes manželů. Má zároveň působiti k tomu, aby překážka pokud možno byla odstraněna (§ 98). Podle toho má se z moci úřední postarati o dispens.

* **146. Překážky a vady soukromé.** — 1. Zákon neuvádí numerativně vad a překážek soukromých, ve druhém odstavci § 28 zák. č. 320/1919 je uvedeno, že všechny ostatní překážky, které nebyly uvedeny jako veřejné, jsou soukromé. Jsou to najmě překážky, uvedené v § 95 obč. zák.: nezletilost (§ 49), částečné zbavení svéprávnosti, omyl (§ 57, § 58), bázeň, donucení (§ 55), dále sem patří překážka nemohoucnosti (§§ 60, 100, 101).

2. Zásadní rozdíl od vad a překážek veřejných spočívá v tom, že řízení soudní o neplatnost manželství nezahajuje se z moci úřední, nýbrž na žalobu oprávněné strany. Strana k žalobě legitimovaná je ona, která byla uzavřením manželství zkrácena na svých právech (§ 28 zák. č. 320/1919).

147. Kdo může žádati za neplatnost. — V zákoně užitý obrat »strana zkrácená na svých právech« je tak široký, že se tím nekryjí jen statutární poměry rodinné, nýbrž i t. zv. práva majetková. Podle panujícího názoru zákon tak daleko jíti nechtěl a mají se tím označiti jen statutární poměry rodinné. Otec je zkrácen na své otcovské moci, uzavře-li nezletilé dítě sňatek, podobně poručník; v ostatních případech je zkrácen manžel. (Celá konstrukce je však dosti nedokonalá, poněvadž na př. v případě nedostatku vyhlášky není možno zjistiti, že by manželé byli zkráceni na svém právu.) Nadto však z §§ 95, 96 plyne, že neplatnost manželství může uplatňovati manžel (manželka) nevinný (nevinná), a to ve všech případech neplatnosti (§ 96, v § 95 se jen příkladmo rozvádí uvedená myšlenka). Z toho plyne, že při oboustranné vině nemůže žádný z manželů žádati za neplatnost.

148. Řízení o neplatnost pro soukromou překážku. — 1. Soud nemůže zakročiti z moci úřední, nýbrž musí vyčkati žaloby osoby k tomu povolané, již může býti třetí osoba (otec, poručník), nebo jeden z manželů, nebo manželé oba. Úloha žalobce a žalovaného doznává proti obyčejnému řízení zásadní úchylinky.

2. Soud zjišťuje uvedený důvod neplatnosti z moci úřední, jsa vázán návrhem žalobce. I zde má působiti k tomu, aby důvod neplatnosti byl odstraněn dispensí nebo jiným způsobem (dodatečným schválením sňatku), ale vzhledem na právo žalobcovu nemůže tak učiniti z moci úřední, nýbrž může jen působiti na oprávněného a na manžely, aby manželství udrželi v platnosti.

3. Nesvéprávný manžel může odpírati platnosti sám (§ 5 dv. dekr. z 23. srpna 1819, č. 1595), pokud jeho projev vůle je právně relevantní. Není-li tomu tak (na př. u osob úplně svéprávnosti zbavených), žaluje jeho zákonný zástupce.

149. Obhájce svazku manželského. — Zákonem č. 161/1921, čl. V, č. 1, odstraněna byla instituce obhájce svazku manželského, jenž měl dříve na

to dbáti, aby katolická manželství byla zrušena jen výrokem nejvyššího soudu a manželství nekatolická jen výrokem vrchních soudů (§ 97 obč. zák., dv. dekr. z 23. srpna 1819, č. 1595).

150. Kdy pomíjí právo odpírati manželství. — 1. Žalobní právo pomíjí:

- a) dodatečným přivolením osoby legitimované k manželství neplatnému
 - aa) u zákonného zástupce nesvéprávného manžela, prohlášením mlčky nebo výslovně učiněným,
 - bb) u manželů je manželství schváleno, když manžel, zvěděv o překážce, v manželství pokračoval (§ 96), t. j. s druhým manželem tělesně obcoval,
- b) zánikem moci otcovské, poručenské, podpůrcí, pokud se týče té oné oprávněné osoby,
- c) smrtí legitimované osoby,
- d) zánikem manželství, leda jde-li o prejudiciální spor pro nároky osob třetích (dv. dekr. ze dne 25. listopadu 1837, č. 208 sb. z. s.).

151. Význam soudního výroku. — Soudní výrok, jímž se zrušuje manželství, má ten význam, že toto manželství, které trvalo jako neplatné manželství, nyní pozbývá vší právní relevance, t. j. není žádným manželstvím. Zůstanou-li tito lidé ve společenství dále, je to konkubinát, ale ne neplatné manželství. Jde o statutární spor, jímž se určuje status manželů, a výrok tedy platí proti všem osobám vůbec. Jinak, jde-li o spor podle dv. dekr. ze dne 27. června 1837, č. 208 sb. z. s. V těchto případech jde o prejudiciální spor a rozsudek nabývá právní moci jen mezi stranami.

152. Nároky z neplatnosti manželství. — Občanský zákoník rozeznává dva případy:

- a) oba manželé věděli o překážce,
- b) jeden z manželů byl dobré víry, důvěřuje v platnost manželství (§ 102).

K tomu musíme připojit případ třetí:

- c) oba manželé byli dobré víry.

V případě prvním žádné civilní nároky dány nejsou. V případě druhém má nevinný manžel proti vinnému man-

želovi nárok na náhradu škody, která se řídí podle XXX. hlavy 3. dílu, a jde o nárok čistě majetkoprávní. Podotknouti jest, že jde jen o škodu na majetku. U ženy náhrada může spočívat v nároku alimentacním, resp. náhradou podle § 1326, § 1328, i náhradou na zmenšené vyhlídky na sňatek. V případě třetím nemá žádný z manželů proti druhému nějaký nárok, poněvadž jiný nárok než na náhradu škody není dán, a pro tento chybí předpoklad zavinění. Jen v tom případě, jde-li o zaviněnou nevědomost, možno nárok na náhradu škody podle obecných pravidel poskytnouti.

153. Praxe. — Pokračování v manželství § 96 znamená pouze pokračování v tělesném obcování manželů. Je-li tedy jeden z manželů stížen překážkou podle § 60 občanského zákoníka, nemůže býti o pokračování v manželství po rozumu § 96 řeči (Vážný, č. 17). — Uznati na neplatnost manželství lze jen, bylo-li prokázáno, že manžel bez své viny nevěděl o těhotenství manželky, a s ní, jakmile o tom zvěděl, v manželství nepokračoval (Vážný, č. 840). — Manžel nepozbývá práva domáhati se neplatnosti manželství podle § 58 tím, že žil s manželkou v manželském společenství i poté, když pojal podezření, že byla v době sňatku již těhotná s jiným (Vážný, č. 1021). — Nedostatek formy uzavření manželství jest zkoumati z moci úřadu i tehdy, jde-li o manželství uzavřené v cizině. Jest důvodem k zahájení úředního řízení o neplatnost manželství, byly-li spisy trestního soudu pro zločin dvojženství postoupeny civilnímu soudu k rozhodnutí předběžné otázky, zda manželství uzavřené v Rusku bylo platné (Vážný, č. 4693). — Předpis § 96, podle něhož jen nevinný manžel má právo domáhati se neplatnosti manželství, vztahuje se jen na případy překážek soukromoprávních (Vážný, č. 9296). — Bylo-li manželství tuzemce uzavřeno v sovětském Rusku podle tamních předpisů, platí i v Československu, třebaže nebyly zachovány obřadnosti tuzemského práva (Vážný, č. 10.644). — Při posouzení otázky, zda nevinný manžel uzavřením neplatného manželství utrpěl škodu nebo zda mu ušel výdělek, nerozhoduje jen nynější jeho majetkový stav, nýbrž je zkoumati, zda byl neplatným sňatkem poškozen. Má-li se celkově posouditi vliv putativního manželství na nevinného manžela, jest přihlídnouti i k majetkovým prospěchům, jež získal za manželství, byť i nyní užítku tu nebylo. Obdržel-li nevinný manžel v dřívějších letech manželství od druhého manžela jmění a zbavil se ho později darováním jejich dítěti, jest při zjišťování strany podle § 1265 přihlídnouti i k ceně tohoto jmění (Vážný, č. 11.613). — O nemohoucnosti viz čís. 98.

154. Literatura viz čís. 110.

Kapitola čtvrtá.

Rozvod a zrušení svazku manželského.

§ 1. Rozvod.

155. **Pojem rozvodu.** — Rozvedení manželé jsou zbaveni povinnosti životního společenství a všech důsledků s tím spojených. Svazek manželský tím však dotčen není.

156. **Druhy rozvodu.** — Rozeznáváme rozvod dobrovolný a nedobrovolný. Dobrovolný rozvod děje se srovnalou vůlí stran. Soud jen zkoumá, zda je vůle rozejítí se srovnalá a zda své vzájemné poměry úplně upravili (§§ 103, 105). Nedobrovolný rozvod děje se rozsudkem soudním na žalobu jednoho z obou manželů, při čemž soud posoudí, je-li dán důvod rozvodu (§ 107). Důvody rozluky jsou zároveň důvody rozvodu, ale ne naopak.

157. **Soudní rozvod.** — Manželé jsou zbaveni povinnosti spolužití jen výrokem soudním, neboť manželům není dáno, aby mohli zrušit povinnost spolužití pouhou dohodou (§ 93). Rozejdou-li se fakticky, nedoléhá se sice na ně, aby obnovili manželské spolužití, ale každý z nich může za to žádati, a druhý nemůže namítati, že rozchod byl smluven. Spolužití může manžel nerozvedený jen tehdy odepřítí, jestliže nelze na něm slušně žádati, aby s druhým manželem žil ve společné domácnosti.

* 158. **Dobrovolný rozvod.** — 1. Dobrovolný rozvod provádí se nesporným řízením před okresním soudem bydliště manželů (§ 114 j. n.). Řízení se zahajuje tím, že oba manželé podají žádost o rozvod. Nato následují tři smírčí pokusy před soudem v osmidenních lhůtách; manželé mají se osobně dostaviti, neboť soudce má manžely upomenouti na jejich manželský slib (§ 104 obč. zák.) a má působiti radou na jejich cit. Manželé mohou se obrátiti na svého duchovního (sc. který má jurisdikci ve věcech manželských), aby provedl tři smírčí pokusy, a vyžádati si od něho potvrzení, že byly provedeny; v tomto případě

odpadají smírčí pokusy před soudem (zákon z 31. prosince 1868, č. 3 ř. z. ex 1869). Nejsou-li členy církve státem uznané, konají se pokusy smírčí vždy před soudem. Není-li možné smírčí pokusy provésti (na př. pro duševní chorobu manžela), odpadnou. Nedostaví-li se manžel (manželka) ke smírčímu roku, má se za to, že od žádosti ustoupil.

2. Poté následuje rok rozvodový, k němuž se obesílají oba manželé. Při tom manželé potvrdí, že jsou oba s rozvodem srozuměni a že se dohodli co do jmění i co do výživného (§ 105 obč. zák.). Soud nezkoumá ani proč se rozvádějí, ani jak si upravili své vzájemné poměry po rozvodu. Jsou mínění opačná, že soud má potvrditi ujednání manželů, tedy do jisté míry solemnisovati, a proto že má znáti obsah dojednání. Oboje mínění se dá hájiti.

Pokud z publikovaných rozhodnutí jde najevo, není jasno, pro kterou alternativu se praxe rozhodne: v rozhodnutí Vážný č. 7106 je sice zmínka klonící se k alternativě druhé, ale rozhodnutí samo se zabývá případem jiným. Jisto je tolik, že soud musí míti závažné prohlášení obou manželů, že se rozvádějí. O vzájemných poměrech musí soudu býti dotvrzeno, že se strany dohodly, a tu je spor, zda soudu mají přednésti, jak se dohodly, anebo zda dostačí tvrzení, že se vůbec nějak dohodly.

3. Jde-li o zájmy nespověprávných dětí, nebo je-li jeden z manželů nespověprávný, musí dohoda manželů býti co do své majetkové stránky schválena zákonným zástupcem a soudem (§ 106). Manželé nemohou nyní učiniti dohodu co do výchovy dítek, tato je sice směrnicí, ale rozhodnutí přísluší vždy soudu samotnému (§ 142).

* 159. **Nedobrovolný rozvod.** — 1. Nedobrovolný rozvod provádí se rozsudkem, jímž se dá místa žalobě jednoho manžela proti druhému manželu. Teprve tímto rozsudkem zrušuje se povinnost spolužití.

2. Soud rozvede manželství, je-li dán důvod rozvodu. Zákon uvádí v § 109 příkladmo důvody rozvodu: cizoložství, zločin, zlomyslné opuštění, nepořádný život, jímž se ohrožuje rodina hospodářsky nebo mravně, úklady o život nebo o zdraví, zlé nakládání, ponižování, trvalá nakažlivá choroba. Mimo to sem dlužno počítati také důvody rozlukové, uvedené v § 13 zák. č. 320/1919. Konečně soud může podle volného uvážení okolností, které brání řádnému spolužití manželů, uznati za důvod

rozvodu, pokud nelze na žalujícím manželu slušně žádati, aby sdílel s druhým manželem společnou domácnost i lože.

3. Řízení je sporné řízení soudní ve věcech občanských. Podle praxe možno vydati kontumační rozsudek, dostaví-li se jen žalobce. Tato praxe odporuje § 6 dvor. dekretu ze dne 23. srpna 1819, č. 1595 sb. z. s. Ne-zletilí mohou se sami domáhati rozvodu. Smírčí pokusy se nekonají (čl. V zák. č. 161/1921).

160. **Praxe o důvodech.** — Není-li manžel poskytnutými souložemi manželky plně uspokojen, není v tom vina manželky (Vážný, č. 4415). Cizoložství manželčino, ať se stane z jakéhokoliv úmyslu, je příčinou rozvodu (Vážný, č. 8408). Manželka může odepřítí svému manželu soulož, byla-li by tato pro ni ponižující (opilý manžel); odepření soulože není důvodem rozvodu (Vážný, č. 6499). Cizoložství je důvodem rozvodu a nepomíjí, i když došlo později k souloži manželů, vědoucích o tom (Vážný, č. 145). Při posuzování nadávek a zlého nakládání je nutno přihlížeti k tomu, jak k nim došlo a jaký způsob života manželů (Vážný, č. 2795, 3495, 6047, 7802, 8230). Zlomyslné opuštění je důvodem k rozvodu, stalo-li se proti vůli druhé strany a bez nutné příčiny (Vážný, č. 369, 4855, 8230). Lehká, pomíjející hysterie není důvodem rozvodu (Vážný, č. 2366), naproti tomu však pijáctví, t. i. pití pravidelné a nemírné (Vážný, č. 6848). Rozvrat je jen tehdy důvodem rozvodu, je-li důvodem rozluky (Vážný, č. 3495, 4072 cf. 8557). O nepřekonatelném rozporu je nejasnost potud, zda manžel druhý se musí či nemusí připojit k žalobě (srov. Vážný, č. 3520 a č. 6573, k tomu č. 4072).

161. **Vina na rozvodu.** — 1. Při rozvodu nedobrovolném nutno zjistiti, zda ten onen manžel je vinen na rozvodu. V zákoně nemáme stanoveno, že k žalobě je oprávněn nevinný manžel (srov. § 1264), ale trváti na tom musíme, že důvod rozvodu se musí vyskytnouti u žalovaného a ne u žalobce. Důvody, které uvádí § 109, ukazují sice na to, že důvod opírá se též o vinu, ale poslední důvod (choroba) nemusí býti zaviněna (na př. nepohlavním stykem získaná lues).

2. Okolnost, zda jeden z manželů je vinen, či zda jsou nebo nejsou oba manželé vinni, musí býti vyslovena v rozsudku rozvodovém, poněvadž na tom záleží majetkové poměry manželů (Vážný, č. 6309). Podle názoru nejvyššího soudu má soud, rozhoduje o zavinění, dbáti celého výsledku jednání a dokazování, byť i ta ona skutečnost jako důvod rozvodu nebyla uvedena (Vážný, č. 617). Nelze-li manželu přičítati vinu na chorobě, není ani následky choroby vinen (Vážný č. 1321). Je-li rozvod zaviněn, nezáleží na stupni viny (Vážný, č. 8408).

162. **Důsledky rozvodu.** — Rozloučení manželé nejsou povinni k životnímu společenství. Následky toho objevují se jak na poli statutárním, tak i majetkovém:

a) Manželka zachovává status, jaký měla při rozvodu, tedy státní občanství a domovskou příslušnost, ale změny v osobě

manželově se jí již nedotýkají (§ 11, odst. I domov. zák.), a rozvedená manželka má také samostatné bydliště a tudíž samostatný obecný soud. Rozvedená manželka může samostatně nabývat domovskou příslušnost. Některé zákony nakládají s rozvedenou manželkou stejně jako s nerozvedenou (na př. § 5 zák. č. 236/1920).

- b) Manžel není povinen přijati manželku do svého bytu, aniž manželka je povinna manžela následovati. Manžel následkem toho nemůže své manželce poskytovat výživu in natura a nastupuje povinnost platiti manželce peněžní rentu alimentární.
- c) Manžel není povinen poskytovat rozvedené manželce ochranu a zastoupení, aniž k tomu je více legitimován. Také správa manželčina majetku pomíjí okamžikem rozvodu, i kdyby manželka tomu neodporovala.

163. **Prozatímní opatření.** — Společenství manželů přestává teprve rozvodem. Rozvodový spor může se protáhnouti a manžel (resp. manželka) může býti ve společenství manželském ohrožován, proto ustanovuje již občanský zákoník, že soudce může ohrožené části povolit oddělené bydliště ještě před rozhodnutím o rozvod (§ 107). S tím spojeno je i prozatímní určení výživného pro manželku, které jí přísluší bez ohledu na to, zda zavinila rozvod či ne, neboť její vina dosud zjištěna není a jako nerozvedená manželka má vždy nárok na výživu (§ 382, č. 8 ex. ř.).

164. **Obnovení manželského společenství.** — Manželé mohou kdykoliv obnoviti manželské společenství a podle církevního práva mají dokonce povinnost je obnoviti, odpadl-li důvod rozvodu. Občanský zákoník ustanovuje, že obnova společenství musí býti oznámena soudu (§ 110); z toho plyne, že pouhé faktické spolužití manželů bez oznámení soudu nezakládá povinnost ke spolužití a manželka neztrácí tím postavení rozvedené manželky. Jde o její nároky na rentu vyživovací, o její práva statutární atd. Naproti tomu uvádí se, že podle §§ 15, 18 zákona č. 320/1919 je i faktické společenství rozvedených manželů právně relevantní, k tomu je však připomenouti, že tato relevance týká se jen přípustnosti přeměny rozvodu v rozluky, ale netýká se otázek právě opačných, souvisících se společenstvím manželským. Nerozhoduje, zda manželé fakticky neobnovili manželského spolužití (Vážný, č. 847). Viz rozhodnutí Vážný, č. 4583 a č. 5782, kontroverza řešena byla plenárním rozhodnutím ze dne 14. prosince 1927, Vážný č. 7622, gramatikálním a historickým výkladem § 110 občanského zákoníka řešena byla ve prospěch mínění opačného. Toto stanovisko praxe je velmi povážlivé, máme-li na mysli dalekosáhlé důsledky zrušeného rozvodu, které se netýkají jen manželů samotných, nýbrž i třetích osob.

§ 2. Zrušení manželského svazku.

165. **Zrušení svazku manželského.** — Svazek manželský se zrušuje:

- a) smrtí jednoho z manželů;
- b) rozlukou, t. j. zrušení svazku manželského výrokem soudním.

166. **Smrt manžela.** — Manželství se zrušuje ihned smrtí jednoho z manželů a druhý má volnost vstoupiti v nový manželský svazek. Jen skutečná smrt zrušuje svazek manželský, což se nenahradí ani soudním důkazem smrti, byl-li důkaz proveden nesprávně, tím méně prohlášením za mrtva.

167. **Druhy rozluky.** — Manželství možno rozloučiti:

- a) na základě žádosti obou manželů pro nepřekonatelný odpor (§ 13 lit. i zák. č. 320/1919), anebo
- b) na základě žaloby jednoho manžela na druhého z důvodů uvedených taxative v § 13 zák. č. 320/19.

168. **Důvody rozluky.** — Důvody uvedené v § 13 l. c. jsou: a) cizoložství, b) odsouzení do žaláře na tři léta anebo pro čin svědčící o zvrhlé povaze, c) zlomyslné opuštění, d) úklady o život nebo zdraví, e) zlé nakládání, f) zhýralý život, g) choroba duševní, h) rozvrat manželský, i) nepřekonatelný odpor.

169. **Cizoložství.** — Cizoložstvím rozumíme dokonanou soulož ve smyslu fyziologickém, bez ohledu na to, zda taková soulož mohla vésti k oplodnění či nic. Erotické styky, které nejsou souloží, nezakládají tento důvod rozvodu, proto homosexuální styky nejsou cizoložstvím, třeba jde o čin trestní, podobně i jiné intimní styky heterosexuální, které nejsou souloží, nejsou důvodem rozluky v tomto smyslu, třeba by zde byla dána skutková podstata trestního činu podle § 516 tr. z. Cizoložství nemusí býti zjištěno předchozím výrokem soudním (Vážný, č. 1072).

170. **Trestní čin.** — Kvalifikace trestního činu není v zákoně stanovena, dostačí i přestupek, byl-li tento proveden tak, že jeho pohnutky nebo okolnosti, za nichž byl spáchán, svědčí o zvrhlé povaze. Tedy o způsobu jednání, jež s etického hlediska velmi odsuzujeme, a zároveň soudíme, že takový člověk je všeho schopen a že tím etické základy manželství jsou ohroženy.

171. **Zlomyslné opuštění.** — Zákon vytyká »zlomyslné« opuštění, tedy musí zde býti vědomost a úmysl způsobiti druhému manželu zlo. Jde o vědomé a úmyslné porušení povinnosti společného žití manželského. Manžel druhý musí vyzvati prvního, aby se do šesti měsíců vrátil. Nevrátí-li se, je teprve opuštění kvalifikováno jako důvod rozluky. Vyzvání se děje soudem v nesporném řízení (Vážný, č. 9851), jež doručeno musí býti opustivšímu manželu (§ 19 zák. č. 100/1931), není-li to možno, vyzve se tento veřejnou vyhláškou (ediktem) k návratu [§ 13, lit. c) zák. č. 320/1919].

172. **Úklady, zlé nakládání, ubližování a urážky.** — Úklady [§ 13, lit. d)] rozumí se jednání zálučné, mající za účel připravití druhého manžela o život nebo zdraví (Vážný, č. 2224), naproti tomu zlé nakládání [§ 13, lit. e)] je přímý útok na druhého manžela ve smyslu fyzickém. K tomu zákon připojuje těžké ubližování, čímž se rozumí ponižování a omezování úcty k druhému manželu tím, že jeho volnost podlamuje buď fyzicky anebo morálně. Dále uvádí zákon urážky, což značí snahu někomu morálně ublížiti. Zlé nakládání musí se státi vícekráte, ubližování musí býti těžké, urážky opětovné. Vše musíme vykládati podle poměrů, v nichž manželé žijí. Co v jedněch kruzích by bylo těžkým ponižením, je v druhých snad trochu živější výměna názorů.

173. **Zhýralý život.** — Podle praxe nejvyššího soudu je zhýralým životem rozuměti život, odlišující se ať co do hospodárnosti, ať co do mravnosti tak příkře od pravidel panujících názorů, že jest jej považovati za zavržitelný (Vážný, č. 4509, 6458).

174. **Duševní choroba.** — 1. Zákon uvádí několik druhů duševních chorob:

- a) trvale nebo periodicky probíhající duševní chorobu, která trvá tři léta (paranoia, paralyza atd.), bez ohledu na to, je-li vylečitelná,
- b) těžkou duševní degeneraci ať vrozenou či získanou, na příklad jako následek nemoci nebo úrazu,
- c) těžkou hysterii, čímž rozuměti stavy vylučující odpovědnost za jednání,

- d) pijáctví nebo navyklé nadužívání nervových jedů, čímž rozuměti jsou trvalé chorobné stavy duševní způsobené těmito nervovými draždidly, nikoliv jich užívání; tento chorobný stav musí trvati dvě léta,
- e) padoucnici, trvající aspoň rok s nejméně šesti záchvaty v roce nebo s přidruženou duševní chorobou.

2. Dostačí pouhý fakt této nemoci, na zavinění vůbec nezáleží. Rozhodným je stav v době vyhlášení rozsudku v první stolici.

175. Rozvrat manželský. — Důvod tento je vlastně důvodem obecným. Nastal-li takový stav, že podle panujícího mínění nelze na manželech slušně žádati, aby vstoupili zase do manželského společenství, možno žádati za rozluky. Žádati za rozluky může ten manžel, který nezavinil rozvrat, a jsou-li oba vinni, tedy ten, jenž je vinen méně. Důvodu toho musíme užívatí velmi opatrně, aby nenastal rozvrat celé instituce manželství, neboť mezi manžely může se šířiti taková nálada, která, neprameníc sice ve vnějších příčinách, přece psychicky manželům znemožňuje spolužití.

176. Nepřekonatelný odpor. — Tento důvod je subjektivně založen, ale soudce musí se zabývatí objektivními důvody rozluky. Proto soudce má přivoliti k tomu jen za souhlasu druhého manžela a nemusí povoliti hned rozluky, nýbrž napřed má povoliti jen rozvod. Tohoto důvodu smíme užívatí ještě opatrněji než důvodu rozvratu, neboť jinak dospěli bychom k rozluce mutuo dissensu, což znamená dokonalý rozvrat manželství, jak dokazuje vyžívající se starověk v V. a VI. století.

177. Praxe o rozvratu a nepřekonatelném odporu. — 1. Subjektivní důvody tyto mají býti zachyceny objektivní normou — rozsudkem, což skýtá praxi dosti značnou obtíž. Správně zjistila praxe, že důvody uvedené v § 13, lit. a)–g), možno uváděti také jako rozvrat, měly-li události tam uvedené za následek nemožnost životního společenství. V daném případě zhýralý život manželů vedl k rozvratu manželství (Vážný, č. 5653). Jindy vzato za rozvrat manželství, že manželé žili po dvacet let odděleně a že manžel měl pohlavní poměr s jinou ženou (Vážný, č. 5050), podobně odloučené bydliště, samostatné zaměstnání každého z manželů v různých státech (Vážný, č. 7248), zde tedy materiálními zájmy úplně různorodými znemožněno bylo rodinné společenství. Erotické styky manželky s jiným mužem, i když soulož není prokázána, přerušeni pohlavních styků mezi

manžely, když manželka nebyla ochotna k vedení domácnosti, takže manžel se stravoval jinde, činí manželství rozvráceným (Vážný, č. 2365). Dlouholetá duševní choroba, která netrvala v době vynesení rozsudku (Vážný, č. 2628), lues manžela (Vážný, č. 2845, 7468), nebo urážení manželky manželem (Vážný, č. 8231), nedostatek bytu (Vážný, č. 8243).

2. Nepřekonatelný odpor může zde býti i při pohlavním styku obou manželů (Vážný, č. 554), jde v jádře o rozvrat manželství, pro nějž není možno uvéstí nějaké konkrétní příčiny, což se nahrazuje souhlasem obou manželů (Vážný, č. 4782).

* **178. Prekluse důvodů rozvodových.** — Prekluse nastává (§ 14):

- uplynutím jednoho roku od té doby, co se manžel dověděl o cizoložství druhého manžela [§ 13, lit. a)], nebo o úkladném jeho činu [lit. d)], nebo o jeho odsouzení [lit. b)]. Lhůta se přerušuje řízením o rozvod, jež vedlo k rozvodu;
- odpuštěním; podle praxe nemá odpuštění místa při rozvratu manželství; při cizoložství má se za to, že odpuštěno bylo, pokračoval-li manžel v pohlavním obcování, věda o cizoložství druhého manžela [§ 14, lit. c)]. »Provinil-li se však vinný manžel poznovu, nebo dověděl-li se manžel, který odpustil, o jiné skutečnosti před odpuštěním nastalé, může se dovolávatí i skutečností odpuštěných; v případech lit. e) stačí jediné nové jednání« [§ 14, lit. c)].

* **179. Promlčení.** — Žaloba se promlčuje, když v případech § 13, lit. a), lit. d) uplynulo pět roků [§ 14, lit. b)]. Pro ostatní promlčení stanoveno není vzhledem k tomu, že stav v ostatních případech uvedený je trvalý a musí býti dán v době rozsudku I. instance. Přerušeni lhůty promlčecí, uvedené v § 14 i. f., platí i zde.

180. Přeměna rozvodu v rozluky. — Rozvod lze proměnití v rozluky:

- rozvod vůbec možno proměnití v rozluky na žádost obou manželů, uplynul-li rok od rozvodu a zjistí-li soud v nesporném řízení nepřekonatelný odpor (§§ 15, 16 zák. č. 320/1919),
- nedobrovolný rozvod možno proměnití v rozluky, je-li rozvod povolen z důvodů stačících pro rozluky, což se stane na žádost jednoho z manželů v řízení nesporném (§ 17 zák. č. 320/1919).

181. Přeměna rozvodu v rozluku pro nepřekonatelný odpor.

— 1. Rozvedené manželství možno rozloučiti pro nepřekonatelný odpor. Rozeznávati musíme manželství rozvedená před platností zákona č. 320/1919 a po jeho platnosti, t. j. po 13. červnu 1919. Pro tato platí tyto zásady:

- a) Oba manželé musí žádati o rozluku [§ 16, lit. c)]. Žádá-li jen jeden z manželů, obešle se druhý, aby se k soudu dostavil; nedostaví-li se, má se za to, že souhlasí s rozlukou. Obsílka se mu doručí do vlastních rukou a musí býti obslaný manžel upozorněn na následky, kdyby se nedostavil [§ 16, lit. b)]. Odepře-li druhý manžel souhlas s rozlukou pro nepřekonatelný odpor, odkáže soud žadatele na pořad práva.

Žadatel může nejčastěji uplatňovati jako důvod rozvrat manželství. Manželství dlouhým rozvodem je zpravidla rozvrácené a tu bude otázka, zda žadatel není rozvratem převážně vinen. Poněvadž rozvedení manželé nebudou míti spolu žádných styků, nutno uvážovati o tom, jak došlo k rozvodu. Jde-li o rozvod nedobrovolný, bude rozhodovati, který z manželů byl rozvodem převážně vinen. Jde-li o rozvod dobrovolný, bude nutno zkoumati, kdo z manželů zavdal příčinu k rozchodu.

- b) Soud v rámci nesporného řízení koná šetření o tom:
- aa) zda od rozvodu uplynul aspoň rok a zda manželé »neobnovili manželského společenství« (§ 15), t. j. zda fakticky spolu nežili, aniž nastala pro ně povinnost manželského spoluzití,
- bb) zda je »tu vskutku nepřekonatelný odpor« [§ 16, lit. a)], což soud má zjistiti z moci úřední bez ohledu na přednes stran; tím blíží se toto řízení řízení spornému, případ, který není řídký v zákonodárství popřevratovém.

2. Jde-li o manželství rozvedená před 13. červnem 1919, dlužno rozeznávati, zda od rozvodu uplynulo šest měsíců (což je nyní případ již obsoletní) anebo tři léta. V prvním případě je postupovati jako výše, ale soud nepátrá po nepřekonatelném odporu, nýbrž jen po tom, zda nejde o čin nerozvážný. Ve druhém případě je postup tento:

- a) dostačí žádost jednoho z manželů, souhlasu druhého není třeba,

- b) soud zjistí pouze, že manželství bylo rozvedeno před 13. červnem 1919 a že od rozvodu uplynula tři léta, aniž manželé fakticky obnovili manželské společenství.

182. Přeměna rozvodu v rozluku podle § 17 zák. č. 320/1919.

— 1. »Byl-li soudem pravoplatně vysloven rozvod podle §§ 107 až 109 obč. zák., a to z důvodu uvedeného v § 13 tohoto zákona, může každý manžel, nehlédě k předpisu § 15, žádati za rozluku manželství na podkladě provedeného sporu o rozvod« (§ 17, věta 1).

2. Soud zkoumá v řízení nesporném:

- a) zda skutečnosti, pro které rozvod byl povolen, by dostačily za důvod rozluky,
- b) soud je omezen skutečnostmi uvedenými ve sporu a soudem procesním za pravé uznané; podle stylisace nemusí se však omeziti na mínění sporného soudce co do důvodu (arg. »skutečnosti ve sporu o rozvod najevo vyšlé«), t. j. sporný soudce mohl určité skutečnosti považovati za nerozhodné, které nesporný soudce považuje za velmi důležité, na př. rozvod byl povolen pro nepořádný život manžela (aniž jde o zhýralství), a soudce nesporný zjistí, že podle procesních spisů vyšlo najevo cizoložství a bylo prokázáno, povolí tudíž rozluku pro cizoložství,
- c) rozhodují skutečnosti v době rozsudku prvé instance,
- d) jde-li o důvod rozluky § 13, lit. g), zkoumá nadto soud, zda choroba už nepominula, což se provede nejlépe znalci (§ 17 i. f.).

3. Lhůta žádná stanovena není. Může se tedy hned po rozsudku, povolujícím rozvod, žádati za rozluku. V řízení rozvodovém platí zásada projednávací a možno vydati rozsudek pro zmeškání; tato okolnost může vésti k fingovaným procesům, aby manželé se mohli rozejíti mutuo dissensu, což odporuje celé stavbě našeho práva manželského. Zákon mívá ušetřiti druhý proces, který je veden co do zjištění důvodu zásadou oficiálnosti, musí tedy tento důvod býti jasně zjištěn tak, jak by byl oficiálně zjištěn. Rozsudkem pro zmeškání není však nic zjištěno, a proto není možné na základě takového řízení povolit rozluku. Opačná praxe nemá opory v zákoně.

* 183. **Zrušení rozluky.** — Chtějí-li rozloučení manželé znovu zase obnoviti manželské společenství, musí uzavřítí nový sňatek, jinak jejich spolužití je konkubinátem a děti z něho vzešlé jsou dětmi nemanželskými.

184. **Praxe o přeměně rozvodu v rozluky pro nepřekonatelný odpor.** — Přeměně rozvodu v rozluky překáží obnovení manželského společenství, čímž praxe rozumí faktické spolužití a ne zrušený rozvod (plen. rozh. ze dne 27. listopadu 1919, Vážný, č. 320), a dostačí, sdílejí-li společnou domácnost i když se pohlavně nestýkají (Vážný, č. 842). Žádati může každý z manželů bez ohledu na to, zda je vinen či nevinen rozvodem (Vážný, č. 579, 7439), ale druhý manžel musí dáti k tomu souhlas, jde-li o manželství rozvedené za platnosti zákona č. 320/1919 (Vážný, č. 3351, 3505, 4125, 5023, cf. 6582). Souhlas musí dáti manžel osobně a ne svým zmocněncem (Vážný, č. 5900) nebo opatrovníkem (Vážný, č. 6804), souhlas může zjistiti soud výsledkem manželů a souhlas je do té doby odvolatelný (Vážný, č. 5970, jinak č. 2803). Souhlas musí se dáti po žádosti o rozluky a ne předem (Vážný, č. 1208), nejvýše současně se žádostí (Vážný, č. 7245), nanejvýš nelze smluviti při dobrovolném rozvodu, že se dává předem souhlas k rozluce (Vážný, č. 6335, 6944, 4994). Zvláštní případ uvádí rozhodnutí č. 7438: Manžel žádal za přeměnu rozvodu v rozluky, ta byla zamítnuta, poněvadž manželka nesouhlasila; nato podal žalobu, která byla vyřízena smírem, v němž manželka prohlásila, že souhlasí s rozlukou; nato podal žádost, ale manželka souhlas odepřela; nejvyšší soud prohlásil, že souhlas při smíru dán byl poté, když prvá, byť i zamítnutá žádost byla podána. Je možné dáti souhlas výhradou a pak možno povolití rozluky jen tehdy, bude-li tato výhrada druhou stranou přijata (Vážný, č. 2834, 4756). Rozvedený manžel může podati žádost za povolení rozluky i když druhý manžel žaluje na rozluky (Vážný, č. 2449, srov. 7014).

185. **Praxe o přeměně rozvodu v rozluky podle § 17.** — Při přeměně manželství v rozluky podle § 17 pro zlomyslné opuštění nahrazuje se soudním rozvodem marná předchozí výzva k obnově manželského společenství (Vážný, č. 656, 1782, opačně č. 6982, 8806, 10.501). I vinný manžel může žádati za rozluky (Vážný, č. 413), ale nesmí se to přičítati dobrým mravům (Vážný, č. 4509, 8209, 9095, 9330); podle pozdější praxe nemůže vinný manžel žádati za rozluky (Vážný, č. 9446) a později nejvyšší soud vrací se zase k hledisku dobrých mravů (Vážný, č. 10.520, 10.763). Žádost za rozluky možno podati ihned po pravoplatnosti rozsudku rozvodového (Vážný, č. 3459). Důsledky viny, vyslovené v rozsudku rozvodovém, zůstávají v platnosti i pro rozluky (Vážný, č. 413, 7837). Povoliti možno rozluky i na základě rozsudku pro zmeškání (Vážný, č. 918, 1711, cf. 10.367). Soud zkoumá, jaké skutečnosti ve sporu o rozvod vyšly a zda by již tehdy byly odůvodnily výrok o rozluce (Vážný, č. 2375). Spočívá-li rozlukový důvod v určitém stavu, jest na soudě, aby zkoumal, zda jest tu stav ten ještě v době rozluky (Vážný, č. 4509). Šetření o okolnostech nastalých po rozvodu nelze konati (Vážný, č. 4397).

186. **Rozluka podle § 18.** — 1. Soudce zpravidla má na žádost obou manželů za rozluky manželství pro nepřekonatelný odpor povolití rozvod, a to i několikráte, aby se přesvědčil, že jde skutečně o nepřekonatelný odpor a ne o rozluky mutuo dissensu. Jde-li o manžele rozvedené, nastává modifikace. I rozvedení manželé musí společně žalovati (Vážný, č. 3505, 4087, 6582), pokud nemohou nebo nechtějí žádati za změnu rozvodu v rozluky nesporným řízením, ale soudce musí uznati ihned na rozluky, jestliže jsou manželé soudně rozvedeni jeden rok, aniž obnovili manželského společenství. Soudce ovšem v tomto případě musí z moci úřadu zkoumati, zda je nepřekonatelný odpor dán.

2. Jsou-li manželé rozvedeni tři léta, je již tím nepřekonatelný odpor prokázán, ačli při sporu nevyjde najevo, že v daném případě není nepřekonatelného odporu, ačkoliv manželé jsou nanejvýš tři léta rozvedeni.

* 187. **Účinky zrušeného manželství.** — 1. Zánikem manželství zaniká svazek manželský, t. j. vzájemné povinnosti a práva manželů navzájem. Překážka svazku manželského také pomíjí. Smrtí se rozlučuje manželství ipso facto okamžikem úmrtí (§ 111 obč. zák.). Rozsudkem se rozlučuje manželství okamžikem, kdy tento nabyl moci práva (§ 22 zák. č. 320/1919).

2. Vdova resp. rozloučená manželka podrží do opětného provdání jméno manželovo, domovskou a státní příslušnost jeho v době rozluky (cf. §§ 5, 16 zák. č. 236/1920).

188. **Literatura.** — V. V a c e k, Rozvod a rozluka (Nová úprava manželského práva v Československu, 1920); E. S v o b o d a, Přeměna rozvodu v rozloučení manželství (České právo, roč. I, č. 5, str. 4); V. P o t ě š í l, Má se k žalobě o rozvod manželství zavéstí řádné řízení, když se k trojím pokusům o smír ustanoveným žádá strana nedostavila? (Právník, 1893, str. 257); Z b i e r a n s k i, Je přípustna žaloba navzájem ve sporech o rozvod manželství? (Časopis pro vědy právní a státní, roč. III, str. 100); P r o c h á z k a, Žalobní důvod; C í c h a, Zákon rozlukový po roce praxe (Právník, 1921, str. 89); H o r á k, Zákon rozlukový po roce praxe (Právník, 1920, str. 273); C í c h a, Rozluka manželství snadno a rychle (Soudcovské listy, 1921, str. 85); W e i n f u r t e r, O požadavku bezvinnosti pro řízení o rozloučení manželství (Práv. rozhledy, roč. VI, str. 105); V o s l a ř, Rozluka manželství v zákonodárství evropském (Časopis pro právní a státní vědu, roč. II, str. 170); K l i m e n t, Zákon o rozluce manželství (Praha, 1919); C í c h a, K výkladu § 16 manželské novely (České právo, roč. I,

č. 9, str. 5); J o k l í k, Rozlučka manželská, zakládána na nepřekonatelném odporu (1919); S c h w a b, Několik poznámek k § 13, lit. g) (Právník, 1920, str. 287); B ě l s k ý, Jak vykládati § 13, lit. c) zákona rozlukového (Soudcovské listy, 1922, str. 130); E. S v o b o d a, Nepřekonatelný odpor a rozvrat manželství (Sborník, roč. XXII, str. 324); t ý ž, K výkladu § 17 manželské novely z roku 1919 (Právník, 1926, str. 369); H o r a, Několik poznámek (Právník, 1926, str. 383); E. S v o b o d a, K otázce výkladu § 17 zákona č. 320/1919 (České právo, XI, str. 21); K o ž e s c h n i k, Jaké jméno náleží manželce po rozloučení manželství (Právník, 1890, str. 572); F r. S t., Kterého jména smí a má používat žena po soudním rozloučení manželství (Soudcovské listy, 1922, str. 48); R o u č e k, Prohlášení za mrtva a nový sňatek pozůstalého manžela (Právní obzor, roč. VI, str. 229).

Kapitola pátá.

Manželské právo majetkové.

§ 1. Zákonné právo majetkové.

189. **Majetkoprávní účinky manželství.** — Manželským nemění se majetek manželů, každému z nich zůstává jeho majetek zachován. Manžel nese však náklady manželství (onera matrimonii) ze svého jmění. Manžel má správu jmění manželčina, pokud ji neodvolala. Majetek nabytý za manželství, náleží v pochybnosti manželovi.

190. **Zákonná a smluvní úprava majetková.** — Manželé mohou upravit majetkoprávní vztahy smlouvami svatebními, neupraví-li je, nastupuje zákonná úprava. Majetkové právo manželské podobá se justiniánskému právu, jsou-li odchylky, je to jen proto, poněvadž dnešní právo není tak stroze individualistické ve věcech manželství, jako bylo právo justiniánské, což bylo důsledkem císařského absolutismu na podkladě vojenském. Charakteristickou známkou našeho i justiniánského práva je ta okolnost, že manželství resp. rodina netvoří majetkovou jednotku, jako je tomu na př. ve Francii, v Německu nebo v Itálii, a to ani tehdy, bylo-li smlouvami společenství majetku provedeno. Modifikace jsou dány jen povinnostmi manželů ke společenství životnímu, ale ani tím není majetková jednotka rodiny stanovena.

* 191. **Majetek manželů.** — Manžel zachovává si svůj majetek i manželka. Manželčin majetek nazývá se tradičně majetkem parafernálním, t. j. majetkem přineseným (sc. do manželství). V lidu v některých krajinách veškerý majetek manželčin do manželství přinesený nazývá se přínosem.

* 192. **Modifikace v důsledku životního společenství.** — Životní společenství projevuje se tím, že se muž musí starati

o hmotné zabezpečení manželství, což mu ukládá zvýšené povinnosti majetkoprávní. Manžel je dále povinen manželku ve všech směrech podporovati a zastupovati (§ 91). Z této povinnosti plynou dvě majetkoprávní ustanovení:

- a) správa jmění manželčina manželem,
- b) dohled nad manželkou, spravuje-li sama své jmění.

193. Správa jmění manželčina. — Manžel je povinen spravovati jmění manželčino a ručí za zachování substance tohoto jmění. Zákon vyjadřuje tuto povinnost poněkud oklikou, totiž ve formě domněnky, že manželovi udělila mandát ke správě svého jmění, a že manžel ručí za substanci (§§ 1238, 1239). Tento obrat stylistický není správný, poněvadž povinnost manželova zakládá se přímo na zákoně a ne na vůli manželčině. Manželka má však na vůli, zda chce spravovati své jmění sama (§ 1238); prohlásí, že si nepřeje zastoupení manželem. Potud podobá se postavení manželovo mandátáři, že jeho povinnost spravovati cizí jmění končí se odvoláním majitele jmění. Tím vysvětluje se také obrat zákonný.

194. Povinnosti manžela spravujícího jmění manželky. —

1. Manžel je povinen tento zákonný příkaz vykonati řádně a pilně (§ 1093). Správa vztahuje se na celé jmění manželčino. Zvýšená bedlivost je manželu uložena, pokud se týče substance tohoto jmění. Jde-li o peněžní kapitál, má jej spravovati tak, aby za daných poměrů byl uložen co nejbezpečněji. Ustanovení § 1239, že manžel neručí za výnos, nýbrž jen za substanci, ukládá manželu, proti obvyčnému správci cizího jmění, zvýšenou povinnost dbáti toho, aby substance zůstala zachována i za cenu, že nebude skýtatí žádný výnos.

2. Nespravuje-li manžel jmění manželčino, ačkoliv tato ne prohlásila, že chce je sama spravovati, ručí za škodu na substanci tohoto jmění vzniklou.

195. Zástupčí moc manželova. — 1. Je otázka, zda správa jmění manželčina navenek projevuje se zastoupením manželovým. Občanský zákoník rozeznává mandát spojený s plnou mocí a mandát bez plné moci (§ 1017). V ustanoveních o zákonném příkazu manželově nemáme žádného ustanovení o tom, zda manžel má zástupčí moc. V textu § 1238 stojí psáno: »má

se za to, že manželka jako svému zákonnému zástupci svěřila správu svého jmění«, a v textu § 1239 je uvedeno, že se manžel má považovati za zmocněného správce (bevollmächtigter Sachwalter). Z toho je patrné, že manžel může jednati »jménem« manželky.

2. Zástupčí moc manželova týká se všech jednání, kterých je zapotřebí k řádné správě jmění (§ 1029). Zastoupení se týká pouze substance a nikoliv užitků, neboť tyto jsou ve volné dispozici mužově. Pokud se týče substance je mužova plná moc dána řádnou správou tohoto jmění. Pokud jde o mimořádné zákroky, má k tomu muž zapotřebí zvláštního zmocnění manželčina. Ustanovení § 1008 nedá se na tento případ užiti, poněvadž jde o zákonné zastoupení a ne o smluvené. Manžel nemůže tedy: věci ženiny zastaviti, prodati a jiné koupiti.

196. Užitky. — 1. Manžel není povinen podati počet ze správy pokud se týče užitků (§ 1239, věta 2). Věta tato převzata je také z římského práva a má své historické základy v dekretu Valentiniana III., jenž vydán byl proto, aby se zabránilo sporům o to, zda plodů manžel užil pro manželku anebo zda některé plody zadržel pro sebe. Řečený dekret vylučoval žalobu s tím odůvodněním, že se má za to míti, že plody byly ve společenství manželském zkonsumovány.

2. Manžel se nestává vlastníkem plodů, tyto patří manželce; nenamítá-li tato nic proti tomu, jak manžel s nimi nakládá, může tento s nimi volně nakládati. Zákon má zřejmě na mysli, že plodů těchto bude použito ve společenství manželském (viz dekret Valentiniana III.). Manžel může si plody i přivlastniti, neboť manželka nemůže žádati, aby muž vysvětlil, jak s plody naložil.

3. Věřitelé mužovi nemohou plodů zabavit, poněvadž muž nemá žádného poživacího práva na jmění ženině, neboť muž disponuje plody těmito, ale tyto jsou ve vlastnictví ženy. Naproti tomu věřitelé ženy mohou plody i se substancí zabavit.

197. Vyúčtování. — Při této správě jmění manželčina odpadá vyúčtování (§ 1239 i. f.). Toto ustanovení platí pro obě strany: muž nemusí nahrazovati plody zanedbané nebo mimo manželství zkonsumované, žena nemusí nahrazovati impense, které manžel na věc učinil, i když přesahovaly užitky. Mínění

opačné neodpovídá přesnému textu zákona. Žádá-li manžel náhradu impensí, musí vyúčtovat (Vážný, č. 6703).

* 198. **Konec správy manželčina majetku.** — Správa manželčina majetku končí se:

- a) ukončením manželství,
- b) odvoláním manželčiným.

199. **Odvolání manželčino.** — 1. Manželka může kdykoliv odvolat správu manželovu (§ 1238). Toto ustanovení je jedinečně příznivé pro manželku, poněvadž v jiných právních řádech má manžel neodvolatelné právo spravovat jmění manželčino. Prohlášení manželčino je jednostranné právní jednání, které je dovršeno, jakmile manžela dojde.

Odvolání manželčino týká se též třetích osob a proto je do jisté míry nedostatek, že není šetřeno publicity, poněvadž tak je možno in fraudem creditorum agere. Do jisté míry možno hledat nápravu v § 1026, hledícím k ochraně osob třetích.

2. Žena se nemůže beze všeho vzdát svého práva odvolat správu mužovi. Může tak učinit jen svatební smlouvou, která se musí státi ve formě notářského spisu a výslovně. I v tomto případě může manželka správu manželovi odvolat (§ 1241, věta 1):

- a) v nutných případech, anebo
- b) v nebezpečí újmy.

Rozumějí se tím tyto případy: zneužívání užitků, nepřítomnost mužova, jeho choroba, hospodářské zhroutilí mužovo atp.

Odvolání se stane v tomto případě také neformálně, ale muž může žalovat na neplatnost tohoto odvolání, poněvadž není důvodu.

200. **Správa jmění manželova manželkou.** — 1. Spravuje-li manželka jmění manželovo bez zvláštního příkazu, má postavení jednatele bez příkazu (§ 1035). Ustanovení o jednatele bez příkazu jsou však modifikována ustanovením § 44, že manželé se mají vzájemně podporovat, v tom je i právo a povinnost ženy převzít správu jmění mužova, je-li tento neschopen opatření učinit (pro nepřítomnost, pro nemoc atp.). Žena musí dát počet ze správy.

2. Výjimka je učiněna v tom případě, spravuje-li žena své jmění, jehož požívání ponechala mužovi (§ 1240); pak nemusí klásti žádný účet.

* 201. **Jmění nabyté za manželství.** — Zákon stanoví domněnku, že vše, co nabyto bylo za manželství, patří manželovi (§ 1237 i. f.). Ustanovení toto je vadné formálně, neboť nestanoví nikde pravidlo, podle čeho se má v pochybnostech postupovat a jak rozhodnouti, jde-li o jmění nabyté za manželství či zda jde o dřívější jmění mužovo či ženino. Ustanovení toto je nespravedlivé vůči ženě, neboť začasné úspory umožněny byly šetrností a hospodárností manželčinou. V tom směru je dáti přednost právu slovenskému, které zná t. zv. koakvisici, podle níž jmění nabyté za manželství rozdělí se po skončení manželství stejným dílem na část mužovu a ženinu.

§ 2. Smlouvy svatební.

202. **Smlouvy svatební.** — Smlouvy, jimiž se upravují majetkové poměry manželů a povinnosti jejich za trvání manželství i po jeho zrušení, jmenují se smlouvami svatebními (§ 1217). Smlouvy svatební uzavírají buď oba manželé mezi sebou, anebo jeden z manželů s třetí osobou, anebo oba manželé s třetí osobou.

203. **Hledisko občanského zákoníka.** — Občanský zákoník v oboru smluv svatebních zachovává hledisko justiniánského práva, které znalo jmění parafernální, věno a obvěnění, vedle některých méně důležitých útvarů. Toto převzal občanský zákoník, ale přihlížel k partikulárním zvláštnostem, jako je dar jitrní, plat vdovský, advitalita, společenství majetku. Občanský zákoník nevypočítává taxative typů smluv svatebních, nýbrž zachovává i zde volnost smluvní. Tato volnost smluvní je dána i v tom směru, že je možné kdykoliv mutuo dissensu smlouvu zrušit nebo ji modifikovat. Smlouvy svatební se u nás ne-registrují, jen předpisem o nutnosti formy notářského aktu je dána jakási záruka veřejnosti, což je pro tento druh smluv velmi závažné, poněvadž se netýkají jen smluvníků, nýbrž i třetích osob, které s manželským společenstvím přicházejí do styku.

204. **Vymezení svatebních smluv.** — Ustanovení občanského zákoníka o svatebních smlouvách je dosti neurčité a proto bývalý nejvyšší soudní dvůr ve Vídni vymezil v judikátu č. 166 svatební smlouvy tímto způsobem, že zásadně jsou svatebními smlouvami

smlouvy uzavřené mezi manžely, které mají za účel upravití vzájemný vztah majetkový jejich, nejsou svatebními smlouvami, které se netýkají majetku, nýbrž jen jednotlivých kusů majetkových. Vzhledem k tomu, že smlouvy svatební mohou manželé uzavírat i s třetími osobami, musíme za to mít, že jen tehdy jde o smlouvu svatební:

- a) jde-li o majetkový soubor či o jmění,
- b) je-li ve smlouvě zároveň stanoveno, jaký je poměr obou manželů k tomuto jmění.

Judikát č. 166 zní takto: »1. Kupní a směnné smlouvy manželů s osobami třetími, směřující k nabytí spoluvlastnictví k věcem movitým nebo nemovitým, nelze o sobě považovati za smlouvy svatební. 2. Smlouvy o koupi a odevzdání, uzavřené mezi rodiči a dětmi a osobami s nimi v manželství vcházejícími, a toho druhu smlouvy snoubenců s jinými třetími osobami nelze považovati za smlouvy svatební již z té příčiny, že sňatek jest podnětem ke smlouvě nebo že platnost smlouvy je podmíněna uzavřením manželství. 3. Kupní nebo směnné smlouvy snoubenců mezi sebou nelze považovati za smlouvy svatební již z té příčiny, že sňatek jest podnětem ke smlouvě nebo že platnost smlouvy je podmíněna uzavřením manželství. 4. Vychází-li však ať z jinakých ustanovení smlouvy či z jiných okolností vedlejších najevo, že se pravý úmysl smluvních stran, uzavírajících některou ze smluv svrchu pod č. 1—3 naznačených, nesl k upravení poměrů manželského práva majetkového, dlužno právní jednání i co do náležitostí formy notářského spisu posuzovati podle pravé jeho povahy (§ 916 obč. zák.)«

* **205. Předpoklad svatebních smluv.** — Předpokladem svatebních smluv je řádné manželství. Rozeznávati musíme:

- a) Svatební smlouvy mezi snoubenci. Smlouvy tyto se uzavírají pod výminkou, že bude uzavřen platný sňatek, tedy k normotvornému procesu nedostačí jen projev vůle, nýbrž i uzavření sňatku.
- b) Manželství musí býti, dostačí i manželství neplatné, neboť až do prohlášení neplatnosti manželství je považovati smlouvy svatební za platné. Prohlášením neplatnosti po-

zbývají smlouvy svatební právní relevance, čili, jak praví zákon, spadají do dřívějšího stavu (§ 1265).

- c) Svatební smlouva musí upravití poměr manželů k určitému jmění, a to buď:
 - aa) po dobu manželského společenství, anebo
 - bb) na dobu po skončení manželského společenství anebo i manželství samotného, v tomto případě jde hlavně o zaopatření vdovy.

206. Jmění upravené svatebními smlouvami. — Jmění upravené svatebními smlouvami tvoří zvláštní masu, která je opakem jmění parafernálního. Musíme však rozeznávati, zda jde

- a) o smlouvu, kterou se určité jmění již za trvání manželství účelově stanoví, na př. věno nebo společenství majetku, anebo
- b) o smlouvu, kterou se upravují majetkové vztahy po zrušeném společenství manželském. Za trvání manželství žádné zvláštní jmění není takovou smlouvou určeno, teprve po skončení manželského společenství máme co činiti se zvláštním jměním, tak na př. plat vdovský, společenství majetku na případ smrti, smlouvy dědické, obvěnění.

207. Forma svatebních smluv. — 1. Zákonem ze dne 25. července 1871, č. 76 ř. z. je předepsána forma notářského spisu. Není-li forma zachována, je smlouva neplatná, t. j. normotvorný proces není dokonán, a proto je projev vůle irrelevantní a není zde žádné smlouvy, což musí soudce mít na zřeteli z moci úřední.

2. Nejistota je, zda možno platně plniti ze smlouvy neformálně uzavřené vzhledem na ustanovení § 1432. Tu musíme mít na paměti, že občanský zákoník znal jen jeden druh formálních smluv: smlouvy darovací bez skutečného odevzdání, které musily mít formu písemnou. Darování se skutečným odevzdáním bylo platné bez jakékoliv formy (§ 943); stanoví-li § 1432, že plnění smluv, jen pro nedostatek formy neplatných, je platné a neodvolatelné, odpovídá toto zcela § 943, ale neodpovídá toto zák. č. 76/1871 ř. z. Důsledky toho jsou tyto: majetkové hodnoty plněné na základě neplatné svatební smlouvy přecházejí sice do majetku toho manžela, jemuž bylo plněno, ale možno plněné

žádati zpět. Dá-li na př. manželka svému manželovi věno v domnění, že je tak povinna, poněvadž se mu neformálně zavázala, přechází sice věno na manžela, ale manželka je může žádati kdykoliv zpět. Situace je celkem jasná, ale v literatuře i judikatuře panuje dosti značný zmatek.

208. Registrování svatebních smluv. — 1. V našem právu nemáme žádného rejstříku smluv svatebních. Souvisí to s tím, že občanský zákoník klade velmi malou váhu na majetkové právo manželské, neboť státní absolutismus nebyl tomu přízniv, a pokud šlo o politicky aktivní činitele — vysokou šlechtu —, podléhala tato zvláštním ustanovením rodových privilegií. Novější práva znají rejstřík smluv svatebních a v osnově italského občanského zákoníka navrhuje se dokonce nucená registrace u každého manželství.

2. Tato zásada našeho práva doznala výjimky u manželstev obchodníků plného práva, majících firmu zapsanou v obchodním rejstříku. Předpokladem je, že je manžel obchodníkem plného práva, nerozhodné je, je-li jím manželka (§ 16 uv. zák. k obch. zák.). V takovém případě musí býti smlouvy svatební zapsány do obchodního rejstříku, jinak nemůže manželka proti obchodním věřitelům svého manžela dovolávat se žádných práv. Zápis používá veřejné víry ve dvojm směřu: kdo jedná v důvěře, nemá býti zklamán, a za druhé: nikdo se nemůže omlouvat, že o svatebních smlouvách nevěděl. Tím nejsou dotčena práva manželky na vyloučení a odloučení z konkursní podstaty manželovy, jestliže tato práva byla zřízena neregistrovanými smlouvami svatebními.

3. Registrace působí ode dne zápisu; srov. k tomu §§ 58, 150 konk. ř. a § 29 vyrov. ř.

209. Praxe o svatebních smlouvách. — Smlouva, podle níž jeden manžel má za odstupné státi se spoluvlastníkem nemovitosti, dosud výlučně druhému manželovi patřící, dlužno považovati za smlouvu svatební (Vážný, č. 156, srov. č. 2196). — Smlouva, již rodiče jednoho snoubence přenechávají snoubencům, hledíc k zamýšlenému jejich sňatku a pro případ, že k němu dojde, za úplatu své nemovitosti, není smlouvou svatební (č. 209). — Smlouva, již snoubenec snoubence slibuje pro případ sňatku bezúplatně majetkový prospěch, jest smlouvou svatební (č. 397). — Odstoupení hospodářství rodiči jednoho manžela oběma manželům není smlouvou svatební (č. 1233, 1618). — Smlouva, již se ženich zavázal vzíti nevěstu po sňatku za peněžitý přínos k zaplacení dluhů do spoluvlastnictví nemovi-

tosti, jest předběžnou smlouvou svatební (č. 2608). — Jakékoliv jednání o zajištění věna ve formě jiné než notářským spisem je po zákonu právně bezúčinné (č. 3799). — Nejde o smlouvu svatební, převádí-li se na manželku část nemovitosti manželovy bez jakéhokoliv omezení (č. 5570). — Výbava synova nenáleží k oněm předmětům, iichž smluvní úprava vzhledem na manželské společenství činí dotyčnou smlouvou svatební (č. 6515). — Smlouva, již se manželka zřiká proti manželu výživného, nevyžaduje formy notářského spisu (č. 6588, nesprávné). — Smlouva mezi manžely o koupi nemovitosti není smlouvou svatební, třeba byla sepsána ve formě notářského spisu a byl v ní obsažen vzájemný testament (č. 7654). — Slib věna, učiněný rodiči dceři, není svatební smlouvou (č. 9012). — Kupní smlouva, již nabyli manželé spoluvlastnictví k nemovitostem od třetí osoby, není, neměly-li strany, najmě prodávatel, úmysl upravit pomoci ní majetkové poměry mezi manžely za trvání nebo zrušení manželství, svatební smlouvou a nevyžaduje formy notářského spisu. Formy notářského spisu nevyžaduje ani nápotomní dohoda manželů, již se manželka vzdala práva k dispozici se svým podílem na nemovitostech za života manželova (č. 10.079).

§ 3. Věno.

210. Věno. — Věno je jmění, které poskytla manželka anebo třetí osoba manželovi k ulehčení nákladů manželství (§ 1218).

211. Dvoji význam věna. — Praxe stojí na stanovisku, že občanský zákoník užívá významu věna ve dvojm významu: jednak ve smyslu jmění manželovi poskytnutého, jednak ve smyslu jmění, které rodiče své dceři mají postoupiti. Tomuto budeme říkati **vyvěnění**.

* **212. Komu se zřizuje věno?** — Věno se zřizuje vždy manželovi. Účelem věna je zmírniti manželovi náklady manželství a je doplněním ustanovení o vzájemné pomoci manželů. Tímto účelem je věno vázáno a v důsledku toho věno je dáno trváním manželství a není věna před manželstvím a není ani po něm.

* **213. Zřízení věna.** — Věno zřizuje se ve formě notářského spisu bez rozdílu, zda věno je slíbeno či hotově vyplaceno. Tato forma je nutným předpokladem platného věna, bez ní věno není zřízeno, a bylo-li vyplaceno, možno je žádati zpět.

214. Předmět věna. — Předmětem věna může býti každá majetková hodnota, která se dá zciziti a užívati (§ 1227): tedy pohledávky, věci movité i nemovité atp. Vzhledem k tomu, že

jde o zvláštní určení svatebními smlouvami, musíme předmět věna považovati za účelové jmění.

215. Věno a darování. — 1. Zřízení věna manželovi není darováním. Toto míří na rozmnožení volného jmění obdarovaného, ono je honorováním určitých převzatých povinností manžellových. Sporné je, zda v úmluvě, že manželovi připadá věno po smrti manželčině, možno spatřovati darování (§ 956). V tomto spojení manžellových povinností a věna je obsah (causa) smlouvy, již se zřizuje věno.

2. Zřízení věna může býti darováním manželce učiněným:

- a) Zaváže-li se vyvěniti manželku, aniž je k tomu povinen.
- b) Zřídí-li třetí osoba manželovi věno, z něhož manželka má nabytí práv, jako by toto věno sama zřídila: obdarovaná je manželka, pokud tato práva nabývá, obdarovaným není manžel, neboť tento obdržel věno a ne dar.

Rozlišení toto je velmi důležité pro případ odvolání daru atp.

* **216. Nárok na zřízení věna.** — Manžel nemá zákonitého nároku na zřízení věna. Vzhledem k tomu, že věno může býti zřízeno i před uzavřením manželství, praví zákon, že manžel může žalovati na vyplacení věna jen tehdy, když si vymínil věno před manželstvím (§ 1225). Ustanovení toto nemá snad ten význam, že by věno nemohlo býti zřízeno i za trvání manželství, nýbrž tak, že manžel z titulu manželství žádné věno nemůže požadovati a že jen do uzavření manželství může se uzavření manželství činiti závislým na vyplacení věna.

217. Vyplacení věna. — Věno zřízené před uzavřením manželství stává se splatným, jakmile byl sňatek uzavřen (§ 1225). Věno zřízené později stává se splatným ihned, nebyla-li lhůta stanovena (§ 904).

218. Poměr manželů v k věnu. — Manžel stává se buď poživitelem anebo vlastníkem věna.

219. Požívání manželovo. — 1. Zásadně, pokud nejsou zákonem nebo smlouvou stanoveny úchytky, je muž poživitelem věna. Vlastníkem věna je manželka, pokud třetí osoba, zřídívší věno, si vlastnictví nevyhradila (§ 1228, věta 2). Zákon vypočítává příkladmo tyto případy: nemovitosti, práva nebo movitosti, kterých možno používatí šetříc jejich podstaty (§ 1228).

Právy rozuměti jest hodnoty, které nejsou sice »hmotnými věcmi«, ale liší se od pohledávek (§ 1227); sem patří najmě služebnosti, pokud jejich užívání jest postupitelné, reálná břemena, reálná práva atp.

2. Manžel má věcné právo požívání na součástkách věna. Zcizí-li vlastník věna části věna, může tak učiniti jen salvo usufructu a manžel může proti nabyvateli uplatňovati své požívání. Nebezpečí zkázy věci nese vlastník věna (§ 513, věta 2). Jde o věcné právo, které na nemovitostech se nabývá zápisem do knihy pozemkové (§ 9 kn. zák.).

3. Vzájemné povinnosti manžela a vlastníka věna posuzují se podle ustanovení o požívání najmě § 512, věta 2, 3 (úroky dluhů předcházejících požívání, jiná břemena na věci váznoucí, sc. předcházející požívání — pokud se dají uhraditi z výnosu; náklady na získání plodů), § 513 (udržování věci z výnosu), § 514 (zúročení stavebních investic), §§ 514, 517 (náhrada investic poživatelových).

4. Manžel má nárok jen na pravidelné užítky, podle zásady vyslovené v § 511, u lesa a dolů.

Výhra na tažený los nepatří manželovi; tomu patří jen normální úroky z losu, ie-li tento pevně zúročitelný vedle práva na výhru.

5. Manžel nemá legitimace tyto předměty věna zciziti. Třetí osoby stávají se vlastníky (zást. věřiteli, oprávněnými ze služebnosti) jen podle toho, nabývají-li svého práva bez ohledu na právo zcizitelovo.

220. Manžel vlastníkem věna. — 1. Výjimečně stává se manžel vlastníkem věna v těchto případech:

- a) věno tvoří hotové peníze (§ 1227),
- b) věnem dány věci spotřebovatelné nebo
- c) pohledávky (§ 1227),
- d) smluveno bylo, že manžel přebírá věno za určitý peníz (§ 1228), který se zavázal vrátiti. (Pouhé ocenění věna nedostačí.)

2. Manželka (resp. zřizovatel věna) má pouze obligační nárok na vrácení věna, ať jde o zaplacení peněz [případy sub a), d)], nebo vrácení stejného druhu spotřebovaných věcí, jsou-li zároveň zastupitelné (jinak nahraditi je cenu věcí spotřebovaných penězi), nebo vydání toho, co manžel získal jako věřitel pohledávky dané věnem [sub c)].

3. Tam, kde manžel má nahraditi sumu peněžitou anebo tantundem eiusdem generis, ručí za vrácení bezpodmínečně. V případě c) má manžel vydati to, co obdržel plněním od dlužníka, a ručí za řádné vybrání pohledávky.

221. Zajištění věna. — 1. Manželka nemá žádného privilegovaného postavení jako věřitelka svého manžela. V tom liší se naše právo od práva obecného.

2. Ten, kdo zřídí věno, může zřízení věna učiniti závislým na zajištění (§ 1245). Poněvadž manžel nemá žádného nároku na věno, znamená toto ustanovení, že manžel uzavře se zřizovatelem věna úmluvu, podle níž se zřizovatel zaváže poskytnouti věno, když manžel je zajistí. Taková úmluva je svátební smlouvou, již se zřizuje věno, a proto se vyžaduje formy notářského spisu.

3. Zákon nadto dává zřizovateli věna právo učiniti vyplacení věna závislým na zajištění jeho (§ 1245). Doktrina začasťe vykládá toto ustanovení ve smyslu předcházejícího odstavce, ale nesprávně.

4. Dodatečně může zřizovatel věna žádati zajištění, je-li nebezpečí (sc. řádného vrácení) § 1245, věta 1. Nebezpečí nemusí býti v tom, že se majetkové poměry manžela zhoršují, nýbrž v tom, že předmět věna hrozí zánikem, pohledávka se stane tíž vykonatelnou atp. Zajištění toto se musí dáti, třebaž možno mu odporovati (§ 33, č. 3 konk. ř.; text tento zavdává značně pochybností, cf. § 4, č. 3 odp. ř.). Toto může žádati i manželka, má-li nárok na vrácení věna, třetí osobou zřízeného.

5. Zajištění má se dáti přiměřené, tedy jednak vzhledem na jmění manželovo, jednak vzhledem na velikost věna se zřetelem na ustanovení §§ 1373, 1374. Při tom hleděti jest k tomu, že věnem se majetek manželův rozmnoží. Zajištění možno se domáhati žalobou.

6. Zákonný zástupce nesvéprávné manželky může jménem jejím zříditi věno, anebo věno dáti na účet vyvěnění jen na řádné zajištění, od čehož vrchnoporučenský (vrchnoopatrovnícký) soud může upustiti (§ 1245, věta 2). V jiných případech ustanovení toto místa nemá (zřídí-li otec věno v rozsahu větším než je nárok na vyvěnění, nebo jiný příbuzný vyvěněním nepovinný atp.).

* **222. Vrácení věna.** — 1. Věno je jmění, které je určeno k tomu, aby se jím uhrazovaly náklady manželství, proto se má

vrátiti, jakmile se manželství skončí. Zákon v § 1229 mluví jen o smrti, poněvadž v případech rozluky nastává odchýlné uspořádání.

2. Věno se má vrátiti manželce, resp. jejím dědicům (§ 1229). Třetí osoba, zřídívší věno, může si vymíniti vrácení sobě, ne učiní-li tak, je vrátiti manželce resp. jejím dědicům.

3. Manželovi může býti vrácení věna prominuto.

4. Manželka má samostatný nárok na vrácení věna, bylo-li toto zřízeno na účet jejího vyvěnění, pokud její nárok na toto sahá. Proto nemohou rodiče manželovi prominouti vrácení věna bez souhlasu manželky.

5. Pozůstává-li věno v rentě, odpadá jakýkoliv nárok na vrácení věna.

223. Konkurs manželův. — 1. Je-li manžel vlastníkem věna, má manželka (resp. zřizovatel věna) nárok na vrácení věna ve třetí třídě konkursních věřitelů, pokud nemá svůj nárok zvláště zajištěn, ale i v tomto případě nemůže žádati za výplatu příslušné kvoty v hotovosti, nýbrž jen zajištění pro případ, až se manželství ukončí (§ 1260, čl. III, č. 2 konk. ř.). Manželka nabývá právo na úroky z jistiny, která nastoupila na konkursní kvotu věna (§ 1260).

2. Je-li manžel poživitelem věna, má manželka nárok na vyloučení podstaty věna z konkursní podstaty (§ 47 konk. ř.); do této náleží jen užitky věna. Manželka nemá podle obecných předpisů nároku na vrácení užitků, ale zákon pro tento případ stanoví zvláště, že manželce náleží požitky z věna (Genuß des Heiratsgutes), § 1260. Proto dlužno za to míti, že podstata sice zůstává nadále věnem, ale na místo manžela nastupuje manželka v požívání věna, což je velmi cenné privilegium manželky. Věno se tím nestane volným majetkem manželky.

3. Nárok na užitky věna nemá manželka:

- a) přísluší-li jí plat vdovský,
- b) zavinila-li konkurs manželův (§ 1260).

224. Konkurs manželčin. — Práva a povinnosti manželovy konkursem manželčiným nejsou nijak dotčeny (§ 1261).

225. Důkaz o splacení věna. — 1. V konkursu možno dokázati jen notářským spisem, že věno bylo zapláceno (§ 58

konk. ř.). Potvrzení musí býti vydáno buď ihned, jakmile věno bylo přijato, anebo nejpozději dvě léta před prohlášením konkursu.

2. Podle § 1 zák. č. 76/1871 je zapotřebí k platnosti takového potvrzení vůbec formy notářského spisu. To znamená, že zřizovatel věna není vykvitován, t. j. propuštěn ze závazku, není-li toto prohlášení vůle příjemcovy dáno ve formě notářského spisu. Zřizovatel věna má sice nárok, aby byl vykvitován, ale dokud není vykvitován, není svého závazku prost, proto nemůže ve sporu namítati, že věno slíbené poskytl a nabízetí jiné důkazy. (To je vlastní smysl čl. VII, č. 2 uvoz. zák. k c. ř. s.). Tato kvittance je materiální náležitostí propuštění dlužníka ze závazku a nikoliv pouhou průvodní listinou.

Důkaz, že plněno bylo, je přípustný jinými prostředky průvodními ve sporu, kde zřizovatel věna se domáhá výroku, že žalovaný příjemce věna je povinen je v předepsané formě vykvitovati. Zřizovatel věna je povinen plniti jen, dá-li mu příjemce z ruky do ruky předepsané potvrzení (§ 1052).

226. **Praxe o věnu.** — Jmění, které se dá manželce třetím u příležitosti sňatku, není věnem, a smlouva taková není smlouvou svatební (Vážný, č. 1905). — Poživací právo nepřísluší manželce na všech věcech, které manželka přinesla do společné domácnosti, nýbrž jen k těm, které mu odevzdány byly jako věno (Vážný, č. 2284). — Ke vkladní knížce dané věnem nabývá manžel pouze práva poživacího (Vážný, č. 5131). Rozhodnutí toto vadně aplikuje zákon č. 76/1871, že skutečné odevzdání nahrazuje formu, což je nesprávná analogie s darováním, viz též č. 10.422. — Nároku pozůstalé vdovy na vrácení věna není na závadu, ani že věno bylo manželce zřízeno a vyplaceno, aniž o tom pořízen notářský spis, ani že přijetí věna není dotvrzeno notářským spisem; důkaz o přijetí věna lze zjednati i jiným způsobem, najmě výslechem stran (Vážný, č. 3746). — Manželé mohou kdykoliv sjednati vrácení věna i za trvání manželství (Vážný, č. 4318). — Vrátili dlužno i věno, které přešlo do vlastnictví manželova (Vážný, č. 6703). — Na výbavu nevěsty nelze obdobně použiti předpisů §§ 1227, 1228 obč. zák., aniž lze okolnost, že manželka vezme výbavu s sebou do společné domácnosti a že se jí pak používá i ku prospěchu manželově, posuzovati jako mlčky učiněný projev souhlasné vůle stran, že o předmětech výbavy jest obdobně používati předpisů platných pro věno (Vážný, 10.423). Srovnáme-li rozhodnutí Vážný č. 5131 s č. 10.422 a s č. 10.423, shledáme, že tato praxe vede k úplné nejistotě, co je věno a co je oddělený majetek ženin či mužův. Takovou praxí maří se intence zákona č. 76/1871, který se tím stává úplně zbytečným. — Úpadcova manželka může se na důkaz toho, že odevzdala manželce věno, dovolávati jen notářského potvrzení, vydaného v době stanovení § 55 konkursního řízení; jiné důkazy jsou tu naprosto vyloučeny (Vážný, č. 7705).

§ 4. Obvňení.

227. **Pojem obvňení.** — Jmění, které ženich anebo třetí osoba poskytne nevěstě k rozmnožení věna, sluje obvňením (§ 1230). Toto stává se splatným, jakmile manželka ovdoví anebo bez viny je rozloučena, a přechází do jejího vlastnictví (§ 1230). **Manžel není povinen zříditi obvňení.**

228. **Nárok manželky.** — Manželka má nárok na obvňení s tou výminkou, že přežije ukončení manželského svazku. Zemře-li manželka krátce po svém manželovi, patří obvňení do její pozůstalosti. Skončí-li se manželství její smrtí anebo současnou smrtí obou manželů, zanikl nárok na obvňení, poněvadž výminka byla zmařena.

* 229. **Předmět obvňení.** — Manželka po skončení svazku manželského má se státi úplnou vlastníci (§ 353) předmětů daných obvňením, tedy věřitelem nějaké jistiny, vlastníci předmětů movitých i nemovitých. Zřízena-li služebnost, pak nejde o obvňení, nýbrž o plat vdovský atp.

230. **Předpoklad obvňení.** — Občanský zákoník zřejmě pojímá obvňení jako ekvivalent věna. Občanský zákoník pohybuje se v ovzduší justiniánského práva a obvňení připomíná donatio propter nuptias. Obvňení není darováním, pokud rozsahem svým je úměrné věnu. Není však předpokladem obvňení úmluva, že manželovi má zůstatí věno, přežije-li manželku (§ 1230 i. f.).

231. **Zajištění.** — 1. Manželka má nárok ze zákona na zajištění jen v tom případě, jestliže »později nastane nebezpečí« (§ 1245), t. j. jestliže poté, kdy uzavřena tato smlouva svatební, nastane nebezpečí, že by přišla o obvňení. Pokud je toto zajištění odporovatelné (§ 32, č. 3 konk. ř.), rozhodují obecné předpisy konkursního a odpůrčího řádu. Jinak platí obdobně to, co řečeno o zajištění věna (viz č. 222).

2. Druhý případ zajištění obvňení je v konkursu manželově. Nárok na obvňení zůstává i proti konkursní podstatě podmíněným a odročeným (§ 18 konk. ř.). Jistota pozůstává v tom, že příslušný peníz (§ 15 konk. ř.) uloží u soudu (§§ 134, 138 konk. ř.).

3. Je-li manželka nesvéprávná, má její zákonný zástupce při zřízení žádati zajištění (§ 1245).

* 232. **Věcné právo manželčino.** — Podle doslovu § 1230 není vyloučeno, aby manželce obvěnění bylo odevzdáno ještě za trvání manželství. V tomto případě nabývá podmíněného (suspensivního) vlastnictví, podmíněného věřitelství. Celá situace je však hodně neurčitá, neboť nemáme podmíněné vlastnictví upraveno. Prakticky má celá tato otázka význam jen v jednom směru: zda totiž manželka může být jako podmíněný vlastník zapsána do knihy pozemkové. Otázku tuto je zodpovědět kladně (§§ 26, 103 kn. zák.). Dokonce je možno převést na manželku vlastnictví nepodmíněné ihned a zatížit ji pouze poživacím právem manželovým.

§ 5. Plat vdovský.

233. **Pojem platu vdovského.** — Příjem, který zaručuje manžel své manželce pro případ vdovství a po tuto dobu, jmenuje se platem vdovským (§ 1242). Pokud vdova má zaopatření z pozůstalosti podle § 1243, nemá nároku na plat vdovský. Plat vdovský přestává provdáním vdovy (§ 1244).

* 234. **Obsah nároku.** — Plat vdovský je nárok na rentu anebo na užívání nějaké věci, na př. služebnost bytu nebo požívání pozemku atp. Je-li obsahem poživací právo k celé pozůstalosti manželově nebo její alikvotní části, pak se takovému právnímu poměru říká advitalita.

235. **Splatnost platu.** — 1. Plat se stává splatným po smrti zůstavitelově, po př. dnem, kdy se končí zaopatření z pozůstalosti podle § 1243.

2. Za života manželova stává se plat splatným:

- a) v konkursu manželově od zahájení do zrušení (jde-li o pohledávku manželčinu, tedy jen užitky z kvoty na ni připadající, § 1260),
- b) po rozluce, není-li manželka vinna (§ 1266).

236. **Splatnost renty.** — Renta se má platit čtvrtletně předem (§ 1242). Zemře-li vdova během těchto tří měsíců, nemusí se nic vracet (t. zv. nedílnost rentové lhůty), cf. 1418.

237. **Zajištění platu vdovského.** — Plat vdovský dlužno zajištití podobně jako obvěnění (§ 1245).

§ 6. Dary mezi manžely.

238. **Povšechné hledisko.** — Naše právo podobá se sice nadmíru právu justiniánskému, ale liší se od něho utužením svazku manželského. Jestliže

římské právo zakazovalo z toho důvodu dary mezi manžely, neplatí tento legislativní důvod pro naše poměry. Následkem toho občanský zákoník dary mezi manžely dovoluje. O darech platí obecné předpisy o darováních (§ 1246). Není tedy dar mezi manžely svatební smlouvou. Jakmile však peněžitá transakce není pouhou liberalitou mezi jedním a druhým manželem a má za účel úpravu majetkových poměrů vzhledem na manželský svazek, pak přestává být tato transakce darem a je smlouvou svatební. Toto praxe někdy přehlízí (srov. však Vážný, č. 397).

239. **Presumpce daru.** — Občanský zákoník stanoví domněnku daru v tom případě, když manžel poskytne své manželce šperky, drahé kamení a jiné cennosti k ozdobě. Předměty tyto přecházejí v pochybnosti darem do vlastnictví manželčina (§ 1247).

Presumpce platí jen v pochybnostech. Jde-li o rodinné skvosty, pak má se obecně za to, že dány byly manželce jen k užívání a nikoliv do vlastnictví.

240. **Dary mezi snoubenci a dary snoubencům.** — 1. Snoubenec může odvolat dar daný druhému vzhledem na budoucí sňatek, pokud není vinen, že ke sňatku nedošlo (§ 1247, cf. § 46). Na zavinění druhé strany nezáleží.

2. Dar učiněný třetí osobou vzhledem na budoucí sňatek obdarovaného může být dárce odvolán, nedošlo-li ke sňatku bez viny dárce.

3. Ustanovení § 1247 je velmi zajímavé, poněvadž se v něm řeší obecná otázka, co nastati má, když výminka je dlužníkem zmařena. Řešení dopadá v ten rozum, že dlužník musí plnit, jako by výminka nastala. Občanský zákoník nemá obecného ustanovení o takové zaviněné znemožněné výmince a proto dlužno tohoto kasuistického ustanovení použítí analogicky.

241. **Jitřní dar.** — Občanský zákoník v § 1232 zmiňuje se o jitřním daru. Ustanovení to, které mělo smysl jen v kruzích t. zv. vysoké šlechty pro sňatky, které podle rodinných statutů byly považovány za nerovnorodé a kde manželka a děti měly postavení dětí spíše nemanželských než manželských. V našich sociálních poměrech nemá toto ustanovení již žádného významu.

§ 7. Společenství majetku za trvání manželství.

242. **Hledisko občanského zákoníka.** — Majetkové právo mezi manžely je podle občanského zákoníka upraveno ve směru přísného oddělení majetku obou manželů. Na tom nemění nic ani režim t. zv. dotální (věno, obvěnění, plat vdovský), neboť tím se jen upravují majetkové poměry manželů, aniž se na princip oddělených majetků sáhne. Tento režim, odpovídající justiniánskému právu, občanský zákoník uvádí jako vládnoucí. V době, kdy občanský zákoník byl redigován, platily vedle sebe různé systémy majetkových práv manželských, z nichž některé na rozdíl od římského práva nařizovaly úplné společenství majetku mezi manžely. Tento

režim odpovídá názoru na nerozlučitelnost manželství, neboť stálost svazku manželského podle zkušenosti společenstvím majetku se velmi podporuje.

Občanský zákoník zachoval zvláštní hledisko k těmto otázkám. Redaktoři byli ovládnuti přirozenoprávním individualismem XVIII. věku, ale na druhé straně nemohli a nechtěli radikální převrat provést v dosavadních institucích sociálních. Musíme si uvědomiti, že redaktoři občanského zákoníka musili bráti zřetel na poměry poddanské, které radikálními předpisy občanského zákoníka o rovnosti dotčeny býti neměly. Občanský zákoník řešil svoji otázku tak, že případy, které se nesrovnávaly s individualistickým hlediskem jeho redaktorů, neupravoval, ale také nezamítal. Je to hledisko: *tollerari posse. Při čemž ideologické pozadí, že právo se tvoří z vůle jedincovy, hrálo nemalou úlohu. Poněvadž však toto ideologické pozadí odpadlo a nebylo nikdy správné, výsledek toho byl: jednak zanikají sociální instituty takto tolerované, neb živoří, nejsouce upraveny, skýtajíce vědomí nespravedlnosti těm, kteří jsou na ně odkázáni, jednak násilím vtěsnávají se do forem jim cizích, což je pramenem neustálých sporů a právní nejistoty.*

Příkladem toho je právě společenství majetku rodinného podkladu. Tak je tomu u společenství majetku v rodině, § 849, tak je tomu i u společenství majetku mezi manžely, § 1233.

Majetkové právo manželské hledí také v první řadě ke společenské vrstvě úřednicko-důstojnické, která tvořila ve středních vrstvách hlavní sloup tehdejší monarchie. Tato vrstva vyznačovala se tím, že výdělečně činný byl pouze manžel a že příjmy ze služebního postavení manželova daleko přesahovaly kapitálové jmění rodiny. Toto jmění patřilo ženě buď jako přínos nebo jako věno a odtud oddělení jmění, které pro tyto vrstvy bylo velmi spravedlivé. Naproti tomu výdělečné vrstvy měly jinou strukturu; ani v městských ani ve venkovských vrstvách oddělení majetku není spravedlivé oběma stranám. Vzhledem k tomu, že majetkové právo, odpovídající potřebám těchto vrstev, upraveno není, shledáváme se se značnou mezerou v zákoně (mezerou měřenou hlediskem sociální účelnosti).

Toto redakční hledisko musíme mít na paměti, když se zabýváme budeme společenstvím majetku manželů. K tomu přistupuje nemožné fiskální hledisko finančních předpisů, které majetkové právo manželské úplně rozvracejí.

243. Občanský zákoník a urbáře. — Mezera v majetkovém právu manželském byla v době, kdy občanský zákoník vstoupil v platnost, vyplněna předpisy upravujícími právo poddanské, které jako předpisy »politické« zachovány byly odst. 8 uvozovacího patentu v platnosti. Zda tyto předpisy formálně dále platí, je nejasno, ale jisto je tolik, že se jich při nejmenším od roku 1848, více neužívá.

* **244. Ustanovení § 1233.** — 1. Občanský zákoník stanoví závazně, že společenství může vzniknouti jen na podkladě smlouvy svatební. Toto je závazné a tím — jak se domníváme —

změněno bylo i starší právo urbaniální, pokud obsahovalo úchylnku. Ve 2. větě ustanovuje, že smlouva tato co do rozsahu a formy podléhá také ustanovením §§ 1177 a 1178.

2. Společenství majetku není smlouvou společenskou a ani mezi manžely, ani v poměru ke třetím nezakládá se tím společnost, která podle občanského zákoníka v poměru ke třetím osobám jmenuje se morální osobou.

3. Občanský zákoník přenáší úpravu majetkového společenství na manžely jako smluvníky. Podle občanského zákoníka je zásada, že obligační smlouva platí pouze mezi smluvníky, pokud v zákoně není nic stanoveno. V daném případě obtíž však spočívá v tom, že společenství majetku nutně zakládá právní poměry týkající se třetích osob. Máme za to míti, že je tím dána autorisace »povahou věci« nebo jiným způsobem?

245. Druhy společenství. — **Druhy společenství majetku mezi živými jsou: úplné nebo částečné, které se vztahuje buď na nynější nebo budoucí jmění.**

246. Úplné společenství majetku. — 1. Ve smlouvě musí býti stanoveno, že se společenství týká všeho majetku, nejen toho, které manželé nyní mají a tím do manželství přinášejí, nýbrž veškerý majetek budoucně jakkoliv nabytý, též dědictvím. Mluví-li se ve smlouvě jen o společenství majetku, je tedy tím rozuměti pouze majetek, který měli manželé v době uzavření sňatku resp. uzavření smlouvy. Vztahuje-li se majetkové společenství i na jmění budoucí, musí to býti zvláště uvedeno, nanejvýš dědictví musí býti zmíněno (§ 1177).

2. Zda nutno uvést zvláště, že se společenství týká též majetku darovaného nebo šťastnou náhodou nabytého (výhra losu), je otázka, která není přesně zodpovězena. Podle § 1177 není toho zapotřebí, ale na druhé straně je nutno vzhledem na individualistické předpisy občanského zákoníka vykládati takovou smlouvu spíše restriktivně než extensivně, a tak při výkladu smlouvy může se dospěti k důsledkům, které jsou rozdílné od toho, co strany vlastně mínily.

247. Částečné společenství majetku. — 1. Toto se může vztahovati buď na nynější nebo na budoucí jmění. Také může se vztahovati jen na část nynějšího nebo budoucího jmění.

Konečně může být stanoveno, že se společenství týká části nynějšího i budoucího jmění.

2. O jmění přineseném do společenství má se zřídit inventář (v daném případě též ve formě notářského spisu, § 1178). Týká-li se společenství budoucího jmění, má se zřídit inventář nynějšího jmění, které do společenství nepatří. Týká-li se společenství částečně nynějšího, částečně budoucího, má se zřídit inventář nynějšího jmění podle toho, zda patří či nepatří do společenství. Z toho je patrné, že § 1178 nemá v daném případě valného významu.

248. Společenství mezi živými. — Vzhledem na ustanovení § 1234 dlužno ve smlouvě výslovně podotknouti, že jde o společenství mezi živými, poněvadž jinak smlouva tato by platila jako společenství majetku na případ smrti.

249. Předmět společenství. — 1. Předmětem společenství je vždy majetek, t. j. soubor majetkových hodnot. Společenství se může týkat buď celého majetku anebo části, která může být určena činností majetkovou anebo účelem manželství.

Prvým případem společenství celého majetku není obtížný. Částečný majetek může být určen činností výdělečnou. Tento majetek může být různě určen: a) jako obchodní majetek, na rozdíl od majetku tvořícího domácnost (konsumptivní hospodaření), b) anebo jako majetek výdělečný, na rozdíl od majetku ušetřeného, na př. tovární podnik (výdělečný majetek) a domy, pozemky pronajaté, cenné papíry, akcie, vklady (úspory, kde příjem jde jen z renty domovní, pozemkové, kapitálové). I jiná omezení jsou přípustná. Společenství může se vztahovati jen na kapitál věnovaný domácnosti k trvalému užívání.

2. Vzhledem na neurovnanost nevíme, zda společenství se může vztahovati na jedinou věc.

250. Účinky společenství majetku. — 1. Manželé smlouvou svatební nabývají navzájem nároku na to, aby předměty, které jsou označeny jako společné do společné podstaty majetkové, byly odevzdány. U hmotných věcí stane se tak tradicí, u nemovitostí v knihách pozemkových zapsaných zápisem, u pohledávek postupem.

2. Později nabyté jmění, které má být společné, musí být také do společné podstaty odevzdáno, ačli se neprokáže, že

manžel nabýval těchto předmětů jménem obou manželů. Pouhá domněnka z povahy smlouvy konstruovaná nedostačí, neboť jde o poměr ke třetím osobám a ten smlouvou nemůže být upraven, když zákon v tom směru nic nestanoví.

3. Společenství je dáno na dobu manželství a tím je určeno spoluoprávnění obou manželů. Následkem toho nemůže se domáhati ten onen manžel zrušení spoluoprávnění za trvání manželství (§ 831). Situace je spletitější o to, že manžel nemůže svůj podíl zciziti, poněvadž by tím společenství majetku mezi manžely bylo zrušeno, což odporuje právě svatební smlouvě. Sporné je, zda manžel, zcizivši svůj podíl, poruší pouze smluvní povinnost, anebo zda po nabytí podílu třetím je neplatné. Pro první řešení mluvila by ta okolnost, že se účinky smlouvy obligační (svatební smlouvy) omezují zásadně jen na smluvníky. Pro řešení druhé možno uvést, že občanský zákoník v § 1233 uvádí jen možnost takové smlouvy, která je podobná smlouvě společenské a že u smlouvy společenské zákon také připouští relevanci smlouvy společenské oproti třetím osobám. Řešení druhé odporuje sice tradici našich právníků, ale odpovídá potřebám středního stavu na venkově.

4. Pohledávky mají zůstati společné a nemají se rozpadnouti (§ 889), následkem toho musíme za to míti, že manželé se stávají věřiteli společnými a nedílnými (§ 892). Dluhy jsou také společné a mají zůstati společnými. O souvislosti dluhů se společenstvím v dalším o správě společného jmění.

5. Vzhledem na nejistou právní situaci doporučuje se do smlouvy svatební vložiti zákaz zcizení (§ 364 c) a jej se zápisem společného majetku vložiti do knih pozemkových. Do knih pozemkových musí se zapsati kvoty spoluvlastnické (§ 10 knih. zák.) a nějaká poznámka společenství majetku mezi živými je neznáma. Tak dlužno postupovati u hypotekárních pohledávek, naproti tomu u movitostí není této ochrany, ale tam nepadá to v úvahu, a pokud je toho zapotřebí v obchodních kruzích, možno pomocí obchodních společností dosáti cíle.

251. Správa společného jmění. — Správa společného jmění přísluší manželovi. To plyne z § 1238 a z § 91, kde je manželovi uloženo starati se o hospodářský základ rodiny. Manžel je zmocněncem, tudíž musíme se řídit analogií smlouvy zmocňovací. Z toho plyne, že manžel má správu jmění, pokud se týče obvyčejného běhu hospodaření. Pokud jde o zastoupení vůči osobám

třetím, řídit se budeme zásadou stanovenou v § 1029 a v § 1008 (srov. §§ 31, 77 knih. zák.). Následkem toho ke každému zásadnímu opatření je zapotřebí souhlasu manželky, takže její zájmy jsou dostatečně chráněny.

252. Závazky ze společenství majetku. — 1. Závazky, které souvisí s majetkem přineseným do společenství, přecházejí na tento společný majetek (§ 1409) a oba manželé ručí za ně společně a nerozdílně (§ 187 třetí novely).

2. Závazky vzniklé z běžné správy jmění společného dopadají oba manžely. Předem je zde společné jmění, které podle zásady § 1409 v první řadě a v celku má sloužit k uspokojení těchto věřitelů. Manželé ručí osobně oba, poněvadž manžel spravující společné jmění byl oprávněn v rámci § 1039 jednati též jménem druhého manžela. Jednal-li jen vlastním jménem, takže ani »mlčky« nejednal za oba manžely, je manželka zavázána v rámci § 1041 resp. § 1042. [Při úplném společenství majetku viz v odstavci následujícím ad a).]

3. Závazky, které vznikly mimořádnými opatřeními, týkajícími se společného jmění, týkají se zásadně jen toho manžela, který závazek tento sjednal. Podobně je tomu se závazky jednoho z manželů, které se netýkají společného jmění, na př. závazky alimentární, závazky na náhradu škody atp. Zde musíme rozeznávat:

- a) zda jde o úplné společenství majetku. V tomto případě všechno jmění aktivní i pasivní má být společné, tedy i tyto závazky (což platí též o závazcích uvedených v odst. 2 v poslední větě),
- b) zda jde o částečné společenství majetku. Závazky tyto týkají se zásadně jen toho manžela, který je sjednal nebo v jehož jmění či osobě vznikly, a ručí za ně svým oddělným jménem osobně. Ze společného jmění ručí jen jeho kvota spoluoprávnění a jen na tuto kvotu možno vésti exekuci, pokud není stížena zákazem zcizení. Že by druhý manžel ručil omezeně společným jménem, nedá se ničím odůvodnit.

Právě z těchto právních poměrů je jasné, že ustanovení o společenství majetku je úplně nejasné a neúplné.

253. Zrušení společenství majetku. — 1. Společenství majetku zaniká:

- a) zruší-li manželé novou svatební smlouvou dosavadní společenství;
- b) speciální případ takového smluvního zrušení společenství majetku je zrušení společenství při dobrovolném rozvodu (§ 1263);
- c) jednostranným prohlášením jednoho z manželů:
 - aa) při nedobrovolném rozvodu (§ 1264),
 - bb) při rozluce, když nevinný manžel žádá za zrušení svatebních smluv (§ 1266);
- d) prohlášením manželství za neplatné (§ 1265).

2. Zrušením společenství majetku nastává povinnost vrátiti každému z manželů ten majetek, který do společenství jím byl vložen. O majetku získaném během společenství platí zásada § 1237, t. j. každému z manželů je třeba vrátiti ten majetek, který jím pro společenství byl získán ať jeho výdělečnou činností, ať jiným způsobem (darem, dědictvím atp.), a při tom platí domněnka, že v pochybnostech získaný majetek pochází od manžela. Zrušení nastává podle tradiční nomenklatury *ex tunc*. Manžel vedoucí správu má podat vyúčtování, při čemž není možné, aspoň při obecném společenství, použití analogie § 1289. Manželé mají navzájem nárok na vrácení věcí do společenství daných podle § 1435, při čemž dlužno hleděti k tomu, pokud jsou dobré či špatné víry (§ 1437). Nedojde tedy při zrušení společenství k rozdělení společného majetku.

254. Rozdělení společného majetku. — 1. Společný majetek se rozdělí v těchto případech:

- a) zanikne-li manželství smrtí jednoho z manželů (§ 1234),
- b) v konkursu jednoho z manželů (§ 1262),
- c) na žádost nevinného manžela při rozluce (§ 1266).

2. Každému z manželů náleží polovina společného majetku.

255. Smrt jednoho z manželů. — 1. Polovina společného majetku patří žijícímu manželovi; druhá polovina patří do pozůstalosti zemřelého manžela.

2. Společný majetek se má rozdělit. Nemáme žádného ustanovení o rozdělení společného majetku, neboť v XVI. hlavě druhého dílu jedná se o rozdělení společné věci, tedy určité hodnoty majetkové. V daném případě nejde o určitou hodnotu majet-

kovou, nýbrž o celý soubor hodnot, a to jak aktivních, tak pasivních. Tu musíme postupovati takto: věci rozdělí se mezi manžely podle XVI. hlavy, nedohodnou-li se, zřídí se rozhodčí (§ 841), nedělitelné věci se prodají dobrovolnou dražbou, žádá-li to jeden z účastníků (§ 843), dělitelné pohledávky se rozpadnou ipso lege ve dvě polovice (§ 889), nedělitelné pohledávky je zpeněžití podle § 843.

3. Za dluhy ručí obě strany až do výše hodnoty dílu na ně připadající (§ 1409). Neomezeně ručí žijící manžel (§ 187 třetí novely), dědicové neručí neomezeně; přihlásí-li se s výhradou inventáře (§ 802), ručí až do výše pozůstalosti, jsou-li osoby blízké, nebo do výše poloviny společného jmění, nemají-li této vlastnosti. Právní předpisy jsou velmi nejasné.

4. Totéž platí o rozdělení společného jmění při rozluce na žádost nevinného manžela, jenže zde jsou vždy stranami oba bývalí manželé.

256. Konkurs jednoho z manželů. — 1. Při úplném společenství je veškeré exekvovatelné jmění obou manželů společné, následkem toho při předložení jednoho z manželů je předložena i druhý.

2. Při částečném společenství je společný majetek a oddělený majetek. Je-li jeden z manželů předložena, nemusí býti předložena i druhý manžel, tento ručí jen za dluhy týkající se společného jmění, za osobní dluhy druhého manžela neručí ani svou polovinou společného jmění, ani svým odděleným jměním.

3. Při částečném společenství majetku patří do konkursní podstaty:

- a) oddělené jmění kridatářovo,
- b) polovina společného jmění.

V konkursu má se vše proměnit v peníze a tudíž nutno rozděliti společné jmění (naturálně nebo dražbou) a polovinu patřící do úpadkové podstaty likvidovati.

257. Vzájemné nároky manželů. — Při společenství majetku máme troje jmění: a) oddělené jmění každého z manželů (může býti i při úplném společenství, pokud jde o jura personalissima), b) společné jmění. Tyto tři majetkové komplexy mohou míti proti sobě vzájemné nároky, podobně jako mohou míti dva

majetky, patřící téže osobě, proti sobě vzájemné nároky a závazky. Při zrušení je třeba podati vyúčtování, aby bylo jasné, co patří do společného jmění a co do oddělených majetků (čl. XLII uvoz. zák. k c. ř. z.). Podobně je to s nákladem na společný majetek, který byl učiněn z odděleného majetku.

§ 8. Společenství majetku na případ smrti.

258. Společenství na případ smrti. — Oba manželé zachovávají za života oddělené jmění, po smrti jednoho z nich sloučí se jmění podrobené společenství v jednu podstatu, z níž se zaplatí dluhy této podstaty a zbytek se rozdělí stejným dílem mezi pozůstalost a žijícího manžela. Za trvání manželství má účinek jen v případě § 1236.

259. Povaha této smlouvy. — Jde o právní jednání mezi živými a nikoliv na případ smrti, tato smlouva není žádnou dědickou smlouvou, aniž je povolacím důvodem k dědictví.

260. Rozsah. — Smlouva tato může se týkati celého jmění, pokud přechází na dědice, nebo části jmění toho onoho manžela. Je zapotřebí, aby podmínky společenství pro obě strany byly stejné. Není tedy společenstvím, jestliže jedna strana má dáti své jmění do společenství a druhá strana ničím do společenství přispěti nemá. Hodnota jmění, které mají dáti manželé, nemusí býti stejná, ale podmínky společenství musí býti stejné.

Na př. společenství se má týkati nemovitosti, tedy je povinen každý manžel své nemovitosti dáti do společenství, třebaš jeden má 0·5 ha a druhý 100 ha.

261. Účinek za manželství. — 1. Pokud jsou oba manželé naživu, není žádného společenství majetku, oba manželé zachovávají si vlastní majetek a druhý manžel nemá žádného nároku na toto jmění. Závazky jednoho z manželů týkají se jen jeho jmění a manželé mohou spolu neomezeně uzavíratí právní jednání, i kdyby bylo smlouveno úplné majetkové společenství na případ smrti.

2. Výminka od tohoto pravidla je stanovena u nemovitostí. Do knih pozemkových může býti zapsáno, že ta která nemovitost přísluší ke společenství majetku na případ smrti (§ 1236). Tato nemovitost stává se společnou:

- a) Vlastníkem zůstává dosavadní manžel.
- b) Druhý manžel nabývá věcného práva, jímž se omezuje vlastnictví prvního v ten rozum, že vlastník může disponovat jen polovicí své věci a celou věc jen s výhradou oprávnění druhého. Druhý manžel nabývá podmíněného vlastnictví k polovici nemovitosti mu zapsané a vlastnictví prvního se tím omezuje.
- c) Nezucitelnost a nezavazitelnost této nemovitosti může být stanovena ve smlouvě svatební [§ 364 c)] a na základě ní zapsána do knihy pozemkové. Bez toho manžel-vlastník mohl by zcizit nemovitost tuto, ovšem s výhradou oprávnění druhého manžela.
- d) Smrtí vlastníkovou přechází ipso facto vlastnictví k polovině na žijícího vlastníka.

262. Knihovní zápis. — 1. Společenství majetku k nemovitosti se zapisuje do knih. Jde o knihovní právo věcné (§ 9 knih. zák.), následkem toho vyžaduje se vklad nebo záznam. Sporné je, zda se má zapsat na list vlastnický nebo závad. Vzhledem k neurčitému právnímu poměru je správné řešení to i ono, ale přece manžel druhý stává se podmíněným spoluvlastníkem a proto zápis na list vlastnický považujeme za správnější.

2. Zápis řídí se pořadím knihovním a týká se nemovitosti v tom stavu, v jakém byla při zápisu, tedy závady předcházející tomuto vkladu mají přednost.

263. Účinky smrti jednoho z manželů. — 1. Smrtí jednoho z manželů mají se předměty společenstvím zasažené rozdělit mezi manžele žijícího a dědice manžele zemřelého rovným dílem. Jen k tomuto rozdělení směřuje tento právní poměr a nikoliv ke společnému majetku. Předmětem rozdělení jsou jen ty věci, které při smrti zde jsou a které mají být podle smlouvy rozděleny. Byly-li ve smlouvě předměty označeny jako společné na případ smrti a není-li jich v den rozhodný, nejsou předmětem dělení (§ 1234).

2. Předměty dělení zjistí se inventářem, který se týká soupisu jmění obou manželů.

3. Závazky se odečítají (§ 1235). Vzhledem k tomu, že jde o rozdělení majetku, který společným nebyl, nastává otázka, co

se závazky. Občanský zákoník praví v § 1235, že při dělení celého jmění obou manželů je odečítati všechny dluhy. Obrat není správný, přesněji řečeno přecházejí jak na manžela žijícího, tak na pozůstalost všechny závazky polovicí. Při dělení pouze části jmění obou manželů přejímají se polovicí jen závazky, které souvisí s tímto jměním, ostatní týkají se buď žijícího manžela nebo pozůstalosti. Toto odpovídá § 1409, ustanovení § 189 novely třetí platí podpůrně i v těchto případech.

4. Žijící manžel a pozůstalost nabývají smrtí manželovou nároku, aby mezi ně ve smlouvě označené jmění bylo rozděleno. Společným se toto jmění nikdy nestane. Není také předepsáno, kdo má rozdělení provést. Vzhledem k tomu, že jde v daném případě o část pozůstalosti, která má být zjištěna soudem, je třeba soudu předložit výkaz toho, co se má rozdělit mezi pozůstalost a žijícího manžela a soud v odevzdací listině stanoví, co odevzdává dědicům. V tomto nesporném řízení dlužno žijícímu manželovi, jakož i pozůstalosti (resp. dědicům) přiznatí charakter účastníka.

264. Konkurs, rozlučka. — Stejně jako smrt působí konkurs toho onoho manžela (§ 1262), dále rozlučka, žádá-li o rozdělení nevinný manžel (§ 1266). Konkurs po smrti jednoho manžela vyhlášený nemá těchto účinků.

265. Praxe o společenství majetku. — Dokud trvá společenství statků mezi živými, nemůže žádný z manželů domáhat se dobrovolné dražby svého spoluvlastnického podílu na věcech, podrobených onomu společenství (Vážný, č. 1324). — Dědickou smlouvou možno ustanoviti pozůstalého manžela za dědice ke společnému jmění (Vážný, č. 1155). — V případě smrti toho nebo onoho manžela přísluší zůstalému manželovi se strany jedné a pozůstalosti zemřelého manžela se strany druhé nárok na polovicí všech statků, podrobených společenství statků, bez ohledu na to, kterému z obou manželů dotýčný majetek před tím příslušel a který manžel zemřel. Předpisy §§ 1234—1236 vztahují se jen na společenství statků na případ smrti (Vážný, č. 3243). — Spoluvlastnictví mezi manžely, mimo případ smlouvy o manželském společenství statků, podléhá týmž předpokladům jako každé jiné společenství (Vážný, č. 6515).

266. Společenství majetku mezi manžely bez smlouvy svatební. Často nalézáme ten případ, že manželé žijí ve společenství majetkovém, aniž je formálně smlouva svatební smluvna. Manželé kupují společně nemovitosti, mají cenné papíry uloženy na

společném capôt, mají společný běžný účet v bance atd. Podle praxe nejvyššího soudu, že není třeba formální smlouvy svatební a že dostačí, je-li tato reálně splněna, musili bychom usuzovati na to, že jde v daném případě o společenství majetkové. Důsledek tento měl by v zápětí úplnou nejistotu právní a proto nejvyšší soud praví, že v těchto případech nejde o společenství majetku, nýbrž o spoluvlastnictví, spoluvěřitelství atd. Tím však popírá, že pouhé splnění neformální smlouvy svatební dostačí, aby příslušný majetkoprávní poměr byl založen. Odkazovati na to, že v daném případě lze »z vůle stran« poznati, zda jde o společenství nebo o spoluvlastnictví, je úplná fikce, neboť strany, nejsouce znalé práva, těchto jemných rozdílů nikdy nejsou si vědomy. Strany chtějí společně spravovati svůj majetek, zda podle společenství nebo spoluvlastnictví nedá se ex post zjistiti. Toto je příkladem, jaký zmatek panuje v praxi v otázce svatebních smluv vůbec a svatebních smluv o společenství majetku zvláště. Nedostatek občanského zákoníka nelze popříti.

§ 9. Konkurs.

* 267. **Konkurs manžela.** — Konkursem manžela neruší se ani svazek manželský, ani životní společenství manželů, nýbrž jmění manželovo se mu odnímá (§ 3 konk. ř.), jeho výdělečná činnost se omezuje (§ 4 konk. ř.), následkem toho je manželovi nemožno, aby plnil v plném rozsahu povinnost opatřiti rodinu hmotnými prostředky (§ 91, § 141). Svatebními smlouvami má se upravití majetkový základ rodiny a následkem toho konkurs manželův má zásadní vliv na majetkové poměry manželů a následkem toho i na svatební smlouvy.

* 268. **Zvláštní úprava.** — Vliv konkursu na některé svatební smlouvy je zvláště upraven:

- a) u věna, viz výše číslo 224;
- b) u obvěnění;
- c) u platu vdovského;
- d) u společenství majetku, viz výše číslo 257, 265.

269. **Vliv konkursu na obvěnění.** — Podle zákonného doslovu nabývá manželka nároku jen obligačního, podmíněného, na výplatu obvěnění. Tento nárok je obyčejným nárokem konkurs-

ním, a manželka může žádati, aby bylo zaplacení příslušné kvoty zajištěno pro případ, že se splní podmínka zakládací (§ 18 konk. řádu). Splatnost konkursem dotčena není, zrovna tak jako u věna, ale manželka nenabývá užiteků z obvěnění (arg. § 1260).

270. **Vliv konkursu na plat vdovský.** — Manželka nabývá nároku na plat vdovský za konkursu manželova, pokud nezavinila úpadek manželův (§ 1264). Jde o dávku opětuující se, neurčitého trvání, která se uplatní v konkursu částkou, odhadem, ke dni prohlášení konkursu (§ 17 konk. ř.). Je-li manželka věřitelkou třetí třídy, pak obdrží jen obecnou kvotu, která se vyplácí ve formě vdovského platu. Zajištění možno žádati podle § 18 konk. ř.

271. **Vliv konkursu na svatební smlouvy vůbec.** — Ostatní svatební smlouvy nejsou dotčeny konkursem jinak než každá jiná smlouva. Jsou-li svatební smlouvou stanoveny vzájemné závazky obou manželů aniž jeden nebo druhý manžel plnil, může správce konkursní podstaty buď při smlouvě setrvati nebo od smlouvy ustoupiti (§ 23 konk. ř.), což je ustanovení, které je celému majetkovému právu manželskému cizí. Jinak může správce konkursní podstaty uplatniti nároky ze svatebních smluv — jako z každé jiné smlouvy — jak proti manželce, tak i proti třetímu kontrahentovi. Pohledávka se stává ihned splatná (§ 16 konk. ř.); to platí též o pohledávce na výplatu věna.

2. Závazky manželovy ze svatebních smluv stávají se závazky peněžitými (§ 15 konk. ř.) a vzhledem k tomu, že manželka nemá žádného privilegia, má nárok na uspokojení ve třetí třídě věřitelů konkursních.

3. Jsou-li nároky manželky zajištěny zástavním právem, má tato právo na oddělené uspokojení (§ 12 konk. ř.).

272. **Vliv konkursu na zákonné právo majetkové.** — 1. Oddělené jmění manželky není konkursem manželovým dotčeno. Správa manželova pomíjí prohlášením konkursu na jeho jmění. Podobně je postupovati v případě § 1241. Arg. § 1024 obč. zák. § 28 konk. ř.

2. Vyživovací povinnost manželova není konkursem dotčena. Důsledně stanoví se v § 6 konk. ř., že to, čeho nabude úpadce vlastní činností, anebo co mu bylo za konkursu bezplatně věno-

váno, buď mu ponecháno potud, pokud toho potřebuje k výživě své a těch, kdož mají proti němu zákonný nárok na výživu, manželka v rámci § 91 (arg. druhý odstavec § 6, konk. ř. »nutná výživa«).

3. Proti konkursní podstatě není sice nároku na výživu, ale správce konkursní podstaty může za souhlasu věřitelského výboru poskytnouti úpaci a jeho rodině nutnou výživu. Naproti tomu má úpadek zákonný nárok na to, aby mu nezbytné místnosti v jeho domě byly ponechány k bydlení pro něj a členy jeho rodiny. V obou případech jde o opatření, jejichž rozsah nepřesahuje t. zv. nutnou výživu, která se na místo manžela podle § 91 poskytuje konkursní podstatou.

273. Konkurs manželky. — Upadne-li manželka do konkursu, nemá to zpravidla žádného vlivu na majetkové poměry manželů. Výjimky jsou:

- a) žijí-li manželé v majetkovém společenství, tedy se společný majetek rozdělí jako v případě úmrtí jednoho z nich (§ 1262);
- b) správa majetku manželčina manželem uhasíná zahájením konkursu, poněvadž manžel je zmocněncem ženy a zahájením konkursu zaniká plná moc a příkaz (§ 1024, obč. zák., § 128 konk. ř.).

§ 10. Majetkové právo manželské obchodníků.

274. Registrace svatelních smluv. — 1. V našem právu máme jen jediný případ veřejného zápisu smluv svatelních, totiž u obchodníků plného práva, jejichž firma je zapsána v obchodním rejstříku (čl. 15, 26 obch. zák.). Předpokládá se, že manžel je obchodníkem plného práva, kvalifikace manželky je nerozhodná. Registrace není nucená (§ 16 uv. zák. k obch. zák.), na rozdíl od zápisu firmy (čl. 26).

2. Svatelní smlouvy, které nejsou registrovány, mají sice právní relevanci (§ 16, odst. III), ale relativně omezenou. Tato omezená právní relevance je v uvozovacím zákoně k obchodnímu zákoníku velmi nedokonale vyjádřena. V prvním odstavci § 16 mluví se o tom, že svatelní smlouvy jsou bezúčinné, ve druhém, že práva z těchto smluv možno proti obchodním věřitelům manželovým uplatňovatí teprve po registraci. Druhý odstavec omezuje význam registrace jen na majetkové výhody manželky ze svatelních smluv, což však není zcela přesně vyjádřeno. Tomu odpovídá čtvrtý odstavec § 46, ale pak prvé dva odstavce jsou zbytečné. Smysl § 16 byl by podle toho tento: manželka obchodníka plného práva má sice všechna práva a povinnosti ze smluv svatelních bez ohledu na registraci, ale proti

obchodním věřitelům svého manžela může se jich dovolávatí jen tehdy, jsou-li zapsány do obchodního rejstříku. Kdy jen toto přichází prakticky v úvahu? V konkursu, ve vyrovnání a v odpůřím právu.

275. Svatelní smlouvy v konkursu manželově. — 1. Věno, které patří vlastnický manželce a jež manžel požívá, zůstává manželce ve vlastnictví bez ohledu na registrované smlouvy. Má-li manželka pouze obligační nárok na vydání věna, pak může toto své právo uplatnití jen potud, pokud jsou smlouvy svatelní zapsány do obchodního rejstříku. Podobně je rozlišovatí při obvňení a platu vdovském.

2. Jiná otázka je zajištění těchto nároků podle § 1245. Zajištění toto neděje se svatelní smlouvou, ale může se tak dítí svatelní smlouvou. Rozlišení obou těchto případů pro § 16 mělo by dalekosáhlé důsledky, které stěží mohly by býti širokým obecnstvím pochopeny a rozlišení bylo by tak subtilní, že by vedlo k naprosté nejistotě. Jednodušší by bylo oba případy nerozlišovatí a uznatí, že zajištění je platné bez ohledu na registraci svatelních smluv. Ustanovením § 56 konk. ř. rozhodnuto bylo podle řečeného.

3. Společenství majetku založené svatelní smlouvou je tak složité, že § 16 ve svém úzkém rozsahu se ani použítí nemůže. V konkursu manželově společný majetek se rozděluje, jako při rozluce smrtí jednoho z manželů (§ 1262), rozdělení toto nastává ipso iure. Není-li společenství registrováno, je proti obchodním věřitelům pozůstalostním bezúčinné, to znamená, že při rozdělení jmění konkursanta nelze přihlížeti ke společnému majetku, nýbrž je se k němu tak táhnoutí, jako by společným nebyl. Důsledek tento není jen ve prospěch obchodních věřitelů, nýbrž i v jejich neprospěch, to odporuje však § 16 uvoz. zák., podle něhož má bezúčinnost býti omezena jen na nároky manželky proti obchodním věřitelům.

276. Pořadí určené registrací. — 1. Věřitelé kupce plného práva, jejichž nároky vznikly před registrací smluv, nejsou těmito dotčeni (§ 16 uvoz. zák., § 56 konk. ř.). Toto je značné privilegium těchto věřitelů, neboť jinak platí zásada, že časové pořadí pohledávek nerozhoduje.

2. V konkursu manželově rozhodují tyto okolnosti:

- a) neobchodní věřitelé konkurují s nároky manželky stejně jako každý jiný věřitel;
- b) obchodní věřitelé, jejichž pohledávky vznikly po registraci, konkurují s nároky manželky ze smluv svatelních stejně jako sub. a);
- c) obchodní věřitelé z doby před registrací uspokojí se tak, že se nepřihlíží k nárokům manželčím, tedy připočte se k jejich konkursní kvotě ještě kvota, kterou by jinak obdržela manželka ze smluv svatelních.

3. Podobně je tomu v řízení vyrovnávacím (§ 26 vyrov. řádu). Při sjednávání kvoty je na to přesně pamatovatí.

Kapitola šestá.

**Majetkové poměry mezi manžely po zrušení
společenství manželského.****§ 1. Neplatnost manželství.**

* 277. **Zánik svatebních smluv.** — Smlouvy svatební zanikají, zákon praví »zerfallen«, doslova rozpadají se. Všechny závazky jimi založené zanikají ex tunc a co na základě nich bylo plněno, má být vráceno. Co se týče vrácení majetku, musíme rozeznávat:

- a) manžel byl dobré víry (t. j. nevěděl o neplatnosti), pak vrátiti má jmění obdržené na základě svatebních smluv v takovém stavu, v jakém byl v době zahájení procesu o neplatnost, poněvadž pak už mohl počítati s tím, že bude musiti vraceti (§ 338);
- b) manžel věděl o neplatnosti, pak se zavázal jako řídí ustanovení § 335.

* 278. **Počet ze správy majetku.** — 1. Manžel spravující majetek manželčin, pokud byl dobré víry, je chráněn ustanovením § 1239 věty druhé. Nebyl-li dobré víry, musí klásti počet ze své správy a nahraditi všechny užítky, pokud nebyly spotřebovány ve prospěch manželčin.

2. Další nároky na náhradu škody řídí se XXX. hlavou druhého dílu obč. zák. (§§ 102, 1265). Náhrada se dává za újmy majetkové a nikoliv za újmy osobní, s výhradou těch, které jsou zahrnuty v XXX. hlavě.

§ 2. Rozluka manželství.

* 279. **Rozluka na základě nepřekonatelného odporu.** — Smlouvy svatební zanikají (§ 1266, věta 1). Manžel vrací věno, nárok manželčin na obvěnění, plat vdovský zaniká, ze společ-

ného majetku obdrží každý manžel to, co do společenství majetkového vložil. Až do pravoplatného výroku o rozluce dlužno oba manžely považovati za osoby dobré víry, poté je situace posuzovati podle § 335.

* 280. **Rozluka ze zavinění obou manželů.** — Jsou-li oba manželé vinni, zanikají také svatební smlouvy. Co do rozsahu povinnosti, navrátiti obdržené jmění, je od případu k případu posuzovati, zda máme povinného posuzovati jako držitele dobré či špatné víry.

* 281. **Rozluka ze zavinění jednoho z manželů.** — 1. Nevinný manžel (manželka) může žádati náhradu škody utrpěné rozlukou (§ 1266, věta 2).

2. Nevinný manžel (manželka) může žádati ihned vše, co mu bylo smlouvami svatebními slíbeno pro případ přežití (§ 1266, věta 2). Co se týče ostatního obsahu svatebních smluv je nejasno, co má nastati.

Situace je tato: Je-li manželka nevinna a manžel vinen, může ihned žádati vrácení věna (pokud jí tento nárok přísluší), plat vdovský, obvěnění a rozdělení společného majetku. Potud je situace jasná. Je-li manžel nevinen a manželka vinná, nevíme, zda manžel si může věno podržeti, či zda ho má vrátiti, poněvadž důvod si jej podržeti odpadá (svazek manželský). Jde-li o věno, které se má vraceti třetí osobě, pak se bezpochyby rozhodneme pro vrácení, neboť toto vrácení závisí na ukončení svazku manželského a nikoliv na vině či nevině manžela či manželky. Povinnost vrátiti věno manželce není upravena zvláště a budeme se řídití podobnými zásadami. Zadržeti věno může jen na náhradu škody rozlukou mu způsobené. Manželka pozbývá nároku na obvěnění, plat vdovský. Manžel může žádati za rozdělení společného majetku.

282. **Rozluka bez zavinění manželů.** — Nemáme tento případ upraven. Nejlépe je posouditi situaci takto: Věno je vrátiti, nárok na plat vdovský na obvěnění zaniká, společný majetek je rozdělití jako v případě předcházejícím.

283. **Praxe.** — Uznáno-li na rozluku s tím, že ani toho ani onoho manžela nestihá vina na rozluce, nemá rozloučená manželka proti bývalému manželu nárok na výživné (Vážný, č. 1705, 3861). — Rozloučeno-li manželství jen z viny manželovy, náleží manželce výživa, přiměřená její nutné potřebě a stavu jmění bývalého manžela. Nárok podle § 1266 nespočívá v § 91, aniž lze jej srovnati s nárokem na výživu podle § 796, aniž vzíti zřetel na § 19 rozl. zák. Rozlukou přestává nárok manželky na drahotní přídavky pro manželku vyplácené (Vážný, č. 2896). — Bylo-li počátkem války smírem stanoveno výživné manželky při rozluce židovského man-

želství, nemůže se manželka vzhledem k netušenému hospodářskému převratu domáhati zvýšení (Vážný, č. 3281). — Manželka, jejíž manželství bylo bez předchozího rozvodu rozloučeno za platnosti novely o právu manželském, nemá proti manželu nároku na výživné. Dv. dekret ze 4. května 1841, č. 531 sb. z. s. neplatí při rozluce manželství. Z toho, že bývalý manžel poskytuje rozloučené manželce z ochoty výživné, nemůže manželka dovozovati pro sebe žádných práv (Vážný, č. 3564, cf. 4962, 9037). — Náhradní nárok manželky nesahá za hranice § 91 obč. zák., ba nesmí s ním býti ani zcela ztotožňován. Nemůže býti požadován za dobu minulou, ovšem lze odsouditi k dávkám, které dospějí teprve po vydání rozsudku. Manželka se nemůže dovolávati, že jí živil její otec. Nárok podle § 1266 sám o sobě se nepromlčuje, ovšem jednotlivé dávky (Vážný, č. 4402). — Manžel není povinen platiti manželce výživné, bylo-li manželství rozloučeno bez jeho viny (Vážný, č. 5719). — Třebas manžel nabyt vlastnictví k věnu v hotovosti, je povinen je v případě rozluky vrátiti. Škodu nevinného manžela nelze spatřovati v tom, že byl povinen věno vrátiti, aniž v povinnosti jeho vyživovati děcko z rozloučeného manželství (Vážný, č. 6703). — Bylo-li manželství rozloučeno z viny obou manželů, jest manželka oprávněna domáhati se na manžela vrácení věna (Vážný, č. 5131). — Pro nárok manžela na odškodnění je lhostejno, zda rozluka byla vyslovena rozsudkem či usnesením (Vážný, č. 7758). — Bylo-li manželství rozloučeno z výlučné viny manžela, je manželka oprávněna domáhati se na něm za dobu od podání žaloby náhrady za výživné placením měsíčního důchodu (Vážný, č. 9110). — Rozluka z viny obou stran je skutečností, zrušující nárok manželčin proti manželu na placení výživného (Vážný, č. 10.036). — Nárok rozloučené manželky na odškodné je nárokem vyživovacím (Vážný, č. 11.154). — Rozluka manželství z viny obou stran je skutečností, zrušující nárok manželky na výživné ze zákona, nikoliv ze smlouvy. Tento účinek nenastává již tím, že vzešly skutečnosti, pro něž bylo uznáno na rozluku, nýbrž teprve, kdy se rozsudek, vyslovující rozluku, stal pro strany účinný (doručením rozsudku nejvyššího soudu). Tím okamžikem zanikl nárok manželky, avšak jen na výživné splatné v budoucnosti (Vážný, č. 11.222).

§ 3. Rozvod.

* 284. **Dobrovolný rozvod.** — 1. Rozvádějící manželé musí své majetkové poměry upravit smlouvou (§1263). Svazek manželský trvá dále, upravují se tedy touto smlouvou majetkové poměry mezi manžely. Smlouva ta je smlouvou manželskou a musí míti formu notářského spisu, což se v praxi přehlídí.

2. Obsah této smlouvy může býti rozličný:

- a) buď stanoví se, že manželé nemají žádných majetkových nároků ani alimentálních, anebo
- b) prohlásí manželské smlouvy za zrušené, anebo

- c) naloží s majetkovými vztahy tak jako při rozluce smrtí, anebo při rozluce pro obapolnou vinu, anebo
- d) stanoví zcela odchylná ustanovení.

* 285. **Nedobrovolný rozvod.** — 1. Bylo-li manželství rozvedeno rozsudkem soudním, zruší se smlouvy svatební na žádost jednoho z manželů, a to:

- a) bylo-li manželství rozvedeno na základě viny jednoho z manželů, má nevinný manžel právo toto žádati;
- b) bylo-li manželství rozvedeno, aniž manželé byli vinni, může jak manžel, tak i manželka žádati za zrušení smluv svatebních;
- c) bylo-li manželství rozvedeno z viny obou manželů, může žádati jako v případě předcházejícím jak manžel, tak i manželka za zrušení svatebních smluv.

3. Ze zákona není jasno, zda smlouvy se zrušují jednostranným prohlášením, anebo výrokem soudním. Vzhledem k tomu, že oprávnění legitimovaného manžela je alternativní (trvati při smlouvách anebo zrušiti smlouvy), je spíše za to míti, že jde v tomto případě o jednostranné prohlášení. Praxe stojí na opačném hledisku. (Vážný, č. 397.)

286. **Zrušení smluv.** — 1. Legitimovaný manžel má na rozmyšlenou buď žádati zrušení všech svatebních smluv anebo všechny zachovati, nemůže si tedy vybrati jen to, co by mu bylo příznivé (na rozdíl od rozluky).

2. Zákon užívá v § 1264 slova »Aufhebung« na rozdíl od § 1265 »zerfallen«; rozdílem tím má býti naznačeno asi tolik, že smlouvy svatební v případě neplatnosti manželství zanikají ex tunc, kdežto v případě rozvodu jde o zánik ex nunc. Toto má veliký význam pro vrácení věna, spravovaného majetku, kdy manžel je povinen vrátiti jako držitel dobré víry. Společné jmění se má vrátiti, ale podle stavu při rozvodu, neboť společenství mezi živými trvalo až do té doby a proto zisk i ztráta jde na vrub obou manželů. (Společenství na případ smrti tím dotčeno není.)

* 287. **Výživa.** — 1. Při dobrovolném rozvodu musí manželé upravit nároky alimentární smluvně.

2. Při nedobrovolném rozvodu má manželka nárok na výživu, pokud není vinna rozvodem, bez ohledu, zda manžel je vinen či nevinen. Jsou-li oba manželé vinni, může soudce z důvodů slušnosti přikhnouti manželce nárok na slušnou výživu (dv. dekr. 4. května 1841, č. 531 sb. z. s.).

3. Rozvedená manželka má nárok na výživu ve stejném rozsahu jako manželka nerozvedená. Nárok tento zůstává zachován, pokud trvá svazek manželský. Končí se smrtí nebo rozlukou.

4. I rozvedení manželé mají povinnost si vzájemně pomáhati (§ 90).

288. **Praxe.** — Zrušení manželských smluv při oboustranně zaviněném rozvodu (Vážný, č. 156). — Nárok na zrušení smlouvy vzejde teprve soudcovským výrokem, jímž rozvod manželství od stolu a lože byl povolen. Teprve poté lze domáhati se prozatímního opatření k zajištění tohoto nároku (Vážný, č. 218). — Uznáno-li na rozvod od stolu a lože z viny obou manželů, nemá manželka zákonného nároku na výživné a nemůže, domáhajíc se výživného podle dv. dekr. ze 4. května 1841, č. 531 sb. z. s., žádati za prozatímní opatření (Vážný, č. 259). — Nepřípustnost knihovní poznámky žaloby, již se domáhá manžel podle § 1264 zrušení svatební smlouvy o nemovitosti (Vážný, č. 298). — Není-li žádná strana nebo jsou-li obě strany vinny rozvodem, jest ponecháno manželům, chtějí-li svatební smlouvy zachovati v platnosti či mají-li smlouvy ty k žádosti jen jednoho z nich býti zrušeny. Rozhoduje o žádosti, hledí soudce zejména ke stupni zavinění a k majetkovým a výdělečným poměrům stran (Vážný, č. 397). — Bylo-li k žalobě manželky o rozvod manželství z manželovy viny a o výživné uznáno na rozvod manželství z obapolné viny manželů, jest na procesním soudu, aby sám od sebe si položil a rozřešil otázku, zda manželce nepřislouží výživné podle dv. dekr. ze dne 14. května 1841, č. 581 sb. z. s. (Vážný, č. 466). Lépe: Navrhla-li manželka v žalobě o rozvod z výhradné viny žalovaného, by byl manžel uznán povinným platiti jí výživné, zahrnuje její návrh v sobě i návrh na přiznání výživného podle dv. dekr. ze dne 14. května 1841, č. 831 sb. z. s. (Vážný, č. 9157). — K žalobě manželky na manžela, z jehož viny bylo manželství rozvedeno, o výživné lze přisouditi pouze výživné ode dne žaloby o výživné, nikoliv ode dne rozvodu, a to s úroky ode dne téže žaloby (Vážný, č. 723). — Dv. dekr. z 14. května 1841, č. 531 sb. z. s., nebylo zřízeno všeobecně závazné pravidlo, nýbrž má býti soudcovskému uvážení vyhrazeno, aby podle osobitých zvláštností každého jednotlivého případu podrobil poměry a důvody slušnosti uvážlivému přezkoumání a podle výsledku výjimečnou povinnost vyživovací určil tak, aby výživa manželčina byla slušnou (Vážný, č. 2428). — Nároky na náhradu investic nepatří do sporu o zrušení svatebních smluv (Vážný, č. 4862). — Prozatímní opatření pro nároky podle § 1264 předpokládá pravomoc roz-

sudku o rozvod (Vážný, č. 4928). — Bylo-li manželce povoleno prozatímní opatření placením výživného až do pravoplatného skončení sporu o výživné, lze prozatímní opatření zrušiti, bylo-li ve sporu o rozvod pravoplatně uznáno, že se rozvod povoluje jediné z viny manželčiny (Vážný, č. 6285). — Svatební smlouvy, o jejichž zrušení žádal jeden z manželů, zrušují se teprve pravoplatným soudním rozhodnutím (Vážný, č. 6872). — Bylo-li manželství rozvedeno soudně od stolu a lože z viny obou manželů, třeba se tak stalo převážně z viny manželčiny, jest manželka oprávněna domáhati se na manželovi slušné výživy podle dv. dekr. ze dne 4. května 1841, č. 581 sb. z. s. »Slušnou« výživou nerozumí se úplná výživa, nýbrž výživa výjimečná, při čemž k vymezení jsou směrodatny důvody slušnosti a veřejnoprávní ohledy (Vážný, č. 7156). — Zemřel-li žalovaný manžel za sporu o rozvod manželství od stolu a lože, nelze vysloviti rozvod, aniž se zabýváví otázkou viny na rozvodu. Po manželově smrti neplatí již § 1264 (Vážný, č. 7482). — K tomu, aby uznáno bylo o nároku na vrácení věna, se nevyžaduje pravomoc rozvodového rozsudku (Vážný, č. 7512, srov. však 8229). — Nárok rozvedené manželky na výživné podle dv. dekr. ze dne 4. května 1841, č. 531 sb. z. s., není nárokem ze zákona a nemůže se manželka na základě jeho domáhati na manželově pozůstalosti náhrady podle § 1042 obč. zák. (Vážný, č. 8003). — Rozvedená manželka, domáhající se na manželovi žalobou placení výživného, má nárok na prozatímní výživné (Vážný, č. 10.230). — Bylo-li manželství rozvedeno od stolu a lože z viny obou manželů, nepřislouší manželce podle zákona nárok na výživné. Žaloval-li manžel, aby bylo určeno, že nárok manželky na výživné zanikl rozvodem manželství z viny obou manželů, nebylo povinností soudu, aby vyhověl žalobě manžela, uznal ho povinným k výživě rozvedené manželky podle dv. dekr. ze 4. května 1841, č. 531 sb. z. s., pakliže manželka o to ani výslovně ani mlčky nežádala (Vážný, č. 10.400).

§ 4. Druhý sňatek.

289. **Druhý sňatek manželův.** — Vdovec, rozvedený manžel, může po druhé uzavřít sňatek, tento sňatek nemá na majetkové poměry založené prvním sňatkem žádného významu, až na to, že zaniká vdovcův nárok podle § 796. Bylo-li manželovi prominuto vrácení věna pro případ úmrtí manželčina, nemusí je vraceti ani v případě druhého sňatku, leč by smlouvou bylo něco zvlášť ustanoveno.

290. **Druhý sňatek manželčin.** — 1. Druhým sňatkem pozbývá vdova resp. rozloučená manželka, co jí bylo poskytnuto po dobu vdovství, tedy plat vdovský, naproti tomu zůstává jí obvěnění zachováno, i to, co získala ze společenství majetku.

2. Provdá-li se vdova resp. rozloučená manželka předčasně, ztrácí vše, co získala z prvního sňatku, tedy obvěnění, plat vdovský, dědické právo a všechny výhody ze svatebních smluv (§ 121).

§ 5. Literatura k manželskému právu majetkovému.

291. — V. Černý, O smlouvách svatebních (České právo, roč. 7, str. 11, 19); dr. Seidl, O právní povaze smluv svatebních (Právníké rozhledy, roč. 6, str. 96); Význam judikátu o smlouvách svatebních z 10. ledna 1905 (Právníké rozhledy, roč. 6, str. 98); Peška, Smlouvy svatební dle práv městských (Právník, 1864, str. 371); Randa, Zdali je třeba, aby smlouvy uzavřené mezi snoubenci o nabytí nemovitého statku pod výminkou, že manželství uzavrou, učiněny byly ve formě spisu notářského (Právník, 1885, str. 533); Peška, Manželů vzdání statku společné (Právník, 1864, str. 338); Ráth, Práva mezi mužem a ženou v Uhorsku (Sborník, roč. 6, str. 167 n.); Fajnor, Manželské právo majetkové na Slovensku (Právní obzor, 1920, str. 3); Kapras, Manželské právo majetkové dle českého práva zemského (1908); Poláček, Alimentární povinnost manžela (Soudcovské listy, 1924, str. 195); Říha, Jakým způsobem dlužno vymáhati výživné (České právo, roč. 1, č. 9); V. Svoboda, K otázce pojmu svatebních smluv (Čes. právo, roč. 13, str. 2); E. Svoboda, Vpočtení věna (České právo, roč. 3, str. 1); Pevný, O daru jitrním (Právník, 1906, str. 73); Fundárek, Majetok spolunadobudnutý dle súkromého práva platného na Slovensku (Časopis pro právní a státní vědu, roč. 5, str. 55); Patsch, Manželské společenství statků (České právo, roč. 8, str. 37); Mokřý, Zajištění věna manželky obchodníka (České právo, roč. 4, str. 33); K výkladu § 1264 ob. z. obč. (Zprávy právníké jednoty moravské, roč. 1889, str. 33).

Lenhoff v Klangově komentáři (Klang, Kommentar zum Allgem. bürgerlichen Gesetzbuch), sv. 3, str. 509—894; Winiwarter, Über die rechtlichen Verhältnisse der Ehegatten in Ansehung des Vermögens (Rodbinsky's Annalen, 1882, str. 16 n.); Scheidlein, Miscellen, seš. 3 (1821); Noppel, Darstellung der Rechte der Ehegatten in Beziehung auf das Vermögen (1824); Ullmann, Die Stellung der Ehegatten im Konkurs (Grünhuts Zeitschrift, roč. 4, str. 91); Ognowski, Österreichisches Ehegüterrecht, I. (1880); Krasnopolski, Studien zum Gesetz über die Anfechtung von Rechtshandlungen, VII., Anfechtungsrecht und das eheliche Güterrecht (Grünhuts Zeitschrift, roč. 15, str. 65); Bežek, Bemerkungen über das sg. Notariatszwangsgesetz und den Einfluß der Z. P. O. auf dasselbe (Notariats-Zeitung, 1902, str. 67); Kafka, Die eheliche Gütergemeinschaft auf den Todesfall (1906); Reich, Notariatshandbuch (1908); Reich, Das Ehegüterrecht in den deutschen Teilen von Steiermark, Kärnten und Krain (Festschrift zu Jahrhundertfeier des A. B. G. B., sv. II, str. 361); Weber, Ehefrau und Mutter in der Rechtsentwicklung

(1907); Neubecher, Die Mitgift in rechtsvergleichender Darstellung (1909); Schurer, Der Ehevertrag (1913, 1914); Wiermszowski, Handbuch des Eherechts, 2. sv. (1900); Heinsheimer, Recht des Mannes am Vermögen der Frau (1903); Ullmann, Das gesetzliche eheliche Güterrecht in Deutschland (1904); Bežek, Über die Gütergemeinschaft in der Praxis (Not.-Zeitung, 1893, č. 35); Plachy, Über die Gütergemeinschaft (tamtéž, 1894, č. 23—26); Hradil, Heiratsgut; Hofmann, Der Unterhaltsanspruch des überlebenden Gatten nach § 796 (Grünhuts Zeitschrift, sv. 1, str. 546); Spöner, Der Einfluß des Konkurses auf die eheliche Gütergemeinschaft (Gerichts-Zeitung, 1896, č. 32, 33); Sonnleithner, Auf welche Weise etc. (Notariats-Zeitung, 1875, č. 16); Kast, Einfluß des Konkurses auf die eheliche Gütergemeinschaft für den Todesfall (Juristische Blätter, 1910, č. 35, 36).

Rodière et Pont, Traité du contrat de mariage et des droits respectif des époux (3. sv., 1865); Guillonard, Traité du contrat de mariage (4. sv., 1895); Lecourtois et Surville, Du contrat de mariage (3. sv., 1906); Cauwès, De la protection des intérêts économiques de la femme mariée (1894); Basset, De la rôle de la femme mariée dans la gestion des intérêts pecuniaires de l'association conjugale (1906); Aftalion, La femme mariée, ses droits et ses intérêts pecuniaires (1899); Coulon, De la réforme du mariage, modifications aux régimes matrimoniaux (1910).

ČÁST DRUHÁ.

Rodiče a děti.

Hlava prvá.

Filiace.

§ 1. Obecnosti.

292. **Definice.** — Výraz **filiace** znamená příbuzenství v sestupné linii přímé a v užším smyslu znamená poměr mezi rodiči a dětmi v prvním stupni.

293. **Původ slova.** — Filiace není výraz v naší právní mluvě obvyklý, poněvadž u nás zachováváme názvosloví obvyklé v německé právní vědě. Filiace je původu románského a byl to najmě Code civil, který pojmu tomu dal pevný základ. V našem právu máme obdobné předpisy, ale nejsou tak systematicky stmeleny, jako to dovedl Code civil. Jako systematický pojem může nám poskytnouti velmi mnoho výhod, třeba v našem právním řádu se nevyskytuje jako dogmatický pojem.

* 294. **Rozdíly filiace.** — Filiací se stanoví rodinná příslušnost, a tu rozeznáváme rodinnou příslušnost

- a) manželskou,
- b) nemanželskou.

* 295. **Základ filiace.** — 1. Základem filiace jsou tyto skutečnosti:

- a) že určitá žena porodila,
- b) totožnost filiovaného s dítětem, při řečeném porodu narozeném.

2. Na tom závisí další krok filiační, zjištění otce dítěte, jímž je buď manžel matky anebo její souložník. Podotýká se, že otec nemusí býti zploditelem dítěte.

296. **Filiace a zápis do matriky.** — Nejasné předpisy v matrikách nedávají nám dosti přehledu o tom, jaké vlastnosti je zápis

do matriky. Celkem možno říci, že zápis je pouze evidenční, ale na druhé straně výpis z rodné matriky je veřejnou listinou, která dává plný důkaz o skutečnostech tam vyznačených, tedy též o původu rodinném. Důsledkem toho, pokud není vyvrácena pravdivost zápisu matričního, musíme se jím řídit. Matriční zápis může býti vyvrácen buď statutárním procesem anebo správním řízením. Touto duplicitou liší se právo naše od práv románských a odpovídá to policejní konstrukci Rakouska na počátku minulého století.

297. **Hledisko občanského zákoníka.** — 1. Občanský zákoník pohlíží na poměr mezi rodiči a dětmi jako na vrozené právo, které je určeno § 16 obč. zák. Potud má toto ustanovení význam pozitivně-právní. Předpisy o poměru rodičů a dětí musíme vykládati pod zorným úhlem § 16 a po případě doplniti tímto širokým ustanovením.

2. Toto hledisko má však další důsledky. Vrozená práva jsou dána právem přirozeným, následkem toho podle § 17 pozitivní právo nastupuje jen supletorním způsobem. Převedeno z tohoto racionalismu XVIII. věku na dnešní řeč, znamená toto tolik: soudce se má řídití základními rysy rodiny: paternátem zmírněným maximou o entelechii člověka, tedy i dítěte proti otci.

3. Dále nutno poměr rodinný považovati za individuální práva vrozená, která nejsou rázu majetkového. Právní věda obraz značně skreslovala, poněvadž t. zv. soukromé právo redukovala na právo subjektivní a toto na majetkovou hodnotu. Poněvadž v poměru rodinném majetkové hodnoty ustupují do pozadí, je přirozeno, že se celému tomuto poměru nevěnovalo dosti pozornosti, ale nadto nebyl výklad vždy určen prostředky úměrnými. Do jisté míry souviselo to s celou sociální strukturou XIX. století, které se obrátilo ve druhé polovici k zájmům majetkovým a od státu žádala se ochrana majetkových zájmů, vše ostatní bylo přehlíženo. Dnešní doba je však jiná, otázka dítěte stává se základní otázkou naší společnosti více než dříve. Liberalismus měl za následek velký přírůstek populační a proto se nemusela otázce populační věnovati pozornost. Od let sedmdesátých minulého století na západě nastává populační stagnace, která po světové válce zasahuje mocně do střední Evropy. Nadto konkurence bělochů se žlutým plemenem stává se úsudovou a tu otázka populace evropských národů je zásadní. U našeho národa porodnost klesá; nemá-li nastati depopulace, nutno dětem věnovati velkou pozornost. Tím se stává, že se celá struktura právních předpisů mění, neboť novější právní předpisy vydávány byly právě pod tlakem zmíněných poměrů. To vede k tomu, že mezi občanským zákoníkem a novějšími zákony není úplné shody. K tomu všemu v novějším zákonodárství zápasí dva směry: jde vlastně o zápas mezi maternátem (jemuž se blíží všechny observance marxismu a některé jiné směry sociálněreformní, a paternátem, jenž je

tradiční formou evropské rodiny. Stopy tohoto zápasu jsou i v našem novějším zákonodárství.

§ 2. Manželský původ.

298. Manželské zrození. — Dítě, jež porodila manželka po 180. dnu po uzavření sňatku a před 300. dnem po skončení manželského svazku platí za dítě obou manželů a má vlastnosti dítěte manželského (§ 138).

299. Důkaz mateřství. — V našem právu nemáme nikde upraven důkaz mateřství. Dítě, domáhajíc se statutárním sporem o uznání manželského původu, musí předem dokázati, že bylo poroďeno manželkou z manželství, o němž tvrdí, že z něho pochází. Zákon nestanoví žádných domněnek, důkazní břemeno spočívá úplně na žalobci.

V praxi mohou se vyskytnouti dva případy. Předem je sporno, zda porod se stal, pak nutno dokázati příslušný porod. Poté sporno je, zda dítě je totožné s dítětem, které manželka porodila, pak nutno dokázati identitu. Zde nám ulehčuje posici matrika. Dítě, zapsané v matrice jako manželské, má pro sebe plný důkaz, že je manželské (§ 292 c. ř. s.). Kdo tvrdí opak, musí dokázati, že zápis v matrice je vadný, nebo že identita dítěte není dána.

300. Domněnka manželského původu. — Narodí-li se dítě ve lhůtách výše uvedených, platí za manželské, ale domněnka tato je vyvratitelná.

* **301. Plný manželský původ.** — Nevývratně je dítě manželského původu, bylo-li

- a) zrozeno manželkou,
- b) zplozeno manželem během manželství.

Dokáží-li se tyto skutečnosti, není možné proti manželskému původu dítěte nic namítati. Manželský původ je plně prokázán, i kdyby fyziologicky zploditelem dítěte byl někdo jiný než manžel.

302. Manželský původ dětí zrozených mimo lhůty § 138. — 1. Narodí-li se dítě po 300. dnu po skončení manželství, je manželské, prokáže-li že bylo zplozeno manželem za manželství.

2. Narodí-li se dítě před 180. dnem po uzavření sňatku, má postavení manželského dítěte, prokáže-li se:

- a) že manžel s matkou v kritické době tělesně obcoval, anebo

- b) že jde o mimořádně předčasný porod.

3. Zákon připouští v § 157 důkaz znalci, že v daném případě jde o mimořádně předčasný anebo mimořádně opožděný porod.

303. Zplození manželem. — Není možno bezprostředně dokázati, že dítě bylo fyziologicky zplozeno manželem matky, důkaz se omezí na skutečnost soulože v kritické době. Proti tomu nelze namítati, že užito bylo antikonceptuálních prostředků, poněvadž žádný prostředek nemůže vyloučiti možnost oplodnění. Oplodnění semenem manželovým bez soulože zakládá také manželský původ dítěte.

304. Ukončení manželství. — 1. Manželství se končí:

- a) smrtí manželovou; 300 dnů se počítá ode dne jeho smrti. To platí v případě prohlášení za mrtva, kdy se počítá tato lhůta dnem, jenž jako pravděpodobný den úmrtí v soudním rozhodnutí byl stanoven;
- b) rozlukou; 300denní lhůta počíná se dnem, kdy rozhodnutí soudní o rozluce nabylo moci práva.

2. Rozvodem se nekončí sice manželský svazek, ale končí se manželské společenství, tedy i tělesné obcování manželů. Občanský zákoník nerozhodl, ale t. zv. autentickou interpretací bylo dv. dekr. ze dne 15. června 1835, č. 39 sb. z. s. stanoveno, že rozvod staví se na roveň rozluce. Jestliže však rozvedený manžel zplodil se svou rozvedenou manželkou dítě, je toto manželské, neboť manželský svazek rodičů trvá dále. (Dítě rozloučených manželů je naproti tomu dítětem nemanželským.)

305. Předčasný porod. — Porodí-li manželka před 180. dnem po sňatku, je situace tato:

- a) Manželka otěhotněla po sňatku a jde o předčasný porod, pak dítě je manželské (§ 157).
- b) Manželka byla již v době uzavření sňatku těhotná. V tom případě dítě nepovažuje se za manželské, jestliže
 - a) manžel ve tříměsíční lhůtě od té doby, co se dověděl o narození dítěte, proti svému otcovství vynesl soudní odpor,
 - b) manžel nevěděl v době uzavření sňatku o tom, že manželka byla těhotná od jiného (§ 156).
 Jinak platí za manželské.

Poznámka. Odpor vznáší se u soudu v nesporném řízení. Soudce rozhodne v nesporném řízení o přípustnosti odporu. Připustí-li odpor,

stává se dítě dítětem nemanželským a musilo by žalovati na uznání manželského původu, opírajíc se o tu okolnost, že manžel souložil s roditelkou v kritické době. Odpor dlužno lišiti od žaloby na oduznání manželského původu podle § 158.

306. Předčasný sňatek matčin. — Provdala-li se matka před uplynutím 180 dnů resp. 3 měsíců od ukončení prvního sňatku resp. před porodem znovu (§ 120), pak je zde domněnka jak pro otcovství prvního manžela, tak i manžela druhého. Dítě obdrží kuratora (§ 121), aniž zákon stanoví, jak případ tento rozhodnouti. V literatuře jsou mínění dělena.

307. Spor o manželský původ dítěte. — 1. Dítě může se domáhati uznání manželského původu, bylo-li zrozeno 300. den po zrušení manželství nebo před 180. dnem po sňatku (podal-li manžel odpor), žalobou.

2. Manžel může žalovati na oduznání manželského původu, narodilo-li se dítě v zákonné lhůtě, v předpokladu, že není zplozitelem. Propadná lhůta tří měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o narození dítěte (§ 158).

3. Dědicové manželovi za podmínek v § 159 stanovených.

4. Dítě může se za souhlasu s matkou domáhati oduznání manželského původu, zemřel-li otec během oduznávací lhůty nebo je-li trvale nezvěstný (§ 159). Lhůta k žalobě trvá rok po zletilosti.

308. Žaloba o uznání manželského původu. — 1. Aktivně je dítě legitimováno. Lhůta k žalobě není předepsána. Jde o statutární spor, tedy neplatí promlčecí lhůty pro žaloby majetkoprávní.

2. Žalobce musí prokázati: že byl zplozen manželem své matky, což se provede tím, že prokáže soulož v kritické době anebo mimořádně předčasný porod, jde-li o narození před 180. dnem po sňatku.

3. Žalobce (jde-li o opožděný porod po manželství), že byl zplozen manželem své matky v době, kdy manželský svazek ještě trval, a že jde o porod opožděný, nastalý po 300. dnu po oplodnění.

4. Při rozvedených rodičích, narodí-li se dítě po 300. dnu po rozvodu, je třeba důkazu, že manžel obcoval s matkou dítěte v kritické době anebo že jde o porod opožděný.

5. Žalován je manžel matky na uznání manželského otcovství.

309. Dobrovolné uznání manželského původu. — Uzná-li manžel matky výslovně, že dítě, narozené před 180. dnem po sňatku, je jeho dítě, pak není možné, aby své uznání změnil (§ 156). Toto uznání je možné připustiti i při opožděném porodu rozvedených manželů, poněvadž uznání se děje manželem. Naproti tomu není možné připustiti uznání opožděného porodu po skončeném manželství dědici zemřelého manžela nebo rozloučeného manžela, poněvadž svazek manželský již pominul. Manžel má totiž výsadu, že může dobrovolně uznati za vlastní děti zrozené jeho manželkou, i když jím zplozeny nebyly.

* **310. Žaloba manželova na oduznání manželského původu.** — Manžel má na vůli domáhati se soudního výroku, že dítě manželkou zrozené v zákonných lhůtách není jeho dítětem:

- a) žaloba musí býti podána do tří měsíců od toho dne, kdy se manžel dozvěděl o narození dítěte, lhůta je propadná (§ 158),
- b) žalován je opatrovník manželského původu dítěte, který se zřídí soudem z moci úřadu (§ 158),
- c) manžel musí prokázati, že nemohl zploditi dítě, při čemž se nehledí na doznané nebo dokázané cizoložství manželky.

Není-li žaloba podána do tří měsíců, je dítě definitivně manželské. Otec má na vůli podati tuto žalobu, je mu tedy dáno na vůli, zda chce cizí dítě uznati za vlastní.

311. Žaloba zákonného zástupce manželova. — 1. Je-li manžel duševně chorý, pak podává žalobu za něj jeho zákonný zástupce. Rozhoduje choroba na konci zákonné lhůty odpůřčí (§ 158, věta 3). Lhůta k žalobě počíná se:

- a) dnem vědomosti zákonného zástupce, anebo
- b) dnem ustanovení, věděl-li o porodu dříve.

Lhůta je tříměsíční a propadná.

2. Zákon výslovně praví duševní choroba. Vzhledem k tomu, že cís. nař. 207/1916 rozeznává duševní chorobu a duševní slabost, je pochybné, zda výraz duševní choroba v § 158 zahrnuje v sobě i duševní slabost. Podotknouti jest, že nesvéprávnost z jiných důvodů nastalá neodnímá manželovi legitimaci, aby osobně podal žalobu na oduznání manželského původu dítěte. Jde zde o faktum nepřičetnosti úplně a nikoliv o to, zda byl zbaven svéprávnosti.

3. Uznal-li manžel dítě po narození před ochuravěním, nemůže zástupce žalobu podávat. Zástupce uznávat nemůže. Nepříčetný manžel nemůže mít vědomost o narození dítěte a nemůže tuto vědomost mít po dobu tří měsíců (stal-li se nepříčetným během této lhůty), kterážto doba je mu vyhrazena k podání žaloby. Důsledek toho je, že manžel není prekludován, nepodá-li jeho zástupce žalobu během určené lhůty, a tato běží znovu pro manžela, kdy se po svém uzdravení dozvěděl o narození dítěte.

312. Nemožnost zplození. — Zákon vyžaduje, aby manžel dokázal nemožnost zplození. Výraz tento je dvouznačný: buď jde o to, aby zde byly takové okolnosti, z nichž je nutno souditi na nemožnost soulože na př. nepřítomnost, nebo na nemožnost oplodnění (odumřelá spermata manželova). To je hledisko nejkrainější. Mírnější hledisko je, že k tělesnému styku mezi manžely nedošlo, třebaž k němu dojiti mohlo. Nejmírnější hledisko je to, že manžel sice souložil s manželkou v kritické době, ale podle fyziologických známek dítě nebylo jím zplozeno, poněvadž dítě má vlastnosti, které od otce zděditi nemohlo, nebo že zrozené dítě je tak vyvinuté, že to neodpovídá době těhotenství počítané od soulože. Prokázané cizoložství matčino, je sice pomůckou v důkaze, ale samo o sobě nerozhoduje (§ 158). Praxe má tendenci od nejpřísnějšího hlediska ke stanovisku mírnějšímu.

* **313. Rozsudek.** — Rozsudek v tomto sporu určuje statut dítěte, ačkoliv toto není procesní stranou. Statut rozsudkem vyřčený platí proti všem osobám třetím.

* **314. Žaloba dědiců manželových.** — 1. Dědicové mužovi, jimž by se manželským původem dítěte stala újma, mohou vznést žalobu na oduznání manželského původu dítěte za těchto předpokladů:

- a) jsou to dědicové ze zákona, kteří narozením dítěte byli vyloučeni ze svých dědických práv při posloupnosti ze zákona nebo v případě, že dítě ustanoveno bylo za dědice testamentárního v tom mylném předpokladu, že je dítětem zůstavitelovým (§ 570);
- b) při posloupnosti testamentární jsou to dědicové ustanovení pro případ, že testátor nebude mít manželských potomků.

2. Dědicové mají právo žalobní, jestliže manžel zemřel během lhůty k žalobě vlastní, aniž dítě uznal, aniž žalobu podal.

3. Dědicové mají novou lhůtu k žalobě, která se počíná dnem úmrtí manželova, bez ohledu na vědomí dědiců o narození dítěte. Jde-li o pohrobka, běží lhůta patrně od narození dítěte. Právo ke sporu podle § 156 dědicové nemají.

4. Žalovaný je kurátor manželského původu dítěte.

5. Žaloba nepřísluší ani odkazovníkům, ani nepominutelným dědicům. Naproti tomu může každý z dědiců žalobu uplatnit samostatně, jinak mají postavení společníků v rozepři (§ 11 c. ř. s.).

315. Žaloba dítěte o oduznání manželského původu. —

1. Občanský zákoník neznal žaloby dítěte na oduznání manželského původu, poněvadž tehdy stálo se na stanovisku, že manželský původ znamená mnohem více než nemanželský původ. V dobách, kdy manželství bylo pevným svazkem, mělo toto ustanovení oprávnění, ale v dobách, kdy manželé opouštějí své rodiny volky nevolky, může manželský původ znamenati hospodářskou újmu. Jestliže manžel je neznámého pobytu, nebo nestaral-li se o rodinu, pak dítě jiným mužem zplozené nemá živitele, ač zploditel dítěte je znám.

2. Novela k občanskému zákoníku přiznala omezené právo dítěti, aby mohlo žalovati na oduznání manželského původu (§ 159):

- a) manžel nepodal žaloby ve lhůtě tříměsíční k popření manželského původu, a nadto
- b) manžel zemřel během této lhůty, anebo
- c) manžel je od narození dítěte trvale neznámého pobytu.

Je-li manželův pobyt znám, třebaž by se tento o rodinu nestaral a žil v cizině, kde by ani k tomu nemohl býti donucen, pak nemá dítě možnosti domáhati se oduznání manželského původu. Podobně tomu, jestliže manžel uznal manželský původ dítěte před pravoplatností rozsudku, třebaž i během sporu [§ 159 a)].

3. Žalován je opatrovník manželského původu.

4. Žalobní lhůta se končí rok po dosažení zletilosti dítěte.

5. Dítě i zletilé může žalovati jen se svolením své matky, je-li tato naživu. Ustanovení toto je dáno proto, aby se zamezilo případnému skandálu, jemuž by matka tímto sporem byla vystavena.

§ 3. Legitimace.

316. **Vymezení.** — Legitimace je výhoda, kterou se pro-půjčuje dítěti zrozenému mimo manželství, postavení dítěte manželského. Legitimace se u nás děje dodatečným sňatkem zploditele (§ 161) a rodičky, nebo rozhodnutím vlády (§ 162, t. zv. legitimatio per rescriptum).

317. **Dodatečný sňatek.** — Uzavře-li zploditel s rodičkou dodatečně sňatek, je dítě okamžikem sňatku legitimováno, t. j. má od této chvíle postavení dítěte manželského (§ 161). Jaký byl poměr zploditele k rodičce, nerozhoduje, tedy ani cizoložství, ani konkubinát, ani náhodný styk pohlavní.

318. **Otcovství.** — Předpokladem je, že zploditel dítěte uzavřel po jeho narození sňatek s rodičkou. Zploditel určuje se způsobem stejným jako nemanželský otec.

* 319. **Jak nastává legitimace?** — Dítě je legitimováno již tím, že uzavřen byl sňatek. Není tedy zapotřebí prohlášení vůle rodičů, ba manžel nemusil při uzavření sňatku ani vědět o tom, že je zde dítě, které se sňatkem legitimuje.

320. **Účinky legitimace.** — 1. Legitimací nabývá dítě všech prerogativ dítěte manželského, ale teprve ode dne sňatku. Má-li otec z dřívějšího manželství děti manželské, jsou tyto »starší«, třebas dítě legitimované se narodilo dříve. Legitimací nemění se nabytá práva dětí manželských (§ 161).

Rozsah účinků tohoto ustanovení je dosti malý. Význam má v po-sloupnosti v rolnické neděly (srov. § 40 zák. č. 81/1920).

2. Dítě přechází v otcovskou moc, poručenství zaniká.

3. Legitimace vztahuje se i na potomstvo dítěte. Není-li toto již na živu, jsou žijící jeho potomci legitimováni ipsa lege.

321. **Vyznačení v matrice.** — V matrice se poznamená, že nemanželské dítě dodatečným sňatkem je legitimováno a den, kdy legitimace nastala (nař. z 4. února 1830). Výpisy z matrik a křestní listy nemají obsahovati doložku, že jde o dítě legiti-mované, aniž dítě má býti označeno jako manželské nebo ne-manželské (dekr. dv. kanc. z 18. června 1834, min. nař. z 18. října 1851). Legitimace se vyznačí v matrice buď na žádost rodičů anebo na základě rozsudku, jímž dítě uznáno bylo za legiti-mo-

vané. Je-li nemanželský otec již zapsán v matrice, provede se vyznačení z moci úřadu na poukaz zemského úřadu.

322. **Námítky proti legitimaci.** — Bylo-li dítě protiprávně legitimováno, může se nejen domnělý otec domáhati statutárním sporem opravy, nýbrž i dítě samo, a každý, kdo na tom má právní zájem. Žaloba tato není vázána žádnou lhůtou.

323. **Žaloba o legitimaci.** — Dítě může se domáhati žalobou uznání proti manželovi své matky, že je jeho dítětem a že sňatkem bylo legitimováno. Otcovství se určuje podle pravidel nemanželského otcovství.

324. **Legitimace rozhodnutím vlády.** — 1. Legitimace tato zavedena byla císařem Justinianem a udržela se až do novo-věku, kdy po rozpadu říše římské v novověku přešla na jed-notlivé zeměpány. V této formě upravuje tuto legitimaci obč. zák. (§ 162). Tato prerogativa zeměpánova přešla na vládu naší republiky (srov. § 64, odst. 2 ústavy).

2. Rozhodnutí vlády je aktem milosti, na niž nikdo nemá nároku. Podmínky legitimace upravené nař. min. spr. z 2. února 1913, č. 5776, upravují jen směrnice, ale neomezují volnost roz-hodnutí vlády.

325. **Podmínky legitimace.** — 1. K legitimaci se žádá:

- a) svolení rodičů;
- b) svolení dítěte.

ad a) Zákon vyžaduje žádosti rodičů (§ 162), má-li mít dítě dědické právo po otci, vyžaduje se žádosti otce (§ 753). Z toho plyne, že za života obou rodičů možno legitimovati jen na žádost obou, je-li jeden z nich mrtev, dostačí žádost dosud žijícího, tedy buď otce nebo matky.

ad b) Svolení dítěte musí se státi pravoplatným způsobem. Není-li svéprávné, dává svolení vrchnoporučenský soud, vy-slechna poručníka po př. dítě samo (srov. § 185 pat. nesp. říz.).

2. Podle nař. z 2. února 1913 je si vyžádati dále souhlasu manželky otce, jeho manželských dětí, aniž souhlas ten je podmínkou legitimace.

326. **Řízení.** — Žádost o legitimaci se podává u okresního soudu, resp. u soudu poručenského (§ 113 jur. norm.). Soud zavede příslušné vyhledávání a zašle spisy úřední cestou na ministerstvo spravedlnosti

s vyjádřením, zda doporučuje legitimaci. Rozhodnutí vlády doručí se stranám prostřednictvím soudu první instance.

327. Účinky legitimace. — 1. Dítě nabývá postavení manželského dítěte, ale ne v plném rozsahu. Do jaké míry dítě nabývá postavení manželského dítěte, musí být v rozhodnutí stanoveno. Zákon sám uvádí dva stupně, stavovské přednosti otce (dnes jen jméno otcovo, domovské právo a státní příslušnost) a dědické právo po otci, toto možno udělit jen na žádost otcovu (§ 753).

2. Legitimací touto zakládá se manželský příbuzenský poměr jen mezi otcem a dítětem, nikoliv mezi dítětem a příbuznými otce. Takto legitimované dítě nemá práva sourozence k ostatním manželským dětem otce.

328. Legitimatío ad honores. — V první větě § 162 zmiňuje se občanský zákoník o tom, že nemanželský původ není zneuctující. To je reakce na starší předpisy, které vylučovaly nemanželské děti z cechů, úřadů atd. Aby tento nedostatek mohl být odstraněn, byla zavedena t. zv. legitimatio ad honorem. Na zbytečnost této poukazuje právě první věta § 162.

329. Praxe. — Nemanželský otec, složivší pro dítě odbytné, může se domáhati jeho vrácení, pakli dítě legitimoval (Vážný, č. 3573). — Žaloba, již se domáhá dítě, legitimované nápotomním sňatkem, oduznání manželského původu a bezúčinnosti legitimace nápotomním sňatkem, jest řídití proti obhájci manželského původu (Vážný, č. 6166). — Bylo-li nemanželské dítě legitimováno podle § 161, an se legitimující manžel přiznal k souloži s nemanželskou matkou v kritické době, nemůže se dítě domáhati uznání nemanželského otcovství proti jinému muži, dokud nebyla prohlášena legitimace bezúčinnou z důvodu prokázání nepravdivosti prohlášení legitimovaného muže (Vážný, č. 8202).

§ 4. Nepravá legitimace.

330. Případy nepravé legitimace. — Děti z manželství konvalidovaného a t. zv. putativního (byl-li aspoň jeden z manželů přesvědčen o platnosti manželství) mají postavení dětí manželských, třebaž zrozeny byly v neplatném manželství (§ 160).

* **331. Konvalidace manželství.** — Manželství bylo neplatné pro nějakou překážku, s výjimkou překážky § 62 (svazku manželského) a překážka tato dodatečně byla odstraněna (§ 160). Zákon užívá obratu »gehoben worden ist« na místo »weggefallen

ist«, čímž se má naznačiti, že manželství odpadnutím překážky se stalo platným. Tím se stává manželství, pokud se týče dětí, platným hned od začátku a na děti se pohlíží jako by byly zrozeny v platném manželství. To odpovídá § 88 pro případ dodatečné dispense od překážky manželství.

332. Účinky této konvalidace. — Dítě má všechny prerogativy manželského dítěte hned od narození a nikoliv teprve od konvalidace. Tím liší se od legitimace dodatečným sňatkem.

333. Prohlášení neplatnosti manželství. — Je-li manželství prohlášeno za neplatné, hledí se k manželství tak, jako by manželství nebylo vůbec uzavřeno. Toto má pro děti z tohoto manželství pocházející velmi těžké následky, neboť děti, které až do prohlášení neplatnosti měly všechny prerogativy manželských dětí, prohlášením neplatnosti pozbývají vše tak, jako by nikdy manželskými dětmi nebyly. Toto ustanovení je nespravedlivé v těch případech, byli-li manželé dobré víry v platnost manželství. Od XII. století papežské dekrety zachovávaly těmto dětem postavení manželských dětí.

* **334. Manželství putativní.** — 1. Neplatné manželství je manželstvím putativním, jestliže aspoň jeden z manželů byl dobré víry co do platnosti manželství.

2. Musí jíti o neplatné manželství, konkubinát atp. nezakládá nikdy putativní manželství.

3. Žádá se nezaviněná nevědomost, t. j. sňatek byl uzavřen s náležitou opatrností a přece o překážce se nic nezvědělo.

4. Nevědomost byla v době uzavření domnělého sňatku a nikoliv v době koncepcie dítěte.

335. Zrození dítěte. — Dítě se narodilo v neplatném manželství ve lhůtách určených pro presumpci manželského původu. Obtíže nastávají, žije-li manželka v bigamii a domnělý manžel se domnívá, že je pravoplatným manželem. Souložila-li manželka v kritické době s oběma, pak nutno dáti přednost pravému manželství před domnělým.

* **336. Účinky.** — Děti zrozené z putativního manželství mají postavení dětí manželských, tak jako by se byly narodily v řádném manželství.

337. **Omezení putativního manželství.** — Obč. zák. v § 160 stanovil, že děti zrozené v neplatném manželství z důvodu §§ 62, 63, 64 (z nichž v platnosti zůstává § 62), nemají nikdy výhod dětí zrozených v manželství putativním. Toto omezení zrušeno bylo zákonem č. 185/1856 a tento zákon zrušen byl zákonem č. 47/1868, ale ustanovení zákona č. 185/1856 rozšířeno bylo čís. nařízením č. 92/1858 na nekatolíky, což zákonem č. 47/1868 zrušeno nebylo. Vzhledem k tomu, že zrušením zrušujícího zákona původně zrušený zákon neobživá, nutno za to míti, že omezení § 160 co do putativního manželství odpadlo.

338. **Nárok dítěte.** — Dítě má nárok, aby uznáno bylo za manželské z putativního manželství, ale musí dokázati, že buď otec nebo matka nebo oba uzavírali manželství isouce přesvědčení, že uzavírají platný sňatek, ač jednali s náležitou opatrností.

§ 5. Nemanželské děti.

339. **Nemanželské dítě.** — Za děti nemanželské považují se děti zrozené mimo platné manželství (§ 138) anebo děti, které následkem odporu (§ 156) nebo žaloby manžela (§ 158) nebyly uznány za děti v řádném manželství zplozené.

* 340. **Přehled nemanželského zrození.** — 1. Matka dítěte je svobodná, pak jde vždy o nemanželské zrození.

2. Matka nemanželského dítěte je vdova nebo rozloučená manželka a dítě se narodilo po 300. dnu po zrušení svazku manželského (§ 363), ačli se nedokáže, že jde o mimořádně opožděný porod a dítě zplozeno bylo manželem ještě v manželství. Dítě zplozené rozloučeným manželem a rozloučenou manželkou po rozluce je dítě nemanželské.

3. Matka dítěte je rozvedená a dítě se narodilo po 300. dnu po rozvodu; dítě platí za nemanželské, pokud se nedokáže, že zplozeno bylo rozvedeným manželem (dv. dekr. z 15. června 1835, č. 39 sb. z. s.).

4. Dítě zrozeno bylo za platného manželství, ale před 180. dnem po uzavření manželství, a otec podal odpor proti manželskému původu (§ 156).

5. Dítě zrozeno bylo ve lhůtách stanovených pro manželský původ (§ 163), ale dítě rozsudkem uznáno bylo za dítě nemanželské [§§ 158—159 a)].

341. **Nemanželská matka.** — Nemanželské dítě nemůže se soudně domáhati uznání, že určitá žena je jeho matkou, neboť

nemanželská matka může své jméno zatajiti i proti úřadům a do matriky zapíše se její pravé jméno jen s jejím svolením (dv. dekr. z 5. září 1788, č. 885 sb. z. s., dekr. dv. kanc. ze dne 21. října 1815, č. 1185 sb. z. s.).

Ustanovení toto je zbytkem z dob, kdy byly nalezince, kam nemanželské matky mohly své děti ukládati, aby se vyhnuly trestu, který za »zmrhání« ženám byl ukládán. Souvisí to dále se starším názorem, že nemanželské dítě nemá příbuzných (což dosud platí v Anglii). Na druhé straně nelze neuznati, že ustanovení toto má i humanní ráz, pokud společnost právem bude považovati nemanželské zrození za sociální újmu.

342. **Příbuzenské vztahy nemanželských dětí.** — Původně nebylo nemanželské dítě s nikým příbuzné, občanský zákoník zavedl zlepšení do té míry, že nemanželské děti byly příbuzné se svou matkou. Třetí novela rozšířila toto příbuzenství na rodinu matčinu (§§ 166, 754). Ke svému zploditeli a jeho rodině nemají příbuzenských vztahů, ale pokrevní svazek (tedy fyziologický stav) je někdy právně rozhodný.

Ustanovení ve prospěch nemanželských dětí odpovídá sociálním poměrům mezi našimi německými krajany. Tam v mnohých krajínách na vesnicích je zvykem, že syn se žení až po smrti otcově, tedy někdy ve věku dosti pokročilém, až do té doby žije v konkubinátě. Vedle toho je nápadno, že poměrně mnohem více nemanželských dětí rodí svobodné ženy německé než české nebo slovenské, což souvisí snad s průmyslovým rázem německých krajín. Následkem toho mají naši němečtí krajané velký zájem na zlepšení právního postavení nemanželských dětí. S hlediska sociálního je dáti ovšem přednost zrození manželskému a tu musíme uvažovati o tom, zda neustálé zlepšování situace dětí nemanželských neohrozí situaci manželství, obzvláště tehdy, půjde-li o konflikt zájmů v krajínách, kde postavení manželství je dána právě tradičním názorem na nemanželské děti. I když musíme uznati zájem našich německých krajanů a s hlediska lidskosti nemůžeme nemanželské děti zatracovati, přece nelze jednostrannou humanitou rozvracet to, co je lepší, t. j. manželský původ.

343. **Nemanželský otec.** — Naše právo stojí na stanovisku, že fyziologické zplození a zrození dlužno i právně vyjádřiti. Proto určuje příbuzenský vztah k matce — je-li známa — a její rodině, a určuje i vztah ke zploditeli, jenž se v tomto poměru jmenuje nemanželský otec.

* 344. **Domněnka nemanželského otce.** — Tak jako manželství zakládá domněnku, že manžel je otcem dítěte, zakládá soulož v době od 180. dne do 300. dne před slehnutím domněnku, že souložník je zploditelem a tím nemanželským otcem.

345. **Počítání lhůty domněnky.** — Do lhůty 180 resp. 300 dnů nepočítá se den soulože, ale počítá se den slehnutí (anal. § 902).

346. **Doznání soulože.** — 1. Občanský zákoník ustanovuje, že tato domněnka platí již tehdy, jakmile nějaký muž doznal, že s matkou v kritické době souložil (§ 163). Ustanovení toto není úplné, neboť pouhé prohlášení nějakého muže třetím osobám, že v určité době souložil s matkou dítěte, nemůže zakládati domněnku, když matka sama jej za souložníka neoznačila anebo s jeho doznáním nesouhlasila. Dosah tohoto ustanovení je tedy dosti neurčitý. Doznání otcovství musí se státi prohlášením, adresovaným dítěti nebo jeho zákonnému zástupci.

2. Přesněji máme v zákoně řešeno kvalifikované doznání: zploditel dítěte souhlasí s tím, aby byl zapsán do matriky, kterýžto souhlas má být dotvrzen osobou vedoucí matriku a kmotrem (§ 164). Zploditel má přijít k osobě vedoucí matriku a před ní a dvěma svědky prohlásiti, že souhlasí s tím, aby byl zapsán jako nemanželský otec do matriky (dv. dekr. z 21. října 1813). Toto mimosoudní doznání tvoří »plný důkaz« (ve smyslu všeobecného soudního řádu) o nemanželském otcovství.

347. **Námítky proti této domněnce.** — 1. Soulož v kritické době stanoví pouhou domněnku. Tato domněnka není vyvrácena důkazem, že použito bylo antikonceptuálních prostředků, ani tím, že soulož byla přerušena, nejde-li o takové okolnosti, že oplodnění je vyloučeno. Domněnku možno vyvrátiti námitkou, že matka dítěte v době soulože byla již těhotná, dále že doba uplynulá od soulože do zrození neodpovídá stupni vývoje dítěte, na př. doba od soulože ke zrození je 182 dnů a dítě je normálně vyvinuté, devítiměsíční.

2. Na druhé straně může dítě dokázati, že pochází od určitého souložníka své matky, i když soulož stala se mimo kritickou dobu, dokáže-li se, že jde o těhotenství mimořádně dlouhé nebo krátké. V tomto případě dítě musí dokázati nejen soulož, nýbrž i mimořádnou dobu těhotenství.

3. V našem právu není připuštěna obecnoprávní exceptio plurium concubentium, která vylučovala žalobu na otcovství, ani námitka nepořádného života matčina, jako na Slovensku.

348. **Žaloba proti nemanželskému otci.** — 1. Na uznání nemanželského otcovství žaluje (§ 163) dítě, zastoupeno jsouc svým

poručníkem, jímž může být i nemanželská matka. Matka nemá žádného žalobního práva. Žaloba se podává u okresního soudu (§ 49 jur. norm.) obecného sudiště žalovaného (§ 65 jur. norm., srov. § 100 jur. norm.). Žaloba tato přísluší dítěti, pokud není považováno za manželské dítě jiného otce.

2. Je-li více souložníků v kritické době, má dítě na vůli vybrati si jednoho z nich za nemanželského otce.

349. **Stanovení nemanželského otce.** — **Nemanželský otec stanoví se:**

- a) uznáním otcovství vůči dítěti resp. jeho zákonnému zástupci nebo úřední osobě vedoucí matriky,
- b) rozsudkem soudním.

350. **Jednotnost nemanželského otcovství.** — Podle našeho práva každé dítě může se domáhati uznání otcovství soudním rozsudkem. Není rozdílu, zda otec uznává dobrovolně otcovství anebo zda je uznání nahrazeno soudním výrokem. Není rozdílu mezi dětmi incestními, z cizoložství, z konkubinátu nebo dětí prostitutek.

351. **Praxe.** — **Počítání lhůty doby kritické:** Porodem není již dostavení porodních bolestí, nýbrž teprve oddělení dítěte od mateřského těla. (Porodní bolesti se dostavily 300. den po souloží, ale porod následoval teprve 302. den. — Vážný, č. 6857.) — Třístý den před porodem započítává se do kritické doby (Vážný, č. 7987), ale ne den početí (Vážný, č. 1218).

Vyvrácení domněnky nemanželského otcovství: Domněnka otcovství může být vyvrácena jen nezvratným důkazem; nestačí důkaz azoospermismu prováděný po třech letech po souloží (Vážný, č. 1476). — Nemožnost soulože dlužno dokázati znaleckým posudkem, že žalovaný nebyl v době, kdy matka tvrdí, že s ním souložila, schopen soulože (Vážný, č. 3607).

Zkouška krve. Občanský zákoník nepraví přirozeně nic o zkoušce krve, také c. ř. s. neupravuje řízení důkazné a nestanoví povinnost přispěti k důkazu. Sama o sobě je zkouška krve přípustná, neboť občanský zákoník váže jen domněnku na soulož v kritické době, jež může být vyvrácena důkazem, že dítě nepochází od žalovaného. Případy jsou novějšího data, poněvadž vědecký objev je teprve nedávný. Hned v roce 1927 rozhodl n. s., že důkaz zkouškou krve otce (domnělého) a dítěte je přípustné, ale že ani nemanželské dítě ani jeho matku nelze nutiti, aby poskytly krev odebráním z těla. Důkaz tento provádí se znaleckým posudkem (Vážný, č. 6865, srov. 7327, 8016). — Zkouška krve je přípustný důkazní prostředek (Vážný, č. 7470), ale pro jeho použití musí být stranou předneseny případné

okolnosti, z moci úřadu zjištění toto nelze provést (Vážný, č. 7903). — Důkaz krevní vyvrací domněnku jen tehdy, když dítě nepatří do krevní skupiny ani otce ani matky, tak nutno také důkaz nabídnouti (Vážný, č. 7972, 8016). — Nesvolí-li matka nebo dítě dáti si odebrati krev, nelze důkaz ten provést (Vážný, č. 8198, 8650). — Domněnka § 163 je vyvrácena, bylo-li důkazem krevní zkouškou zjištěno, že dítě patří do jiné krevní skupiny než matka a domnělý otec (Vážný, č. 8905).

Uznání otcovství. Uznání i v tomto případě je právním jednáním, zakládajícím určité povinnosti, proto musíme i zde lišiti přesně doznání jako právní jednání a doznání nějaké skutečnosti. Toto rozlišuje velmi přesně praxe nejvyššího soudu, neboť stojí na tom stanovisku, že doznání soulože není uznáním otcovství (Vážný, č. 4882, 5397, 6136). — Uznání otcovství řeší nejvyšší soud takto: Otec je pravoplatně uznán otcem rozsudkem soudním anebo soudním narovnáním, je-li vrchnoporučensky schváleno, nebo prohlášením otce před poručenským soudem a soudně schváleným; pravoplatným uznáním je otázka otcovství rozhodnuta a může býti zvrácena buď žalobou za obnovu, o zmatečnost proti rozsudku, anebo nedostatkem náležitostí právního jednání, jde-li o uznání dobrovolné; smír o alimenty může se státi s výhradou určení otcovství nemanželského, pak má dítě možnost, dále se domáhati na ostatních konkubentech matky alimentů, resp. uznání otcovství (Vážný, č. 815). — Uznání dítěte může býti zvráceno tím, že k souloži vůbec nedošlo (Vážný, č. 2929). — Je-li jeden z konkubentů pravoplatně označen za otce dítěte, nemůže se toto domáhati uznání od dalších konkubentů (Vážný, č. 2929, 4678). — Uznal-li muž před poručenským soudem otcovství k nemanželskému dítěti, byl tím právní poměr jeho jakožto nemanželského otce stanoven s absolutním právním účinkem a toto pravoplatné zjištění stavu váže tak dlouho, dokud není odstraněno výrokem soudu, že toto zjištění otcovství je nesprávné a že nemanželským otcem je někdo jiný. Oprávněným k této žalobě jest pouze nemanželské dítě, nikoliv nemanželská matka a jest mu prokázati, že uznávatel dítě nezplodil nebo že uznání a přijetí jeho nestaly se platně (Vážný, č. 6210). — Muž, jenž uznal otcovství k nemanželskému dítěti, nemůže, odvolávaje své uznání, domáhati se na poručenském soudě, aby bylo uděleno poručníku dítěte svolení k žalobě proti jinému muži o uznání otcovství a placení výživného, aniž jest oprávněn stěžovati si do rozhodnutí soudu, jímž byl zamítnut návrh nemanželské matky v onom směru (Vážný, č. 6407, srov. 6449). — Uznání je statutárním aktem a žaloba na zrušení uznání je statutárním procesem, kde zásady o kontumačním rozsudku nebo rozsudku na základě uznání nemají té ceny jako ve sporech majetkoprávních. Tomu snaží se vyhnouti nejvyšší soud tím, že neuznává, že rozsudkem, vydaným proti žalovanému na oduznání nemanželského otcovství na základě uznání, nabývá dítě legitimace na žalobu proti třetím osobám; stanovisko toto vede k velmi podivným důsledkům (Vážný, č. 8024). — Tvrzení žaloby o obnovu, že nemanželská matka v době, kdy se žalovaným základní rozeprže ještě nesouložila, prohlásila, že jest tehotnou, může míti v základní rozeprže vliv na soudní rozhodnutí v jeho

prospěch, třebas by zůstalo při tom, že žalobce souložil s nemanželskou matkou v kritické době (Vážný, č. 10.338). — Manželský původ dítěte brání, aby třetí osoba mohla býti uznána nemanželským otcem (Vážný, č. 3357), podobně u dítěte legitimovaného (Vážný, č. 3202).

Zplození mimo kritickou dobu. Je možno s úspěchem podati paternitní žalobu proti konkubentu matčinu i tehdy, došlo-li k souloži mimo kritickou dobu, ale dítě musí dokázati pomocí znalců výjimečnost porodu (Vážný, č. 1218).

Žalobní právo. Dítě nemůže se svého žalobního práva vzdáti (Vážný, č. 1818, 2587) a má právo volby mezi konkubenty své matky (Vážný, č. 815). — Žaloba tato je určovací, ale nevyžaduje náležitostí § 228 c. ř. s. (Vážný, č. 1943).

§ 6. Důsledky filiace.

352. Určení rodinné příslušnosti. — Filiace znamená určení rodinné příslušnosti. Tato určuje se podle určitých právních skutečností, které jsou různé, následkem toho filiace a fyziologický původ jsou dvě různé věci. Tento je dán faktem oplodnění vajíčka v těle matčině, onen skutečnostmi velmi různými, při čemž se vychází od základní skutečnosti — porodu.

353. Nárok na určení rodinné příslušnosti. — Děti manželské mají vždy nárok na určení rodinné příslušnosti, děti nemanželské jsou z filiace vyloučeny, odporuje-li tomu vůle matčina.

354. Omezená filiace. — 1. Filiace velmi omezeného druhu je určení nemanželského otce, poněvadž se tím nezakládá rodinný poměr, nýbrž jen poměr vyživovací.

2. Legitimace rozhodnutím vlády je také omezená filiace, jejíž rozsah je určen aktem legitimačním.

355. Jméno dítěte. — Předním důsledkem filiačním je nárok na jméno, a to:

- a) dítě manželské obdrží jméno svého manželského otce (§ 146),
- b) podobně je tomu u dětí legitimovaných dodatečným sňatkem (§ 161),
- c) děti legitimované rozhodnutím vlády obdrží jméno svého otce jen tehdy, vztahuje-li se na to dekret legitimační (§ 162),
- d) děti nemanželské obdrží dívčí jméno matčino (§ 165), anebo jméno, které udala matka do matriky (dekr. dv. kanc. z 21. října 1815, č. 1185 sb. z. s.),

e) manžel nemanželské matky může dát své jméno tomuto dítěti se svolením matčiným a dítěte (§ 165, odst. II).

356. **Jméno nemanželských dětí.** — 1. Nemanželské dítě obdrží dívčí jméno matčino, nejen je-li matka svobodná a sama je nositelkou jeho, nýbrž i tehdy, jestliže dítě zrozeno bylo z ženy provdané a prohlášeno dítětem nemanželským, nebo zrodila-li dítě vdova, rozloučená manželka po 300. dnu po zrušení svazku manželského, nebo žena rozvedená v téže době, dítě, zplozené jiným než manželem. Má pak v těchto případech dítě jiné jméno než matka.

2. Manžel nemanželské matky může dát své jméno jejímu nemanželskému dítěti. K tomu je zapotřebí (§ 165, odst. II):

- prohlášení manželovo ve veřejné listině (soudní protokol, notářský spis) anebo aspoň v listině soudně nebo notářsky ověřené,
- souhlas matčin v téže formě (není-li na živu, odpadá),
- souhlas dítěte v téže formě, je-li toto nezletilé, je zapotřebí schválení zákonného zástupce ve formě svrchu předepsané a souhlas soudu,
- prohlášení manželovo u zemského úřadu.

V praxi zpravidla je průběh ten, že u poručenského soudu všichni zúčastnění učiní příslušná prohlášení do soudního protokolu a soud s vlastním vyjádřením zašle celý spis zemskému úřadu, který změnu jména potvrdí.

357. **Filiace ipso facto.** — U nás stojí právní řád na té zásadě, že se filiace provádí ipso facto a že zápis do matriky je pouze deklaratorní; spory o filiaci nejsou na něm nijak závislé. Zápis do matriky nezakládá u nás držbu filiační, jak tomu v právech románských.

358. **Spory o filiaci.** — 1. Nesporné řízení je předepsáno pro odpor manžela matky dítěte (§ 156).

2. Pro jiné spory je předepsáno řízení procesní sporné.

359. **Statutární spory.** — Spory statutární liší se od sporů majetkoprávních tím, že rozsudek neurčuje právní poměr mezi žalovaným a žalobcem, nýbrž status žalobcův nebo žalovaného, a rozsudek je platný proti všem. V procesním právu nemáme pro statutární procesy filiační předepsáno zvláštní řízení, jako

je tomu v řízení manželském nebo v řízení o zbavení svéprávnosti. Následkem toho platí zmeškání i doznání druhé strany, což se však se strukturou statutárního procesu nesrovnává.

360. **Literatura.** — Rouček, Otcovství a manželský nebo nemanželský původ dítěte (Právník, 1924, str. 286); Dvořák, K otázce zjišťování otcovství (Právnícké rozhledy, roč. 10, str. 201); Voslař, Praesumpce manželského původu a třetí novela občanského zákoníku (Zprávy Mor. jednoty právnícké, roč. 25, str. 297); Krčmář, O popření manželského původu dítěte zrozeného ve lhůtě zákonné (Právník, 1916, str. 811); Pošva, Exceptio plurium concubentium (České právo, roč. 7, str. 18); Kaizl, O účincích žaloby z otcovství vzhledem k navrhované reformě ve Francii (Právník, 1879, str. 547); Horák, Otázka domněnky manželského původu dítěte a praxe nejvyššího soudu (Právní obzor, roč. 11, str. 81); Knobloch, O důkazech otcovství, zvláště o zkoušce krevní (Právník, 1927, str. 384); Steiner, K diskusi o kritice ustanovení § 158 obč. zák. (Právník, 1921, str. 58); Volf, Příspěvek ke kritice ustanovení § 158 obč. zák. se zřetelem k zákonu rozlukovému (Právník, 1921, str. 26); Zelinka, K § 158 obč. zák. (Právník, 1921, str. 221); Stupecký, O legitimaci dětí nemanželských podle práva rakouského (Právník, 1897, str. 413); Voslař, Průlom zásady »La recherche de la paternité est interdite« v právu francouzském (Zprávy Mor. jednoty práv., roč. 21, str. 250); Lauschmann, Právní ochrana matky a dítěte (1923).

Zima, Darstellung des Rechtsverhältnisses zwischen ehelichen Eltern und Kindern (1830); v. Winkel, Über die Möglichkeit der künstlichen Befruchtung (Recht, 1909, č. 5); Eisinger, Die künstliche Befruchtung (Zentralblatt, 1909, str. 309); Traumann, Künstliche Befruchtung und Vaterschaft (Recht, 1909, č. 22); v. Stintzing, Bemerkungen über die Praesumption der ehelichen Vaterschaft (Iherings Jahrbücher, roč. 9, str. 416); W. Fuchs, Die Rechtsvermutung der ehelichen Vaterschaft (1880); v. Liszt, Pflichten des außerehelichen Konkubenten; v. Hergert, Kann ein Kind mehrere leibliche Väter haben? (Prager Mitteilungen, 1876, str. 139); Schmidl, Zur prozessualen Bestreitung der ehelichen Geburt nach § 158 (Juristische Blätter, 1882, č. 34, 35); Zoll, Das Recht auf Unehelichkeit (Grünhuts Zeitschrift, sv. 39, str. 43); Über den Gegenbeweis gegen die Vermutung der ehelichen und den Beweis der unehelichen Vaterschaft (Zentralblatt, roč. 17, str. 193); Brasloff, Die Legitimation der liberi adulterini durch nachfolgende Ehe (Grünhuts Zeitschrift, sv. 32, str. 137); Kogler, Die Legitimation per rescriptum principis von Justinian bis zum Tode Karl IV. (1904); Ott, Rechtsfürsorgeverfahren; Tilsch, Einfluß der Civilproceßgesetze auf das Materielle Recht (1901); Schimm, Zur Durchführung der Legitimation per subsequens matrimonium (Gerichts-Zeitung, 1894, č. 35).

Hlava druhá.

Osvojení a pěstounství.

§ 1. Osvojení.

361. **Pojem osvojení.** — Osvojení je smlouva, kterou uzavírá osvojitel s osvojencem, čímž osvojenec nabývá postavení zákonného potomka osvojitele.

* 362. **Zákonný pramen.** — Osvojení je upraveno zákonem ze dne 28. března 1928, č. 56 sb. z. a n. Zákon tento platí pro celou republiku.

363. **Druhy osvojení.** — Rozeznáváme:

- a) osvojení prosté,
- b) osvojení dítěte nemanželského nemanželským otcem.

* 364. **Předpoklady prostého osvojení. Náležitosti osvojitele.** — Osvojitel musí mít tyto náležitosti:

- a) musí být stár nejméně čtyřicet let (§ 1, odst. 2 zák. osv.),
- b) nesmí mít vlastních manželských dětí, nebo jim na roveň postavených (legitimovaných, osvojených, jakož i v poměru k matce nemanželských) (§ 1, odst. 1 zák. osv.), po smrti těchto, i když jejich potomci jsou na živu, adoptovati může,
- c) žije-li ve svazku manželském, je zapotřebí souhlasu druhého manžela (§ 1, odst. 4 zák. osv.), rozvedený osvojitel nemá souhlasu zapotřebí,
- d) místo manžela dává souhlas opatrovník se souhlasem soudu:
 - aa) byl-li manžel úplně zbaven svéprávnosti,
 - bb) je-li trvale neznámého pobytu (§ 1, odst. 4 zák. osv.),
- e) osvojitel může být jak pohlaví mužského, tak ženského.

* 365. **Náležitosti osvojence.** — 1. Osvojenec musí být nejméně o 18 let mladší osvojitele (§ 1, odst. 2); nerozhoduje, zda je pohlaví mužského či ženského. Žije-li ve svazku manželském, musí mít k tomu svolení manžela (manželky) (§ 1, odst. 4).

2. Osoby následující nemohou být osvojeny (§ 1, odst. 5):

- a) osoba, která je platně již jednou osvojena (leč že by šlo o společné osvojení manžely), pokud osvojenecký poměr trvá,
- b) přímý potomek osvojitelův,
- c) jeho sourozenec,
- d) vlastní manžel osvojitelův.

366. **Osvojení více osob.** — Kdo již jednou osvojil, nemůže později přijati za vlastního někoho jiného (§ 1, odst. 1 zák. osv.), ale zákon dovoluje osvojení více osob, stane-li se tak současně (§ 1, odst. 5).

367. **Osvojení nemanželských dětí.** — Pro osvojení nemanželských dětí jejich otcem platí úchytky (§ 1, odst. 3 zák. osv.):

- a) rozdíl věkový mezi osvojitelem nerozhoduje;
- b) osvojitel může být mladší čtyřiceti let;
- c) osvojitel může mít vlastní manželské děti nebo jim na roveň postavené, z čehož plyne, že může postupně i více svých nemanželských dětí adoptovati.

368. **Sociální význam osvojení.** — 1. Osvojení v římském právu mělo za účel zachovati sacra familiae. Tak tomu dodnes, kde rodina si zachovala sakrální ráz, jako je tomu v Indii a východní Asii. Vlivem křesťanství rodina byla zbavena sakrálního rázu a proto nebylo třeba přijati muže za syna, aby udržoval oběti rodinné a prováděl kult manům zemřelého otce rodiny. Ve středověku zavedeno bylo sbratřování rodin šlechtických a pobratimství je dodnes na Balkáně známo, ale toto nemá s římskou adopcí nic společného. Osvojení také upadalo na významu i u nás do světové války nemělo valného významu. Obrat ve smýšlení nastal za velké revoluce, kde na osvojení pohlíženo bylo jako na zařízení sociální péče, či jak se tehdy říkalo, filantropické. V konventu vysloveno mínění, že osvojení má být »à la foi la consolation des mariages steriles et une vaste carrière de secours pour les enfants pauvres«. Tato myšlenka je zdůrazněna i v zákoně č. 56/1928 a má dnes velký význam.

2. Sociální péče o děti normální, žijící mimo rodinu, opírá se velmi silně o adopci. Sociální péče stojí na tom stanovisku, že normální dítě nemá být vychovááno v ústavě, nýbrž v rodině, a to pokud možno tak, aby dítě bylo přijato za vlastní. Tím význam adopcce velmi stoupl a je podporován tím, že máme dosti rodin sterilních, jako následek války.

3. Osvojení dětí nemanželských jejich otcem má nahraditi legitimaci rozhodnutím vlády, které je více méně obsoletní. Vzhledem k tomu, že fyziologicky je poměr příbuzenský dán, není zapotřebí zvláštních opatření jako při obecném osvojení.

* 369. **Náležitosti osvojenecké smlouvy.** — 1. Projev vůle osvojitele a osvojenec musí mítí obecné náležitosti projevu vůle t. j.:

- a) osvojitel musí býti svéprávným;
- b) osvojenec nemusí býti svéprávný, poněvadž za něj může dáti svolení jeho zákonný zástupce (§ 2, odst. 1 zák. osv.), t. j. poručník a soud;
- c) osvojitel i osvojenec resp. jeho zákonný zástupce musí dáti projev vůle osobně, zmocněnci jsou vyloučeni (§ 2, odst. 2 zák. osv.).

2. K projevu těchto smluvníků musí přistoupiti souhlas rodičů osvojenec. Nejsou-li rodičové stejného mínění, rozhoduje mínění otcovo (§ 2, odst. 1 zák. osv.). Není-li otec na živu, nutno vyžádati si souhlasu matčina. Jsou-li oba mrtvi, odpadá jejich souhlas. Byl-li rodič zbaven úplně svéprávnosti pro duševní chorobu anebo slabost, je-li jeho pobyt trvale neznámý, jest třeba svolení jeho zákonného zástupce a soudu.

3. Rodiče mohou odepříti souhlas ze závažného důvodu, není-li důvodu, nahradí se jejich souhlas výrokem soudním (§ 2, odst. 3 zák. osv.).

370. **Forma smlouvy.** — 1. Smlouva adopční musí býti sdělána písemně, a to buď ve formě veřejné listiny (soudního protokolu, notářského spisu) anebo ve formě soukromé listiny, ale podpisy stran musí býti soudně nebo notářsky ověřeny. Souhlas třetích osob vyžaduje téže formy (§ 8, odst. 1).

2. Smlouva musí býti schválena soudem, a to:

- a) je-li osvojenec svéprávný, obecným soudem okresním, osvojitelovým (§ 9);
- b) je-li osvojenec nesvéprávný, předloží poručenský soud, vyšetří poměry, s návrhem na potvrzení nebo zamítnutí sborovému soudu, jenž konečně rozhodne (§ 10, odst. 1 zák. osv.).

Poznámka. Proti rozhodnutí sborového soudu je možno podati rozklad, po př. stížnost u poručenského soudu. O stížnosti rozhoduje vrchní soud. (§ 10, odst. 2 zák. osv.)

3. Smlouvu dlužno podati trojmo s doklady osobními osvojitele a osvojenec. Byla-li smlouva schválena, založí soud jedno vyhotovení do sbírky listin, zapsav ji do příslušných seznamů,

dodá pak po jednom vyhotovení, opatřené schvalovací doložkou stranám; opatří, aby osvojení bylo poznamenáno v matrice o narození osvojenec, po př. i v jiných matričních zápisech a vyrozumí domovskou obec osvojenecovu (§ 11 zák. osv.).

* 371. **Podstatný obsah smlouvy.** — Smlouva adopční musí obsahovati ustanovení o změně jména adoptovaného (§ 3, § 8, odst. 2 zák. osv.). Změna jména nastává takto:

- a) je-li osvojitel muž, obdrží mužský osvojenec vždy jeho jméno;
- b) osvojitelka propůjčuje osvojenec (osvojenec) své dívčí jméno;
- c) provdaná osvojitelka propůjčuje své jméno manželské, jestliže k tomu svolí manžel. Z toho plyne, že toto nepřisluší ani vdově, ani rozloučené manželce;
- d) provdaná osvojenka musí připojiti ke jménu osvojením získanému své dosavadní jméno. Toto ustanovení je singulární, neboť zásada našeho práva je, že manželka má jméno manželovo, následkem toho nemělo by se jméno osvojitelovo u jména osvojenky objeviti, ale zákon nařizuje zdvojení jména provdané osvojenky.

372. **Smluvní volnost.** — 1. Ostatní obsah smlouvy adopční může býti mezi osvojitelem a osvojenec volně smluven, pokud neodporuje zákonu a pokud se nedotýká práv osob třetích (§ 5, zák. osv.). Vzhledem k tomu, že v rodinném právu je volnosti normotvorné dáno dosti malé pole, je volnost smluvní v tomto případě daleko menší než ve smlouvě obligační. Obsah smlouvy adopční omezuje se na poměr filiační a na majetkové poměry, pokud s tímto souvisejí, tedy alimentační nároky, zaopatření atp.

2. Smluvní volnost je omezena v tom směru, že osvojitel nesmí si smlouvou adopční stanoviti žádné majetkoprávní nároky proti osvojenec a jeho potomkům (§ 6 zák. osv.), aniž nabývá práva dědického ze zákona. Dále dlužno za to míti, že osvojenec nemůže se adopční smlouvou vzdáti svých nároků ve své rodině (jde hlavně o nároky vyživovací § 4, odst. 4 zák. osv.).

373. **Dispositivní předpisy.** — Pokud smlouva adopční jinak neustanovuje, má osvojení tyto právní účinky (§ 4 zák. osv.):

- a) Mezi osvojitelem a osvojencem nastává po právu týž poměr jako mezi rodiči a dětmi manželskými, pokud zákon jinak neustanovuje.
- b) Osvojeneц nabývá všech majetkových prerogativ jako dítě manželské, tedy stejný nárok na výživu, zaopatření, vyvěnění, výbavu, stejné dědické nároky včetně povinného dílu.
- c) Nezletilý osvojeneц (osvojenka) přichází pod otcovskou moc osvojitelovu. Osvojitelce nepřísluší otcovská moc nad nezletilým osvojencem, tento zůstává pod mocí svého rodného otce.
- d) S ostatními členy rodiny osvojitelovy nevstupuje osvojeneц v žádný příbuzenský poměr a nenabývá žádných nároků majetkových. Smluviti možno opak, ale jen se souhlasem těch příbuzných osvojitelových, jichž se to týká (§ 5 zák. osv.).

374. Potomci osvojencovi. — 1. Na děti (v širším smyslu) osvojencovy, které jsou na světě v době, kdy se adopční smlouva stává pravoplatnou, vztahuje se poměr adopční jen tehdy, jestliže daly k tomu souhlas samy anebo (jsou-li nesvéprávné) ustanoveným opatrovníkem se schválením soudu (§ 4, odst. 1 zák. osv.). Toto znamená: Na rodinném poměru mezi osvojencem se nic adopcí nemění, ale filiační poměr, založený adopcí, týká se buď osvojence a jeho potomstva anebo jen osvojence samotného.

2. Děti osvojencovy, narozené po sjednání adopční smlouvy, jsou ve filiačním poměru k osvojiteli jako jeho manželští potomci.

3. Filiační poměr potomstva osvojencova k osvojiteli je samostatný (arg. § 7 zák. osv.) na platnosti filiačního poměru osvojence nezávislý.

375. Zrušení osvojení. — Osvojení se zrušuje:

- a) dohodou účastníků (§ 7, odst. 1 zák. osv.);
- b) žalobou (§ 7, odst. 2 zák. osv.).

376. Zrušení dohodou. — 1. Právní poměr osvojenecký možno zrušiti smlouvou, již zákon nazývá dohodou. Smluvními stranami jsou všichni účastníci adoptivního poměru:

- a) na straně osvojitelově je to osvojitel, po př. jsou-li osvojiteli manželé, tedy oba, vůle obou musí býti srovnalá, při rozdílu mínění nerozhoduje vůle manželova, aniž vůle druhého může býti nahrazena výrokem soudním;
- b) na straně osvojencově je to osvojeneц a jeho potomstvo, pokud se osvojením dostalo do poměru filiačního k osvojitelovi, všechny tyto osoby musí se zrušením souhlasiti, osvojeneц nezastupuje své potomky, tito dávají svůj souhlas samostatně buď osobně, anebo (jsou-li nezletilí) svým zákonným zástupcem, t. j. opatrovníkem k tomu účelu zřízeným a soudem; je-li osvojeneц sám nezletilý, nutno mu zříditi kollisního opatrovníka.

2. Právní poměr osvojenecký možno zrušiti jen částečně mezi jedním osvojitelem a jediným účastníkem (§ 7, odst. 4 zák. osv.). Zákon zde mluví o smlouvě, ale tento výraz je stejný jako výraz »dohoda«, poněvadž dohoda neznamená nic jiného než smlouvu.

3. O formě této zrušující smlouvy máme v zákoně jen nejasné předpisy.

V § 11 zák. osv. je řečeno »Totéž platí o zrušení poměru osvojeneckého«. V citovaném paragrafu praví se předem, že se smlouva musí podati třikráte písemně soudu, a dále, že opatří poznámku v matrice. Je nemyšlitelno, že by se citovaná poslední věta vztahovala jen na poznámku v matrice, neboť soud jí může opatřiti jen na základě nějakého spisu, a tím je písemná smlouva adopční. Následkem toho je zapotřebí také písemné formy, ale § 11 předpokládá písemnou formu kvalifikovanou, jak je předepsána v § 8. Tím máme tuto otázku vyřešenu.

377. Zrušení žalobou. — 1. Zákon praví: »Ze závažných důvodů, zejména z důvodů, pro které se někdo stává nehodným děditi nebo může býti vyděděn, může býti tento poměr zrušen v žalobě proti všem účastníkům anebo všech účastníků.« (§ 7, odst. 2 zák. osv.)

2. Ustanovení není zcela jasné. Osvojitel může žalovati osvojence na zrušení osvojeneckého poměru, staně-li se tento nehodným děditi (§§ 540 až 543) nebo může býti vyděděn (§ 768), nebo z jiných důležitých důvodů. Jak tomu s potomky osvojitelovými? Musí se zrušení vztahovati na všechny účastníky, tedy i na potomky osvojence? Proti tomu mluví to, že nehodnost nevztahuje se na potomky nehodného dědice (§ 541), a dále to, že se osvojenecký poměr může zrušiti dohodou také jen částečně. Ale zákon praví, že žaloba musí býti dána všemi účastníky (tedy oběma manžely, adopto-

vali-li společně) proti všem účastníkům. Nedohodnou-li se manželé, nelze tedy žalovati na zrušení. To může vésti k velice trapným situacím, na př. osvojenec (osvojenka) dopustí se s jedním z manželů osvojitelů cizoložství a druhý manžel nemůže se domáhati zrušení poměru osvojenecského. Osvojenec dopustil se nevděku proti jednomu z manželů, ale proti druhému ne. Mohou oba manželé žalovati na zrušení, když druhý manžel nemá důvodu? — Osvojitel může naopak býti žalován osvojenecem na zrušení poměru osvojenecského, jsou-li důležité důvody na jeho straně. Jsou-li osvojitelé oba manželé, tedy musí býti žalováni oba. Zase máme nejasnost, co činiti, je-li důvod jen u jednoho z manželů. Žalovati musí všichni účastníci. Zde to je osvojenec a jeho potomstvo, pokud je adopteí filiováno. Otázka je, zda osvojenec zastupuje své nezletilé děti, či zda se jim má zříditi zvláštní opatrovník. Co se má státi, když jeden z účastníků nedá svého souhlasu? — V teoretickém výkladu nemůžeme než konstatovati tyto rozpory, a je na praxi, aby si našla správnou cestu z toho ven.

378. Účinky zrušení osvojení. — Je-li poměr osvojenecský zrušen, tedy ruší se všechny účinky filiace. Najmě nabývá osvojenec zase svého rodného jména a přechází v otcovskou moc svého otce.

379. Smrt osvojitelova. — Smrtí osvojitelovou neruší se osvojení, třeba osvojenec není v žádném příbuzenském poměru k příbuzným zemřelého osvojitele.

* **380. Osvojenec a jeho rodná rodina.** — V poměru k rodné rodině osvojenec má osvojení tyto účinky:

- a) osvojenec pozbývá svého rodného jména;
- b) osvojenec vstupuje v otcovskou moc osvojitelovu, ale
- c) vůči své rodné rodině zachovává si všechna ostatní práva, tedy najmě nárok na výživu a právo dědické.

381. Praxe. — K osvojení není třeba souhlasu manžela, jenž byl v čas adopte na duchu chorý, byt v té době nebyl soudem za choromyslného prohlášen (Vážný, č. 27). — Do schvalujícího usnesení nemá právo zasahovati rozloučená manželka osvojitele, třeba podala žalobu o obnovu rozlučkového sporu (Vážný, č. 4626). — Projevil-li manžel souhlas s adopteí, zamýšlenou druhým manželem ohledně jeho nemanželského dítěte, jest souhlasem vázán; souhlas lze projevit i dříve, než byla k příslušnému úřadu podána žádost o adopte (Vážný, č. 8406). — Pro schválení smlouvy ohledně nesvéprávného osvojenec jest rozhodujícím teprve usnesení sborového soudu, udělující konečné potvrzení usnesení poručenského soudu (Vážný, č. 8582, cf. 5767). — Osvojením nemanželského dítěte jeho otcem nepomíjí o sobě platnost dřívějšího soudního rozhodnutí, jímž bylo uloženo nemanželskému otci platiti dítěti výživné (Vážný, č. 9683).

382. Literatura. — Emil Svoboda, Několik poznámek k zákonu o osvojení (České právo, roč. 12, str. 2); Rauscher, O bratrské adopte v zemském právu uherském do Verböczyova Tripartita (Sborník, roč. 28, str. 334); Vojtík, Právní povaha a modality smlouvy adopteční (České právo, roč. 10, str. 3).

Schuller, Die Annahme an Kindesstatt (1837); Hecker, Die Adoption im geltenden Rechte als Produkt der historischen Entwicklung (1903); Thalberg, Die Adoption im heutigen deutschen Rechte (1907).

§ 2. Pěstounství.

383. Pojem pěstounství. — Podle občanského zákoníka zakládá se poměr pěstounský smlouvou, jíž se pěstoun zavazuje o nezletilé dítě pečovati, t. j. je vyživovati a vychovávat (§ 186). Zvláště upraven je trvalý poměr pěstounský nad dětmi mladšími 14 let (zákon ze dne 30. června 1921, č. 256 Sb. z. a n. a nař. ze dne 14. března 1930, č. 29 Sb. z. a n.).

384. Smluvní strany. — Smluvními stranami jsou:

- a) zákonný zástupce dítěte;
- b) pěstoun.

385. Obsah smlouvy. — Pěstoun přejímá na sebe povinnost starati se o výživu a výchovu dítěte namísto osoby k tomu zákonem povolane (otec, matka, děd, bába). Tím liší se zásadně od smlouvy adopteční. Nepadá sem přechodné umístění dítěte za zvláštním účelem.

386. Osoba pěstounova. — 1. Pěstounem může býti:

- a) osoba fyzická;
- b) ústav, jako sirotčinec, výchovna, dětský domov, útulek (§ 1 nař. ze dne 14. března 1930, č. 29 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských č. 256/1921 Sb. z. a n.).

2. Osoba fyzická, která chce trvale přijmouti do své péče cizí dítě, musí si vyžádati povolení dozorčího úřadu, v jehož obvodu má své bydliště (§ 6 nař. č. 29/30). Tohoto úředního povolení nepotřebují poručník nebo příbuzní, kteří za souhlasu poručenského soudu převzali dítě, podrobené moci poručenské, do vlastní péče (l. c.).

3. Vyloučeny jsou osoby, u nichž nelze očekávati řádné výchovy a řádného opatření dítěte najmě (§ 6, odst. 4):

- a) nejsou bezvadní po stránce mravní (opilství, nemravný život, nebo žijí ve společné domácnosti s lidmi úhonnými);
- b) jejichž tělesný nebo duševní stav ohrožuje ošetřovance;
- c) nemají dosti prostředků k vlastní obživě a jsou odkázáni na veřejnou podporu;
- d) mají zaměstnání, které jim znemožňuje náležitou péči o dítě;
- e) nemají stálého bydliště nebo přiměřeného bytu;
- f) jsou sešlé věkem;

g) u nichž jest se důvodně obávati, že by dítě zneužily k výdělečné práci, žebrotě atp.

3. Ústav, jenž chce přijímati cizí děti v péči, potřebuje k tomu svolení zemského úřadu a stanovy ústavu musí býti tak uspořádány, aby zaručovaly řádnou péči (§ 7 nař. č. 29/30).

387. Autorisace pěstounova. — Pěstoun je oprávněn míti dítě ve své péči rozhodnutím dohlédacího úřadu. Forma je písemná: dohlédací úřad vydá pěstounovi pěstounskou knížku a v ní potvrdí pěstoun, že vzal na vědomost povinnosti, spojené s výkonem péče o cizí dítě, a že je chce řádně plniti (§ 6, odst. 5 nař. 29/1930).

388. Povinnosti pěstouna. — 1. Pěstoun je povinen pečovati o dítě mu svěřené s pečlivostí svědomitých rodičů, je povinen mu poskytnouti

- a) výživu (nařízení praví prostředky životní), t. j. byt, stravu, oděv, a přiměřené prostředky léčebné;
- b) výchovu domácí jako doplněk výchovy školské (§ 9, odst. 1 nař. 29/30).

2. Pěstoun je povinen podřídit se ochrannému dozoru a je proto povinen oznámiti dozorčímu úřadu, že dítě převzal, jakož i že dítě ve své péči podržeti nemohou nebo nechtějí (§ 9, odst. 3—4 cit. nař.).

389. Pěstoun a rodina chovancova. — 1. Pěstounskou smlouvou nemění se nijak postavení chovancovo v jeho rodině. Je však možno smlouvou pěstounskou omeziti moc otcovskou otce chovancova. Smlouva je platná, jestliže byla schválena poručenským soudem [srov. § 178 a)].

2. Nároky na výživné a výchovu nemají doznati pěstounskou smlouvou újmy. Dítě má však nárok na to, aby bylo vychováno v domě svých rodičů. Přenášejí-li tito své povinnosti na jiného, dotýkají se tím práv dítěte a následkem toho musí býti taková smlouva schválena soudem (§ 186), což se v praxi velmi často přehlíží.

3. Ukládají-li se dítěti povinnosti, které nejsou v rodinném poměru ze zákona dány, musí býti tato smlouva taktéž soudem schválena (§ 186).

390. Úhrada nákladů na výživu a výchovu chovance. — 1. Pěstoun převezme dítě do péče »zadarmo«, pak nemá nároku na úhradu proti tomu, s nímž uzavřel smlouvu, proti třetím jen v tom rozsahu, jako by jej měl druhý smluvník.

Nemanželská matka uzavře s pěstounem smlouvu, že od ní nebude nic požadovati, pěstoun může žádati náhradu podle § 1042 od nemanželského otce. Atp.

2. Pěstoun se zavázal k péči za náhradu výloh; často jsou to náhrady od příbuzných výživou povinných, často od třetích osob, často z prostředků veřejných (z chudinského fondu obecního nebo ze zemského sirotčího fondu). Není-li prostředků, má pěstoun to oznámiti dozorčímu úřadu, že se o dítě nemíní dále starati, ale prozatím musí dítěti poskytnouti výchovu i výživu, maje regres buď proti příbuzným nebo proti domovské obci.

3. Zákon praví, že pěstoun nemá nároku na náhradu nákladů pěstounských (§ 186). Občanský zákoník má na mysli tehdejší doby, kdy pěstounství mělo zcela jiný význam než dnes. V dnešní době znamená toto ustanovení toto: pěstoun nemá nároku na náhradu ze smlouvy, když si odměnu nevymínil, jestliže však tato náhrada mu přísluší podle zákona (§ 1042), pak není tento nárok pěstounskou smlouvou dotčen.

391. Dozor nad pěstouny. — Zásadně podléhá každý pěstoun úřednímu dozoru, jenž přísluší poručenskému soudu (§ 2, odst. 1 nař. 29/1930). Dozoru může býti pěstoun zbaven:

- a) je-li příbuzným nebo poručníkem chovance a
- b) jsou-li okolnosti tou měrou příznivé, že nevyžadují dozoru (§ 8 cit. nař.).

392. Dozorčí orgány. — 1. Dozor nad pěstouny přísluší poručenskému soudu, jehož výkon má přenéstí přednosta okresního soudu na Okresní péči o mládež, ustanovenou v jeho obvodě jako spolek podle směrnic, vydaných ministerstvem sociální péče (§ 3 cit. nař.). Přenesení výkonu je úkonem soudní administrativy; rozhodnutí přísluší přednostovi okresního soudu jako orgánu soudní správy. Okresní péče o mládež má nárok na přenesení výkonu a proti zamítavému usnesení přednosty okresního soudu má dozorčí stížnost (§ 3, odst. 4 nař. 29/30, cf. § 78 zák. o org. soudní).

Ustanovení toto není zcela přesné a odpovídá více poměrům na Slovensku než v zemích historických. Soudce vykonává dozor již podle § 178 obč. zák., schvaluje pěstounské smlouvy a může a má pomoci poručníka resp. generálního poručníka dohlížeti na děti ochrany potřebné. Všechna tato opatření činí v rámci vrchnoporučenské jurisdikce formou nesporného řízení a nyní se zcela rovnoběžně konstruuje paralelní dozor, aniž je jasno, kde končí dozor jurisdikční a kde začíná dozor administrativní. I funkce Okresní péče o mládež není jasná, poněvadž jednou funguje jako dozorčí orgán podle nař. č. 29/1930, po druhé jako generální poručník.

2. Dalším orgánem, zmocněným soudem, je Okresní péče o mládež (§ 3), t. j. spolek dobrovolný, který má své stanovy upraveny podle vzoru stanoveného ministerstvem sociální péče. Jejich účelem je péče o mládež pomoci potřebující, pokud se o ni nestará vlastní rodina. — Není-li Okresní péče o mládež v obvodu dotčeného soudu, nebo nechce-li dozor přijati, má soud zřídit pomocnou komisi. — Ve městech přenáší se tato funkce na městská generální poručenstva.

3. Individuálním dozorem je pověřen důvěrník dozorčí (§ 4).

393. Úkol dozorčího soudu. — Dozorčí soud vykonává všeobecný dozor nad Okresní péčí a nad dozorčími důvěrníky, schvaluje dozorčí důvěrníky a bere je do slibu (§ 4, odst. 6) a rozhoduje o stížnostech proti Okresní péči o mládež (§ 3, odst. 6 nař. č. 29/1930). Rozhodování o stížnosti přísluší k jurisdikci poručenské (§ 20, odst. 2 nař. č. 29/1930), jde o podání ve věcech nesporných (lhůta předepsána není) a toto podání vyřídí soud v nesporném řízení. Z toho viděti, že hranice mezi soudní administrativou a soudní jurisdikcí je velmi nejasná.

394. **Úkoly Opm.** — Okresní péče o mládež (Opm.) je pomocným orgánem soudním a v rámci tohoto soudního zmocnění vystupuje jako úřední orgán. Opm. má míti v patrnosti:

- a) děti v cizí péči a děti nemanželské, které podléhají dozoru;
- b) osoby, jež na svou žádost byly uznány za způsobilé míti cizí děti ve své péči;
- c) dozorčí důvěrníky ustanovené k vykonávání místního dozoru v okrese.

Opm. má dále odstraňovati závady na návrh dozorčího důvěrníka (§ 13 cit. nař.) a dozíratí na tyto důvěrníky, je poučovati atp. (§ 14 cit. nař.).

395. **Úkoly dozorčího důvěrníka.** — 1. Dozorčí důvěrník má vésti v patrnosti chovance i pěstouny, má býti radou nápomocen a celé jeho jednání nemá býti jedním nařizujícího úřadu, nýbrž rádece a přítele, za tím účelem má se seznámiti se všemi příslušnými předpisy (§ 11). Rodiny mu svěřené má častěji navštěvovati, seznámiti se s prostředím rodinným, aby mohl dítě řádně sledovati. Shledá-li závady, má je oznámiti Opm., po případě, je-li nebezpečí v prodlení, má učiniti prozatímní opatření sám (§ 13, odst. 1—2).

2. Poměr mezi poručníkem a dozorčím důvěrníkem je také určen jen zlozkovitě. Neplní-li zákonní živitelé dítěte své povinnosti, má to oznámiti poručníku a dozorčímu úřadu, t. j. poručenskému soudu (§ 13, odst. 3). Dozorce má řídití celou péči o chovance, ale má-li tento poručníka bydlícího v místě, kde se nalézá chovanec, nemůže tak dozorce učiniti bez souhlasu poručníka. V případě rozdílného mínění rozhodne dozorčí úřad, t. j. poručenský soud, vykonává soudnictví poručenské.

3. Dozorčí důvěrník, vykonává své povinnosti, je chráněn podle ustanovení trestního zákona, daných k ochraně orgánů veřejné moci (§ 13, odst. 5).

396. **Dozor nad péčí ústavní.** — 1. Ve prospěch ústavu je možno omeziti moc otcovskou a zřídití ústavní poručenství [§ 178 a)]. Tím podléhá ústav vrchnoporučenskému dozoru soudnímu.

2. Vedle toho je dozor správní, který u ústavů je úplně oddělen od dozoru vrchnoporučenského. Správní dozor vykonává nad ústavy zemský úřad, který k výkonu přijímá zemská ústředí péče o mládež, která jsou v jeho obvodu zřízena podle vzoru stanov, schváleného ministerstvem sociální péče (§ 5, nař. č. 29/1930). V nejvyšší instanci přísluší dozor nad ústavu ministerstvu sociální péče (§ 2 cit. nař.). Poměr obou dozorů je ten:

- a) vrchnoporučenský dozor, k němuž může soud použiti též dozorčího důvěrníka (§ 21 cit. nař.), týká se chovance jako jedince, nanejvýš míří vrchnoporučenský dozor na poručenství ústavní [§ 178 a)];
- b) správní dozor týká se provozu ústavu jako celku, neboť dohled má se týkati v prvé řadě místností ústavu a zařízení, způsobilosti personálu ústavního, celkového stavu ústavu a poměrů v něm (§ 17 cit. nař.), a celý dozor má působiti k tomu, aby ústavy vyhovovaly v celém svém ústrojí všem podmínkám, jichž je třeba ke zdárnému vývoji dětí, jim svěřených, po stránce tělesné, rozumové a mravní (§ 16 cit. nař.).

Hlava třetí.

Děti manželské a jejich rodiče.

§ 1. Moc rodičovská nad nezletilými dětmi.

397. **Pojem moci rodičovské.** 1. **Moc rodičovská je souhrn povinností, které jsou uloženy rodičům vzhledem na jejich společné děti. Moc rodičovská přísluší pouze manželům nad jejich společnými dětmi. Mluvíme o moci proto, poněvadž rodiče jsou právním řádem autorisováni stanoviti povinnosti svým dětem, a to jednostranně. Rodiče na druhé straně jsou povinni tyto povinnosti svým dětem stanoviti a proto je moc rodičovská souhrnem povinností.**

2. Římské právo neznalo žádné moci rodičovské, neboť jen vůle otcova rozhodovala, postupujícím uznáváním matky i rodiny — uvnitř rodiny i v Římě byla matka respektována — nastávalo štěpení moci otcovské, nyní máme situaci tu, že jednotná moc otcovská se štěpí v moc rodičovskou a ve vlastní moc otcovskou.

398. **Obsah moci rodičovské.** — **Rodiče mají:**

- a) děti své řádně vychovávatí, t. j.
 - aa) pečovatí o jejich život a zdraví,
 - bb) poskytovatí jim slušnou výživu,
 - cc) vzdělávatí jejich tělesné a duševní síly, k čemuž obč. zákon počítá i náboženskou výchovu (§ 139);
- b) společně řídití jednání svých dětí (§ 144);
- c) domáhatí se návratu dětí z domácnosti uniklých (§ 145);
- d) užití vůči dětem vhodných prostředků donucovacích (§ 145).

399. **Výchova dětí.** — 1. Děti rodičů mají býti vychovány ve společné domácnosti rodičů, tomu odpovídá povinnost rodičů, aby společně bydlili. Tato povinnost je v občanském zákoníku stanovena jen mezi manžely, ale z ustanovení §§ 142, 178 jde

najevo, že poručenský soudce může domlouvati rodičům, aby společně bydleli, je-li oddělené bydliště dětem na újmu, po př. může proti otci použití donucovacích prostředků v § 178 stanovených. Dítě nemůže se domáhati toho, aby bylo přijato do společné domácnosti svých rodičů, aniž se může domáhati toho, aby rodičové obnovili společnou domácnost.

2. Výchova přísluší oběma rodičům společně, ale za řádnou výchovu je soudu dohlédacím odpověden pouze otec (§ 178), následkem toho plyne z toho, že vůle otcova je rozhodující. Jestliže matka neshledává otcovo opatření vhodným, může se dovolati soudu (§ 178).

3. K výchově patří i řádný dozor nad dětmi, aby ani sobě (§§ 376, 378 tr. z.), ani druhým škodu nezpůsobily (§ 1309). K výchově patří i vhodné opatřování šatů, bydlení a pokrmů, dále hry dětí a učení školní. Toto vše musíme lišiti od povinnosti dodati hmotné prostředky pro tato výchovná vydání.

3. Výchova školní je upravena předpisy o nucené návštěvě školní. Tím veřejná správa zasahuje mocně do kruhu rodinného a odnímá rodičům možnost volné dispozice co do výchovných způsobů. Nesmíme však zapomínati, že rodinná výchova je základ, kdežto výchova školní má tuto rodinnou výchovu doplňovati a usměrňovati. Náboženská výchova se dnes nežadá, ale dbá se na to, že dítě musí býti vychováváno v takových mravních zásadách, aby mohlo býti platným členem lidské společnosti.

4. Rodiče mají své děti vésti k práci, ale nesmějí svých nedospělých dětí využívat k výdělečné práci dětí (§ 10 zák. č. 91/1918).

400. **Společné řízení výchovy.** — Rodiče mají společně řídit výchovu svých dětí a každý z nich má nárok na společné řízení. Vylučuje-li otec matku ze společné výchovy, je to zneužívání moci otcovské, proti níž si matka může u soudu v řízení nesporném stěžovati. Řízení znamená určení směrnic, jak se výchova má dít, prováděti mohou výchovu v rámci těchto zásad i třetí osoby za odpovědnosti rodičů.

401. **Povinnost dětí k rodičům.** — 1. Děti jsou povinny rodičům úctou a poslušností (§ 144). Tato povinnost dětí je důsledkem výchovné povinnosti rodičů. Úcta dětí k rodičům je v jádře svém

povahy mravní, pro právní řád má význam jen reflexní a zdůrazňuje, že výchova rodičů má se dít tak, aby v dítěti vzbuzována byla úcta. V praxi nedá se toto dosti zdůrazňovati, poněvadž vzájemná úcta členů rodiny je základem rodinné soudržnosti. Poslušnost je také povahy mravní, ale nejedná se jen o vnitřní poslušnost, nýbrž o vnější jednání, které se dá vynutiti.

2. Rodiče mohou vymáhati poslušnost vhodnými prostředky, nejen domluvou, ale i přímým zlomením volního odporu (§ 145). Jde o exekutivní zákrok, jímž se má vynutiti povinnost. V tom směru rodičovská moc je singulárně vybavena, neboť jen v tomto případě deleguje právní řád soukromníka nejen ke stanovení normy, nýbrž i k výkonu sankce, k exekuci jím stanovené povinnosti. V tom směru podobá se rodičovská moc velmi suverenně státní.

3. Děti jsou povinny v rodině pracovati, pokud je to úměrně jejich silám, a rodiče podporovati v domácnosti.

402. **Obsah výchovy.** — Děti mají býti vychovávány podle stavu a jmění svých rodičů (§ 139 orig. »an-ständig« — podle stavu slušně). Výchova nemá směřovati k tomu, čemu Francouzi říkají »declassé«, t. j. osob, které opustily sociální a kulturní prostředí, v němž se pohybovali rodičové, a to jak nahoru, tak i dolů. Rodiče mají dosti značné meze volnosti (cf. § 148), soud zakročuje jen, jde-li o nebezpečí pro dítě samo, ať jde o tělesnou či mravní integritu. Nastane-li spor o výchovu, tvrdí-li se, že rodiče ji zanedbávají, pak je měřítkem jen výchova podle stavu a podle jmění rodičů.

403. **Výživa dětí.** — **Prostředky k zachování fyzické existence a výchovy dětí jmenujeme výživou. Prostředky tyto má opatřiti v první řadě otec (§ 141), není-li otec, nebo není-li s to, matka, a dále podpůrně po řadě děd, bába se strany otcovy, děd, bába se strany matčiny (§ 143).**

404. **Způsob výživy.** — Otec má poskytovat prostředky ve své domácnosti. Mimo domácnost ve formě peněžité renty jen tehdy, je-li odůvodněno, aby dítě žilo mimo jeho domácnost. Podobně je tomu i u matky. Naproti tomu staří rodičové mají poskytovat peněžitou rentu, poněvadž dítě má zůstat v domácnosti rodičů. Výživa řídí se stavem a jměním rodičů resp. starých

rodičů (§ 139). V domácnosti se poskytuje výživa jen v naturálních a nikoliv ve formě peněžité renty.

405. **Praxe.** — Otec není povinen, aby platil výživné pro dítě, jež se proti jeho vůli bez podstatné příčiny zdržuje mimo domácnost (Vážný, č. 826, 1441, 6200, 6773). — V nesporném řízení lze uložit placení výživného jen ode dne návrhu počínaje, částky, připadající na dobu minulou, mohou být vymáhány toliko sporem (Vážný, č. 1573). — Povinnost vzdálenějších příbuzných (děda atd.) k výživě dětí jest jen přechodná. Nelze jim uložit větší závazek, než by byl uložen rodičům. Dlužno však přihlídnouti k tomu, zda jsou majetkové poměry dalších příbuzných snad neutěšenější, nežli byly kdysi majetkové poměry rodičů. Otcovská bába jest povinna k výživě jen, nemůže-li ji plnit otcovský děd (Vážný, č. 2110). — Nemajetným ve smyslu § 143 jest otec, který nemá více než existenční minimum (Vážný, č. 2220), a je výdělečně nezpůsobilý (Vážný, č. 9588, srov. č. 9889, 10.239). — Vyživovací povinnosti nezprošťuje se otec tím, že se dítě vůči němu chová neslušně a urážlivě (Vážný, č. 2772). — Kdo vynaložil za otce náklady na výživu a výchovu dítěte (§ 141), může, třebaž by byl vynaložil větší náklad v úmyslu otce zavázati, domáhati se na něm náhrady (§ 1042) jen do výše, již otcí uložil soud opatrovnický (Vážný, č. 3225). — Pouhým popíráním manželského původu děčka, zrozeného v manželství v mezích § 138, nezprošťuje se otec povinnosti vyživovati děčko. Prokáže-li se sporem napotom nemanželský původ děčka, přísluší domnělému otcí nárok podle § 1042 obč. zák. (Vážný, č. 3538). — O nároku otce, aby osvobozen byl od placení výživného manželským nezletilým dětem, jest jednati v řízení nesporném (Vážný, č. 3572). — V řízení nesporném rozhoduje se jen o výživném nezletilých dětí (Vážný, č. 3676, cf. č. 11.692) a dítěti se zřídí kolisní opatrovník (Vážný, č. 8153). — Zemřelo-li manželské dítě, domáhající se na otcí úpravy výživného, dříve než vydáno rozhodnutí první stolice, pokračuje se ve stanovení výživného za dobu od podání návrhu do dne úmrtí dítěte v nesporném řízení a uloží se otcí, aby výživné za tuto dobu složil na soudě pozůstalosti dítěte (Vážný, č. 3895). — Vůle otcova jest v první řadě rozhodná, v jakém jazyce dítě má být vychováváno (Vážný, č. 4289). — Snížení výživného, poskytovaného podle výroku soudního otcem manželským dětem, děje se jen na žádost povinného a lze je povoliti pouze za dobu od podání žádosti za snížení (Vážný, č. 4469). — Ten, kdo sjednal s otcem dítěte smlouvu o dílo (operaci dítěte), nemůže žalovati za provedené dílo osoby, jež jsou podpůrně povinny k výživě dítěte (Vážný, č. 4573). — Pro určení výživného proti manželskému otcí jest příslušným obecný soud dítěte, bydlícího v zemích historických, třebaž otec byl nyní exponován v cizině. Lhostejno, zda před tím pobýval sám (bez dítěte) v tuzemsku. Předpis odstavce druhého § 70 i. n. platí obdobně i pro nezletilé manželské dítě (Vážný, č. 4710). — O tom, zda výživa nezletilého manželského dítěte jest slušnou či nikoliv, rozhoduje otec podle vlastního uznání. Přepychové šatstvo není mu povinen poskytovat ani hraditi náklad, jiným na ně vynaložený (Vážný, č. 4813). — Manžel jest oprávněn domáhati se

v nesporném řízení snížení výživného jen, pokud jde o nezletilé dítě (Vážný, č. 5768). — Manželský otec jest povinen vydati dítěti drahotní přídavek, jež na ně pobírá, třebaž mu poskytoval výživné ze svého základního platu (Vážný, č. 6007). — Při vyměřování slušné výživy manželského dítěte dlužno vzíti zřetel na otcův stav, jímž jest rozuměti sociální postavení a vnější způsob života. Životní »míra« stavu určuje se zhruba stavovskými názory a životními zvyklostmi (Vážný, č. 6684). — Zemský fond moravský i český jest oprávněn domáhati se na manželském otcí náhrady s ošetřením dítěte v nemocnici, třebaž otec nesouhlasil s odevzdáním dítěte, stíženého nakažlivou nemocí, do nemocnice (Vážný, č. 6707, 7977, 7991, 9729, 11.522). — Nezletilé manželské dítě jest oprávněno domáhati se na otcí v nesporném řízení placení výživného, třebaž dohodou mezi rodiči při dobrovolném rozvodu manželství od stolu a lože byla upravena otázka, kolik má otec platiti na výživu (Vážný, č. 7512, 7836). — O vyživovacím nároku nezletilého manželského dítěte proti jeho rodičům, dědu a babě jest rozhodnouti v řízení nesporném (Vážný, č. 7463). — Vyživovací povinnost dědova řídí se na jedné straně podle stavu rodičů a majetkových poměrů dědových a na druhé straně podle potřeb dítěte (Vážný, č. 8196). — Stala-li se matka choromyslnou a byla dopravena do ústavu pro choromyslné, neobývá byt jí najatý bez právního důvodu manželský otec dětí, jenž se do bytu nastěhoval se schválením opatrovnického soudu k vůli opatrování dětí (Vážný, č. 6995). — Zavázala-li se manželka pečovati o výchovu a výživu dítěte za to, že manžel bude přispívati na výživu její a dítěte, nabylo dítě přímo proti matce nároku na plnění toho, co si dal otec v jeho prospěch od matky slíbiti. Pokud jest matka podle své osobní mohoucnosti s to, aby dosáhla této své smluvní povinnosti, není dítě oprávněno, domáhati se na otcí příspěvku na výživu a výchovu (Vážný, č. 9018). — Pověřila-li matka o své újmě a bez nutné příčiny léčením manželského dítěte jiného lékaře než lékaře nemocenské pojišťovny, na něž dítě mělo nárok, nemůže požadovati náhradu nákladu léčení tohoto od otce dítěte (Vážný, č. 10.154). — Bylo-li nesporným soudem pravoplatně rozhodnuto, že manželský otec není po určitou dobu povinen platiti výživné na své nezletilé děti, nemůže ani ten, kdo v té době děti živil, domáhati se na otcí náhrady nákladu na děti. Rozhodnutí, zbavující otce povinností platiti výživné, platí od prvního dne měsíce následujícího po podání návrhu na placení výživného (Vážný, č. 10.239). — Splnila-li matka manželského dítěte svůj smluvní závazek vyživovati dítě, nemůže se otec domáhati na ní odškodnění za to, že byl na návrh opatrovníka donucen, aby i on přispíval na dítě (Vážný, č. 11.554). — O návrhu manželky, domáhající se vzhledem k žalobě o rozvod manželství úpravy výživného i pro nezletilé dítě po dobu, než bude spor ukončen, nepřísluší rozhodovati nespornému soudci, nýbrž soudci procesnímu podle § 387 ex. ř. (Vážný, č. 11.692). — Při posuzování otázky, zda manželské dítě se může samostatně živiti, nerozhoduje o sobě dosažení určitého věku ani abstraktní schopnost výdělečná, nýbrž jest přihlížeti ke skutečné možnosti, najíti přiměřené zaměstnání a v něm se udržeti. V první řadě přijde v úvahu předcházející výchova a způsob přípravy pro

praktický život. Pokud trvá studium dítěte, není se zájmem jeho zdraví a studijního postupu slučitelné, aby provozovalo výdělečnou činnost (Vážný, č. 11.804). — Slovům § 141 »pokud se nemohou samy živiti« jest rozuměti tak, že jest otec zproštěn povinnosti výživy, nabylo-li dítě způsobilosti k samostatné výživě a poměry byly takové, že se snaha dítěte, najíti zaměstnání, mohla setkati s úspěchem. Manželské dítě nemůže na otci požadovati výživné na studium vysokoškolské, když otec pro své ne-utěšené hmotné poměry odepřel důvodně svůj souhlas k tomu (Vážný, č. 12.173).

§ 2. Zaopatření.

406. Zaopatření. — 1. Rodiče mají povinnost děti nejen živiti, nýbrž i zaopatřiti, čímž rozuměti jest dvojí:

- a) opatřiti jim takový vstup do života, aby se mohly samy živiti způsobem odpovídajícím jejich dosavadnímu životu v rodině,
- b) dáti jim k tomu takové hmotné prostředky, které by umožňovaly po případě takové živobyti.

2. Zákon vytýká obzvláště dvojí: vyvěnění (věno) dcerám (§ 1220) a výbavu synům (§ 1231). Dále zmiňuje se o zaopatření nemanželských dětí (§ 166).

407. Zaopatření jako anticipovaná poslušnost. — 1. Občanský zákoník pohlíží na vyvěnění, výbavu jako na poskytnutí na účet budoucího dědictví (§§ 788, 790). Sem patří i odstupní smlouvy, které nemáme v občanském zákoníku upraveny, ale tyto smlouvy mají velký význam u středních zemědělců a částečně i u živnostníků, kde jde o převod hospodaření s rodičů na děti. Občanský zákoník neupravoval tyto smlouvy proto, poněvadž šlo o poměry spojené s poddanstvím reálným a toto občanským zákoníkem dotčeno nebylo, ale od roku 1848 máme tuto otázku neupravenou generálním předpisem.

2. Nesmíme však každé poskytnutí, které rodiče poskytnou svým dětem k tomu účelu, aby se mohly hospodářsky osamostatniti, považovati za anticipovanou poslušnost, neboť jen tehdy je anticipovanou poslušností, jestliže se jmění rodičů rozděluje již za jejich života mezi děti, nebo jestliže jedno z dětí dostává vyplacen podíl dědický předem. Jen tehdy jde o »věno«, »výbavu« po rozumu § 788, ale nárok na vyvěnění nebo výbavu je honorováním nároku na zaopatření a tu nesmíme přehlížeti, že honorování může se státi i jinak.

408. Zaopatření a výživa. — Dítě žije až do své zletilosti pod mocí rodičovskou a z vůle rodičů v jejich domácnosti, kde je otcem živeno (arg. § 152). Je-li samostatně výdělečně činn, je tomu tak jen s vůlí otce resp. soudu. Dosažením zletilosti vystupuje z tohoto poměru a zásadně má se nyní samostatně živiti. Vedle toho trvá podpurný závazek rodičů děti živiti a tudíž je opatření prostředků k samostatné výživě částí vyživovací povinnosti.

409. Vyvěnění. — Dcera se zaopatřuje sňatkem, neboť jako manželka má v prvé řadě nárok na výživu proti svému manželovi. Manželka však má přinésti spolupráci a vzájemnou podporu. Majetkové hodnoty, které manželka obdrží vzhledem na tento sňatek, jmenuje občanský zákoník věnem (§ 1220), ale vzhledem na to, že věnem nazývá se jmění, které poskytuje manželka nebo třetí osoba manželovi (§ 1218), je lépe mluvíti v daném případě o vyvěnění.

* **410. Nárok na vyvěnění. —** Dcera má nárok, aby byla vyvěněna (§ 1220). Tím splní rodičové svůj závazek zaopatřiti dceru. Nárok předpokládá určitý sňatek, třebaš budoucí, neboť zasnoubená dcera může se již domáhati věna vzhledem na zamýšlený sňatek. Rodiče nejsou povinni platiti dříve než při sňatku.

411. Rozsah vyvěnění. — Dcera má nárok, aby se jí dostalo takového jmění, které je úměrné hospodářským, společenským a kulturním poměrům sňatkem založených, neboť jde o její zaopatření. Na druhé straně rodiče mají se starati o své děti podle svého stavu a jmění. Tyto dvě hranice určují, v jakém rozsahu se má věno poskytnouti.

Provdá-li se dcera do prostředí, kde je nižší úroveň životní než rodičů, pak se vyvěnění dcera podle této nižší úrovně. Naopak, provdá-li se dcera do prostředí, kde je vyšší úroveň, vyvěnění se dcera podle stavu a jmění rodičů.

412. Povinnost k vyvěnění. — Tytéž osoby v témže pořadí jsou povinny dceru vyvěniti, v jakém pořadí jsou povinny ji živiti.

413. Zánik dotační povinnosti. — Dotační povinnost zaniká po př. odpadá:

- a) má-li dcera sama přiměřené jmění (§ 1220),

- b) provdala-li se dcera bez vědomí rodičů anebo proti vůli rodičů a soud uzná, že odpor jejich je odůvodněný (§ 1222),
- c) jestliže dcera již jednou byla vyvěněna, bez ohledu na to, že uzavírá druhý sňatek a že první manžel její jmění promrhal (§ 1223),
- d) jestliže osoby povinné nemají žádného jmění,
- e) zřekne-li se dcera nároku na vyvěnění.

Poznámka. Rozhoduje vědomí nebo odpor rodičů v užším slova smyslu, vědomost starých rodičů nerozhoduje. Provdá-li se dcera tajně s vědomím svých rodičů bez vědomí starých rodičů, může od nich požadovati vyvěnění, nemohou-li ho rodiče poskytnouti.

414. Řízení ve věcech dotačních. — 1. Oba snoubenci resp. oba manželé mohou se domáhati, aby rodiče resp. starí rodiče splnili dotační povinnost (§ 1221). Manžel zastupuje manželku i v těchto věcech. Dcera může se však domáhati sama o sobě, aby byla vyvěněna.

2. Spor projednává se v řízení nesporném. Soud má vhodným a nenápadným způsobem vyšetřiti majetkové poměry povinných osob, životní potřeby manželů a podle toho vyměřiti vyvěnění anebo vyřknouti, že osoby dotčené pro nedostatek hmotných prostředků nejsou povinny věno dáti.

3. Jinak je tomu v ostatních případech zproštění dotační povinnosti. Může v nich jíti o zjištění sporných skutečností, zda se dcera provdala bez vědomí anebo proti vůli rodičů, zda věno již obdržela, zda dcera má dostatečné vlastní jmění. V těchto případech mohou však býti tyto skutečnosti nespornými, ale rodiče přes to odpírají plniti. Ve druhém případě jde o nesporný případ, v prvním jde o sporný případ. Zákon č. 100/1931 ustanovuje jen, jak se má postupovati v otázce předurčující (§ 25), ale zde není žádné otázky předurčující, nýbrž celá otázka dotační povinnosti se stala spornou, pro niž není předepsáno výjimečně řízení nesporné. Musíme se tedy domnívati, že řízení nesporné v tomto případě místa nemá.

415. Dotační nárok nemanželské dcery. — Nemanželská dcera může žádati vyvěnění pouze od své nemanželské matky (§ 1220). Nikdo jiný není povinen, ale nemanželský otec je povinen svoji nemanželskou dceru zaopatřiti a v rámci jeho živovací povinnosti s ohledem na jeho vlastní rodinu možno stanoviti určitou velmi omezenou povinnost nemanželského otce přispěti dceři při sňatku.

416. Dotační nárok osvojenkyně. — Osvojenkyně má nárok na vyvěnění předem proti osvojiteli a pak proti svým rodičům, není-li v adopční smlouvě nic odchylného stanoveno.

417. Věno, vyvěnění a zaopatření. — Občanský zákoník shrnuje věno a obvěnění jedním názvem »věno«. Není jisto, zda tím nemíní jmění, které dcera žádá jako věno do manželství, tedy majetek, jenž má přispívati mužovi na úhradu nákladů s manželstvím spojených a nikoliv jako volný svůj majetek. Občanský zákoník zachovává starou tradici římského civilního práva: manželka sňatkem vystupovala ze své rodiny, rodina pro ni umírala a proto bylo slušno, aby dostala to, co by obdržela dědictvím; nemajíc sama způsobilosti majetkové, stával se pánem tohoto jmění její manžel. — Dnes manželka ze své rodiny nevystupuje a zůstává jí subsidiární nárok na výživu zachován. Má možnost míti vlastní jmění. Je otázka, zda může dcera žádati jako jmění parafernální anebo jako věno? Odpověď může zníti jen, že dcera může žádati vyvěnění jen jako věno a tím je vysvětlena stylisace občanského zákoníka. Nežádá-li dcera věna, může žádati, aby při výstupu z domu otcovského bylo jí poskytnuto zaopatření, což se děje ve formě t. zv. výbavy, t. j. opatřením dcery nutnými předměty pro první léta manželství.

* **418. Výbava synova.** — Syn nastupuje samostatnou živnost, úřad, má nárok na výbavu, t. j. anticipované oddělení dědické, pokud vzhledem na povahu jmění je možné žádati průměrnou část. Podobně je tomu při sňatku synově (§ 1231). Na venkově se tak děje t. zv. odstupními smlouvami. Vedle toho musíme na výbavu pohlížeti jako na zaopatření, bez ohledu na anticipované dědictví. Výbava se vyměřuje jako věno: podle stavu a jmění rodičů a podle potřeb synových. Rodiče mohou výbavu odepríti za stejných předpokladů jako vyvěnění.

419. Praxe. — Žádati za soudní určení přiměřeného věna může žena, již nárok na věno přísluší, jakmile projevila vážný úmysl se provdati. Není třeba, aby uvedla ženichovo jméno a označila přesně dobu zamýšleného sňatku. Při určení přiměřeného věna zůstává mimo úvahu stav nastávajícího manžela (Vážný, č. 273). — Nemanželské dítě nemá proti otci nároku na výbavu (Vážný, č. 406, 2545). — I když se věno požaduje teprve po opětovném provdání, vyměří se podle jmění a stavu povinného v čase prvního sňatku se zřetelem k nápotomnému zhoršení jmění povinného (Vážný, č. 572). — Platnost slibu nebo poskytnutí věna dceři osobou, věnem povinnou, není podmíněna zřízením notářského spisu (Vážný, č. 1068). — Zákonná povinnost, zříditi věno, není vyloučena tím, že osoba, povinná věnem, dala se ku svolení pohnouti vyhrůzkami snoubenců (Vážný, č. 954). — Rozsah nároku na věno posuzuje se podle poměrů v čase, kdy sňatek byl uzavřen, způsobilost osoby věnem povinné podle doby, kdy se žádá o věno (Vážný, č. 1168). — Tím, že dcera vzala zpět žádost za zřízení věna,

nevzdala se nároku na ně. Výživné, jež otec je povinen poskytovat své rozvedené manželce, nelze sraziti při výpočtu věna (Vážný, č. 1551). — Zřízení věna manželce není smlouvou svatební, vyžadující formy notářského spisu. Zda vyžaduje této formy jako slib darovací, závisí na poměru manželky k osobě, věno zřizující (Vážný, č. 1905). — Rozhodnutí o nároku na zřízení věna je místně příslušný obecný soud povinného (Vážný, č. 2115). — Nemanželská dcera nemá proti svému otci (resp. jeho pozůstalosti) nároku ani na věno, ani na výbavu, ani, je-li provdána, nároku na zaopatření (Vážný, č. 2545). — Výše povinného dílu může sice sloužiti za směrnicí, nikoli však za početní pravidlo pro určení věna. K přidělení, jimiž rodiče obmyslí své jiné dítě, nelze při výměře věna hleděti. Za věno může žádati dcera i před sňatkem, splatným však se stává teprve uzavřením sňatku (Vážný, č. 3144). — Návrh na výbavu může uplatniti pouze oprávněný, nikoliv třetí osoba za něho. Zejména se nemůže věřitel oprávněného domáhati určení výbavy (Vážný, č. 3283, opačně č. 11.007). — Věno vyměřuje se podle majetkových poměrů v době, kdy se za věno žádá. V řízení nesporném nelze řešiti otázku, zda se k plnění povinný zbavil odporovatelným způsobem svého majetku. Opírá-li nárok na zřízení věna o slib zavázaného, lze se věna domáhati pouze v řízení sporném (Vážný, č. 3576). — Nestačí nápotomní oznámení sňatku rodičům, nezáleží na tom, zda rodiče měli důvod vzpírati se sňatku a lhostejno, zda poměr mezi dítětem a jeho rodiči byl srdečný či napatý (Vážný, č. 3815). — Věno (výbava) může dostihnouti, ba i přesahovati povinný díl (Vážný, č. 4169, 10.416). — Rodiče jsou povinni, třeba dcera žádala za zřízení nebo doplnění věna teprve později, vyhověti této žádosti podle stavu majetku v době sňatku dcery (Vážný, č. 4555). — Snoubenec je oprávněn stěžovati si do usnesení, jímž bylo rozhodnuto o jeho návrhu na zřízení věna. Věno jest určití nesporným řízením a soud je oprávněn uložit též jeho zaplacení. Povinnost vyvěniti dceru trvá i pro druhý sňatek, třeba dcera při prvním sňatku věna nežádala. Povinnost vyvěniti dceru neřídí se jen podle jmění rodičů, nýbrž přicházejí v úvahu i služební příjmy a lze po případě uložit povinnost k vyvěnění i ve splátkách (Vážný, č. 5311). — Rodiče nejsou povinni dáti své dceři věno, má-li sama v době sňatku dostatečné jmění pro přiměřené věno (Vážný, č. 5957). — Dcera nemá proti rodičům vedle nároku na věno i nárok na výbavu (Vážný, č. 6284). — Pro rozsah nároku na věno jest rozhodnou doba, kdy byl nárok vznesen. Při výměře věna dlužno vzíti za základ majetek obou rodičů, ale vyplácení věna nelze uložit jim rukou společnou a nerozdílnou, také nelze uložit povinnost platiti úroky za dobu předcházející vyměření (Vážný, č. 6833, 8890, 9380). — Poskytla-li již zavázaná osoba věno, lze se domáhati doplnění věna pouze tehdy, prokáže-li oprávněná, že dostala věnem méně, než bylo úměrno majetkovým poměrům zavázané osoby v době, kdy bylo věno skutečně poskytnuto (Vážný, č. 7038). — Rodiče jsou povinni dáti své dceři věno (synu výbavu) jen v té míře, ve které ji bez ohrožení své vlastní výživy a svých hospodářských poměrů mohou splniti v době, kdy se to po nich u soudu žádá (Vážný, č. 8205, 9380). — I v případě, že dítě žádá před sňatkem na rodičích ob-

věnění (výbavu) pro případ sňatku, se vyžaduje, aby oznámilo rodičům zamýšlený sňatek. Oznámení není nahrazeno tím, že se rodiče dověděli za řízení o synově žádosti o doplnění výbavy o jeho úmyslu se oženiti (Vážný, č. 8417). — Byla-li zastavena a přikázána pohledávka na výplatu příslibného věna určité výše rodiči, jest vymáhající věřitel oprávněn vymáhati zabavenou pohledávku pořadem práva (Vážný, č. 9162). — Pod pojem věna nespadá výbava, totiž to, čeho se dostane manželce při sňatku pro její vlastní potřebu anebo pro první zařízení domácnosti. Nelze přihlédnouti k tomu, co matka nebo někdo jiný vydal na náklady svatby. Povinnost zříditi dceři věno stíhá oba rodiče pořadem. Při vyměření věna je zkoumati, zda dcera měla dostatečné jmění v době sňatku, po př. jaké jmění měli rodiče v době žádosti o věno. Nelze přihlédnouti k tomu, zda dcera mezi podáním žádosti a rozhodnutím o věno nabyla nějakého jmění, a nelze ani hleděti k příjmům otcovým v čase rozhodnutí o žádosti o zřízení věna. Na rodičích nelze žádati, aby na zřízení věna obětovali své jmění nebo ohrozili výživu vlastní a své rodiny (Vážný, č. 9380). — Opětovné splnění dotační povinnosti nemůže býti žádáno, i když dcera obdržela věno, třeba náhodou, ztratila nebo se po druhé provdala. Nedostala-li však věna vůbec, může je požadovati i při druhém sňatku. Totéž platí o výbavě, která pozůstává v tom, že se bytové zařízení dá do vlastnictví synovi (Vážný, č. 9430). — Soud nemá zpravidla věno vyměřiti výše, než by činil povinný díl podle doby, kdy se za věno žádá (Vážný, č. 10.416). — Vyvěnění se provede tím, že se manželovi vyplatí věno (Vážný, č. 10.422).

§ 3. Moc rodičovská mimo svazek manželský.

420. Přehled případů. — Mimo společenství rodinné jsou děti:

- a) manželů rozvedených,
- b) manželů rozloučených,
- c) manželů, kteří zplodili děti v manželství putativním,
- d) polosírotci.

421. Poměr rodičů a dětí manželských, nežijících ve svazku rodinném. — 1. Vzhledem na děti zůstává rodičovská moc zásadně nezměněna, ať je svazek manželský zachován anebo zrušen. Jsou tedy manželé rozvedení a rozloučení zásadně stejně postaveni, neboť vzhledem na děti svazek manželský se rozlukou neruší, a uzavře-li rozloučený manžel druhý sňatek, žije do jisté míry ve dvojím manželství.

2. Žijí-li rodiče po právu odděleně, nemohou jejich děti býti jimi společně v domácnosti vychovávány, musí žíti v domácnosti buď toho či onoho manžela. V tomto případě určuje soud, zda

dítě má býti vychováváno v domácnosti buď otcově anebo matčině (§ 142). Tím omezuje se značným způsobem moc rodičovská, neboť v těchto patologických případech je obava, že spory a neshody mezi rodiči se budou přenášeti na společné děti. Rozchodem rodičů odpadá také harmonické spolupůsobení otce a matky, jež se obě doplňují v jeden celek.

3. Rodiče se mohou dohodnouti při rozvodu nebo rozluce, komu z nich mají připadnouti děti, ale úmluva tato je platná jen tehdy, je-li schválena soudem, při čemž soud se má řídit zájmem dětí (§ 142).

422. Hledisko rozhodnutí soudního. — 1. Soud se má řídit účelností výchovy dětí. Jsou to osobní vlastnosti otce nebo matky a jejich poměr k tomu či onomu dítěti, dále hospodářské poměry otce i matky (zda může dítě řádně vychovávat vzhledem na své zaměstnání). Zákon toto vyjadřuje takto: soud má vzít ohled na zájem dětí, povolání, osobnost a vlastnosti rodičů, jakož i na příčiny rozvodu nebo rozluky (§ 142). Tu možno říci tolik, že při stejných podmínkách výchovných má soud dáti přednost manželovi, který rozvodem či rozlukou není vinen, před manželem vinným.

2. Soud může kdykoliv své rozhodnutí změnit, jestliže poměry vyžadují, aby dítě se dostalo druhému manželovi (§ 142). Rozhoduje pouze zájem dítěte a soud může rozhodnutí, jež se ukáže nevhodným, změnit (§ 32, zák. č. 100/31). Toto ustanovení je nutné, aby se zamezilo případnému vydírání mezi rozvedenými resp. rozloučenými manžely.

423. Účinky soudního rozhodnutí. — Soudním přikázáním dítěte jednomu z rodičů přechází právo a povinnost dítě vychovávat na tohoto, aniž se tím zákonná povinnost vyživovací mění.

424. Nárok druhého rodiče. — Druhý rodič má nárok na osobní styk s dítětem, t. j. že rodič, jemuž dítě přikázáno nebylo, má nárok, aby čas od času mohl s dítětem mluvit a společně pobýti tak, aby rodný svazek u vědomí obou byl udržován. Jakým způsobem se má tento styk dít, určuje jedině soud, ovšem má dbáti zájmů dítěte a případné dohody rodičů. Není-li styk v zájmu dítěte, může soud jej vůbec zapovědět. Dojednání

rodičů, že se jeden z nich vzdává osobního styku, je bez právní relevance.

425. Postavení polosirotků. — Polosirotcí jsou pod rodičovskou mocí žijícího rodiče, jemuž výlučně přísluší řídit výchovu. Nemá-li polosirotek otce, dostává se pod přísnější dozor soudní, čímž rodičovská moc vdovy je omezena, podobně jako je manželka omezena mocí otcovskou. Otec-vdovec soustřeďuje ve své osobě jak moc rodičovskou, tak i moc otcovskou.

426. Praxe. — Žijí-li nerozvedení manželé fakticky odděleně, lze také použití § 142 (Vážný, č. 843, 3267, 10.040). — Úmluvy manželů při rozvodu nebo rozluce o výchově dětí jsou pro opatrovnický soud nezávazny, třeba se nezměnily v mezičasí poměry, vzhledem k nimž byla úmluva svého času soudem schválena (Vážný, č. 1683). — Rozhodovati o nároku podle § 142 jest příslušným soud poručenský (Vážný, č. 1730). — Rozhodovati o tom, zda a jakých donucovacích prostředků lze použít, aby dítě rozvedených (rozloučených) manželů podle dohody nebo soudního opatření navštěvovalo toho z rodičů, u něhož nežije, jest povolán soud poručenský (Vážný, č. 2238). — Styk dětí s druhým manželem může býti po případě určen na více dní (Vážný, č. 2404). — Též v otázce, nakolik jest druhému manželovi povoliti návštěvy dítěte, jest v první řadě blaho dítěte. Soud má přihlížeti k důvodu rozvodu v rozsudku vyznačeným bez ohledu na to, zda rozsudek byl vyřčen na základě kontradiktorního projednání, uznání nebo pro zmeškání (Vážný, č. 3113). — K rozhodnutí o návrhu otce, tuzemce zde bydlicího, aby mu byl vydán syn, vychovávaný dosud u matky v cizině, jest příslušný obecný soud otcův ve věcech sporných. Ustanovení § 73 i. n. nepřichází zde v úvahu (Vážný, č. 3346). — Manželský otec může žádati po matce vydání dětí pouze sporem (Vážný, č. 3696, 3692). — Dítě přikázané matce podléhá moci otcovské (Vážný, č. 4289). — Řízení o opatření podle § 142 nelze přerušiti až do rozhodnutí sporu o rozvod, nýbrž jest na soudu, aby sám vyšetřil příčiny rozvodu a co nejrychleji učinil opatření v zájmu dítěte (Vážný, č. 5981). — O tom, komu má býti dítě ponecháno, rozhoduje především zájem dítěte, potom teprve povolání, osobnost a vlastnosti rodičů a posléze příčiny rozvodu (Vážný, č. 6199). — O tom, u koho z manželů má býti dítě vychováno, dlužno zásadně rozhodovati v řízení nesporném. Sporný pořad lze připustiti pouze za podmínek § 2, č. 7 nesp. říz., nejde-li o zájmy dítěte, nýbrž jen o sporné právo manželů (Vážný, č. 6411, 6899). — Rozhodovati o tom, zda a jakého donucovacího prostředku jest použiti, aby dítě rozvedených nebo rozloučených rodičů podle dohody nebo soudního opatření navštěvovalo toho z rodičů, u něhož nežije, jest povolán opatrovnický soud. Toto jeho oprávnění nebylo dotčeno změnou procesních zákonů (Vážný, č. 6917). — Nárok na styk otce s dítětem, upravený dohodou rodičů, je vymáhati jen podle § 19 nesp. říz., nikoliv podle § 354 ex. ř. (Vážný, č. 6967). — Schválením dohody rozvedených rodičů o výchově dětí zahajuje se osobní opatrovnictví nad dětmi (Vážný, č. 7338). —

Matce nepřísluší přednostní právo na děti, ale v daném případě děti jí byly ponechány, poněvadž otec nemá vlastní domácnosti a svým povoláním je nutkán, často dlíti na obchodních cestách (Vážný, č. 8213). — Tuzemský soud, u něhož manželský otec nezletilých dětí měl obecně sudiště v době podání návrhu rodičů na vydání dětí, jest příslušným rozhodnouti o tomto návrhu, i když děti byly v době podání návrhu ve Francii (Vážný, č. 10.220). — K tomu, aby děti ponechány byly matce, se nevyhledává, aby nastal některý z případů § 178 obč. zák. Dětem je ustanoviti opatrovníka k ochraně jeho zájmů podle § 271 (Vážný, č. 10.265). — Dohodu o výživě je schváliti podle § 142 v řízení nesporném (Vážný, č. 10.493, 10.929).

§ 4. Moc otcovská nad nezletilými dětmi.

427. **Obsah moci otcovské.** — Otcí přísluší:

- a) určovati povolání dítěte,
- b) dávatí svolení ke sňatku,
- c) zastupovati dítě,
- d) spravovati jeho jmění.

428. **Určení povolání dítěte.** — Výchova dítěte přísluší sice oběma rodičům, ale otcí přísluší, aby určil povolání dítěte a tím zásadní směr, jak se výchova má dít (§ 148). Shledá-li matka, že rozhodnutí je dítěti na újmu, může žádati za opatření soudní podle § 178. Nedospělé dítě nemůže si proti rozhodnutí otcovu stěžovati, ale dospělé naproti tomu může po otcí žádati, aby své rozhodnutí změnil, poněvadž jiné povolání odpovídá lépe sklonům a schopnostem dítěte. Odmítne-li otec změnití své rozhodnutí, může si proti tomu stěžovati u soudu, který v řízení nesporném učiní příslušné opatření vzhledem na stav, jmění a vůli otcovu.

Pomůckou soudu jsou poradny pro volbu povolání, které jsou zřízeny ve větších městech a které odbornými zkouškami zjišťují schopnosti dítěte pro to či ono povolání.

* 429. **Správa jmění dítěte.** — 1. Otec podle zákona spravuje jmění, které přísluší nezletilému dítěti (§ 149). Je to důsledek oslabeného postavení otce v obecném právu proti moci otcovské v klasickém římském právu. Otec nenabývá jmění dítěte, spravuje pouze toto jmění, a to pod dohledem soudním. Otec je však oprávněn užití výtěžků jmění nejprve pro výchovu dítěte (§ 150), což je zcela ve shodě s ostatními předpisy, poněvadž vyživovací povinnost otcova je pouze podpůrná (§ 141).

2. Otec má postavení opatrovníka cizího jmění. Otec je povinen klásti soudu ročně účty ze správy. Soud určí, kolik z výtěžku otec může použítí na výchovu, z toho otec účet klásti nemusí, ale musí súčtovatí přebytek. Je-li tento nepatrný, může soud jej ponechatí otcí k volnému používání (§ 150). Nepřesahují-li příjmy peníz na výchovu určený, nemusí otec skládatí žádný účet.

3. Ve správě jmění dítěte má otec postavení stejné jako poručník nebo opatrovník. Přísluší mu tedy jen běžná správa majetku, ke všemu ostatnímu má zapotřebí schválení soudního, což platí nejen pro poměr vnitřní, nýbrž i pro legitimaci vůči třetím osobám. Ručí tedy za jistinu kapitálovou, ať jde o peněžní či reálný kapitál.

430. **Požívání otcovo.** — Ten, kdo dítěti jmění zřídil, může otcí poskytnouti požívání jeho užitků. Otec ručí za jistinu, změny na ní může prováděti jen se svolením soudním, ale užitky věci přísluší mu neomezeně, má však užitků těchto použítí k výchově dítěte (§ 150). Toto má velký význam v poměru ke třetím osobám. Vede-li totiž věřitel otcův exekuci na jeho požívání, nutno vyňati z toho to, čeho je třeba k řádné výživě dítěte (§ 336 ex. ř.). V konkursu je dítěti přiznati právo na oddělení.

* 431. **Jmění vyloučené ze správy otcovy.** — Ze správy otcovy je vyloučené jmění dítěte,

- a) jež toto může volně spravovati (§§ 151, 152),
- b) jež dítěti bylo dáno třetí osobou a správa otcova byla vyloučena; v tomto případě zřídí se opatrovník (§ 197).

432. **Volné jmění dítěte.** — Nezletilé dítě může volně spravovati toto jmění:

- a) to, co získá dítě, mimo domov rodičů žijící, vlastní pílí (§ 151); jde o případy nezletilých dělníků atp., kteří mimo domov rodičů se živí vlastní prací,
- b) věci, které byly dány dítěti k volnému užívání po dosažení zletilosti; jsou to především šaty, šperky, knihy, pracovní nářadí atp.; dítě může s nimi volně nakládati, je-li jejich vlastníkem, a může je též zciziti; není dítě vždy vlastníkem šatů, knih atp., předměty mohou patřiti otcí a dítěti mohou býti dány jen do užívání (§ 151); otázka tato vzniká jen

pokud se týče předmětů potřeby, nejde tedy o kapitálové hodnoty, na př. domy, pozemky, kmenovou listinu kapitálovou, akcie atp., jež dítěti do volného užívání, pokud se týče substance, dány býti nemohou,

- c) osmnáctiletému nesvéprávnému dítěti může býti výnos jeho jmění dán k volnému užívání a je pak neomezeným vlastníkem tohoto výnosu a má také nad ním volnou disposici (§ 152, cf. § 247); rozhodne tak poručenský soud (§ 247).

433. Závazky dítěte nezletilého. — 1. Má-li dítě volné jmění, může se také až do výše tohoto jmění zavazovati (§ 152, § 246). Podobnost s římskoprávním pekuliem je nasnadě. Výklad je možný dvojí: a) dítě se může zavazovati, pokud jmění zde je, tedy až do výše aktiv, což jsou akty zcizovací, b) dítě se může zavazovati přiměřeně svým příjmům, tedy kapitalisované hodnotě svých příjmů, to jsou právní jednání úvěrní. Praxe se bude držeti nejlépe střední cesty: hranice, kde jmění dítěte, ale bezprostředně očekávaný příjem může býti již dříve vydán, na př. koupě zimníku na splátky.

2. Dítě je zavázáno takto omezeně a exekuce se omezuje také jen na volné jmění. Pokud se týče volného jmění, může dítě samostatně spory vésti. Konečně si musíme uvědomiti, že nejde jen o jednotlivý závazek, nýbrž o souhrn závazků dítěte, které jsou takto omezeny, což ovšem v daném případě je dosti nejasné. Toto je důležité jak s hlediska procesního, tak i exekučního. Opačný názor, že jde o jednotlivé právní jednání a ne o souhrn závazků, není sice vyloučen, ale jde přece jen v tomto případě o výjimečné ustanovení o osobách, stojících pod zvláštní ochranou zákona, a proto je správnější výklad první.

* **434. Výdělečná činnost dětí.** — Výdělečná činnost dětí je závislá na svolení otcově. Rozeznáváme dva případy:

- a) dítě žije v domácnosti rodičů a má tam zaopatření (§ 152, věta 1),
b) dítě žije mimo domácnost a zaopatření rodičů (§ 152, věta 2).

V prvním případě dítě musí míti ke každé pracovní smlouvě svolení otcovo, v druhém případě může dítě smlouvy pracovní volně uzavíratí. Vzhledem k tomu, že dítě žije mimo domácnost a zaopatření rodičů z vůle rodičů, tedy i otce, je v tom podle

zákona obsaženo generální zmocnění takové smlouvy uzavíratí. Trvání smluvního poměru je závislé do té míry na vůli otcově, že otec může smlouvu pracovní, samostatně dítětem uzavřenou, jednostranným jednáním zrušiti z vážných důvodů. Těmi mohou býti jednak blaho dítěte samotného, jednak výchovná moc otcova. Smlouva uzavřená se souhlasem otcovým nemůže býti jednostranně zrušena.

Dítě se může zavázati pouze k výkonu pracovnímu, ke všem jiným závazkům (na př. konvenční pokuta) má zapotřebí schválení otcova, ačli nejde o závazek, který dítě vzhledem na svoji výdělečnou činnost může samo podstoupiti.

435. Mimokontraktální závazky dětí. — 1. Je-li někdo zavázán jako subjekt určitého jmění, nerozhoduje, zda jde o subjekt svéprávný anebo nesvéprávný.

2. Nezletilé dospělé dítě ručí za veškerou zaviněnou škodu svým celým jměním jako svéprávná osoba (§ 248, odst. 2).

3. Nezletilé dítě, které je starší osmnácti let, ručí za škodu způsobenou tím, že se zavazuje smlouvami, vydávaje se za zletilého, pokud druhá strana byla v omluvitelném omylu, čili (jak zákon říká) »pokud druhá strana před sjednáním smlouvy nemohla se dopídití pravdy« (§ 248, odst. 1). Smlouva je sice neplatná, ale dítě ručí za újmu. Náhrada nebude v tomto případě asi pozůstávati v zachování smlouvy v platnosti, nýbrž v náhradě peněžité (§ 1323). Jde o zvláštní případ, který se nedá podříditi ani obecným ustanovením o omylu, ani úplně ustanovením o závazcích nahraditi škodu. Nezletilec ručí za škodu celým svým jměním.

436. Právní jednání dětí. — 1. Právní jednání mohou děti, starší sedmi let, uzavíratí volně, pokud se jimi nezavazují. Mohou tedy bez vůle nebo i proti vůli rodičů majetek nabývatí, a otec tento majetek spravuje jako opatrovník.

2. Všechna ostatní právní jednání (s výjimkou §§ 152, 246), jimiž se nezletilec zavazuje, mají zapotřebí schválení otcova. (Viz všeobecnou část č. 249.)

* **437. Zástupčí moc otcova.** — Otec je podle zákona zákonným zástupcem svých dětí nezletilých a je legitimován jménem jich jednati (§ 149). K jednáním závažnějším má zapotřebí schvá-

lení soudu (§ 233), což je rozuměti tak, že projev smluvního konsensu otcova za dítě není v určitých případech dokonán, není-li projev schválen soudem. Má tedy schválení soudní význam nejen co do dovolenosti otcova jednání, nýbrž i co do jeho platnosti.

438. **Praxe.** — **Výchova:** Soud může přikázat matce, aby vychovávala děti v řeči, již určil otec ve své závěti (Vážný, č. 1605). — Peníze vyplacené manželským otcem synovi za účelem studia (lékařství) na universitě, jsou jen tehdy nákladem na synovu výživu ve smyslu § 154, rozhodl-li otec sám, že syn se má vzdělati na lékaře. Zletilostí dítěte pominula výchovavací povinnost otcova. Zletilé dítě může platně s otcem, aby mu poskytl půjčkou potřebné peníze na studium (Vážný, č. 10.065). — Za manželské dítě, jež jest ve výživě rodičů, jest jediné otec oprávněn sjednati smlouvu učební. Sjednala-li učební smlouvu matka, již byla výchova dítěte svěřena, jest otec oprávněn hledati odpomoc na soudě, má-li za to, že učební smlouva byla sjednána na úkor dítěte (Vážný, č. 6551). — Lhostejno, že dítě nepředneslo otcí žádost za změnu povolání osobně, nýbrž jí projevilo, až se matka a opatrovník k činu dovolávali soudního rozhodnutí o věci. Stačí, že je tu vážný projev přání dítěte a že byl projev ten osobami, povolányi k ochraně jeho zájmů, otcí jasně a určitě tlumočen, ale jím bylo přání zavrženo (Vážný, č. 10.061).

Správa jmění: Ustanovení § 150 posl. věta není na závalu povolání exekuce, nýbrž přichází v úvahu teprve při rozdělení výtěžků (Vážný, č. 3511). — K pronájmu nemovitosti otcem nezletilého dítěte na delší dobu, než je v místě obvyklo, jmenovitě se zřeknutím se práva k výpovědi, vyžaduje se svolení opatrovnického soudu a to i za platnosti zákona o ochraně nájemců. K tomu, že tu takového svolení nebylo, dlužno přihlídnouti z moci úřadu (Vážný, č. 6000). — Předpis § 233 platí i pro nezletilce pod otcovskou mocí. Schválení opatrovnického soudu musí býti uděleno výslovně písemným odůvodněným výměrem. Nelze je spatřovati v tom, že napotom uděleno zmocnění ke sporu z neschváleného právního jednání (Vážný, č. 6531). — Žalovaný nezletilec potřebuje spolupůsobení svého zákonného zástupce, není-li v žalobě omezení, že jest povinen zaplatiti zažalovaný peníz jen pod exekucí na ono jmění, jímž může podle §§ 151, 246 a 247 volně nakládati (Vážný, č. 10.496).

§ 5. Omezení a zrušení moci otcovské.

439. **Kdy se ruší otcovská moc?** — Otcovská moc přestává:

- a) dosažením zletilosti dítěte,
- b) propuštěním z moci otcovské,
- c) provdáním nezletilé dcery (jen správa jmění zůstane zachována);

- d) suspensí;
- e) odnětím.

440. **Omezení moci otcovské.** — Soud může omeziti moc otcovskou, shledá-li, že výkon její je dítěti na škodu (§ 178).

441. **Dozor soudní.** — Výkon otcovské moci podléhá dozoru soudnímu, který z moci úřadu zakročuje proti otcí, jenž svoji moc vykonává špatně anebo ji nevykonává vůbec. Následkem toho může kdokoli soudu učiniti oznámení, tedy nejen dítě samo, příbuzní jeho, ale i zcela cizí osoby. Naše moc otcovská liší se zásadně od t. zv. patria potestas římského práva tím, že moc otcovská podléhá soudnímu dozoru.

442. **Výkon soudního dozoru.** — Soud poručenský má učiniti vhodné opatření po př. otce postavití na roveň poručníkovi (§ 178 i. f.). Tím je dáno soudu velmi široké pole: může otcí uděliti důtku, že nedává na děti dosti pozor, může změnití jeho opatření výchovné, je-li toto dítěti na závalu. V ohledu správy majetkové může soud žádati častější zprávy, úplné vyúčtování atp. Soudu je dána velká moc do rukou, kterou správně užívaje, může značně přispěti ku blahu dětí i rodin.

443. **Odnětí dítěte.** — 1. Je-li dítě v rodině svého otce ohroženo, může býti odňato a dáno do příslušného výchovavacího ústavu anebo svěřeno spolku pro péči o dítě (§ 478 a). Spolky takové poloúřední povahy jsou Okresní péče o mládež, které jsou zřízeny jako pomocné orgány soudní v jednotlivých okresích soudních. Spolky tyto mají skoro v každém okrese okresní domov a k němu připojené t. zv. rodinné kolonie, kde děti pod dozorem důvěrníků Okresní péče jsou v rodinách vychovávány. Vedle toho jsou zvláštní ústavy buď sirotčineckého typu, anebo ústavy pro mládež pathologickou ať ve smyslu tělesném (mrzáčci), nebo duševním (idioti, debilní atp.), nebo mravním (dětí mravně úchylné). Ústavy tyto jsou udržovány buď zvláštními spolky (na př. Zemská péče o mládež, svaz Charita, Červený kříž) anebo zemí (ústavy pro hluchoněmé, zemské vychovatelný atp.).

2. Soud vyřkne, že rodiče nemají práva s dítětem se stýkati, nebo jen omezeně, a že nesmějí dítě z ústavu požadovati zpět (§ 178 a), cf. § 145]. Jiné povinnosti rodičů trvají dále, najmě

otci přísluší správa jmění dítěte a povinnost dítě živiti. Vedle toho může soud omeziti i správu jmění dítěte, a to do míry postavení poručníka. Toto je nejkrajnější mez, kam může soudce jíti, omezuje moc otcovskou.

444. Odpočívání moci otcovské. — 1. Podle zákona odpočívá moc otcovská (§ 176):

- a) ztratí-li otec užívání rozumu sc. trvale,
- b) je-li zcela nebo zčásti zbaven svéprávnosti (§§ 3, 4, 6 cís. nař. 207/1916),
- c) je-li odsouzen pro zločin na dobu delší jednoho roku do vězení,
- d) je-li déle než jeden rok vzdálen, nedávaje zpráv o svém pobytu,
- e) je-li dítě úplně zbaveno svéprávnosti a dítěti zřízen opatrovník (§§ 3, 7 cís. nař. 207/1916).

2. Je-li otec vzdálen trvale, takže se nemůže o děti starati, ačkoliv je jeho pobyt znám, musí soud učiniti opatření tím, že zřídí dítěti poručníka (§ 187). Dítě je pod mocí poručníka a moc otcovská odpočívá.

445. Význam odpočívání moci otcovské. — Moc otcovská je suspendována, t. j. otec ji nemůže vykonávati a dítěti se zřídí poručník. Jakmile překážka odpadne, vrací se zase otcovská moc otci, a to bez ohledu, zda suspense nastala ipsa lege anebo rozhodnutím soudním. Opatření otcova po dobu suspense jsou právně irrelevantní.

Příklady: Otec částečně zbavený svéprávnosti pro marnotratnictví nemůže určití výchovu svých dětí. Otec vzdálený se vrátí a ihned již pouhým návratem vrací se mu úplná moc otcovská. Vrátili-li se otec z vězení, obnovuje se ihned jeho otcovská moc; shledává-li soudce, že by výkon otcovské moci byl pro dítě nebezpečný, může ji podle §§ 178, 178 a) omeziti, ale to se musí státi zvláštním výrokem soudním.

446. Zbavení moci otcovské. — 1. Soud má odejmouti moc otcovskou otci trvale a úplně:

- a) je-li výkon moci otcovské trvale spojen s nebezpečím pro dítě,
- b) jestliže otec dítě úplně zanedbává (§ 178).

Dítěti se zřizuje poručník tak, jako by otce nemělo, otci

zůstává jen vyživovací povinnost, jinak nemá vůči dítěti žádných práv a povinností, ani jako otec nemanželský (§ 169). Styk otce s dítětem upraví soud.

Ustanovení § 177 je rázu trestného podle mínění redaktorů občanského zákoníka. Dnes vzhledem na změněné ostatní právní předpisy musíme toto ustanovení však jinak vykládati, totiž jako opatření ve prospěch dítěte a nikoliv jako trestní sankci proti otci. Ustanovením § 177 doplňuje se ustanovení § 414 tr. z.: rodiče, kteří své děti týrají, mají býti předvoláni před soud a mají dostati důtku, po druhé se jim má pohroziti odnětím dítěte a po třetí se jim má dítě odejmouti. Ustanovení toto doplňuje nám § 177 v tom smyslu, jak výše bylo vyloženo.

447. Zánik moci otcovské. — Moc otcovská zaniká:

- a) adoptí dítěte třetí osobou, není-li moc otcovská smlouvou zachována,
- b) provdáním nezletilé dcery co do osobní péče (§ 175),
- c) propuštěním z moci otcovské (§ 174),
- d) zletilostí (§ 172).

* 448. **Provdaná nezletilá dcera.** — Provdáním se dcera nestává zletilou, ale otcovská moc nad ní dělí se mezi otce a manžela (§ 175):

- a) otci zůstává správa jejího jmění, pokud správa nebyla přenesena na manžela se souhlasem otce a soudu,
- b) co do péče o osobu manželčinu přechází moc na manžela; skončil-li svazek manželský dříve, než dcera nabyla zletilosti, oživuje znovu moc otcovská.

449. Propuštění z moci otcovské. — Případy propuštění jsou tyto:

- a) výslovné (§ 174),
- b) nastoupení živnosti (v. m. sprav. 19. března 1860, č. 2712),
- c) zařízení samostatné domácnosti synovi.

450. Výslovné propuštění. — Otec prohlásí před poručenským soudem, že propouští své dítě ze své moci. Soud zkoumá, zda toto propuštění bylo by ku prospěchu dítěte, schválí toto opatření a vydá dítěti o tom úřední listinu. Doručením listiny nabyvá dítě zletilosti (§ 174 obč. zák., § 266 nesp. říz.). Souhlasu dítěte se vyžaduje. Dítě musí dosáhnouti osmnáctého roku (§ 2 zák. č. 447/1919).

451. Nastoupení živnosti. — Dítě stává se zletilým, jakmile se svolením otce a soudu nastoupí živnost, t. j. vydán mu byl živnostenský list.

Občanský zákoník mluví o tomto případě v § 252, ale tento má na mysli tehdejší stav koncesí a cechovnictví, to změněno bylo živnostenským řádem z roku 1859, kdy zavedena byla volnost živností a na tom principu se zůstalo, i když později řemeslné živnosti zavedeny byly a počet koncesovaných živností se nadmíru rozšířil. Výnos ministerstva spravedlnosti z 19. března 1860, č. 2712, dal tomu příslušný oficiosní výklad, čímž pozbyl platnosti dv. dekr. z 19. února 1833, jímž § 252 autenticky byl vyložen v ten rozum, že se zletilosti nabývá jen udělením koncese. Je to tedy příklad, jak změněným předpisem jiným mění se i obsah předpisu formálně nezměněného.

452. Zařízení samostatné domácnosti. — Tento způsob propuštění z moci otcovské týká se jen syna a nikoliv dcery. Předpokladem je souhlasná vůle otcova i synova a dokonaný dvacátý rok synův (§ 174), neboť tato hranice věková snížena nebyla, a skutečné zařízení samostatné domácnosti, ať už proto, že se oženil, ať z jiného důvodu.

453. Zrušení, omezení moci rodičovské. — Podobně možno zrušiti nebo omeziti moc rodičů, ie-li to v zájmu dítěte. Ustanovení § 178 a) míří nejen na moc otcovskou, nýbrž i rodičovskou. Soud však bude musiti bedlivě zkoumati, zda je na závalu dítěti jen otec nebo otec i matka. Je-li matka dítěti na závalu, otec však ne, pak podle dnešního stavu odpovídá za ni otec a otec má dítě třeba i z okruhu matčina odstraniti a může z toho důvodu odepřiti manželce společné bydlení, aniž se žádá za rozvod nebo za rozluky, neboť obě tato opatření týkají se poměru manželů mezi sebou, kdežto zde jde o poměr rodičů k dětem.

454. Zletilost. — Dosažením 21. roku, a to počátkem posledního dne, nabývá dítě zletilosti (§ 172, § 903), čímž moc otcovská ipsa lege zaniká. Má-li býti zachována i nadále, musila by býti předtím soudním výrokem prodloužena (srov. Všeobecnou část č. 254).

455. Praxe. — Není ve zřejmém rozporu se zákonem, že poručenský soud učinil náležitá opatření ohledně osoby nezletilého manželského dítěte, ač otec nebyl zbaven otcovské moci (Vážný, č. 6452). Soud totiž rozhodl, že je pro dítě příznivější, zůstane-li u své babičky místo u ovdovělého otce. — Pouhé přechodné neplnění otcovských povinností není důvodem k odnětí moci otcovské (Vážný, č. 1573). — Poručenský soud jest i bez návrhu, ba i proti vůli zákonného zástupce oprávněn vysloviti, že lze dáti mladistvého do polepšovny (Vážný, č. 3813). — Podle § 178 může býti uznáno i na odnětí otcovské moci, vyžaduje-li toho zájem a ochrana dítěte (Vážný, č. 6737).

§ 6. Rodiče a zletilé děti.

456. Poměr rodičů a zletilých dětí. — Dosažením zletilosti pomíjí sice moc rodičovská a otcovská, ale poměr mezi rodiči a dětmi zůstává i nadále právně relevantní. Projevuje se to tím, že rodiče jsou povinni živiti i své zletilé děti, které nejsou s to se samy živiti. I zletilé dítě má nárok na zaopatření, dcera na vyvěnění a syn na výbavu. Právě tento nárok na zaopatření uplatňuje se zpravidla až po zletilosti a v té době nárok na zaopatření a nárok na výživu se přesněji odlišuje.

Je otázka, zda i zletilé děti jsou povinny poslušností vůči svým rodičům? Zletilostí se uvolňuje svazek mezi rodiči a dětmi. Děti mohou volně opustiti domácnost svých rodičů, mohou dělati co chtějí, ale rodiče mohou odepřiti vyvěnění nebo výbavu, je-li sňatek dítěte proti jejich vůli, a soud důvod uzná za správný. V tom směru tedy poslušnost dětí je zákonem sankcionována. Můžeme dále analogicky říci, že rodiče mohou odepřiti peníze na zaopatření, shledávají-li proponované zaopatření pro dítě nevhodným. Vedle toho máme mravní povinnost dětí zachovávatí úctu k rodičům, na níž spočívá celé rodinné zařízení, na rodinném zařízení spočívá zase celá naše společnost i stát a tedy i právní řád. Veřejná neúcta k rodičům je způsob života, kterým se odporuje veřejné mravnosti, následkem toho mohou rodiče děti vyděditi (§ 768). Předpokládá se ovšem, že rodiče jsou této úcty hodny. Mimo tyto případy nemůže už soudce v nesporném řízení zasahovati jako v poměru mezi nezletilými dětmi a rodiči. Nezletilé děti jsou pod zvláštní ochranou soudní a proto mohou soudy zasahovati. Zde této ochrany více není. Civilně-právně sankce mezi rodiči a zletilými dětmi jsou povahy majetkové a nikoliv osobního rázu jako mezi nezletilými dětmi a jejich rodiči.

457. Vyživování zletilých dětí. — 1. Zletilé děti nemohou požadovati výživu od rodičů vždy v plném rozsahu podle stavu a majetku rodičů. Upadnou-li v nouzi bez své viny, mají jistě nárok na výživu v plném rozsahu, jestliže však si nouzi zaviny svou vinou, pak mají nárok jen na nutnou výživu. Směrnici nám dává ustanovení § 795, že i vyděděný nepominutelný dědic má nárok na nutnou výživu.

2. Vzájemná pomoc dětí a rodičů je stanovena (§ 768, č. 2).

* **458. Výživa rodičů.** — 1. Upadnou-li rodiče v nouzi, jsou děti povinny rodiče slušně živiti (§ 154). Slušnou výživou nutno rozuměti výživu přiměřenou stavu rodičů a jmění dětí. Osvojenec má živiti své rodné rodiče a nikoliv svého osvojitele.

2. Vyživovací povinnost:

- a) je subsidiární, totiž pokud rodiče se nemohou sami živiti,
- b) stíhá po řadě bližší příbuzné před vzdálenějšími, tedy nejprve syn a poté vnuk v téže linii,
- c) stíhá všechny děti (v širším smyslu) podle jejich možnosti přispívati na výživu, není zde ani dělení závazku (§ 889) ani solidarity (§ 891).
- d) stanoví se podle možnosti vlastního majetku dítěte, tedy i podle možnosti živiti sebe a svoji rodinu.

459. **Poměr sourozenců mezi sebou.** — Sourozenci nemají žádných právních povinností mezi sebou, ani ke vzájemnému podporování nejsou zavázáni. Jsou si navzájem právně úplně cizí. Ve skutečnosti podpora sourozenců je dosti častá, ale že není stanovena povinnost sourozenců aspoň v nouzi si pomáhati, jest podpory sourozenců posuzovati jako darování, ačkoliv se na to smlouva darovací ve svých důsledcích nehodí. Je to určitý nedostatek našeho právního řádu, který je vysvětlitelný extrémně individualistickým hlediskem občanského zákoníka a pak tím, že občanský zákoník předpokládá doplnění svých předpisů v řádech, šlechtických i poddanských. Pro kruhy úřednicko-důstojnické bylo opatření jiné. Toto vše dnes zmizelo a zůstal jen extrémní individualismus.

460. **Praxe o výživě rodičů.** — Povinnost k výživě nuzných rodičů jest ryze osobním závazkem dítěte, jenž jeho smrtí uhasne a nepostihuje jeho pozůstalost (Vážný, č. 875). — Rodiče se nemohou na škůdci domáhati ani náhrady nákladu, jež vynaložili na výchovu usmrčeného dítěte, ani náhrady za to, že dítěte bylo používáno k různým pracím, ani odškodnění za to, že se jim nedostane v budoucnu podpory dítěte (Vážný, č. 3107). — »Nouzí« je rozuměti takový stav, za něhož se postiženému nedostává z vlastních prostředků slušné výživy (Vážný, č. 4705). — Děti jsou povinny k výživě rodičů podle poměru své mohoucnosti, ovšem jen potud, pokud samy neupadly v nouzi. Povinny jsou k tomu všechny děti tím způsobem, že nutno hleděti i k těm, na nichž není výživné vymáháno; pokud některé dítě není schopno zcela nebo zčásti plniti svůj závazek, musí ostatní schopné děti doplniti to, čeho se nedostávalo. Rodiče mají sice nárok na slušnou výživu, ale nemohou-li ji děti opatřiti, musí se spokojiti s výživou nutnou. Děti mohou rodiče zaopatřovati buď v penězích anebo in natura; na tento způsob lze uznati jen tehdy, je-li to podle poměrů možné a účelné. Povinnost dětí vůči rodičům na jejich vydržování nezávisí na tom, zda jsou rodiče takového zaopatření hodni (Vážný, č. 5865). — Je-li tu více dětí, nejsou povinny poskytovat rodičům, upadnuvším v nouzi, výživné rukou společnou a nerozdílnou, nýbrž se mají postarati o jejich slušné zaopatření společně a každé dítě má k tomu přispívati podle poměru svého jmění. Nemá-li některé dítě prostředků, spadá povinnost na děti ostatní, po př. na ono z nich, které má jmění. »Jměním« nerozumí se tu jen majetek v užším slova smyslu, nýbrž hospodářská mohoucnost toho kterého dítěte (Vážný, č. 7190, 10.000). — Nouzí po rozumu § 154 dlužno rozuměti nedo-

statek slušné výživy z vlastních prostředků nebo tak nedostatečně prostředky, že nepostačují na slušnou výživu rodičů, takže bez podpory dětí nejsou s to, aby uspokojili nutné životní potřeby. Zákonnou podmínkou nároku rodičů podle § 154 je nejen nuznost rodičů, nýbrž i to, zda děti podle svých majetkových a výdělkových poměrů jsou s to, aby rodičům přispěly (Vážný, č. 7635). — Nárok rodičů proti dětem na poskytnutí výživy nezávisí na tom, zda snad rodiče nouzi sami zavini, ani na tom, zda jsou hodni zaopatření. I matka nemanželského dítěte, upadnuvší v nouzi, jest oprávněna požadovati od dítěte slušnou výživu, jež se řídí hospodářskou mohoucností dítěte (Vážný, č. 11.058).

461. **Literatura.** — Skřípský, O manželské povinnosti alimentární (Zprávy p. i. mor. 1899, str. 128); Říha, Jakým způsobem dlužno vymáhati výživné (České právo, roč. 1, č. 9); O právu výchovy dětí ze smíšených manželstev podle práva obecného (Právník, 1894, str. 259); Matyáš, Slovo k otázce, v jakém řízení dlužno rozhodovati o výši alimentace dítek (Právník, 1907, str. 561); Flieder, Postavení ženy a dítěte podle novely k obč. zák. ze dne 12. října 1914 (Zprávy práv. jed. mor., roč. 26, str. 201); Flieder, Právní ochrana dítěte podle obč. zák. (Právník, 1911, str. 293); Lauschmann, Právní ochrana matky a dítěte (1923); Kasanda, Kdy se považují děti státního zaměstnance za zaopatřené (Soudcovské listy, 1922, str. 124); Fryc, Poznámka k § 142 obč. zák. (Soudcovské listy, 1922, str. 188);

Pfaff, Gutachten über die elterliche Gewalt (19. Deutscher Juristentag, II., str. 153); Bartsch, Die Rechtstellung der Frau als Gattin und Mutter (1900); Eck, Die elterliche Gewalt im BGB. (Archiv für ziv. Praxis, sv. 41, str. 1); Coulin, Entgeltliche Dienstleistungen volljähriger Hauskinder (Archiv f. Bürg. Recht, sv. 42, str. 16); Rappaport, Über die beschränkte Geschäftsfähigkeit der Minderjährigen (Grünhuts Zeitschrift, sv. 35, str. 327); Bindschborn, Die elterlichen Vermögensrechte in rechtsvergleichender Darstellung (1914); Schuster-Bonnott, Zur Frage der Verpflichtung Minderjähriger aus eigenmächtig abgeschlossenen Verträgen (Gerichts-Zeitung, 1899, č. 28); Volf, Des Recht der geschiedenen Mutter nach dem DBGB. (1913); Engliš-Weyr, Das Rechtsverhältnis zwischen geschiedenen Eltern und ihren Kindern, 1918.

Hlava čtvrtá.

Děti nemanželské.

§ 1. Nemanželský otec.

462. **Povinnosti nemanželského otce.** — Otec je povinen nemanželské dítě živiti. Je v první řadě k tomu povinen, teprve kdyby nemohl, přichází na řadu nemanželská matka, pak její rodiče (§ 166). Otcovi příbuzní nejsou povinni přispívatí na výživu.

* 463. **Rozsah výživy.** — Nárok dítěte nemanželského je menší než nárok dítěte manželského. Ono má nárok, aby se mu dostalo výživy podle jmění otce a nikoliv podle stavu (§ 166). Je-li stav nepatrný, ale jmění značné (na př. u nevzdělaného zbohatlíka válečného), je postavení dítěte manželského i nemanželského stejné, je-li však postavení sociální vynikající, pak nemá nemanželské dítě žádné účasti na něm, a vydaje s ním spojené nemůže čítati jako jmění, jež by mohlo obrátiti ve svůj prospěch; opačně tomu u dítěte manželského.

Prakticky rozlišení toto nemá ve většině případů ceny, poněvadž rodiče nemanželské pocházejí z vrstev sociálně i společensky velmi nízkých a jde ve většině případů jen o ochranění holého živobytí všech tří osob, což je při otázce nemanželských dětí nejožehavější otázkou, a nikoliv romantický obrázek chudé dívčiny, svedené bohatým zhýralcem.

464. **Způsob výživy.** — Nemanželský otec poskytuje nemanželskému dítěti výživu ve formě peněžité renty, jejíž splatnost se určuje soudním usnesením. Naturální výživa nastává jen tehdy, je-li dítě vychováváno v rodině otcově.

* 465. **Zaopatření.** — Podle § 166 má nemanželské dítě nárok na zaopatření. Z materiálů vysvítá, že výraz tento není tak dalekosáhlý jako u dítěte manželského a že znamená řádnou výchovu dítěte, aby se mohlo samo živiti. Odpadají všechny nároky, které manželské dítě může si činiti v rozsahu anticipo-

vané posloupnosti dědické (vyvěnění, výbava). Naproti tomu můžeme od nemanželského otce žádati, aby dítěti do samostatného vstupu do života poskytl nejnütnější prostředky vzhledem na vlastní jmění a životní míru dítěte.

466. **Řízení ve věcech vyživovacích.** — Vyživovací povinnost zjistí se:

- a) řízením sporným, žaluje-li poručník na uznání nemanželského otcovství a spojuje-li s tím současně žádost za stanovení výživného,
- b) v řízení nesporném, je-li nemanželské otcovství nesporné a jde-li jen o výši alimentární renty (§ 16 prováděcí novely).

467. **Smír o výživné mezi rodiči.** — 1. Nemanželské dítě má přímý nárok proti svému otci na výživné. Nemanželská matka, není-li poručnicí, nemůže žádného nároku uplatňovati a nemůže ani nárokem dítěte disponovati. Nicméně praví občanský zákoník, že se nemanželský otec může s nemanželskou matkou dohodnouti o výši výživného (§ 170), ale podotýká, že se tím nedotýká práv dítěte. Smír tento týká se jen rodičů nemanželských a má ten význam: živí-li matka dítě podle ustanovení smíru, nemůže požadovati na otci náhradu podle § 1042. Platy, které otec podle smíru má matce poskytovati, může tato požadovati na základě tohoto smíru a ne na základě § 1042. Odbytné, které bývá předmětem tohoto smíru, liberuje otce jen potud, pokud bylo použito ve prospěch dítěte a pokud stačí na výživu a výchovu dítěte. Potud je saturováno se svým nárokem (srov. jud. č. 245 vídeňského n. s. d.).

2. Od tohoto smíru musíme lišiti smír mezi nemanželským dítětem a otcem ohledně výživného. Dítě nemůže se vzdáti nároku na nutnou výživu a proto tento nárok mu zůstává zachován, když by smírem určený peníz byl vyčerpán dříve, než se dítě může samo živiti. Pak má dítě nárok jen na nutnou výživu a nikoliv na průměrnou. Má-li zachován zůstatek nárok na průměrnou výživu, nutno tuto okolnost ve smíru vyznačiti (na př. doložkou »bez ohledu na další nároky dítěte plynoucí z potřeb jeho neb ze změněných majetkových poměrů otce«).

468. **Výživné z pozůstalosti otcovy.** — Zcela odlišným způsobem od ostatních závazků alimentárních je v daném případě stanoveno, že závazek živiti děti přechází na dědice nemanželského otce (§ 171).

* 469. **Rozsah této povinnosti.** — 1. Výše renty vyživovací řídí se hodnotou pozůstalosti po srážce dluhů. Nerozhoduje, k čemu se otec za svého života buď dobrovolně zavázal anebo rozhodnutím soudním byl zavázán. Výživné poskytuje se vždy jen vzhledem na dané jmění povinného, zde je to pozůstalost.

2. Dědicové ručí za placení renty jen podle hodnoty jejich čistého dědictví, a to bez ohledu na to, zda se přihlásili s výhradou nebo bez výhrady (§ 800).

3. Je-li dědic zároveň nepominutelným dědicem, tedy nutno od čistě pozůstalosti odečísti povinný díl, poněvadž tento díl náleží dědici v náhradu za jeho případnou vyživovací pohledávku. Zákon se vyjadřuje velmi nejasně, ale tento výklad odkluzuje všechny kontroverze mezi různými alimentárními nároky, na příklad rodiče zůstavitelovi a nemanželské jeho dítě.

4. Je-li více manželských dětí a dítě nemanželské, tu podle zásady, vyslovené v druhém odstavci § 171, nemůže dítě nemanželské býti lépe postaveno než dítě manželské, které mělo nadto nárok na širší zaopatření než dítě nemanželské. Je tedy rentu nemanželského dítěte podle toho upravití.

5. Dědic ručí quoad vires hereditatis. Renta se má poskytovatí nejdále až do vyčerpání pozůstalosti. S dědici možno se smluviti na odbytém, které na rozdíl od podobné úmluvy s otcem konečně určuje výši pohledávky dítěte a toto dále po dědici nic nemůže požadovati, i kdyby upadlo do nouze, poněvadž nárok proti dědici není alimentárním nárokem, nýbrž nárokem pouze majetkoprávním (arg. »stejně jako jiný dluh«).

470. **Dítě vychovávané v domácnosti nemanželského otce.** — Jestliže otec nemanželské otcovství uznal nebo bylo soudně stanoveno a jestliže nemanželské dítě bylo vychováváno v domácnosti svého nemanželského otce, pak má býti nadále stejně vychováváno a vyživováno, ale ne ve větším rozsahu než pozůstalé manželské děti (§ 171, odst. II). V tomto případě jde o vyživovací nárok, který je ovšem omezen možností honorování z čistého dědictví.

471. **Výchova dítěte.** — Nemanželský otec nemá žádné otcovské moci, aniž dítě je pod rodičovskou mocí, již u nemanželského dítěte není. Nemanželský otec nemůže určovati výchovu dítěte, tato přísluší jediné matce. Jen tehdy, kdyby matka vý-

chovu zanedbávala a dítěti by tím vznikalo nebezpečí, je otec povinen dítě od matky odloučiti a sám se o ně postarati (§ 169). Otec nemůže svémocně dítě matce odejmouti, vyjma nebezpečí bezprostřední újmy (na př. úklady o život dítěte), a musí požádati soud za přispění. Vzhledem k tomu, že změna taková má se díti ve prospěch dítěte, bude se musiti řídití soud zásadou § 142, která je v daném případě poněkud modifikována: dítě má zůstatí zásadně u matky, jen v případě nebezpečí pro dítě jí má býti odňato, ale nemusí býti dáno otcí, může býti umístěno i u třetích osob.

472. **Zákonný zástupce nemanželského dítěte.** — **Nemanželský otec není zákonným zástupcem svého dítěte, neboť není jeho zákonným otcem. Dítě musí míti poručníka (§ 187), jímž může býti jeho nemanželská matka, ačli není ponecháno pouze poručnictví generální.**

473. **Praxe.** — 1. **V ý ž i v n é:** Výše výživného, určená rozsudkem pro nemanželské dítě do budoucna pevným penízem podle těch oněch časových období, rozumí se cum clausula rebus sic stantibus (Vážný, č. 291). — Nemanželské dítě nemá proti otcí nároku na výbavu (Vážný, č. 406). — I provdaná nemanželská dcera může žádati na otcí výživu a zaopatření, nejsou-li ani ona, ani její manžel s to, výživu si zaopatřiti (Vážný, č. 610). — Při vyměření výživného pro nemanželské dítě jest hleděti k věnu manželky nemanželského otce potud, že mu tím ulehčuje náklad na manželské společenství (Vážný, č. 747). — Nemanželské dítě je zaopatřeno, jakmile je s to se samo živiti. Je-li tomu tak, musí nárok na zaopatření zvlášť býti odůvodněn. Takovýmto důvodem není, že nemanželská dcera pro zamýšlený sňatek potřebuje domácnosti (Vážný, č. 756). — Tuzemský poručenský soud je povolán k tomu, aby přidržel otce nemanželského dítěte ku placení výživného, byť i otec byl cizincem a bydlel v cizině (Vážný, č. 782). — Při výměře výživného pro nemanželské dítě nutno si též povšimnouti valutových a drahotních poměrů místa, kde otec žije (Vážný, č. 930). — Nelze se domáhati na nemanželském otcí, aby složil odbytne (Vážný, č. 1272). — Nemanželské děti nemohou uplatňovati nárok podle § 1327 pro usmrcení otce, pokud k jejich výživě a zaopatření dostačuje otcova pozůstalost (Vážný, č. 1291). — Nemanželské dítě, domáhající se na otcí nároku na zaplacení peněžité sumy na zaopatření, musí prokázati příčinu a potřebu zaopatření (Vážný, č. 1552). — V nesporném řízení lze rozhodovati o vyživovacím nároku nemanželského dítěte proti otcí jen za dobu od podání návrhu, nikoliv za dobu dřívější (Vážný, č. 1806). — Nemanželská dcera nemá proti pozůstalosti svého otce nároku ani na věno, ani na výbavu, ani, je-li již provdaná, na zaopatření (Vážný, č. 2545). — Nelze zaopatřením rozuměti tak, že nemanželské dítě má nárok na to, aby mu byla založena

vlastní domácnost nebo samostatný podnik, nýbrž jen to, aby mu umožněna byla cesta k samostatnému výdělku (Vážný, č. 2959). — Nemanželský otec je povinen vyživovati dítě, stalo-li se odbytné bezcenným tím, že bylo převedeno do ciziny a pozbylo ceny tamním poklesem měny (Vážný, č. 3141). — Bylo-li výživné, stanovené původně rozsudkem, poté upraveno v řízení nesporném, jest i další úpravu provést v řízení nesporném (Vážný, č. 3493, 3553, 5081, 7186, 10.927). — Povinnost nemanželského otce tuzemce, platiti výživné, jest posuzovati podle práva tuzemského, třeba dítě bylo příslušníkem cizího státu (Vážný, č. 3885). — Je-li poručenský soud nemanželského dítěte v cizozemsku, možno se domáhati výživného jen sporem (Vážný, č. 4171, 4491, 6464). — Byl-li nemanželský otec rozsudkem uznán otcem dítěte, nebylo-li však výživné při tom stanoveno rozsudkem, dlužno se výživného domáhati v řízení nesporném (Vážný, č. 4519, 5944). — Nároky svéprávného nemanželského dítěte proti otci na výživné (zaopatření) lze uplatňovati toliko pořadem práva (Vážný, č. 4625). — Rozsah péče o školní vzdělání nemanželského dítěte v konkrétním případě řeší rozh. (Vážný, č. 5586). — Výživného se nelze ani sporem domáhati na nemanželském otci, jenž nemá ani majetku, aniž je ku práci schopen (Vážný, č. 5951, 8206). — Výživné jest nemanželskému dítěti přiznati již ode dne následujícího po vznesení návrhu, nikoliv teprve ode dne rozhodnutí, jímž se návrhu vyhovuje (Vážný, č. 6043, 8258). — Rozsudek, uznávající nemanželského otce povinným platiti dítěti výživné, není zmatečným ani právně vadným proto, že neobsahuje ve výroku zjištění nemanželského otcovství žalovaného, pakli podle smyslu svých rozhodovacích důvodů řeší tuto otázku způsobem kladným, odvolává se na obsah žaloby, který pro nedostavení se žalovaného musel platiti za pravdivý. Povinnost tuzemského nemanželského otce, platiti výživné dítěti cizozemci, jest posuzovati podle práva tuzemského (Vážný, č. 6591). — Zaopatřením ve smyslu § 166 rozumí se přiměřené vychování, aby dítě bylo s to se samo živiti. Nárok nemanželského dítěte proti otci na poskytnutí peněz k založení samostatné živnosti nelze uplatňovati v nesporném řízení (Vážný, č. 6670, srov. 7100). — Pro úpravu výživného nemanželského dítěte nelze použití předpisů §§ 13 a 144 zák. č. 103/1926 Sb. z. a n. (Vážný, č. 7228). — Nejde o rozepři pravoplatně rozsouzenou, byla-li v původním sporu o zaplacení odbytného nemanželskému dítěti zamítnuta žaloba jedině proto, že mělo býti žalováno o placení důchodu, ve druhém sporu pak domáháno placení tohoto důchodu (Vážný, č. 7551). — Žádal-li poručník nemanželského dítěte, neznaje otcových poměrů, placení menšího příspěvku na výživné, než byl otec s to poskytnouti a než by dítě podle toho patřilo, soud rozhodl pak jen o přiměřenosti žádaných příspěvků, lze žádati zvýšení na přiměřenou výši (Vážný, č. 7992). — Povinnost otcova je jen podpůrná; otec není nemanželskému dítěti povinen postoupením části svého majetku zabezpečiti budoucnost a pohodlnější živobytí, bylo-li dítě bez jeho přičinění z jiných prostředků zabezpečeno. (Vážný, č. 8475). — Při posuzování nároku nemanželského dítěte, narozeného v Německu z německé státní příslušnice bydlící trvale v Německu, proti otci tuzemci jest použití v otázce výměry výživného

buď práva německého anebo práva tuzemského, podle toho, které jest výhodnějším pro nemanželského otce (Vážný, č. 8492). — O určení nemanželského otcovství, nároku na výživné platí právní řád státu, jehož příslušníkem jest matka v době narození dítěte. Mají-li otec a matka v době narození dítěte bydliště v tuzemsku, platí zákony tuzemské, pokud jsou matce a dítěti příznivější (Vážný, č. 8974). — Okolnost, že nemanželské dítě bylo s to, aby se samo vyžívalo, nevyklučuje, aby vyživovací povinnost otcova opět neobživla, stane-li se poté neschopným k výdělečné činnosti. Nestačí však, že dítě je přechodně bez místa (Vážný, č. 10.338). — Vyživovací povinnost nemanželského otce konkuruje s jeho vyživovací povinností manželských dětí, manželky a rodičů (Vážný, č. 10.596).

2. Smír o výživném: Byl-li uzavřen mezi poručníkem a nemanželským otcem za souhlasu soudu smír, jímž nemanželský otec složením určitého penize zproštěn byl veškerých povinností z důvodu mimomanželského zplodění, nemůže nemanželské dítě později žádati příspěvek na zaopatření, třeba majetkové poměry nemanželského otce se zlepšily (Vážný, č. 791). — I když nemanželský otec, vyrovnáv se s poručníkem dítěte, složil pro ně odbytné jednou provždy, lze nedostávající se nutnou výživu od něho požadovati, ale teprve po vyčerpání odbytného. Přistoupí-li nemanželská matka (po př. její rodiče) ke smíru o odbytném, může býti otec požadován teprve, když ani matkou, ani jejími rodiči nutná výživa uhrazena není. Z důvodů změny poměrů může býti další plnění otcových povinností vymáháno, i když odbytné není ještě vyčerpáno (Vážný, č. 4213). — Přistoupila-li nezletilá nemanželská matka ke smíru o odbytném bez schválení poručenského soudu matčina, třeba smír spolupodepsal její zákonný zástupce, nevzala tato platně na sebe povinnost, že bude živiti dítě ze svého, nestačí-li odbytné (Vážný, č. 5562). — Složil-li nemanželský otec pro dítě odbytné na základě smíru, jenž obsahoval doložku, »že se upouští od ustanovení, že by se odbytné mělo zvýšiti, avšak pouze vzhledem k tomu, že se v dohledné době majetkové poměry otcovy nezmění«, lze se přece, změnily-li se nepředvídaně majetkové poměry otcovy a potřeby dítěte, domáhati placení výživného, nelze však žalovati o zvýšení odbytného. Nárok dítěte na placení vyživovacích příspěvků není omezen nutnou výživou a nezáleží na tom, zdali a do jaké míry jest odbytné již vyčerpáno (Vážný, č. 6324). — Zavázal-li se nemanželský otec smírem zaplatiti ve splátkách odbytné na výživu dítěte, dítě však před úplným zaplacením odbytného zemřelo, náleží nárok dítěte na zaplacení zbytku odbytného do jeho pozůstalosti (Vážný, č. 6468). — Byly-li nároky dítěte i matky z nemanželského otcovství smírem vyrovnány i proti dědicům a právním nástupcům nemanželského otce, s čímž souhlasil i poručník dítěte i nemanželská matka také vlastním jménem, smír pak byl schválen poručenským soudem po předchozím upozornění poručníka i nemanželské matky, že pozůstalost po nemanželském otci, která tehdy ještě nebyla přesně zjištěna, může býti po případě i značně aktivní a že se smírem zříkají provždy jakýchkoliv budoucích nároků: nebyl smír ujednan za předpokladů rebus sic stantibus a přešla na matku povinnost, aby ze svého plnila, pokud by

nestačila smírem ujednaná plnění na zvýšené náklady na výživu a výchovu dítěte (Vážný, č. 7091). — Složil-li nemanželský otec pro dítě odbytné s výhradou nezměněných poměrů, jsou pro otázku změny poměrů rozhodny poměry obou stran (Vážný, č. 8258). — Zjištění, že povinnost nemanželského otce ku placení výživného, upravená smírem, uhasla, ježto se dítě stalo způsobilým k samostatné výživě, může se nemanželský otec domáhati jen řízením nesporným, nikoliv žalobou; odkázati jeho návrh na pořad práva lze jen, nemůže-li výdělečná způsobilost dítěte býti zjištěna prostředky nesporného řízení (Vážný, č. 9135). — Výlučná příslušnost okresního soudu podle § 49, č. 2 j. n. vztahuje se i na spor, jímž se domáhá nemanželské dítě na otci zaplacení odbytného, k němuž se nemanželský otec zavázal smírem, jakož i splnění závazku třetí osoby, zaručivší se za splnění smíru nemanželským otcem (Vážný, č. 10.187). — Prohlásila-li nemanželská matka a poručník u soudu, že skládají do sirotčí pokladny pro dítě peníze, které jim dal nemanželský otec dítěte, jehož jméno ani soudu neudali, a mimosoudní smír o odbytném nebyl schválen poručenským soudem, nebyl vůbec upraven právní poměr mezi nemanželským otcem a dítětem, nýbrž šlo jen o dohodu mezi rodiči nemanželského dítěte a dítě má všechny nároky proti otci podle § 166. Nesejde tu ani na tom, že složené odbytné nebylo vyčerpáno (Vážný, č. 10.604).

3. **Výchova nemanželského dítěte:** Není-li tu již matky, má nemanželský otec právo za souhlasu poručníka a jeho dozoru dítě u sebe živiti a vychovávat (Vážný, č. 229). — Nemanželský otec jest oprávněn žádati, aby mu dítě bylo dáno do výchovy, není-li matka s to, aby je sama vychovávala, ačli poručenský soud neuzná v zájmu dítěte vhodným jiné opatření (Vážný, č. 1684). — Dala-li nemanželská matka dítě, nemohouc je sama vychovávat, na výchovu svým příbuzným, dlužno o otázce, zda má být dítě dáno svému nemanželskému otci, uvažovati podle § 142 a chrániti v první řadě zájem dítěte (Vážný, č. 2439). — Nemanželská matka nemá výhradně právo určiti směr výchovy dítěte. Při nákladnějších opatřeních na výchovu dítěte nemůže býti rozhodováno bez výsledku nemanželského otce. Bylo-li na úhradu veškerých nákladů výživy, výchovy a zaopatření dítěte složeno odbytné, bylo o příštím povolání dítěte rozhodnouti s náležitým zřetelem na výši odbytného (Vážný, č. 10.101).

4. **Vyživovací povinnost dědiců nemanželského otce:** Srov. Vážný, č. 1272, 1291 uvedené ad 1. — Vyživovací nárok proti dědicům možno uplatniti jen sporem (Vážný, č. 1429, 3001, 6451). — Povinnost vyživovati a zaopatřovati nemanželské dítě přechází jako jiný dluh na pozůstalost otcovu. Nemanželské děti nemají však bezpodmínečného práva zůstatí v domě zůstavitelově. Nemanželská matka není povinna hraditi náklady na výživu dětí, pokud není vyčerpána pozůstalost po nemanželském otci (Vážný, č. 3587). — Přihlásili-li se dědicové otce jen podmíněně k dědictví, ručí za výživné dítěte jen do výše pozůstalosti a jen potud, pokud nejsou sami zkráceni ve svém právu na výživu (Vážný, č. 4196, pozor na skutkovou podstatu rozhodnutí!). — Námitka žalovaných dědiců, že pozůstalost po nemanželském otci byla předlužena a že z ní nezůstalo

majetku, dotýká se přímo isoucnosti zažalovaného vyživovacího závazku. Ustanovením § 171 stanovena je pouze výminka z pravidla, že práva a závazky ryze osobní a rodinné nepřecházejí na dědice. Vyživovací povinnost přechází tu na dědice pouze potud, pokud by byl nárok odůvodněn proti zůstaviteli. V případě, že nemanželské otcovství zůstavitele bylo zjištěno a že výživné jest vyměřiti až po jeho úmrtí, může býti jediným podkladem pro určení výživného hodnota pozůstalosti v době odevzdání (Vážný, č. 6152.) — Vážný, č. 7091, viz ad 2. — Odkaz nemanželského otce nemanželskému dítěti jest vyplatiti bez újmy nároku dítěte na výživné proti dědicům, leč by opačná vůle zůstavitelova byla nepochybná. Výplatu odkazu nabylo nemanželské dítě vlastního jmění, jehož výnos přichází v úvahu při určení výše nároku jeho proti dědicům otcovým (Vážný, 11.295).

§ 2. Nemanželská matka.

474. Povinnosti nemanželské matky. — Nemanželská matka je povinna:

- a) primárně dítě vychovávat (§ 169),
- b) podpůrně dítě vyživovat (§ 166, odst. 2).

* **475. Určení výchovy.** — Manželský otec z moci otcovské určuje povolání dítěte a tím i účel a směr výchovy. Nemanželské dítě není pod mocí otcovskou, která je nahrazena poručenstvím (t. j. poručenským soudem a poručníkem), a na toto poručenství přechází určení povolání dítěte. Otec má uhraditi náklady, proto je nutno otce jako účastníka slyšeti. Matka se má tím řídit. Podle toho musíme také posuzovati, zda matka je s to dítě vychovávat.

476. Možnost matčiny výchovy. — 1. Matka je oprávněna míti dítě u sebe, pokud je s to dítě vychovávat. Je v první řadě přihlížeti k tomu, zda matka je s to dítě vychovávat v řádného muže či řádnou ženu. Podle toho také je stanoviti povolání dítěte. Matka je přece jen nejlepším vychovatelem, ceteris paribus.

2. Shledá-li soud, že dítě není dobře u matky vychováváno, má naříditi, aby od matky bylo odstraněno a dáno jinam (otci, okresní péči o mládež, příbuzným matky atp.). Opatření toto děje se v zájmu dítěte a ne jako trest matky. Proto je toho opatření použiti bez ohledu na zavinění matky. Na př. matka je tak zaměstnána, že se vůbec nemůže o dítě starati, ačkoliv matka v daných poměrech činí vše možné pro blaho svého dítěte.

3. Tak dlužno upravití také dohled na výchovu matčinu, který má býti matce ku pomoci a ne jako trest na přestupky.

477. Dohled na výchovu nemanželského dítěte. — Nemanželské dítě je na roveň postaveno dítěti v cizí péči a podléhá proto ochrannému dozoru podle zákona ze dne 30. června 1921, č. 256 Sb. z. a n. a nař. ze dne 14. března 1930, č. 29 Sb. z. a n. Nemanželské dítě ex lege podléhá tomuto ochrannému dozoru a matka dítě sama vychovávající je omezena podobně jako pěstoun. Ustanovení o ochranném dozoru nad nemanželskými dětmi je velmi nutné, neboť úmrtnost nemanželských dětí je mnohem větší než dětí manželských, a případy zanedbané výchovy taktéž.

478. Vyživovací povinnost matčina. — 1. Matka je povinna své dítě vyživovati, pakliže nemanželský otec není s to své dítě živiti (§ 166, odst. 2).

2. Učinila-li matka s otcem smír o výživné, že otec složí odbytné, zavazuje se matka dítě živiti ze svého. Závazek tento, není-li smír závazný i pro dítě, platí jen mezi smluvními stranami a má jen ten význam, že matka, poskytujíc výživu, nebude moci žádati na nemanželském otci náhradu podle § 1042.

3. Byl-li smír mezi rodiči nemanželskými schválen poručenským soudem za dítě, pak je otec zavázán jen podle smíru a dítě se může domáhati výživného jen na matce. Nedostává-li se dítěti výživy nutné, t. j. v rozsahu chudinského opatření veřejného, pak zůstává nárok na tuto výživu dítěti proti otci zachován, jestliže matka není s to výživné ani v tomto minimálním rozsahu poskytnouti. Podle toho musíme posuzovati regres domovské obce za výživu nemanželského dítěte.

479. Rodiče nemanželské matky. — Rodiče nemanželské matky mají podpůrnou vyživovací povinnost, jestliže otec ani matka nemohou ze svých prostředků dítě vyživiti (§ 166, odst. 2). Smír mezi otcem a matkou týká se jich potud: smírem omezená vyživovací povinnost otcova může míti vliv na jejich povinnost, že totiž v případě nemohoucnosti matčiny přicházejí na řadu rodiče matčiny a ne otec. Podobně tomu i s nárokem dítěte, je-li smír pro něj závazný.

480. Vyživovací povinnost nemanželského dítěte. — Vzhledem k tomu, že vyživovací povinnost je stanovena v občanském

zákoníku vzájemně, musíme za to míti, že nemanželské dítě je povinno živiti svoji matku a své staré rodiče, jestliže se jim nedostává přiměřené výživy (anal. § 154). Postavení nemanželského dítěte vzhledem na tyto příbuzné je celkem stejné jako dětí manželských. Omezení, které je dáno u nemanželského otce, že dítě má živiti jen podle svého jmění a ne podle svého stavu, není zde dáno a musíme posuzovati přiměřenost výživy podle stavu matky a starých rodičů a podle jmění nemanželského dítěte.

§ 3. Poměr mezi nemanželskými rodiči.

481. Nároky nemanželské matky. — 1. Nemanželská matka:

- a) má nárok na náhradu útrat slehnutí (§ 167),
- b) na výživné v šestinedělí (§ 167),
- c) na náhradu útrat dalších se slehnutím spojených (§ 167),
- d) může žádati před narozením dítěte, aby nemanželský otec složil výživné pro dobu tří měsíců u soudu (§ 168),
- e) nemá dalších nároků vyživovacích.

2. Povinná osoba je nemanželský otec.

482. Útraty slehnutí. — 1. Nemanželský otec má uhraditi útraty slehnutí proto, poněvadž je otcem, bez ohledu, zda se dopustil deliktu zplozením a bez ohledu na to, zda byl jediným konkubentem matčiny. Úhrada útrat je dána vzhledem na dítě, poněvadž toto slehnutím přichází na svět. Nárok však neuplatňuje dítě, nýbrž matka vlastním jménem.

2. Útraty slehnutí jsou útraty spojené s porodním aktem. Porod může způsobiti následky nepříznivé pro zdraví rodičky, léčení těchto následků má nahraditi taktéž otec. »Další útraty« s porodem spojené jsou dále výdaje matky s cestou do porodnice a zpět, po př. útraty umístění dítěte v nalezinci nebo v rodině.

483. Výživné v šestinedělí. — Nemanželská matka sice zádáně nemá nároku na výživné, ale zákon stanoví přece výjimku: nemanželská matka může žádati výživné po dobu šestinedělí. Ustanovení toto je dáno taktéž v zájmu dítěte: jednak matka po porodu nemůže hned pracovati, jednak jde o to, aby nenastalo u ní zhroucení nervové, vedoucí k vraždě dítěte, jednak matka v době laktace, živíc dítě, musí býti sama živena. Je tedy výživné matky často i výživným dítěte, ale obě nespádá v jedno.

484. **Řízení.** — Před slehnutím uplatňují se tyto nároky v řízení nesporném, po slehnutí žalobou, která se promlčí ve třech letech po porodu (§ 167, odst. II).

485. **Potrat.** — Nároky tyto předpokládají porod ať živého či mrtvého dítěte. Potratí-li matka plod, nedošlo k porodu a proto nemá nároku na náhradu útrat s potratem spojených.

486. **Zajištění výživného.** — Nemanželská matka vlastním jménem může žádati, aby nemanželský otec složil u soudu výživné pro dítě na dobu tří měsíců předem. Ide zde o zvláštní prozatímní opatření v nesporném řízení. Otec složí peníz k soudu pod výminkou, že dítě se narodí a bude žít po dobu tří měsíců.

* 487. **Předpoklady předběžného uložení k soudu.** — 1. Nárok musí být uplatněn před slehnutím. Nerozhoduje, kdy soud rozhodl, ale rozhodno je, že nemanželská matka žádala před slehnutím u soudu. Matka musí tedy podati osvědčení, že se nalézá v jiném stavu (vysvědčením lékařským).

2. Soud, jenž o žádosti rozhoduje, je okresní soud bydliště otcova (§ 2, odst. 2 zák. č. 100/1931) a soud rozhoduje v řízení nesporném.

3. **Potřebnost matky.** Účelem tohoto ustanovení je dáti matce a tím i dítěti možnost řádného porodu a výživy po porodu. Proto rozhodují majetkové poměry matky, jaké pravděpodobně budou v této době. Potřebnost znamená, že se matce nebude dostávat v této době dostatečných prostředků. Potřebnost odpovídá také sociální úrovni matky, takže je relativní. Povinnost nemanželského otce předchází vyživovací povinnosti rodičů matčiných. Tuto potřebnost (t. j. nedostatek prostředků) je nutno osvědčiti. Potřebnost není dána, je-li zajištěno jinak, že otec své povinnosti splní.

4. **Osvědčení otcovství.** Matka musí osvědčiti, že obcovala s mužem, jehož označuje jako otce budoucího dítěte, a že od soulože uplynula taková doba, která odpovídá jejímu stupni těhotenství. Důkaz otcovství se nemůže prováděti, poněvadž není možno před porodem zjistiti kritickou dobu soulože. Matka a otec jsou účastníky řízení (§§ 6, 37 zák. č. 100/1931). Nezrozené dítě není účastníkem, poněvadž jeho práva dotčena nejsou. Otcí musí býti dána příležitost, aby se mohl vyjádřiti (§ 18 l. c.).

5. **Život matčin.** Matka má nárok tento, jestliže »nevede nemravny život«. Tím rozuměti je jednák ve směru sexuálním, že nežila v pohlavní promiskuitě, která se pokládá právem za nemravnost, poněvadž jí se množí pohlavní choroby, že tedy muž, označený za otce, byl jejím jediným dobrovolným souložníkem v době, která může přicházeti v úvahu, je jednák ve směru obecně mravním, tedy na př. alkoholismus matky, zločinnost nesexuálního rázu (zlodějství, potulka atp.).

488. **Jakou sumu je uložiti u soudu?** — 1. Matka může žádati jen složení přiměřeného peníze u soudu. Peníz je určití jednak vzhledem na žádanou sumu, jednak vzhledem na prostředky otcovy.

2. Matka po porodu má nárok na výplatu útrat porodu ze soudního deposita, prokáže-li, že jí vzešly útraty porodu v žádané výši. Jsou-li útraty větší než složený peníz, může se matka domáhati zbytku žalobou (§ 167). Není-li uloženy peníz vyčerpán, vrátí se nemanželskému otcí.

3. Výživné se vyplácí matce i dítěti podle míry, jak bylo příznáno, pokud jsou percipienti na živu. Nárok na výplatu výživného je posuzovati podle druhé a třetí věty § 1418. Shodneme-li se na tom, že se výživné má percipientům vypláceti měsíčně předem, vrátiti by bylo tu část za měsíce, jichž se percipient nedožil. Trváme-li na tom, že výživné bylo zapláceno složením k soudu, nevrací se nic. Mínění prvé je správnější, poněvadž zde nejde o složení k soudu podle § 1425, nýbrž o prozatímní opatření, a výživné je zapláceno teprve výplatou matce v jejím jménu i ve jménu dítěte.

489. **Další nároky matčiny.** — Matka může proti nemanželskému otcí vznášeti další nároky:

- a) zavázal-li se k nim otec smlouvou, která je platná, jinak smlouva o vydržování konkubiny odporuje dobrým mravům, je proto neplatná (§ 878),
- b) dopustil-li se otec souloží deliktu na nemanželské matce (§ 1328), viz ve výkladech o náhradě škody.

490. **Praxe.** — Porod: »Slehnutím« ve smyslu § 167 není úmyslné, umělé přerušeni těhotenství, ať se děje kýmkoliv a za jakýmkoliv účelem (Vážný, č. 8404).

Další útraty porodu: Rozuměti jest jen útraty s následky porodu spojené pro matku a nikoliv útraty pro výchovu a výživu dítěte (Vážný, č. 170, 7431).

Doba žádosti: Žádost dlužno podati před porodem, ale rozhodováno o ní může býti i po porodu (Vážný, č. 334, 1537, 4577).

Nároky podle § 167 a podle § 1328: Vážný, č. 5236.

Otcovství: V řízení o žalobě nemanželské matky o zaplacení útrat šestinedělí a těhotenství není vždy zapotřebí, aby nemanželské otcovství bylo zjišťováno zvláštním soudním výrokem. Zjištění toho jest však třeba, domáhá-li se matka na otci, aby dítěti placeno bylo výživně, ať již v důsledku § 1042 ve vlastním jméně nebo jako zákonná poručnice jménem svého nemanželského dítěte (Vážný, č. 5459).

Řízení o prozatímním opatření: O nároku nemanželské matky podle § 168 jest jednati v řízení nesporném (Vážný, č. 1069).

Složení výživného pro dítě: Podle § 168 může se nemanželská matka domáhati toho, co novorozeně potřebuje, aby se udrželo na živu. Patří sem i dětský kočárek, vložka do vozíku a dětské prádlo. Podle § 167 nemůže toho žádati (Vážný, č. 4577).

491. **Literatura.** — Hojka, O nemanželských dětech (1894); Nemanželské děti a matky (Práv. rozhledy, roč. 16, str. 256); Flieder, Postavení nemanželského dítěte u nás a jinde (Právník, 1912, str. 958); Flieder, Ještě postavení nemanželského dítěte u nás a jinde (Právník, 1912, str. 792); Zbieranski, Nemanželské dítě (Zprávy práv. jedn. mor., roč. 21, str. 293); Péče o nemanželské děti (Právník, 1907, str. 627); Šajmovič, Pravne postavenie nemanželskeho dieťa (Právní obzor, roč. 8, str. 143); Pšorn, Právní postavení nemanželských dětí v Rakousku a v Německu (1908); Lauschmann, Právní ochrana matky a dítěte; Dvořák, Nemanželské dítě v péči vlastní matky.

Die Rechte des unehelichen Kindes und der Mutter desselben (Zeitschrift f. Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit (zkráceně: Notariats-Zeitschrift), 1877, č. 3—5); Frischau, Das uneheliche Kind und sein Recht (Notariats-Zeitschrift, 1895, č. 3); Lachenbacher, Die Alimentationspflicht des unehelichen Vaters (Gerichtshalle, 1905, č. 47); Franck, Die Ansprüche des unehelichen Kindes und der unehelichen Mutter (1890); Lössl, Recht auf Unterhalt; Liszt, Pflichten des außerehelichen Konkubenten; Hollerstein, Das uneheliche Kind (Juristische Blätter, 1917, č. 2); Tomforde, Die Unterhaltsklage des unehelichen Kindes im In- und Auslande; Alb. Ehrenzweig, Die außerehelichen Personenverhältnisse; Lenhoff, Die Natur der außerehelichen Alimentation (Gerichts-Zeitung, 1909, č. 37); Gerneth, Bemerkungen zu § 11 Teil-Nov. (Gerichts-Zeitung, 1914, č. 49); Lössl, Über den Begriff der Versorgung nach § 166 (Juristische Blätter, 1885, č. 41, 42); dále články v Juristische Blätter o témže předmětu, roč. 1885, č. 13, 16, roč. 1892, č. 18, Gerichts-Zeitung, 1898, č. 29, Notariats-Zeitschrift, 1916, č. 29; Hantsch, Die Kosten des Wochenbettes nach der Teilnovelle (Gerichts-Zeitung, 1915, č. 12).

ČÁST TŘETÍ.

Poručenství a opatrovnictví.

Hlava první.

Poručenství.

§ 1. Obecné nauky.

492. **Pojem poručenství.** — Poručenství je zákonná ochrana a zákonné zastoupení, které se dává osobám nezletilým, nejsoucím pod mocí otcovskou (§ 187).

* 493. **Případy poručenství.** — 1. Poručník se zřizuje:

- a) dětem nemanželským,
- b) polosírotům nemajícím otce,
- c) dětem, jejichž otec nemá otcovské moci, buď že je suspendována (§ 176), anebo že mu byla odňata (§ 177),
- d) dětem, jejichž otec je vzdálen a nemůže se o ně trvale starati.

2. Naše soudy zřizují poručníka i dětem našich státních občanů, kteří bydlí trvale v cizině, a to se řídí podle práva platného buď v obvodu zemských soudů pražského a brněnského anebo bratislavského a košického, podle toho, zda jsou příslušni domovským právem do toho či onoho obvodu právního. Cizím nezletilým příslušníkům, u nás bydlícím, zřizují naše soudy prozatímního poručníka, pokud soud domovského státu nezřídil definitivního (§ 183 nesp. pat.).

494. **Druhy poručenství.** — Rozeznáváme: poručníka individuálního, poručenství ústavní a poručenství generální.

495. **Ustanovení poručníkem.** — Poručník je vždy ustanoven soudem, soud tak učiní z moci úřadu.

496. **Jmenování a uvedení v úřad.** — 1. Soud jmenuje poručníka rozhodnutím v řízení nesporném a doručením soudního usnesení poručníku je úkon tento dovršen (§ 200 obč. zák., § 32 zák. 100/1931).

2. Jmenovaného poručníka poukáže soud, aby se ujal svých úředních povinností. To se může státi současně se jmenováním, ale může se vyčkati, zda se poručník řádně neomluví. Před tímto poukazem nesmí poručník se míchat do správy věcí poručenových (§ 204).

497. **Povinnost poručenství.** — Každý způsobilý občan svéprávný je povinen převzít poručenství, ačli nemá zvláštního důvodu omluvného.

498. **Nezpůsobilost k poručenství.** — Některé osoby jsou absolutně nezpůsobilé převzít poručenství, jiné jsou jen relativně nezpůsobilé, t. j. vzhledem na určité osoby.

499. **Absolutní nezpůsobilost.** — 1. K jakémukoliv poručenství jsou vůbec nezpůsobilé:

- a) osoby nesvéprávné a osoby, které pro vady duševní nebo tělesné nemohou obstarávat své věci, aniž jsou zbaveny svéprávnosti (§ 191),
 - b) osoby, které pro své mravní vlastnosti nejsou způsobilé, aby vychovávaly poručence nebo spravovaly jeho jmění (§ 191).
2. Zpravidla jsou nezpůsobilé takové osoby:
- a) řádoví kněží; soud má v daném případě zkoumati, zda řádový kněz v daném případě není schopen k poručenství (§ 192),
 - b) cizinci (§ 192); i zde jsou výjimky přípustné, na př. že cizinec bydlí trvale v tuzemsku, kde má i svůj majetek,
 - c) odsouzení pro zločin (§ 191) jsou nyní také jen zpravidla nezpůsobilí (§ 5 zák. z 15. listopadu 1867, č. 131 ř. z.),
 - d) ženy provdané bez souhlasu svého manžela (§ 193); jinak jsou ženy způsobilé k převzetí poručenství. Provdaná žena může převzít poručenství i bez souhlasu svého manžela:
 - aa) jde-li o vlastního potomka ženina,
 - bb) je-li muž pro duševní chorobu nebo slabost zbaven svéprávnosti,

cc) je-li neznámého pobytu,

dd) je-li manželství rozvedeno.

500. **Relativní nezpůsobilost.** — Tyto osoby nemohou převzít jen určité druhy poručenství, k ostatním jsou způsobilé:

- a) osoby, které otcem anebo matkou výslovně byly z poručenství vyloučeny; nemusí se tak státi v poslední vůli, nýbrž v jakékoliv formě (§ 194). Otci musí přináležeti otcovská moc, matce poručenství. Matka smí učiniti tento projev vůle jen, pokud otcova vůle tomu neodporuje;
- b) osoby, které zřejmě žijí s poručenem nebo s jeho rodiči v nepřátelství (§ 196);
- c) osoby mající s poručenem spor (§ 194);
- d) věřitelé nebo dlužníci poručenčovi, jestliže soud uzná, že tento obligační poměr byl by výkonu poručenství na závalu (§ 19).

501. **Důvody povolací.** — Soud se má při výběru osob řídití povolacími důvody, totiž poslední vůlí rodičů (§ 196), příbuzenstvím (§ 198). Mluvíme pak o třech důvodech povolacích: poslední vůle, příbuzenství, soud; ten totiž volí volně mezi způsobilými osobami, není-li zde osoby ustanovené poslední vůlí nebo příbuzenstva.

502. **Poslední vůle rodičů.** — 1. Povolání za poručníka může se státi jen platnou poslední vůlí, jak výslovně je uvedeno v § 198. V prvé řadě přísluší otci jmenovati poručníka; otec musil míti v době úmrtí otcovskou moc. V důsledku přísluší toto právo i osvojiteli, měl-li úplnou otcovskou moc. Nepřísluší-li otci otcovská moc z jakéhokoliv důvodu, nemá práva jmenovati poručníka.

2. V druhé řadě je povolána matka, aby poslední vůlí určila poručníka. Matka musila býti v době úmrtí poručnicí svých dětí, neboť jinak, nejsou povolána děti zastupovati, nemůže jim ani jmenovati zákonného zástupce. Matka povolává poručníka jako zákonný zástupce dítěte. Ovšem matka, zanechávajíc dítěti jmění, může určit pro správu tohoto jmění opatrovníka (§ 197). V tomto případě matka nemusí býti poručnicí.

* 503. **Příbuzenství.** — 1. Není-li žádného poručníka, poslední vůlí určeného, přicházejí v potaz příbuzní v tomto pořadí (§ 198):

- a) manželská matka,
- b) otcovský děd,
- c) otcovská bába
- d) a ostatní příbuzní po řadě, tedy staří rodiče se strany matčiny, zletilí sourozenci atd., při stejném stupni příbuzenství má přednost starší. Příbuzenství se určuje podle stupňů a ne podle linií.

2. Nemanželské děti jsou v příbuzenství s matkou a s jejími příbuznými, ale nemanželská matka není povolána za poručníka z důvodů příbuzenství. Nemanželský otec není povolán za poručníka.

504. Volné uvážení soudu. — 1. Není-li uvedených osob, soud může sám volně uvážiti, komu svěří poručenství (§ 199).

2. I v případech povoláných poručníků poslední vůlí nebo příbuzenstvím má soud hleděti v prvé řadě ku blahu dítěte. Soud může v důsledku toho pominouti i testamentárního poručníka. Poslední vůle otcova je výkonem moci otcovské, ale tato podléhá soudnímu dozoru. Shledá-li soud, že poslední vůle otcova není na prospěch poručenčův, může ji modifikovati. Hledisko § 178 musíme si zde zachovávat.

3. Soud, ustanovuje poručníka, má dbáti na stav, prostředí, náboženství poručníka a poručenčů a uvážiti, zda poručník bude poručenčům ku prospěchu.

* **505. Omluva z poručenství.** — 1. Určité osoby mohou se povinnosti převzítí poručenství zprostiti tím, že u soudu uvedou omluvný důvod, který soud uzná za správný. Omluvné důvody jsou tyto (§ 195):

- a) ženy, s výjimkou matky a babičky dítěte,
- b) duchovní všech církví státem uznaných,
- c) veřejní úředníci a vojáci, pokud trvale aktivně slouží,
- d) osoby starší šedesáti let,
- e) osoby, které mají na starosti pět dětí (vnuků),
- f) osoby, vedoucí jedno namáhavé poručenství anebo tři menší,
- g) osoby, které mají vzdálený pobyt od soudu poručenského, následkem čehož byla by jim správa věcí poručenčových obtížná anebo nákladná.

2. Osoby, které jsou nezpůsobilé převzítí poručenství, jsou povinny překážku soudu oznámiti, jinak ručí za škodu poručenčům tím způsobenou; jmenuje-li soudce poručenským vědomě nezpůsobilého poručníka, ručí sám za škodu tím způsobenou (§ 202 obč. zák., cf. zák. ze dne 12. července 1878, č. 112 ř. z.).

506. Omluva. — 1. Osoby, které nemohou (§§ 191—194) anebo nechtějí přijati poručenství, mají se soudu omluviti. Mají totiž do čtrnácti dnů ode dne, kdy jim bylo známo, že soudem byly ustanoveny za poručníky, oznámiti soudu, buď že nemohou anebo že nechtějí přijati poručenství. Soud pak zprostiti poručníka, uzná-li důvod omluvy za správný (§ 201).

2. Situace je různá podle toho, zda poručník byl uveden v úřad, anebo zda byl pouze jmenován. V prvním případě je povinen vésti poručenství až do rozhodnutí soudního, ve druhém případě vésti věci poručenčovy nesmí.

3. Soud, u něhož má poručník přednésti svoji omluvu, je buď soud poručenský anebo obecný soud poručníkův (§ 201).

4. Čtrnáctidenní lhůta § 201 má různý význam; podle toho, zda jde

- a) o nezpůsobilost, pak promeškání lhůty tvoří podklad k závazku nahraditi případnou škodu poručenčům vzniklou (§ 202),
- b) o odmítnutí způsobilého poručníka, pak projití lhůty má za následek, že poručník nemůže více poručenství odmítnouti.

507. Poručenský slib. — 1. Poručník, nastupuje svůj úřad, má složiti slib, obsahující jeho povinnosti (§ 205):

- a) vychovávat poručenčům k rozšafnosti, bázní boží a mravnosti, aby se z něho stal řádný občan podle svého stavu,
- b) zastupovati poručenčům před soudem i mimo něj,
- c) spravovati jmění poručenčovo svědomitě a pečlivě a řídit se ve všem zákonem.

2. Poručenský slib neskládají: děd, matka, bába poručenčovi (§ 205 i. f.).

508. Poručenský dekret. — O tom, že poručník byl jmenován, že složil slib a tím uveden byl ve svůj úřad, vydá se poručníku listina, dekret, která jej legitimuje ke všem úkonům s poručenstvím spojených. I poručníci, kteří slib nemusili složiti, obdrží dekret, kde povinnosti poručenčovy ve slibu obsažené jsou uvedeny.

§ 2. Ústavní a generální poručenství.

509. **Poručenství jako sociální instituce.** — Podle staršího názoru na poručenství měl se poručník starati o jmění poručenčovo. V devatenáctém století kladl se velký důraz na ochranu majetkovou, kdežto t. zv. práva osobní byla značně zanedbávána, proto i poručenství bylo tak chápáno. V případech chudoby poručenčovy byl poručník jen podle jména zřízen a vztah mezi poručníkem a poručenčcem nebyl žádný. Děti nemající rodiče byly vystaveny mravní zkáze a mnohý velký zločinec byl ke svému neblahému povolání takto připraven tím, že vyrůstal bez dohledu. Pro tyto děti nalézti vhodného zastávce bylo dosti těžko. Nakupením obyvatelstva ve velkých městech a průmyslových střediscích dětí, sociální pomoci potřebných, neustále přibývalo. Sociální pomoc pro tyto děti sbledána byla ve dvou nových institutech: v poručenství ústavním a v poručenství generálním. V obou případech jde o péči o osobu dítěte a nikoliv o jeho jmění.

510. **Generální poručník.** — 1. Předpisy generálního poručníka upravující jsou:

- a) § 208 obč. zák. ve znění § 54 první novely,
- b) nařízení ministerstva spravedlnosti ze dne 24. června 1916, č. 195 ř. z.

2. Poručník se jmenuje obecným, generálním, poněvadž

- a) zřizuje se rozhodnutím presidenta krajského soudu pro určitou třídu dětí předem, takže tyto děti již samotným narozením spadají do pravomoci jeho a poručník generální je jejich zákonným zástupcem bez individuálního aktu jmenovacího (§ 2, odst. I nař. č. 195/1916),
- b) je povinen přijímati poručenství mu soudem od případu ku případu přenesené bez omezení (§ 1. c., odst. IV), s výhradou § 1, odst. II cit. nař.

3. Generálním poručníkem může býti buď o b e c anebo j i n á k o r p o r a c e, n i k d y j e d n o t l i v e c. Korporace se musí usnésti, pro jaké děti míní generální poručenství převzít, a toto se na ně přeneso buď generálně (§ 2, odst. I) anebo individuálně (§ 2, odst. IV). Generálními poručníky jsou buď města anebo Okresní péče o mládež.

511. **Poručenci.** — 1. Rozhodnutím presidenta krajského soudu může býti stanoveno, že pod pravomoc generálního poručníka spadají všechny nemanželské děti, narozené ve stanoveném okrsku, anebo určité druhy těchto dětí.

2. Soud může svěřovati poručenství i nad těmi nemajetnými dětmi, které samy o sobě nespadají pod generálně určenou pravomoc generálního poručníka.

512. **Slib poručníkův.** — Generální poručník skládá slib jednou provždy, ať jde o poručenství podle I. nebo IV. odstavce § 2 cit. nař. Generální poručník jako právnická osoba skládá tento slib svými statutárními nebo zákonnými orgány (§ 6, odst. II cit. nař.). Dekret se vydá zmíněné právnické osobě a dekret zní na tuto právnickou osobu, ač nařízení mluví nesprávně o pouhých úředních odděleních obce, ačkoliv tyto nejsou samostatnými právnickými osobami (§ 6, odst. I cit. nař.).

513. **Převzetí dětí nemanželských do ochrany generálního poručníka.** — 1. Porodní asistentka má do 24 hodin oznámiti narození nemanželského dítěte generálnímu poručníku (§ 5, odst. I).

2. Generální poručník má oznámiti případ poručenskému soudu a má buď ihned převzít úkol poručníka nad nemanželským dítětem, byl-li generálně jmenován, anebo má soudu učiniti příslušné návrhy na individuální jmenování poručníka (§ 2, odst. III, § 1, odst. I).

514. **Funkce generálního poručníka.** — 1. Generálnímu poručníku možno svěřiti vedle jeho poručenství i jednotlivé funkce poručenské, třebaš poručníkem dítěte je někdo jiný (nař. má na mysli matku), a to: vymáhání výživného, podpor, zjištění příbuzenských poměrů nebo domovské příslušnosti (§ 3, odst. I).

2. Má soudu býti nápomocen při zřízení individuálního poručníka (§ 3, odst. II, § 1, odst. II), jenž může býti podle uvážení soudního zřízen i dětem spadajícím do kompetence generálního poručníka.

3. Má podporovati nemanželskou matku při vymáhání jejích nároků proti nemanželskému otci podle §§ 167, 168 obč. zák. (§ 3, odst. II).

4. Má býti radou a podporou individuálním poručníkům bezplatně (§ 4, odst. I).

515. **Generální poručník a ochranná výchova.** — Generální poručník zpravidla je zároveň pověřen ochranným dozorem podle nař. 29/1930 § 3, odst. II a VII, proto má pravomoc velmi ši-

rokou. Obě funkce se vzájemně doplňují a proto jak městské sociální úřady, tak i Okresní péče o mládež mají se řídit oběma předpisy.

516. **Ústavní poručenství.** Pokud jsem informován užívá ho jen jediný ústav v naší republice, totiž naleznec u zemské porodnice v Praze.

§ 3. Povinnosti poručenského soudu.

517. **Poručenský soud.** — Poručenství u nás je rozděleno na soud poručenský a poručníka. Vrchní vedení poručenství přísluší poručenskému soudu. Poručenec je osoba nalézající se pod soudní ochranou a ve prospěch jeho soud zakročuje z moci úřadu (§ 185 nesp. pat.). Tím je dán poměr poručenského soudu i ke třetím osobám, v jejichž prospěch soud nikdy z moci úřední nezakročuje.

518. **Soudní ochrana osoby poručencovy.** — 1. Určiti, k čemu má poručenec býti vychován, je věcí poručenského soudu (§ 216). Poručník se má tázati soudu ve všech důležitých případech výchovy, najmě v případech, kde dítě má býti dáno do cizí péče a dostati se v okruh ochranného dozoru. Pravomoc soudní je u nemanželských dětí větší než u polosírotků, jsoucích ve výchově matky manželské, poněvadž dítě nemanželské podléhá ochrannému dozoru.

2. Soud má zakročiti z moci úřadu, shledá-li, že dítě není řádně vychovááno.

519. **Zajištění jmění poručencova.** — 1. Poručenský soud má jmění poručencovo zjistiti a pak uzavřiti, v inventáři popsatí a oceniti. Je-li poručenec dědicem, má soud dbáti, aby jeho právo nedoznalo újmy. Soud má pozůstalost zapečetit (§ 43 nesp. pat.) a zříditi inventář (§ 93 l. c.). Podobně se má postupovati ve všech případech, kde poručenec nabývá jmění ať jednáním mezi živými, ať na případ smrti.

2. Jmění poručencovo se má obstarati, je-li nebezpečí zanesantročení (§ 223 obč. zák.). Obstarání spočívá v tom, že hotové peníze a jiné cennosti, důležité listiny uloží se u soudu, ostatní movitosti složí se v místnosti pod uzávěrkou a dveře se zapečetí. Předměty nutné k vedení domácnosti je ponechati neuzamčené (§ 45 nesp. pat.).

3. Inventář poručencova jmění je vždy zříditi (§ 223 obč. zák.). Pokud možno co nejdříve jest popsatí a oceniti movitosti, ještě před ustanovením poručníka (§ 224). Nemovitosti je také brzo oceniti, ačli není možno zvláštní oceňování jiným způsobem nahraditi (§ 224).

4. Soupis a ocenění nemovitostí a jejich příslušenství (§ 227 obč. zák.) jsou úkony reálného soudu a příslušejí tedy tomu soudu, v jehož obvodě se nalézá nemovitost (§ 117 j. n.). Zvláštní předpisy platí, je-li nemovitost v cizině nebo v jiné zemi (§ 225 obč. zák.); jestliže nemovitost je sice v téže zemi jako poručenský soud, ale podléhá jinému soudu, platí ustanovení § 226 obč. zák.

520. **Uložení jmění poručencova.** — Movitosti, kterých poručenec osobně nepotřebuje, je uložiti. Hotové peníze, skvosty, cennosti, cenné papíry, dlužní úpisy a jiné důležité listiny vezmou se do soudní úschovy a zůstanou tam až do zletilosti poručencovy (§ 229).

521. **Hotové peníze.** — Hotové peníze mají se dáti k dispozici poručencově jen potud, pokud je jich zapotřebí k výchově a výživě jeho (§ 230 obč. zák.). Ostatek má se uložiti (§ 193 nesp. pat.) bezpečně, a to: a) nákupem nemovitostí, b) zapůjčiti soukromníkům na zákonné hypotéky (§§ 196, 197, 198 nesp. pat.), c) koupí státních dlužních úpisů (státních půjček), d) uložení do spořitelny, e) do kumulativních sirotčích pokladen (§ 194 nesp. pat.). Zapůjčené peníze tímto způsobem mají se ponechati (§ 195, II. odst. nesp. pat.).

522. **Movitosti.** — Movité jmění, pokud nejde o předměty potřeby poručencovy, o památky rodinné, nebo o předměty, které podle přání otcova je uschovati, má býti prodáno zpravidla veřejnou dražbou podle odhadních cen (§ 231 obč. zák.). Peníze získané mají se uložiti, jak řečeno v předcházejícím odstavci.

523. **Nemovitosti.** — Jmění nemovité má býti poručenci, pokud možno, zachováno, a smí býti zcizeno jen se soudním schválením v případě nutnosti anebo je-li to k zřejmé výhodě pro poručence, zpravidla veřejnou dražbou (§ 232 obč. zák.).

524. **Dozor nad správou jmění poručencova.** — Poručník sice spravuje jmění poručencovo, ale pod soudním dozorem. Soud každý důležitější úkon poručníkův musí schváliti. Soud vede o jmění poručencově zvláštní záznamy, »sirotčí knihu« (§ 186 nesp. pat., nař. min. sprav. z 29. ledna 1916, č. 9 v. m. spr.). Soud schvaluje účty poručníkovy (§§ 203—216 nesp. pat.). Dosáhne-li poručenec svéprávnosti, vydá mu jeho jmění (§ 217 nesp. pat.).

525. Ručení poručenského soudu. — Poručenský soud a stát ručí solidárně za újmy, které vzejdou poručenci nedbalým vedením poručenství (zák. ze dne 12. července 1872, č. 112 ř. z.). Vedle toho může býti zavázán i poručník, ale poručenec může ihned přímo domáhati se ochrany syndikátní žalobou. Ustanovení § 265 je částečně obsoletní. Nesmíme zapomínati, že soud má zakročovati vždy z moci úřadu. Soud ručí jen za své provinění a nikoliv za provinění poručníkovo; jestliže poručník zpronevěří mu řádně svěřené peníze, pak je odpověden jen poručník a nikoliv soud. Jestliže však soud protiprávně ponechá poručníku celé movité jmění poručenecovo, ačkoliv bylo je uložiti (§ 230), a zpronevěří-li poručník toto jmění, pak ručí soud se státem syndikátně vedle poručníka. Jde v daném případě o solidární ručení všech těchto tří osob a platí v poměru mezi poručníkem na straně jedné a státem a soudem na straně druhé předpisy občanského zákoníka o závazcích solidárních.

§ 4. Povinnosti a práva poručníkova.

526. Výchova poručenec. — Poručník má dbáti o řádnou výchovu poručenecovu jako jeho otec (§ 216), ale jeho pravomoc je omezena:

- a) nemá volnost jako otec, neboť si má ve všech důležitějších případech vyžádati soudní rozhodnutí (§ 216),
- b) dítě zůstává zpravidla v ochraně své matky a matka přímo dítě vychovává, pokud není jiné opatření v zájmu dítěte nutné (§ 218).

Z toho plyne, že poručník je dozorcím orgánem soudním a ne přímým vychovatelem dítěte.

Poručenec je povinen poručníkovi úctou a poslušností (§ 217).

527. Náklady výchovy. — 1. Soud poručenský určuje náklady výchovy vzhledem na stav a majetkové poměry poručenecovy (§ 219). Soud má při tom dbáti nařízení otcových, posudku poručníkova. Majetkovými poměry je rozuměti nejen snad vlastní jmění poručenecovo, nýbrž i majetkové možnosti osob výživou povinných.

2. Náklady se mají uhraditi nejprve z příjmů poručenecových. Nedostačí-li příjmy, je sáhnouti na kmenové jmění, obzvláště tam,

kde zvýšenými výdaji možno docíliti lepšího zaopatření, takže vzdor zmenšenému jmění dává se poručenci vyhlídka na lepší budoucnost. Rozhodnutí soudní je nutné (§ 220). Zda mají ostatní osoby přispívati k výchově, dříve než se sáhne na kmenové jmění poručenecovo, je otázka, která se může řešiti jen od případu k případu.

3. Nemá-li sirotek jmění a není-li osob výživou povinných, má soud požádati ostatní příbuzné (kollateraly), aby dobrovolně přispívali na výživu. Plnění je sice dobrovolné, ale nejde o darování, nýbrž o výživu, která převzata byla, ale plní se jako povinnost (§ 221). Není-li ani těchto, má se o dítě postarati domovská obec (§ 23 zák. č. 105/1863 ř. z.). Ke zmírnění nákladů přispívají zemské sirotčí fondy.

528. Souhlas ke sňatku. — Souhlas ke sňatku poručenecovu udílí jen poručenský soud, který vyslechne poručníka o mínění (srov. §§ 49—51, 245 obč. zák. §§ 190—191 nesp. pat.).

529. Správa jmění poručenecova. — 1. Poručník má spravovati jmění poručenecovo jako řádný a pilný otec rodiny a ručí za každé zavinění (§ 228).

2. Poručník má dbáti toho, aby osoby, které jsou jím ustanoveny jménem poručenecovy, jako poručenecovi zaměstnanci nebo zmocněnci, byly osoby řádné. Ustanoví-li vědomě osobu nezpůsobilou, nestará-li se, aby škoda zaměstnancem způsobená byla nahrazena, ručí za újmu tím poručenci způsobenou (§ 264). Ovšem i jinak ručí za každé opomenutí v dozoru na zaměstnance a jejich výběru podle § 228.

Příklady toho jsou: poručenci patří usedlost, poručník najímá námezdní dělníky, tito jsou zaměstnanci poručenecovými; poručník udělí prokuru zaměstnanci v obchodním podniku poručenecově, prokurista je zmocněncem poručenecovým a ne poručníkovým.

530. Promlčení. — Nároky tyto promlčují se ve třech letech, poněvadž jde o náhradu škody (§ 1489); lhůta se počíná zletilostí poručenecovou anebo dnem, kdy poručník skončil dříve svůj úřad (§ 1495). Podpůrná třicetiletá lhůta platí samozřejmě i v daném případě.

531. Výkon správy jmění. — Poručník má spravovati jmění pod dozorem soudním. Jemu přísluší jen běžná správa jmění, důležitější rozhodnutí jsou vyhrazena soudu (§ 233). Tak nemůže

poručník sám přijati splacený kapitál nezletilcův, což může učiniti jen se souhlasem soudním (§ 234). Je to velmi důležité, že poručník nemůže bez souhlasu soudního dlužníka propustiti z dluhu. Uložení kapitálu smí se státi jen se soudním schválením (§ 235). Poručník má se postarati o dlužní úpisy a jiné doklady o jmění poručencově (§ 236).

532. **Jistota.** — Poručník nemusí skládati jistotu, ale soud může ji požadovati, jestliže hrozí špatným vedením poručenství poručenci újma (§ 237).

533. **Zastoupení poručencovo.** — Poručník je zástupcem poručencovým, jeho poručenská moc zakládá se na rozhodnutí soudním a její rozsah je zákonem stanoven, proto mluvívá se někdy o zákonném zástupci. Zastoupení provádí tím způsobem, že jedná jménem poručencovým, anebo že jednání poručencovo buď předem anebo dodatečně schválí. Ve sporech je poručník zákonným zástupcem poručencovým (§ 243).

534. **Omezené zastoupení.** — Poručník je oprávněn zastupovati poručenec v právních jednáních, které se týkají běžné správy majetku, k ostatním jednáním má zapotřebí schválení soudního a bez toho nemůže nezletilce zastupovati (cf. 234). Tak najmě má schválení soudního zapotřebí:

- a) k odmítnutí dědictví anebo k jeho bezvýhradnému přijetí (§ 233),
- b) k prodeji nemovitostí (§ 232) nebo těch movitostí, které nejsou určeny k provozu hospodářskému (§§ 229—231),
- c) k nájmu a pachtu nemovitostí (§ 189, odst. I nesp. pat.),
- d) k výpovědi kapitálu, jeho vykvitování (§ 233, § 234 obč. zák.),
- e) k narovnáním o sporných právních poměrech (čl. XLI uvoz. zák. k civ. s. ř.),
- f) k vedení sporů, které nesouvisí s běžnou správou majetku.

535. **Volné jmění poručencovo.** — Zásadně platí stejné zásady jako u dítěte pod mocí otcovskou. Jenže poručenec může vždy uzavřít smlouvu, jíž se zavazuje k výkonům pracovním (§ 246), tedy bez ohledu na to, zda žije v domácnosti poručníkově, své matky atd., anebo zda je odkázán sám na sebe. Poručník má právo smlouvu zrušiti »z důležitých důvodů«, t. j. je-li pro poručenec nevýhodná (§ 246).

536. **Súčtování poručníkovy.** — Poručník je povinen dáti počet ze správy mu svěřeného jmění (§ 238, věta 1). Výjimečně není povinen dáti počet:

- a) nabyli-li poručenec jmění darem a dárce osvobodil poručníka od této povinnosti,
- b) nabyli-li poručenec jmění z posledního porřízení a zůstavitel v tomto posledním porřízení osvobodil poručníka od povinnosti súčtovati; osvobození se netýká povinného dílu (arg. »dobrovolně zanechaného peníze«),
- c) jsou-li příjmy poručencovy tak malé, že nepřevyšují obnosu určeného na výchovu poručencovu, může poručenský soud, hledě k daným okolnostem, poručníka osvoboditi od kladení účtu (§ 238, věta 2).

Ve všech případech musí však poručník vykázati, že kmenové jmění, pojaté do inventáře, zůstalo zachováno, a doznalo-li změny, tedy o tom podati zprávu (§ 238 i. f.).

537. **Doba súčtování.** — 1. Poručník má podati počet ze správy jmění do dvou měsíců od skončení poručenského roku (§§ 239, 261). Poručenský rok zpravidla se počítá ode dne, kdy poručník nastoupil svůj úřad (§ 207 nesp. pat.). Soud může ustanoviti jinak na př. počítání vždy k poslednímu dni kalendářního roku anebo ke konci sklizně. O výročních účtech podniků obchodních nebo průmyslových platí zvláštní ustanovení § 206.

2. Nepodá-li poručník zavčas výroční účet, je doháněti jej k tomu exekučními prostředky (§ 239 obč. zák., § 50 zák. č. 100/1931).

538. **Kde je podati počet.** — 1. Poručník má podati výroční účet poručenskému soudu (§ 203 nesp. pat.). Jestliže však poručenec má jmění v různých zemích, má poručník podati oddělené účty podle zemí (§ 240 obč. zák.), což dnes nemá již žádného smyslu.

2. Soud zkoumá tento počet podle předpisů §§ 241, 242 obč. zák. a podle §§ 203—216 nesp. pat.

539. **Nároky poručníkovy.** — 1. Poručník má nárok jako zmocněnec na náhradu výdajů spojených s vedením poručenství a může žádati i zálohu na hotová vydání (§ 1014).

2. Poručníku může se dostat odměny podle uvážení soudního, a to:

- a) roční odměna z výtěžku jím docíleného (§ 266), ne více než skutečně bylo poručníkem ušetřeno, nejvíce 5% čistých příjmů, tedy po srážce vydání správních, a ne více než 8400 Kč (§ 266),
- b) není-li roční odměna možná, může soud při skončení poručenství poručníku přiznati odměnu, zůstalo-li jmění poručencovo zachováno neztenčené anebo zaopatřil-li poručník poručenice dobře (§ 267).

3. Stanovil-li zůstavitel odměnu poručníkovi, je tuto jako odkaz splniti (podle daňových předpisů nemusí se toto považovati za obohacení).

540. Více poručníků. — Více poručníků může býti ustanoveno různým způsobem:

- a) jeden z poručníků vede poručenství, ostatní jsou ustanoveni honoris causa, pak vede poručenství jen jeden, ostatní mají jen titul,
- b) poručníků je více ustanoveno k vedení poručenství, aniž vedení je děleno soudem, pak ručí solidárně za správné vedení poručenství (§ 210),
- c) poručníci byli soudem ustanoveni k vedení oddělených částí jmění, na př. podle zemí (§§ 226, 240), pak spravuje každý z poručníků přikázanou mu část jmění samostatně (§ 210), ale jeho činnost je omezena jen na tuto část; poručenství může býti oddělené také tak, že jeden z poručníků má se starati o osobu poručencovu a druhý o jeho jmění.

541. Spoluporučník. — 1. Spoluporučník ustanovuje se ženě-poručnicku čili správněji poručnici podle § 211:

- a) jestliže otec nařídil v poslední vůli, aby matce-poručnici dán byl spoluporučník, měl-li otcovskou moc nad dětmi, jde v daném případě o odrůdu testamentárního poručenství,
- b) žádá-li poručnice za spoluporučníka,
- c) ustanoví-li ho soud vzhledem na obtížnost poručenství,
- d) je-li ustanovena poručníkem nemanželská matka a je-li to nutné vzhledem na zájmy dítěte, zpravidla je jím generální poručník.

2. Soud, ustanovuje spoluporučníka (vždy muže), má dbáti v první řadě vůle otce (což nemusí býti poslední pořízení), návrhu poručnice, příbuzných poručencových.

542. Povinnosti spoluporučníka. — Spoluporučník nevede zpravidla poručenství, je pouze radou poručnici a pomáhá soudu ve vedení dozoru nad poručenstvím (§§ 212, 213). Jinak neručí za žádnou škodu (§ 214), není také zákonným zástupcem poručencovým. Spoluporučník může býti také poručníkem (§ 214). Přestane-li poručenství poručnice, má spoluporučník v první řadě býti jmenován poručníkem (§ 215).

§ 5. Ukončení poručenství.

543. Případy ukončení poručenství. — 1. Poručenství se končí vůbec:

- a) smrtí poručencovou (§ 249),
- b) oživením otcovské moci,
- c) zletilostí poručencovou (§ 251), ačli nebylo poručenství prodlouženo,
- d) prominutím let,
- e) nastoupením živnosti na základě soudního povolení,
- f) úplným zbavením svéprávnosti (§ 7 řádu o zb. sv.).

2. Poručenství poručníka se končí:

- a) smrtí poručnickovou,
- b) propuštěním jeho (§ 249).

544. Prominutí let. — Nezletilý, dokonav osmnáctý rok věku svého, může žádati u poručenského soudu, aby byl prohlášen zletilým. Soud, vyslechna poručníka a nejbližší příbuzné, prohlásí poručenice za zletilého, shledá-li, že mu to nebude na újmu (§ 5 zák. č. 447/1919).

545. Provdání poručenky. — Provdá-li se poručenka, přechází péče o její osobu na jejího zletilého manžela (§ 175). Poručenství se omezuje na správu jmění.

546. Propuštění poručníka z moci úřadu. — Poručník musí býti z moci úřadu propuštěn:

- a) jestliže spravuje poručenství nedbale (§ 254),
- b) je-li nezpůsobilý (§ 254),
- c) ve všech případech, vyžaduje-li to prospěch a dobro nezletilcovo, což zákon vyjadřuje kasuisticky (§§ 254, 255, 259),

- d) uplynutím doby, na niž byl ustanoven poručníkem,
- e) odvolá-li manžel souhlas, aby manželka byla poručnicí (§ 255).

Je-li poručník dočasně zaneprázdněn vykonávati poručenství, má se zřídit nezletilci opatrovník (§§ 270, 272).

547. Propuštění na žádost poručníkovu. — Poručník může žádati za propuštění, jestliže:

- a) má omluvný důvod,
- b) zjistí-li, že je zde vhodná osoba blíže povolovaná (§ 258).

548. Propuštění na žádost třetích. — Je-li matka nebo jsou-li sourozenci v době zřízení poručenství nezletilí, mohou po dosažení zletilosti žádati, aby jim bylo poručenství dáno (§ 259), pokud nebyl poručník zřízen otcem. Vzdáleněji povolovaný nemůže žádati propuštění blíže povolovaného poručníka. Příbuzný může do roka od zřízení poručenství žádati, aby mu bylo poručenství svěřeno (§ 259).

549. Konečné vyúčtování. — 1. Poručník má býti zpravidla propuštěn koncem poručenského roku (§ 261). Do dvou měsíců má poté podati konečné vyúčtování, které se podává vždy poručenskému soudu (§ 262). Soud, prozkoumaj účet, vydá mu propouštěcí list, který má funkci kvitance, ale s tím omezením, že poručník musí nahraditi později objevené škody následkem úmyslného jednání svého (§ 262). Diference účetní později objevené musí nicméně nahraditi (§ 242). Jmění poručenské má vydati buď poručenci (stal-li se zletilým) anebo svému nástupci v poručenském úřadě (§ 263 obč. zák., § 217 nesp. pat.).

2. Zletilý poručenec může poručníku konečné vyúčtování prominouti (dv. dekr. z 1. července 1835, č. 48 sb. z. s., § 215 nesp. pat.).

550. Praxe. — Péče o osobu poručencovu: Soud může přikázati matce, aby vychovávala děti v řeči, kterou určil otec ve své závěti (Vážný, č. 1605). — Poručenský soud jest oprávněn i bez návrhu, ba i proti vůli zákonného zástupce vysloviti, že lze dáti mladistvého do polepšovny (Vážný, č. 3813).

Správa jmění poručencova: Ohledy na práva nepominutelného dědice nezletilého nejsou o sobě dostatečným důvodem pro odepření pozůstalostního schválení volného prodeje věcí do pozůstalosti patřících (Vážný, č. 1). — Poručenský soud není oprávněn, aby donucoval poručníka k úpisu čtvrté státní půjčky; odpírá-li tak učiniti, maje pro to

vážné důvody (Vážný, č. 979). — Není porušením práva podle syndikátního zákona, schválil-li poručenský soud v lednu 1919 prodej nemovitosti nezletilcovy, i když část kupní ceny měla býti splacena ve válečných půjčkách (Vážný, č. 5256). — Soud, vykonávaje poručenskou moc pouze prozatímně (§ 183 nesp. pat.), není oprávněn dáti povolení ku prodeji poručencova nemovitého majetku (Vážný, č. 1897). — I opomenutí poručníka vyžaduje schválení soudu (Vážný, č. 2520, t. j. opomenutí k prohlášení předkupního práva). — Pouhé zmocnění poručníka, aby uzavřel smír, není ještě jeho schválením (Vážný, č. 3177). — Byla-li zcizena nemovitost, zatížená čekatelským právem nezletilcovým, s výhradou tohoto práva, nelze smlouvou tuto poručensky schvalovati (Vážný, č. 4100). — K pronájmu nemovitosti nezletilcovy na delší dobu než je v místě obvyklo, jmenovitě se zřeknutím se práva k výpovědi, vyžaduje se svolení poručenského soudu (Vážný, č. 6000). — Schválení poručenského soudu musí býti uděleno výslovně písemným odůvodněným výměrem. Nelze je spatřovati v tom, že bylo napotom uděleno zmocnění ke sporu z neschváleného právního jednání (Vážný, č. 6532). — Je-li věřitel nesvéprávný, jest odsouditi dlužníka k placení věřiteli k rukám jeho dočasného zákonného zástupce. Za podmínky § 195 nesp. pat. lze požadovati okamžité splacení zapůjčené jistiny ihned žalobou, aniž je zapotřebí předchozí výpovědi pohledávky, a stačí zmocnění opatrovnického soudu ku podání žaloby. Stačí, předloží-li poručník (opatrovník) věřitelův dlužníku kvitanci podepsanou poručníkem (opatrovníkem) a opatřenou schvalovací doložkou opatrovnického soudu (Vážný, č. 6580). — K úpisu válečné půjčky a s ním spojenému uzavření zápůjčky nezletilcem vyžaduje svolení zákonného zástupce i poručenského soudu. Lhostejno je, že matka nezletilcova byla při úpisu válečné půjčky přítomna a nečinila námitek (Vážný, č. 7417). — Lhůtu k žalobě o zmatečnost soudní výpovědi z bytu dlužno počítati od doručení výpovědi opatrovníku strany nezpůsobilé ke sporu, jenž navrhl výpověď, třeba bez svolení opatrovnického soudu. Okolnost, že poručník (opatrovník) navrhl výpověď bez svolení opatrovnického soudu, nepřichází v úvahu při posuzování otázky, zda byla podána včas (Vážný, č. 7963). — Pozůstalostní soud jest oprávněn část požární náhrady, která se přibližně rovná dědickému podílu nezletilce, zajistiti pro něho vinkulací u pojišťovny (Vážný, č. 9227). — Zákonný zástupce nezletilcův potřebuje ku vzdání nezletilcova nároku na bolestné svolení soudu (Vážný, č. 8729). — Ke sjednání učební smlouvy, v níž se nezletilec podvoluje rozhodčímu soudu společenstva, je třeba schválení poručenství (Vážný, č. 9303). — Učební smlouva ujednaná nezletilcem s přivolením poručníka nevyžaduje schválení soudu (Vážný, č. 9315). — K neobvyklým pronájmům nemovitosti nezletilce potřebuje jeho zákonný zástupce schválení poručenského soudu od případu k případu, k obvyklým nájímům aspoň svolení všeobecného. Různými úkony opatrovnického soudu (schvalováním opatrovnických účtů, souhlasem k výpovědi) nebyl nahrazen souhlas opatrovnického soudu k uzavření nájemní smlouvy (Vážný, č. 11.028).

Zastupování ve sporech: Rozhoduje o návrhu na zmocnění k vedení rozepře zákonným zástupcem poručenice, jest soud povinen, aby

vzal v úvahu i pravděpodobný výsledek sporu a jeho nutnost (Vážný, č. 3967). — K vedení pasivních sporů za nezletilce nemá poručník zapotřebí schválení poručenského soudu (Vážný, č. 248). — Proti nezletilci (nesvéprávné osobě), jehož zástupce, řádně byv obeslán, k líčení se nedostavil, lze vynést rozsudek pro zmeškání (Vážný, č. 362, 9138). — K uznání žalobního nároku zákonným zástupcem strany nesvéprávné je třeba svolení opatrovnického soudu. Nedostatek průkazu o tomto svolení má v zápětí zrušení rozsudku podle uznání (Vážný, č. 1404). — Dáno-li svolení k žalobě s výhradou, může nezletilý ve sporu o rozdělení společného vlastnictví přistoupiti jen ke straně žalované (Vážný, č. 1722). — Rozhoduje o tom, zda uděluje poručníkovi svolení k rozepři s osobou, jež neuznává nabídky, poručníkem v poručenské věci přijaté, musí poručenský soud zároveň rozhodnouti o tom, zda schvaluje přijetí nabídky poručníkem. V takovém případě netřeba, aby poručenskému soudu byl předložen úplný nástin smlouvy, stačí, sdělí-li se mu obsah nabídky (Vážný, č. 3158). — Vedlejší intervenient jest oprávněn podati odvolání, třebas opatrovník (poručník) hlavní nesvéprávné strany projevil s tím nesouhlas, učinil-li tak v rozporu s rozhodnutím opatrovnického soudu (Vážný, č. 5602). — I ve sporu, k jehož zahájení žalobou má poručník potřebí svolení poručenského soudu, jest poručník oprávněn z vlastní pravomoci ke zřízení právního zástupce a k výběru jeho osoby (Vážný, č. 5933). — Zmocnění poručenského soudu k vedení sporu je třeba i pro spor, v němž nezletilec žaluje o obnovu (Vážný, č. 10.396). — Prohlášení zástupce nezletilce, žalujícího o uznání nemanželského otcovství, že odpírá součinnost při provádění důkazu zkouškou krve, nevyžaduje schválení poručenského soudu (Vážný, č. 10.805). — Žalovaný nezletilec potřebuje spolupůsobení svého zákonného zástupce, není-li v žalobě omezení, že je povinen zaplatiti zažalovaný peníz jen pod exekucí na ono jmění, jímž může podle §§ 151, 246, 247 volně nakládati (Vážný, č. 10.496).

Účtování a inventář: Do inventáře o poručencově (opatrovancově) jmění patří vše, co bylo v poručencově (opatrovancově) držbě v čase zřízení poručenství (opatrovnictví) a co mu patří, jest však v rukou třetích osob (Vážný, č. 4026). — O jednotlivých nárocích opatrovance (poručence), jež opatrovník (poručník) dodatečně navrhl do účtu pojmouti, jest jednati dodatečně (Vážný, č. 3469). — Poručenské účty a vzájemné nároky z nich plynoucí mohou býti projednány a vyřízeny jen v nesporném řízení. Teprve po skončení poručenství a vyřízení konečného účtu na pořad práva (Vážný, č. 8419). — Soud reálný je povinen nejen, aby přijal na soud účet o nemovitém jmění poručencově, nýbrž též, aby účet ten prozkoumal a vyřídil (Vážný, č. 1796).

Ukončení poručenství: Třebas nesvéprávný před schválením smlouvy zemřel, jest na jeho zákonném zástupci i soudu, aby jednání přivedl ke konci (Vážný, č. 3501). — Byl-li nezletilec ve sporu zastoupen pouze zákonným zástupcem, nastává jeho úmrtím přerušeni sporu a není zákonný zástupce nadále oprávněn ve sporu pokračovati (Vážný, č. 3947). — Pro odvolání městského úřadu sociální péče jako poručníka z povolání nemohou přijíti v úvahu § 259 obč. zák. a § 29 prvé novely, nýbrž rozhoduje tu jedině

zájem poručence (Vážný, č. 5018). — Manželská matka nemůže se domáhati, aby mu bylo svěřeno poručnictví proti vůli a bez souhlasu poručníka, jenž jest již ustanoven a svůj úřad zastává bezvadně (Vážný, č. 6511). — Poručníka je zbaviti úřadu, nespravuje-li poručenství podle povinností, ať se tak stalo úmyslně nebo z nedbalosti. Stačí, neuposlechl-li soudní výzvy, aby hotovost a cenné papíry, patřící svěřenci, složil na soudě. Zákon nerozeznává, zda jde o poručníka povolaného zákonem, závětí či soudem (Vážný, č. 7236).

Spoluporučník: Není třeba, aby povolání spoluporučníka otcovou vůlí stalo se ve formě poslední vůle. Stačí, když otec prohlásil vůli zcela určitě, úplně při smyslech, bez nátlaku, podvodu a podstatného omylu (Vážný, č. 5976). — Okolnost, že se matka neosvědčila ve vedení poručenství, nezbavuje ji práva spolupůsobiti při ustanovení jiného poručníka (spoluporučníka). K vyloučení z poručenského úřadu se nevyhledává, aby osoba pro tento úřad vyhlédnutá pracovala k poškození nezletilého nebo se prohřešila proti jeho zájmům; stačí jakákoliv možnost rozporu vzájemných zájmů (Vážný, č. 10.543).

Stížnost příbuzných: Příbuzní mohou podati opravný prostředek proti rozhodnutí poručenského soudu, mají-li za to, že rozhodnutí je na úkor poručenci, ve lhůtě, která je poručenci zachována (Vážný, č. 394, 8458, 10.335), jiným osobám stížnost nepřísluší (Vážný, č. 10.725).

Prominutí let: Rozhodnouti o prominutí let jest příslušným obecný soud nezletilcův ve věcech soudních. Jím zůstává obecný soud otcův, třebas nezletilec byl adoptován ženou. Do usnesení o prominutí let, jež bylo doručeno pouze nezletilci, jsou oprávněni si stěžovati poručnice i opatrovník (Vážný, č. 5776).

551. **Literatura.** — E. Svoboda, Péče o dítě (České právo, II, str. 17); Lauschmann, Právní úprava péče o dítě (Právník, 1923, str. 275); Eršil, Ochrana mladistvých osob v právu rodinném a dědickém; Calaba, Sociální péče o mládež a slabé v lidské společnosti v republice Československé (1924); Poubová-Nečasová, O sociální péči rodinné (1923); Kallab, Historický vývoj sociální péče o mládež (Péče o mládež, 1923); Tůma, Ochranná výchova (1924); Lauschmann, Právní ochrana matky a dítěte (1923); Jan Dvořák, Bilance právní ochrany dětí (Právníké rozhledy, roč. 12, str. 45); Flieder, Postavení ženy a dítěte podle novely k obč. zák. ze dne 12. října 1914 (Zprávy práv. jedn. mor., roč. 16, str. 201); Krčmář, O reformě občanského práva (Obzor národohospodářský, roč. 21, str. 409 n.); E. Svoboda, K osnově zákona o výchově ochranné (Právníké rozhledy, roč. 19, str. 72); Kařka, Právo rodinné (Návrh subkomitétu komise pro revizi obč. zák.); Löwy, Reforma práva občanského (Česká advokacie, 1923, str. 8); Frypís, O právních poměrech dětí poručenců a opatrovanců; Nečas, Rádce pro poručníky a opatrovníky (1912); Jan Dvořák, Časová úprava poručenství a opatrovnictví (1904); Lepař, Ochrana práv nedospělých a nezletilých (1920); Vítský, Péče o osoby nesvéprávné; Návrh týkající se soukromoprávních poměrů osob nezletilých (Právník, 1903, str. 34); Nucená výchova

nezletilců (Právník, 1899, str. 35); Z e l i n k a, Místní příslušnost ve věcech poručenských a opatrovnických (Soudcovské listy, 1922, str. 200); M r š t i n a, K otázce úpravy poručnictví (Časopis pro právní a státní vědu, roč. II, str. 73); J a n o u š e k, Poručnictví v soudní praxi (1902); O poručenstvech (Právník, 1902, str. 115); K otázce zřizování poručníků z povolání (Právník, 1911, str. 570); S t u n a, tamtéž, str. 715; N e d o m a, Poručníci z povolání; S t u n a, Poručnictví z povolání s hlediska sociálněpolitického (Právnícké rozhledy, roč. 12, str. 185); Ž e n a poručnicí (Právník, 1908, str. 914); V á c l a v S v o b o d a, K testamentárnímu povolání poručníka není třeba formy, předepsané pro poslední pořízení (České právo, roč. 8, str. 71); P š o r n, Řád pro poručníky z povolání zřízené při okresní komisi pro péči o mládež v Žižkově (1910); T ů m a, Poměr státu k dobrovolné sociální péči o mládež (1923); F o l l p r e c h t a K e l l e r, Rádce poručníků (1912); Nucená výchova nezletilců (Právník, 1898, str. 35); B a t ě k, O vrchním poručenství a radě rodinné (Právník, 1892, str. 613); R a n d a, Kterak má se ukládati jmění sirotčí a nadační a jaké jistoty poskytují zástavní listy (Právník, 1876, str. 217); K ukládání peněz sirotčích (Právník, 1907, str. 522); P r a ž á k, Výsledek sjednocovacích prací v oboru předpisů o ukládání soudních deposit poručenských (sirotčích) úřadů (Věstník ministerstva unifikace, 1925, příl. k Právnímu Obzoru, roč. 8, str. 180); C e r m a n n, Soudní správa hromadných sirotčích pokladen (1915); K u r y c, O útech poručenských.

R u b e r, Das Vormundschaftsrecht nach dem Codex Theresianus (Not.-Zeitschrift, 1886, č. 32—41); R e i c h e r, Fürsorge für die verwahrloste Jugend; J a n i s c h, Anstalts- und Generalvormundschaft (Notariats-Zeitschrift, 1907, č. 10); A l b. E h r e n z w e i g, Die Wiener Berufsvormundschaft (tamtéž, 1909, č. 42); S o x h l e t, Generalvormundschaft (Gerichts-Zeitung, 1916, č. 34); K l u m k e r - S p a n n, Die Bedeutung der Berufsvormundschaft für den Schutz der unehelichen Kinder (1906); J a n i s c h, Die öffentliche Schutzfürsorge für uneheliche Kinder (Notariats-Zeitschrift, 1906, č. 44, 45); N a v r a t i l, Ein Jahr kommunaler Kinderschutz (1910); M ů l l e r, Berufsvormundschaft in Österreich, in Recht und Wirtschaft (1913); N i e s t r o j, Die Berufsvormundschaft und ihre Probleme (1913); E. A d l e r, Die unehelichen Kinder (1909); W a l l n e r, Die Mutter als Vormund im Vaterschaftsprozesse (Gerichts-Zeitung, 1916, č. 18); S o x h l e t, Die Übersicht über die Pflegebefohlenen (Gerichts-Zeitung, 1916, č. 10); B a s c h, Pflegebefohlene als Eigentümer ländlicher Realitäten (Notariats-Zeitschrift, 1913, č. 25); H u b e r, Die kumulativen Waisenkassen (Gerichtshalle, 1898, č. 12); G e i l e r, Die gemeinschaftlichen Waisenkassen (Zentralblatt, 1906, str. 625); S p e r l, Die Entlohnung des Vormundes und der Kuratoren nach österr. Recht (Gerichtshalle, 1893, č. 3—5); Österr. Kinderschutzkongreß, 1907, referáty S c h a u e r, R e i c h e r, F e l l n e r, v. F e l d e g g; B a r t s c h, Berufsvormundschaft und Fürsorgeerziehung (1917); L i c h t, Berufsvormundschafliche Rechtsfürsorge (1927); L i c h t, Die erweiterte Vormundschaft (1929); P f a f f, Die potioris nominatio im österr. Vormundschaftsrecht (1901); B a r t s c h v Klangově komentáři, str. 977—1096.

Hlava druhá.

Opatrovnictví.

§ 1. Základ a obecné opatrovnictví.

552. **Druhy opatrovnictví. — 1. Opatrovnictví podle řádu o zbavení svéprávnosti č. 207/1916 ř. z. zřizuje se nad osobami úplně nebo částečně zbavenými svéprávnosti, opatrovnictví nad osobami částečně zbavenými svéprávnosti imenuje se podporou.**

2. **Podle občanského zákoníka zřizuje se opatrovnictví osobám hluchoněmým k jejich žádosti, a dále vedle zákonného zástupce osobám nesvéprávným buď ke správě oddělené části majetku, anebo k jednotlivým právním úkonům.**

3. **Opatrovník k hájení veřejných zájmů v právu rodinném: opatrovník manželského původu dítěte (§ 158).**

4. **Opatrovník k hájení majetkových práv osob neznámých nebo nepřítomných; případů těchto je celá řada, část je upravena v občanském zákoníku, část v nesporném řízení, část v civilním řízení soudním, část ve speciálních předpisech. Příklady: opatrovník osoby nezrozené, potomstva, osoby nepřítomné, věřitelů dílčích dlužních úpisů.**

553. **Opatrovnictví obecné a speciální. — Opatrovník je někdy zákonným zástupcem osoby nesvéprávné, tak jako otec nebo poručník. Otec a poručník je zpravidla zástupcem osoby nezletilé, kdežto opatrovník je zástupcem osoby zletilé. (Výjimky u osob, nad nimiž prodloužena byla otcovská nebo poručenská moc.) Tento opatrovník nahrazuje nedostatek svéprávnosti ve všech směrech, nedostávající se způsobilost k právním činům. Ostatní opatrovníci jsou speciální.**

554. **Případy obecného opatrovnictví. — Obecné opatrovnictví přísluší:**

- a) opatrovníku osob úplně zbavených svéprávnosti (§ 3, č. 207/1916 ř. z.),
- b) podpůrci osob částečně zbavených svéprávnosti (§ 4 l. c.),
- c) prozatímnímu podpůrci (§ 9 l. c.),
- d) opatrovníku osoby hluchoněmé na její žádost (§ 275 obč. zák.).

555. Úkoly obecného opatrovníka. — Povinnosti opatrovníka, jenž je obecným zákonným zástupcem, rovnají se celkem povinnostem poručníka. Neboť jak poručník, tak i opatrovník mají podle stejných zásad spravovati jmění opatrovancovo, i starati se o osobu jeho (§ 282). Péče o osobu je jen podpůrná, pokud opatrovanec není s to sám o sebe se starati, jako je tomu u osob duševně chorých. Výchovná péče ovšem odpadá.

556. Obecné opatrovnictví osoby nezletilé. — Osoba nezletilá, starší sedmi let, duševně chorá nebo slabá, může býti úplně zbavena svéprávnosti; osobě takové zřizuje se opatrovník, bez ohledu na to, zda byla pod mocí otcovskou či poručenskou. Moc otcovská resp. poručenská zaniká. Opatrovníkem může býti zřízen otec nebo matka (§ 7, č. 207/1916 ř. z.). Jde o předpis výjimečný.

557. Prozatímní podpůrce. — Rozsah působnosti prozatímního podpůrce určuje soud, v rámci rozsahu tohoto je prozatímní podpůrce zákonným zástupcem opatrovance, jinak je opatrovanec způsobilý k právním činům, ke správě svého jmění atp. (§ 9, č. 207/1916 ř. z.). Není-li rozsah působnosti blíže určen, má se za to, že je obecným zástupcem opatrovancovým, tedy v rozsahu působnosti poručníkovy.

558. Opatrovník osoby hluchoněmé. — Hluchoněmý může u soudu žádati, aby mu zřízen byl opatrovník (§ 275). Podle výslovného ustanovení může se tak státi jen na žádost jeho. Bez této žádosti není možné zřizovati opatrovníka. Je-li opatrovník zřízen, nutno za to míti, že osoba tato se stává nesvéprávnou, pokud sahá kuratela, ovšem s jedním zásadním omezením, že hluchoněmý může kdykoliv žádati, aby kuratela byla zrušena, a žádosti té je bez odkladu vyhověti. Nesvéprávnost je zde v zájmu hluchoněmého. Jde o nesvéprávnost osoby starší čtrnácti let. Jinak neměla by tato kuratela žádného smyslu.

559. Ustanovení obecného opatrovníka. — Opatrovník se ustanovuje rozhodnutím soudním v řízení nesporném (§§ 181 násl. nesp. pat.). Způsobilost k opatrovnictví, důvody omluvné řídí se stejnými pravidly jako u poručenství. Naproti tomu neplatí vázanost soudu ve výběru opatrovníka, jako je tomu u poručenství (§§ 196—198, 259, 281), s jedinou výjimkou: Byl-li opatrovanec nezletilý pod mocí otcovskou anebo pod poručenstvím matčíným, má otec nebo matka zřízen býti opatrovníkem (§ 7, č. 207/1916 ř. z.).

§ 2. Speciální opatrovnictví.

560. Speciální opatrovník osobám nesvéprávným. — Osobám nesvéprávným zřizuje se opatrovník vedle zákonného zástupce v těchto případech:

- a) Převede-li někdo třetí dobrovolně, ať mezi živými darováním, či na případ smrti posledním pořízením, nějaké jmění osobě nesvéprávné a jestliže tato třetí osoba vyloučila zákonného zástupce (otce, poručníka) ze správy tohoto jmění, pak se zřídí ke správě tohoto jmění zvláštní opatrovník. Tento opatrovník je otci (poručníku) úplně koordinován, je však omezen právě jen na správu řečeného jmění.
- b) Opatrovník speciální zřizuje se nezletilému cizinci, nemajícímu v tuzemsku zákonného zástupce, k udělení snubního konsensu podle § 51 obč. zák.
- c) Konečně máme případy kolisního opatrovníka.

561. Kolisní opatrovník. — 1. Soud musí jmenovati opatrovníka nezletilému, jestliže právně jedná se svými rodiči anebo se svým poručníkem (§ 271). Jde jen o ta právní jednání nezletilce, která spadají na otce nebo poručníka jako zákonného zástupce. Tam, kde nezletilec jedná svéprávně se svými rodiči resp. poručníkem, opatrovníka zřizovati není třeba. Jinak nutno vykládati toto ustanovení tím způsobem, aby zájmy nezletilce byly chráněny; je tedy zříditi opatrovníka všude tam, kde je očekávati, že vlastní zájem zákonného zástupce mohl by mu brániti, aby jednal v zájmu nezletilcově.

2. Poručník nemůže zastupovati soudící se poručenec ve sporu a je třeba jmenovati zvláštního kurátora (§ 272). Doporu-

čuje se užiti tohoto ustanovení analogicky i na osoby nalézající se pod touže mocí otcovskou nebo touže mocí opatrovnickou u osob zbaivených svéprávnosti.

3. Spravuje-li dědic pozůstalost a má-li s pozůstalostí spor, nebo má-li vyúčtovatí atp. Podobně tomu při konfliktu právnické osoby s jejími orgány tak podle obecních zřízení, podle zákona o společnostech s r. o. (§ 42), též při společenstvech výdělkových a hospodářských.

562. Opatrovník řeholníků. — Správa jmění osoby, která složila slavné sliby chudoby, předá se opatrovníku, ačli řeholník před složením slibů se svým jměním jinak nedisponoval (§ 182 nesp. říz.).

563. Opatrovník nezrozeného. — 1. Opatrovník osoby zplozené, ale dosud nezrozené, zastupuje jeho práva (§§ 22, 274). Plod v matce není dosud osobou a nemá tudíž rodinné příslušnosti, je zastupován jen opatrovníkem.

2. Opatrovník zřízený potomstvu (§ 77 nesp. říz.) jedná vlastním jménem ve prospěch těchto budoucích osob. Někteří spisovatelé připodobňují ho k angloamerickému trustu, což není však správné. Hlavní případ tohoto opatrovnictví je fideikomisární substituce ve prospěch budoucího pokolení (§ 612 obč. zák.).

564. Opatrovník nepřítomného. — Je-li přítomnosti něčí třeba, buď v jeho zájmu anebo v zájmu jiné osoby, zřídí se mu opatrovník, aby za něj jednal, nemá-li nepřítomný v dotčeném místě svého zmocněnce (§ 276). Rozhoduje jen nepřítomnost, není zapotřebí další kvalifikace, jako je u nezvěstnosti. Zvláštní případy tohoto opatrovnictví jsou upraveny v civilním řádu, soudním, exekučním atp.

565. Opatrovník neznámým účastníkům právní věci. — Případy zvláště upravené jsou: opatrovník neznámých dědiců (§§ 78, 128 nesp. říz.), opatrovník společných zájmů majitelů dílčích dlužních úpisů (zák. č. 49/1874), dílčích zástavních listů (zák. č. 48/1874), založených bankovních dlužních úpisů (č. 213/1905), založených železničních úpisů (č. 149/1910). Podle § 276 obč. zák. ustanovuje se opatrovník neznámého majitele pozemku ve vyvlastňovacím řízení nebo k provedení zápisu knihovního, opatrov-

ník neznámých zástavců v zastavárně k opatrování hyperoch (zák. č. 176/1892), opatrovník neznámých majitelů vylosovaných cenných papírů.

566. Praxe. — K obhajobě svéprávnosti proti odporovatelnému ještě usnesení soudnímu o uvalení opatrovnictví může si opatrovanec zřídití právního zástupce a vzíti tím na sebe platný závazek k náhradě útrat zastupování (Vážný, č. 118). — Trestní novelou zák. č. 131/1867 pozbylo ustanovení § 279 účinnosti (Vážný, č. 850, 9616). — V konkursu pravovárečného měšťanstva mohou účastníci na okresním soudě svého bydliště navrhnouti zřízení opatrovníka za tím účelem, aby mohla býti svolána valná hromada k provedení voleb členů správní rady (Vážný, č. 928). — Zříditi nepřítomnému opatrovníka podle § 276 jest soud povolán, i když se jedná o ochranu jeho práv veřejných. Nepřítomný jest ten, kdo není v místě, kde jest jeho přítomnosti k hájení jeho práv, i když je jeho pobyt znám (Vážný, č. 957). — Ustanoviti opatrovníka pro nepřítomného účastníka (§ 276) dlužno i tehdy, je-li usedlým v cizině. Opatrovník nepřítomného účastníka nemůže žádati za zproštění dříve, než se nepřítomná strana sama nepřihlásí a zmocněnce nejmenuje (Vážný, č. 1006). — Opatrovník, jenž zřízen byl osobě nepřítomné při dražbě, jest povinen uplatniti, že dlužník požívá výhod odkladu exekuce, jinak ručí za škodu z opomenutí (Vážný, č. 1049, cf. 4737). — Byl-li ve vyrovnávacím řízení ustanoven neznámým věřitelům opatrovník, nekončí se jeho působnost skončením vyrovnávacího řízení, nýbrž teprve tehdy, když zájmy neznámých věřitelů nevyžadují již dalšího zastoupení. Po skončení vyrovnávacího řízení spolupůsobí soud opatrovnický (Vážný, č. 1121). — Zříditi zvláštního opatrovníka káže zákon pouze pro spory mezi několika opatrovanci, nikoli však bezvýjimečně též pro právní úkoly nesporné (§ 272. - Vážný, č. 1279). — I opomenutí opatrovníka vyžaduje za podmínek § 233 schválení soudu (Vážný, č. 2520). — Opatrovníka svěřenství lze zbavití úřadu jen z důvodů v zákoně uvedených (Vážný, č. 2643). — Zásada § 269, že pro duševně chorého, nad nímž nebdi ani otec ani poručník, nutno zříditi zákonitého ochránce, nedoznala změny řádem o zbaivení svéprávnosti (Vážný, č. 3928). — Do inventáře opatrovancova jmění patří vše, co bylo v opatrovancově držbě v čas uvalení opatrovnictví a co mu patří, třeba je v rukou třetích (Vážný, č. 4026). — Opatrovníkem účelového jmění, o němž se neví, komu patří, nemá býti zřízena osoba, která má na tom vlastní zájem (Vážný, č. 5659). — Byla-li podána žaloba proti osobě přijaté do ústavu choromyslných anebo osobě, ohledně níž se koná řízení o zbaivení svéprávnosti, dlužno i v nenaléhavém případě zříditi zákonného zástupce; je-li však věc naléhavá, nemešká se soud procesní s dožadováním ochranného soudu, nýbrž zřídí zástupce sám, který se pak nazývá opatrovníkem k činu (Vážný, č. 7937). — V nesporném řízení, v němž má býti manželský otec přidržen k placení výživného nezletilým dětem, nutno dětem zříditi opatrovníka (Vážný, č. 8153). — Nenarozenému potomstvu povolánému k fideikomisární substituci musí býti pro projednání pozůstalosti ustanoven opatrovník k obhájení jeho zájmů (Vážný, č. 8161).

— Kolisní opatrovník nezletilce může být ustanoven jen pro určitý zvláštní případ anebo pro určitou věc, nemůže však, byť jen dočasně, na něho přenesena býti poručenská moc (Vázný, č. 9234). — I pro neosířelé dítě jest ustanoviti opatrovníka, nemůže-li v tom kterém případě býti zastupováno otcem, nanejvýš při právních jednáních mezi rodiči a nezletilým dítětem (Vázný, č. 10.061). — Zastupoval-li nezletilý dědice v pozůstalostním řízení opatrovník, jenž vystoupil též jako věřitel pozůstalosti, bylo celé řízení zmatečné (Vázný, č. 10.258). — Je-li spor mezi nerozvedenými, ale odděleně žijícími rodiči, u kterého z nich mají býti děti vychovávány, je dětem ustanoviti opatrovníka (Vázný, č. 10.265). — Tím, že v pozůstalostním řízení po římskokatolickém knězi byl ustanoven opatrovník neznámým věřitelům pohledávky za neodsloužené mše a že byl pozůstalostním soudem zmocněn zažalovati onu pohledávku proti pozůstalosti zesnulého kněze, nebylo rozhodnuto o otázce, kdo jest neznámým věřitelem pohledávky (Vázný, č. 10.440). — Není zmatečností, byl-li zřízen opatrovník kolisní bez slyšení účastníků (Vázný, č. 11.345). — Ve věci, v níž byl poručenci ustanoven kolisní opatrovník, není poručník oprávněn k rekursu jménem poručence (Vázný, č. 11.464). — Do usnesení soudu, jímž odepřeno opatrovnícké schválení prohlášení nezletilců, jímž postupují knihovní pořadí svých dědičských podílů na otcově nemovitosti, není oprávněn manželský otec k rekursu ani v zájmu dětí, ani v zájmu vlastním (Vázný, č. 11.639). — Odepře-li opatrovník svolení k vydání nějaké částky nebo úroků z jistiny uložené v sirotčí pokladně, nemůže soud nedostatek takového svolení sám nahraditi a nemůže pak věřitel dosíci uspokojení v nesporné cestě (Vázný, č. 11.745). — Neupozornil-li otec, že jest nezletilým dětem ustanoviti opatrovníka, aný se střetly jeho zájmy se zájmy dětí, byla oprávněna tak učiniti matka dětí. Soudu, zřizujícímu opatrovníka podle § 271, jest jen zkoumati, zda jest splněn formální předpoklad pro zřízení opatrovníka k tomu cíli, aby opatrovník jménem nezletilců podal návrh, o jehož právní vyřízení nezletilcům jde, není však oprávněn zkoumati také, zda jest návrh, o němž nezletilcům jde, ve věci opodstatněn (Vázný, č. 11.919).

567. **Literatura.** — V. S v o b o d a, O opatrovnictví podle občanského zákona (České právo, roč. 3, str. 81); Nečas, Rádce pro poručníky a opatrovníky (1912).

REJSTRÍK PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ.

Obecný zákoník občanský z 1. června 1811, č. 946 Sb. zák. soudních.

§	Číslo odstavce.	§	Číslo odstavce.	§	Číslo odstavce.
15	6.	84	52, 106.	144	398, 401.
16	6, 297.	85	106.	145	398, 401, 443.
17	297.	86	106.	146	355.
19	500.	88	331.	148	428, 402.
22	263.	90	23, 34, 124, 126, 131, 287.	149	428, 437.
27	6.	91	23, 26, 33, 34, 112, 118, 126, 127, 130, 192, 251, 267, 272, 283.	150	428, 430, 438.
28	6.			151	430, 431, 432, 438, 550.
38	6.	92	119, 129, 134, 137, 139.	152	408, 430, 431, 432, 433, 434, 436.
39	6.			154	23, 33, 34, 438, 460, 480.
40	6, 9.	93	89, 133, 139, 157.	156	305, 309, 314, 339, 340, 358.
42	6, 13, 23, 561.	94	144, 145.	157	302, 305.
43	6, 111.	95	146, 147.	158	305, 307, 310, 311, 312, 339, 340, 360, 552.
44	6, 40, 45, 126, 200.	96	145, 147, 150, 153.	159	307, 315, 340.
45	48, 49, 52, 53, 58.	97	144, 146, 149.	160	330, 331, 337.
46	54, 55, 56, 236.	98	146.	161	316, 317, 320, 329, 355.
48	55, 76, 94.	99	95, 146.	162	316, 324, 325, 328, 355.
49	76, 93, 146, 528.	100	146.	163	340, 346, 348, 351.
50	76, 528.	101	146.	164	346.
51	76, 560.	102	152, 278.	165	355, 356.
52	77, 93.	103	156.	166	34, 342, 406, 462, 463, 465, 473, 474, 478, 479.
53	77.	104	158.	167	481, 484, 488, 490, 514.
54	510.	105	156, 158.	168	481, 490, 514.
55	78, 79, 146.	106	158.	169	446, 471, 474.
56	79, 91, 93.	107	156, 163, 182.	170	467.
57	80, 146.	109	159, 161, 182.	171	23, 32, 468, 469, 470, 473.
58	80, 146, 153.	110	164.	172	447, 454.
59	80.	111	187.	174	447, 449, 450, 452.
60	55, 93, 98, 146, 153.	119	97.	175	447, 448, 545.
62	61, 91, 93, 95, 99, 331, 337.	120	80, 99, 100, 106, 306.	176	444, 493.
63	61, 337.	121	80, 99, 101, 290, 306.	177	446, 493.
64	337.	126	52.	178	388, 392, 396, 399, 426, 428, 438, 442, 444, 446, 453, 455, 504.
65	12, 91, 93, 96.	130	52.	186	6, 383, 389, 390.
67	97.	137	6.		
68	91, 93, 97.	138	298, 339, 405.		
69	86.	139	26, 34, 398, 402, 404.		
70	63, 143.	141	23, 33, 34, 267, 403, 405, 408.		
71	52.	142	158, 399, 421, 422, 426, 471, 473.		
74	52, 63, 95, 99, 102, 143.	143	33, 403, 405.		
75	143.				
76	73.				
78	52, 71, 392.				
79	52, 83.				
80	88.				
82	94.				
83	105.				

§	Číslo odstavce.	§	Číslo odstavce.	§	Číslo odstavce.
187	6, 444, 472, 492.	251	543.	800	469.
189	534.	252	451.	802	255.
191	499, 506.	254	546.	831	250.
192	430, 499.	255	546.	841	255.
194	500, 506.	258	547.	843	255.
195	505.	259	546, 548, 550, 559.	849	7, 242.
196	500, 501, 559.	261	537, 549.	878	489.
197	431, 502.	262	549.	889	250, 255, 458.
198	501, 502, 503, 559.	263	549.	891	458.
199	504.	264	529.	892	250.
200	496.	265	525.	902	345.
201	506.	266	539.	903	454.
202	505, 506.	267	539.	904	217.
204	496.	269	566.	916	204.
205	507.	270	546.	943	207.
206	537.	271	426, 566, 591.	947	23.
208	510.	272	546, 561, 566.	950	23.
210	540.	274	563.	956	101, 215.
211	541.	275	554, 558.	988	107.
212	542.	276	564, 565, 566.	1008	195, 251.
213	542.	279	566.	1014	539.
214	542.	281	559.	1017	195.
215	542.	282	555.	1024	272, 273.
216	518, 526.	302	302.	1026	199.
217	526.	320	521.	1029	195, 251.
218	526.	323	57.	1035	200.
219	527.	335	279.	1041	252.
220	527.	353	229.	1042	36, 126, 252, 288, 390, 405, 467, 478, 490.
221	527.	363	340.	1052	325.
223	519.	364	250, 261.	1177	244, 246.
224	519.	376	399.	1178	244, 247.
225	519.	378	399.	1217	54, 202.
226	519, 540.	387	405.	1218	409.
227	519.	478	443.	1220	52, 54, 406, 409, 410, 413, 415.
228	351, 529.	506	54.	1221	414.
229	520, 534.	511	219.	1222	413.
230	221, 525.	512	219.	1223	413.
231	522, 534.	513	219.	1225	215, 217.
232	523, 534.	514	219.	1227	214, 219, 220, 226.
233	437, 438, 531, 534, 566.	517	219.	1228	219, 220, 226.
234	531, 534.	540	377.	1229	222.
235	531.	541	377.	1230	227, 230, 232.
236	531.	543	377.	1231	54, 406, 418.
237	532.	570	314.	1232	241.
238	536.	612	563.	1233	242, 244, 250.
239	537.	672	131.	1234	254, 263, 265.
240	538, 540.	731	12.	1235	263.
241	538.	753	325, 327.	1236	258, 261, 265.
242	538.	754	342.	1237	137, 201, 253.
243	533.	757	101.	1238	130, 193, 195, 199, 251.
246	433, 436, 438, 535, 550.	758	101.		
247	432, 438, 550.	768	377, 456, 457.		
248	435.	788	407.		
249	543.	790	407.		
		795	23, 26, 457.		
		796	23, 26, 289, 291.		

§	Číslo odstavce.	§	Číslo odstavce.	§	Číslo odstavce.
1239	193, 194, 195, 196, 197, 252, 278.	1262	254, 264, 273, 275.	1327	23, 473.
1240	200.	1263	253, 284.	1328	32, 54, 152, 489, 490.
1241	199, 272.	1264	32, 161, 253, 270, 286, 288, 291.	1373	221.
1242	233, 236.	1265	153, 205, 253, 278, 286.	1374	221.
1243	233, 235.	1266	235, 253, 254, 264, 276, 281, 283.	1409	16, 252, 255, 263.
1244	233.	1296	57.	1418	236, 488.
1245	220, 221, 231, 237, 275.	1309	399.	1425	488.
1246	238.	1323	435.	1432	207.
1247	54, 239, 240.	1326	152.	1435	101, 253.
1260	223, 235, 269.			1437	101, 253.
1261	224.			1438	35.

Jiné zákony a nařízení.

(Číslo odkazují k odstavcům.)

1788	5. září. Dvorní dekret, č. 885 sb. z. s. — 341.	1841	4. května. Dvorní dekret, čís. 531 sb. z. s. — 283, 287, 288.
1813	17. července. Dvorní dekret, č. 1065 sb. z. s. — 77.	1851	18. října. Nařízení min. sprav. — 321.
1813	21. října. Dvorní dekret, čís. 1105 — 346.	1852	27. května. Císařský patent (trestní zákon), č. 117 ř. z.
1815	21. října. Dvorní dekret, čís. 1185 sb. z. s. — 341, 355.		131 96.
1817	22. února. Dvorní dekret, čís. 1319 sb. z. s. — 106.		206 95.
1817	25. června. Dvorní dekret, č. 1340 sb. z. s. — 54.		414 446.
1819	23. srpna. Dvorní dekret, čís. 1595 sb. z. s. — 12, 144, 149. § 5 148. § 6 159.		489 107.
1826	5. června. Dvorní dekret, sv. 54, č. 36 sb. z. pol. — 112.		501 96.
1826	22. prosince. Dvorní dekret, č. 2242 sb. z. s. — 106.		516 169.
1830	4. února. Cís. nařízení, č. 2449 — 321.	1854	9. srpna. Císařský patent (nesporné řízení), č. 208 ř. z.
1832	21. března. Dvorní dekret, č. 2257 sb. z. s. — 115.		19 426.
1833	19. února. Dvorní dekret, čís. 2594 — 451.		43 519.
1833	23. února. Dvorní dekret, čís. 2595 sb. z. s. — 115.		45 519.
1834	18. července. Dekret dv. kanceláře, č. 2661 — 321.		77 563.
1835	15. června. Dvorní dekret, č. 39 sb. z. s. — 42, 304, 340.		78 565.
1835	1. července. Dvorní dekret, č. 48 sb. z. s. — 549.		93 519.
1837	27. června. Dvorní dekret, č. 208 sb. z. s. — 145, 150, 151.		128 565.
			142 426.
			177 563.
			181 559.
			182 562.
			183 493, 517.
			185 325, 493, 517.
			186 524.
			189 534.
			190 77, 528.
			191 77, 528.
			193 520.
			194 521.
			195 521, 550.
			196 521.
			197 521.
			198 521.

199	521.	1878	12. července. Zákon o ručení poručenském, č. 112 ř. z. — 505.
203	524, 538.	1892	1. října. Nařízení ministerstva spravedlnosti o provozování živnosti zastavárni, č. 176 ř. z. — 565.
207	537.	1895	1. srpna. Jurisdikční norma, č. 111 ř. z.
215	549.	§ 49	38, 348, 473.
216	524, 538.	§ 65	348.
217	524, 549.	§ 70	114, 405.
259	559.	§ 73	426.
266	450.	§ 100	348.
281	559.	§ 113	326.
1856	8. října. Cís. patent o manželství katolíků, č. 185 ř. z. — 337.	§ 114	158.
1858	3. června. Císařské nařízení (rozšíření ustanovení zákona 185/1856 na nekatolíky), č. 92 ř. z. — 337.	§ 117	519.
1859	29. září. Císařské nařízení (o zrušení politického konsensu pro židy), č. 217 ř. z. — 42.	1895	1. srpna. Civilní řád soudní, č. 113 ř. z.
1860	19. března. Nařízení ministerstva spravedlnosti č. 2712 — 449, 451.	§ 11	314.
1863	3. prosince. Zákon č. 105. § 23 527.	§ 292	299.
1867	15. listopadu. Spolkový zákon č. 134 ř. z. § 5 499, 566.	1896	27. května. Exekuční řád, čís. 79 ř. z.
1868	25. května. Zákon, jímž se obnovují předpisy ob. zák. obč. o manž. právu katol., č. 47 ř. z. — 337.	§ 336	430.
§ 3	84.	§ 354	121.
§ 8	84, 85.	§ 382	139.
§ 9	88.	§ 387	405.
1868	31. prosince. Zákon, jenž se týká manželů před soudním jejich rozvedení, č. 4 ř. z. — 158.	1897	9. prosince. Nařízení ministerstva spravedlnosti o neplatnosti řízení, č. 283 ř. z. — 144.
1871	25. července. Knihovní zákon č. 95 ř. z. — 207, 225.	1913	2. února. Nařízení ministerstva spravedlnosti, upravující podmínky legitimacy, č. 5776 — 324, 325.
§ 1	226.	1914	12. října. Císařské nařízení č. 279 ř. z. — 140.
§ 9	219, 262.	1916	29. ledna. Nařízení ministerstva spravedlnosti č. 9 ř. z. — 524.
§ 10	250.	1916	19. března. Císařské nařízení (Třetí dílčí novela k ob. zák. obč.), č. 69 ř. z.
§ 26	232.	§ 187	252, 255.
§ 31	252.	§ 189	263.
§ 77	252.	1916	24. června. Nařízení ministerstva o generálním poručení, č. 195 ř. z.
§ 103	252.	§ 1	510, 512, 513.
1872	12. července. Zákon, jímž se pořádá právo stran, č. 112 ř. z. — 525.	§ 2	510, 512, 513, 514.
1874	24. dubna. Zákon, jenž se týče společ. zastupování práv majetníků obligací částečných majetníků svěřčících nebo rubopisem proveditelných, čís. 49 ř. z. — 565.	§ 3	514.
		§ 4	514.
		§ 5	513.
		§ 6	512.
		1916	28. června. Císařské nařízení (Řád o zbavení svéprávnosti), č. 207 ř. z.
		§ 2	31.

3	76, 444, 554.		niho a práva domovského v CSR., č. 236 Sb. z. a n.
4	76, 93, 222, 444, 554.		§ 5 162, 184, 187, 207.
6	444.		§ 6 184, 207.
7	444, 543, 554, 556, 559.		§ 16 187.
9	554, 557.	1920	14. dubna. Zákon o četnictvu č. 299 Sb. z. a n.
25	31.	§ 24	99.
26	31.	1921	1. dubna. Zákon, kterým se mění některá ustanovení zákonů o soudní příslušnosti a soudním řízení v občanských věcech a o projednávání pozůstalosti, č. 161 Sb. z. a n. — 149, 159.
1918	29. listopadu. Zákon, jímž se zrušují šlechtické tituly, č. 61 Sb. z. a n. — 113.	1921	30. června. Zákon, jímž se upravuje ustanovení o prohlášení za mrtva, č. 256 Sb. z. a n. — 383, 386, 477.
1918	19. prosince. Zákon o osmihodinné době pracovní, č. 91 Sb. z. a n. — 399.	1925	23. dubna. Zákon o vzájemných poměrech náboženských vyznání č. 96 Sb. z. a n. § 7 86.
1919	22. května. Zákon, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a překážkách manželství (Manželská novela), č. 320 Sb. z. a nař.	1925	15. října. Zákon, kterým se promíjí překážka platnosti sňatku, při nichž vyhlášky nebo oddávky vykonali duchovní církve československé nebo řeckovýchodní, č. 219 Sb. z. a n. — 86.
2	63.	1926	24. června. Platový zákon č. 103 Sb. z. a n. § 13 473. § 144 473.
3	61, 64, 66.	1928	28. března. Zákon o osvojení, č. 56 Sb. z. a n. — 383.
4	64, 83.	§ 1	364, 365, 366, 367.
5	66, 102, 106.	§ 2	369.
6	61.	§ 3	112, 368, 371.
7	67, 68, 105, 107.	§ 4	372, 373, 374.
8	69, 82.	§ 5	372, 373.
9	73.	§ 6	372.
10	88.	§ 7	374, 375, 376, 377.
12	62, 66, 82, 102, 106.	§ 8	370, 371.
13	125, 159, 167, 168, 171, 172, 177, 178, 179, 182, 188.	§ 9	370.
§ 14	178, 179.	§ 10	370.
§ 15	164, 180, 181, 182.	§ 11	370, 376.
§ 16	180, 181, 188.	1930	14. března. Vlád. nařízení, jímž se provádí zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, č. 29 Sb. z. a n.
§ 17	180, 182, 185, 188.	§ 1	386.
§ 18	164, 186.	§ 2	391, 396.
§ 19	283.	§ 3	392, 393, 515.
§ 22	187.	§ 4	392, 393.
§ 28	91, 146.	§ 5	396.
1919	23. července. Zákon, jímž se snižuje věk nezletilosti, č. 447 Sb. z. a n.	§ 6	386, 387.
§ 2	450.		
§ 5	544.		
1920	30. ledna. Přídělový zákon č. 81 Sb. z. a n. § 40 320.		
1920	19. března. Branný zákon čís. 193 Sb. z. a n. § 36 99. § 41 99.		
1920	9. dubna. Ústavní zákon, kterým se doplňuje a mění dosavadní ustanovení o nabývání a pozbývání občanství stát-		

7	386.	16	271, 274, 275.
8	391.	17	270.
9	388.	18	231, 269, 270.
11	395.	23	271.
13	395.	28	272.
14	394.	32	231.
16	396.	33	221.
17	396.	46	274.
20	393.	47	223.
21	396.	56	275, 276.
1931	12. prosince. Zákon na ochranu osob, oprávněných požadovati výživu, č. 4 Sb. z. a n.	58	208, 225.
	1	128	273.
	2	134	231.
	3	138	231.
	4	150	208.
	5		
	8		
			B. Vyrovnačí řád:
		26	272.
		29	208.
1931	27. března. Zákon, kterým se vydávají řády konkursů, vyrovnání a odpůřčí, č. 64 Sb. z. a n.	1931	19. června. Zákon o základních ustanoveních soudního řízení nesporného č. 100.
	A. Konkursní řád:	2	487.
	3	6	487.
	4	18	487.
	6	19	171.
	12	25	414.
	15	32	422, 496.
		37	487.
		50	538.

OBSAH.

Obecné pojmy práva rodinného.

	Strana
§ 1. Rodina	3
1. Sociální svazky. 2. Organiso- vaná a organická společnost.	
3. Rodina. 4. Rodina s hlediska právního řádu.	
§ 2. Rodinné právo	6
5. Struktura rodinného práva v občanském zákoníku. 6. Přehled prvého dílu občanského zákoníka. 7. Rodina. 8. Skutečnosti určující rodinný poměr. 9. Zákonná definice rodiny. 10. Rodinné vztahy.	
§ 3. Příbuzenství	8
11. Příbuzenství. 12. Stupně příbuzenství. 13. Druhy příbu- zenství. 14. Skutečnosti určující příbuzenstvo. 15. Linie otcova a linie matčina. 16. Význam příbuzenství. 17. Plnorodé a neplnorodé příbuzenstvo. 18. Manželské a nemanželské příbuzenstvo.	
§ 4. Švagrovství	10
19. Švagrovství. 20. Skutečnost zakládající švagrovství. 21. Vý- znam švagrovství.	
§ 5. Výživné	10
22. Pojem. 23. Kdo má nárok na výživu. 23. a) V čem pozůstává výživa? 24. Zvláštní povaha výživy. 25. Rozsah povinnosti alimentační. 26. Podmínky nároku na výživu. 27. Závazek výživy. 28. Podpůrné ručení za výživu. 29. Měnivost výživy. 30. Povinnost k výživě a sociální opatření. 31. Zbavení svéprávnosti jako zajištění výživy. 32. Nárok na výživu. 33. Konkurence závazků. 34. Konkurence nároků. 35. Nezcizitel- nost nároku. 36. Výživa pro přítomnost. 37. Ukončení alimentačního nároku. 38. Praxe.	
Přehled o literatuře rodinného práva	16

ČÁST PRVÁ.

Manželství.

Kapitola první. Jak se uzavírá manželství.

§ 1. Smlouva manželská	18
39. Pojem manželství. 40. Smlouva manželská. 41. Podstatné náležitosti manželství vůbec. 41. a) Vyloučené úmluvy. 42. Pra-	

	Strana
meny manželského práva. 43. Hledisko právní na manželství. 44. Zásady našeho práva. 45. Zákonná definice. 46. Konkubinát. 47. Ne-manželství a neplatné manželství.	
§ 2. Zasnoubení	21
48. Definice. 49. Nezávaznost zasnoubení. 50. Vývoj zasnoubení. 51. Náležitosti zasnoubení. 52. Zasnoubení a manželství. 53. Význam nezávaznosti zasnoubení. 54. Účinky zasnoubení. 55. Odstoupení od zasnoubení. 56. Účinky z odůvodněného odstupu. 57. Účinky neodůvodněného odstupu. 58. Vrácení darů.	
§ 3. Forma konsensu	24
59. Obřadnosti smlouvy manželské. 59. a) Přehled obřadností. A. Vyhlášky.	
60. Vyhlášky. 61. Vyhlášky civilní. 62. Vyhlášky církevní. 63. Význam vyhlášek. 64. Místo vyhlášek. 65. Platnost vyhlášek. 66. Lhůta vyhlášek. 67. Prominutí vyhlášek. 68. Sporné případy.	
B. Slavnostní projev konsensu.	
69. Civilní projev konsensu. 70. Právní význam solemnitý. 71. Doklady k sňatku. 72. Přítomnost snoubenců. 73. Zástupce. 74. Kvalifikace zástupce. 75. Svolení ke sňatku. 76. Způsobilost stran. 77. Svolení k manželství. 78. Svobodné přivolení. 79. Únos. 80. Omyl. 81. Vážnost. 82. Příslušnost úřední místní. 83. Odepření úřad sňatek. 84. Příslušnost úřední osoby. 85. Delegace. 86. Důsledky nepřislušnosti. 87. Svědkové. 88. Zápis o sňatku.	
§ 4. Překážky manželství	34
89. Neplatné manželství. 90. Překážky. 91. Veřejné překážky. 92. Soukromé překážky. 93. Přehled překážek. 94. Systematika překážek. 95. Překážka svazku manželského. 96. Překážka příbuzenství. 97. Překážka vraždy manžela. 98. Překážka nemožnosti.	
§ 5. Zákazy	37
99. Zákazy. 100. Čekací doba. 101. Sankce. 102. Vyhlášky.	
§ 6. Zánik překážek a zákazů	39
103. Zánik překážek. 104. Dispense. 105. Konvalidace. 106. Příslušnost úřadu. 107. Význam konvalidace. 108. Odpadnutí překážky manželství. 109. Odpadnutí soukromých překážek. 110. Literatura.	
Kapitola druhá. Účinky manželství.	
§ 1. Status manželů	42
111. Společenství stavu. 112. Jméno. 113. Stav. 114. Soudní příslušnost. 115. Státní občanství. 116. Domovské právo.	
§ 2. Životní společenství manželů	43
117. Základní myšlenky. 118. Rovnost manželů. 119. Společné bydliště. 120. Kdy manželé nemusí spolu bydlet. 121. Donucení	

	Strana	
ke společnému bydlení. 122. Určení společného bydliště. 123. Manželská povinnost. 124. Slušné zacházení. 125. Věrnost. 126. Vzájemná pomoc.		
§ 3. Povinnosti manžela	47	
127. Hlava rodiny. 128. Řízení domácnosti. 129. Rozsah tohoto práva. 130. Ochrana manželky. 131. Výživné manželky. 132. Rozsah výživného. 133. Výživné manželů odděleně žijících.		
§ 4. Povinnosti manželčiny	50	
134. Základní hledisko. 135. Povinnost sledovati muže v domácnosti. 136. Meze této povinnosti. 137. Povinnost spolupráce. 138. Vedení domácnosti. 139. Praxe. 140. Literatura.		
Kapitola třetí. Neplatnost manželství		55
141. Neplatné manželství a žádné manželství. 142. Důvod neplatnosti. 143. Vada formy konsensu. 144. Řízení o neplatnost pro veřejnou překážku neb vadu. 145. Kdy nemožno z moci úřední zrušiti manželství. 146. Překážky a vady soukromé. 147. Kdo může žádati za neplatnost. 148. Řízení o neplatnost pro soukromou překážku. 149. Obhájce svazku manželského. 150. Kdy pomíjí právo odpírati manželství. 151. Význam soudního výroku. 152. Nároky z neplatnosti manželství. 153. Praxe. 154. Literatura.		
Kapitola čtvrtá. Rozvod a zrušení svazku manželského.		
§ 1. Rozvod	60	
155. Pojem rozvodu. 156. Druhy rozvodu. 157. Soudní rozvod. 158. Dobrovolný rozvod. 159. Nedobrovolný rozvod. 160. Praxe o důvodech. 161. Vina na rozvodu. 162. Důsledky rozvodu. 163. Prozatímní opatření. 164. Obnovení manželského společenství.		
§ 2. Zrušení manželského svazku	64	
165. Zrušení svazku manželského. 166. Smrt manžela. 167. Druhy rozluky. 168. Důvody rozluky. 169. Cizoložství. 170. Trestní čin. 171. Zlomyslné opuštění. 172. Úklady, zlé nakládání, ubližování a urážky. 173. Zhýralý život. 174. Duševní choroba. 175. Rozvrat manželský. 176. Nepřekonatelný odpor. 177. Praxe o rozvratu a nepřekonatelném odporu. 178. Prekluse důvodů rozvodových. 179. Promlčení. 180. Přeměna rozvodu v rozluku. 181. Přeměna rozvodu v rozluku pro nepřekonatelný odpor. 182. Přeměna rozvodu v rozluku podle § 17 zák. č. 320/1919. 183. Zrušení rozluky. 184. Praxe o přeměně rozvodu v rozluku pro nepřekonatelný odpor. 185. Praxe o přeměně rozvodu v rozluku podle § 17. 186. Rozluka podle § 18. 187. Účinky zrušeného manželství. 188. Literatura.		

Kapitola pátá. Manželské právo majetkové.	Strana
§ 1. Zákonné právo majetkové	73
189. Majetkoprávní účinky manželství. 190. Zákonná a smluvní úprava majetková. 191. Majetek manželů. 192. Modifikace v důsledku životního společenství. 193. Správa jmění manželčina. 194. Povinnosti manžela spravujícího jmění manželky. 195. Zástupčí moc manželova. 196. Užítky. 197. Vyúčtování. 198. Konec správy manželčina majetku. 199. Odvolání manželčino. 200. Správa jmění manželova manželkou. 201. Jmění nabyté za manželství.	
§ 2. Smlouvy svatební	77
202. Smlouvy svatební. 203. Hledisko občanského zákoníka. 204. Vymezení svatebních smluv. 205. Předpoklad svatebních smluv. 206. Jmění upravené svatebními smlouvami. 207. Forma svatebních smluv. 208. Registrování svatebních smluv. 209. Praxe o svatebních smlouvách.	
§ 3. Věno	81
210. Věno. 211. Dvojitý význam věna. 212. Komu se zřizuje věno? 213. Zřízení věna. 214. Předmět věna. 215. Věno a darování. 216. Nárok na zřízení věna. 217. Vyplacení věna. 218. Poměr manželův k věnu. 219. Požívání manželovo. 220. Manžel vlastníkem věna. 221. Zajištění věna. 222. Vrácení věna. 223. Konkurs manželův. 224. Konkurs manželčin. 225. Důkaz o splacení věna. 226. Praxe o věnu.	
§ 4. Obvňování	87
227. Pojem obvňování. 228. Nárok manželky. 229. Předmět obvňování. 230. Předpoklad obvňování. 231. Zajištění. 232. Věcné právo manželčino.	
§ 5. Plat vdovský	88
233. Pojem platu vdovského. 234. Obsah nároku. 235. Splatnost platu. 236. Splatnost renty. 237. Zajištění platu vdovského.	
§ 6. Dary mezi manžely	88
238. Povšechné hledisko. 239. Presumpce daru. 240. Dary mezi snoubenci a dary snoubencům. 241. Jitřní dar.	
§ 7. Společenství majetku za trvání manželství ..	89
242. Hledisko občanského zákoníka. 243. Občanský zákoník a urbáře. 244. Ustanovení § 1233. 245. Druhy společenství. 246. Úplné společenství majetku. 247. Částečné společenství majetku. 248. Společenství mezi živými. 249. Předmět společenství. 250. Účinky společenství majetku. 251. Správa společného jmění. 252. Závazky ze společenství majetku. 253. Zrušení společenství majetku. 254. Rozdělení společného majetku. 255. Smrt jednoho z manželů. 256. Konkurs jednoho z manželů. 257. Vzájemné nároky manželů.	

	Strana
§ 8. Společenství majetku na případ smrti	97
258. Společenství na případ smrti. 259. Povaha této smlouvy. 260. Rozsah. 261. Účinek za manželství. 262. Knihovní zápis. 263. Účinky smrti jednoho z manželů. 264. Konkurs, rozlučka. 265. Praxe o společenství majetku. 266. Společenství majetku mezi manžely bez smlouvy svatební.	
§ 9. Konkurs	100
267. Konkurs manžela. 268. Zvláštní úprava. 269. Vliv konkursu na obvňování. 270. Vliv konkursu na plat vdovský. 271. Vliv konkursu na svatební smlouvy vůbec. 272. Vliv konkursu na zákonné právo majetkové. 273. Konkurs manželky.	
§ 10. Majetkové právo manželské obchodníků	102
274. Registrace svatebních smluv. 275. Svatební smlouvy v konkursu manželově. 276. Pořadí určené registrací.	
Kapitola šestá. Majetkové poměry mezi manžely po zrušení společenství manželského.	
§ 1. Neplatnost manželství	104
277. Zánik svatebních smluv. 278. Počet ze správy majetku.	
§ 2. Rozlučka manželství	104
279. Rozlučka na základě nepřekonatelného odporu. 280. Rozlučka ze zavinění obou manželů. 281. Rozlučka ze zavinění jednoho z manželů. 282. Rozlučka bez zavinění manželů. 283. Praxe.	
§ 3. Rozvod	106
284. Dobrovolný rozvod. 285. Nedobrovolný rozvod. 286. Zrušení smluv. 287. Výživa. 288. Praxe.	
§ 4. Druhý sňatek	109
289. Druhý sňatek manželův. 290. Druhý sňatek manželčin.	
§ 5. Literatura k manželskému právu majetkovému	110
291. Literatura.	

ČÁST DRUHÁ.

Rodiče a děti.

Hlava první. Filiace.

§ 1. Obecnosti	112
292. Definice. 293. Původ slova. 294. Rozdíly filiace. 295. Základ filiace. 296. Filiace a zápis do matriky. 297. Hledisko občanského zákoníka.	
§ 2. Manželský původ	114
298. Manželské zrození. 299. Důkaz mateřství. 300. Domněnka manželského původu. 301. Plný manželský původ. 302. Man-	

	Strana
želský původ dětí zrozených mimo lhůty § 138. 303. Zplození manželem. 304. Ukončení manželství. 305. Předčasný porod. 306. Předčasný sňatek matčin. 307. Spor o manželský původ dítěte. 308. Žaloba o uznání manželského původu. 309. Dobrovolné uznání manželského původu. 310. Žaloba manželova na oduznání manželského původu. 311. Žaloba zákonného zástupce manželova. 312. Nemožnost zplození. 313. Rozsudek. 314. Žaloba dědiců manželových. 315. Žaloba dítěte o oduznání manželského původu.	
§ 3. Legitimace	120
316. Vymezení. 317. Dodatečný sňatek. 318. Otcovství. 319. Jak nastává legitimace? 320. Účinky legitimace. 321. Vyznačení v matrice. 322. Námitky proti legitimaci. 323. Žaloba o legitimaci. 324. Legitimace rozhodnutím vlády. 325. Podmínky legitimace. 326. Řízení. 327. Účinky legitimace. 328. Legitimatio ad honores. 329. Praxe.	
§ 4. Nepravá legitimace	122
330. Případy nepravé legitimace. 331. Konvalidace manželství. 332. Účinky této konvalidace. 333. Prohlášení neplatnosti manželství. 334. Manželství putativní. 335. Zrození dítěte. 336. Účinky. 337. Omezení putativního manželství. 338. Nárok dítěte.	
§ 5. Nemanželské děti	124
339. Nemanželské dítě. 340. Přehled nemanželského zrození. 341. Nemanželská matka. 342. Příbuzenské vztahy nemanželských dětí. 343. Nemanželský otec. 344. Domněnka nemanželského otce. 345. Počítání lhůty domněnky. 346. Doznání soulože. 347. Námitky proti této domněnce. 348. Žaloba proti nemanželskému otci. 349. Stanovení nemanželského otce. 350. Jednotnost nemanželského otcovství. 351. Praxe.	
§ 6. Důsledky filiace	129
352. Určení rodinné příslušnosti. 353. Nárok na určení rodinné příslušnosti. 354. Omezená filiace. 355. Jméno dítěte. 356. Jméno nemanželských dětí. 357. Filiace ipso facto. 358. Spory o filiaci. 359. Statutární spory. 360. Literatura.	
Hlava druhá. Osvojení a pěstounství.	
§ 1. Osvojení	132
361. Pojem osvojení. 362. Zákonný pramen. 363. Druhy osvojení. 364. Předpoklady prostého osvojení. Náležitosti osvojitele. 365. Náležitosti osvojenec. 366. Osvojení více osob. 367. Osvojení nemanželských dětí. 368. Sociální význam osvojení. 369. Náležitosti osvojenec smlouvy. 370. Forma smlouvy. 371. Podstatný obsah smlouvy. 372. Smluvní volnost. 373. Dispositivní předpisy. 374. Potomci osvojenec. 375. Zrušení osvojení. 376. Zrušení dohodou. 377. Zrušení žalobou. 378. Účinky zrušení osvojení. 379. Smrt	

	Strana
osvojitelova. 380. Osvojenec a jeho rodná rodina. 381. Praxe. 382. Literatura.	
§ 2. Pěstounství	139
383. Pojem pěstounství. 384. Smluvní strany. 385. Obsah smlouvy. 386. Osoba pěstounova. 387. Autorisace pěstounova. 388. Povinnosti pěstouna. 389. Pěstoun a rodina chovance. 390. Úhrada nákladů na výživu a výchovu chovance. 391. Dozor nad pěstouny. 392. Dozorčí orgány. 393. Úkol dozorčího soudu. 394. Úkoly Opm. 395. Úkoly dozorčího důvěrníka. 396. Dozor nad péčí ústavní.	

Hlava třetí. Děti manželské a jejich rodiče.

§ 1. Moc rodičovská nad nezletilými dětmi	143
397. Pojem moci rodičovské. 398. Obsah moci rodičovské. 399. Výchova dětí. 400. Společné řízení výchovy. 401. Povinnost dětí k rodičům. 402. Obsah výchovy. 403. Výživa dětí. 404. Způsob výživy. 405. Praxe.	
§ 2. Zaopatření	148
406. Zaopatření. 407. Zaopatření jako anticipovaná posloupnost. 408. Zaopatření a výživa. 409. Vyvěnění. 410. Nárok na vyvěnění. 411. Rozsah vyvěnění. 412. Povinnost k vyvěnění. 413. Zánik dotační povinnosti. 414. Řízení ve věcech dotačních. 415. Dotační nárok nemanželské dcery. 416. Dotační nárok osvojenkyně. 417. Věno, vyvěnění a zaopatření. 418. Výbava synova. 419. Praxe.	
§ 3. Moc rodičovská mimo svazek manželský	153
420. Přehled případů. 421. Poměr rodičů a dětí manželských, nežijících ve svazku rodinném. 422. Hledisko rozhodnutí soudního. 423. Účinky soudního rozhodnutí. 424. Nárok druhého rodiče. 425. Postavení polosírotků. 426. Praxe.	
§ 4. Moc otcovská nad nezletilými dětmi	156
427. Obsah moci otcovské. 428. Určení povolání dítěte. 429. Správa jmění dítěte. 430. Požívání otcovo. 431. Jmění vyloučené ze správy otcovy. 432. Volné jmění dítěte. 433. Závazky dítěte nezletilého. 434. Vydělečná činnost dětí. 435. Mimokontraktální závazky dětí. 436. Právní jednání dětí. 437. Zástupčí moc otcova. 438. Praxe.	
§ 5. Omezení a zrušení moci otcovské	160
439. Kdy se ruší otcovská moc? 440. Omezení moci otcovské. 441. Dozor soudní. 442. Výkon soudního dozoru. 443. Odnětí dítěte. 444. Odpočívání moci otcovské. 445. Význam odpočívání moci otcovské. 446. Zbavení moci otcovské. 447. Zánik moci otcovské. 448. Provdaná nezletilá dcera. 449. Propuštění z moci otcovské. 450. Výslovné propuštění. 451. Nastoupení živnosti. 452. Zařízení	

samostatné domácnosti. 453. Zrušení, omezení moci rodičovské. 454. Zletilost. 455. Praxe.	
§ 6. Rodiče a zletilé děti	165
456. Poměr rodičů a zletilých dětí. 457. Vyživování zletilých dětí. 458. Výživa rodičů. 459. Poměr sourozenců mezi sebou. 460. Praxe o výživě rodičů. 461. Literatura.	
Hlava čtvrtá. Děti nemanželské.	
§ 1. Nemanželský otec	168
462. Povinnosti nemanželského otce. 463. Rozsah výživy. 464. Způsob výživy. 465. Zaopatření. 466. Řízení ve věcech vyživovacích. 467. Smír o výživné mezi rodiči. 468. Výživné z pozůstatosti otce. 469. Rozsah této povinnosti. 470. Dítě vychovávané v domácnosti nemanželského otce. 471. Výchova dítěte. 472. Zákonný zástupce nemanželského dítěte. 473. Praxe.	
§ 2. Nemanželská matka	175
474. Povinnosti nemanželské matky. 475. Určení výchovy. 476. Možnost matčiny výchovy. 477. Dohled na výchovu nemanželského dítěte. 478. Vyživovací povinnost matčina. 479. Rodiče nemanželské matky. 480. Vyživovací povinnost nemanželského dítěte.	
§ 3. Poměr mezi nemanželskými rodiči	177
481. Nároky nemanželské matky. 482. Útraty slehnutí. 483. Výživné v šestinedělí. 484. Řízení. 485. Potrat. 486. Zajištění výživného. 487. Předpoklady předběžného uložení k soudu. 488. Jakou sumu je uložiti u soudu? 489. Další nároky matčiny. 490. Praxe. 491. Literatura.	

ČÁST TŘETÍ.

Poručenství a opatrovnictví.

Hlava první. Poručenství.

§ 1. Obecné nauky	181
492. Pojem poručenství. 493. Případy poručenství. 494. Druhy poručenství. 495. Ustanovení poručníkem. 496. Jmenování a uvedení v úřad. 497. Povinnost poručenství. 498. Nezpůsobilost k poručenství. 499. Absolutní nezpůsobilost. 500. Relativní nezpůsobilost. 501. Důvody povolací. 502. Poslední vůle rodičů. 503. Příbuzenství. 504. Volné uvážení soudu. 505. Omluva z poručenství. 506. Omluva. 507. Poručenský slib. 508. Poručenský dekret.	
§ 2. Ústavní a generální poručenství	186
509. Poručenství jako sociální instituce. 510. Generální poručník. 511. Poručenci. 512. Slib poručníkův. 513. Převzetí dětí neman-	

želských do ochrany generálního poručníka. 514. Funkce generálního poručníka. 515. Generální poručník a ochranná výchova. 516. Ústavní poručenství.	
§ 3. Povinnosti poručenského soudu	188
517. Poručenský soud. 518. Soudní ochrana osoby poručencovy. 519. Zajištění jmění poručencova. 520. Uložení jmění poručencova. 521. Hotové peníze. 522. Movitosti. 523. Nemovitosti. 524. Dozor nad správou jmění poručencova. 525. Ručení poručenského soudu.	
§ 4. Povinnosti a práva poručníkovy	190
526. Výchova poručence. 527. Náklady výchovy. 528. Souhlas ke sňatku. 529. Správa jmění poručencova. 530. Promlčení. 531. Výkon správy jmění. 532. Jistota. 533. Zastoupení poručencovo. 534. Omezené zastoupení. 535. Volné jmění poručencovo. 536. Súčtování poručníkovy. 537. Doba súčtování. 538. Kde je podati počet. 539. Nároky poručníkovy. 540. Více poručníků. 541. Spoluporučník. 542. Povinnosti spoluporučníka.	
§ 5. Ukončení poručenství	195
543. Případy ukončení poručenství. 544. Prominutí let. 545. Prodávání poručenky. 546. Propuštění poručníka z moci úřadu. 547. Propuštění na žádost poručníkovy. 548. Propuštění na žádost třetích. 549. Konečné vyúčtování. 550. Praxe. 551. Literatura.	

Hlava druhá. Opatrovnictví.

§ 1. Základ a obecné opatrovnictví	201
552. Druhy opatrovnictví. 553. Opatrovnictví obecné a speciální. 554. Případy obecného opatrovnictví. 555. Úkoly obecného opatrovníka. 556. Obecné opatrovnictví osoby nezletilé. 557. Prozatímní podpůrce. 558. Opatrovník osoby hluchoněmé. 559. Ustanovení obecného opatrovníka.	
§ 2. Speciální opatrovnictví	203
560. Speciální opatrovník osobám nespěvným. 561. Kolisní opatrovník. 562. Opatrovník řeholníků. 563. Opatrovník nezrozeňného. 564. Opatrovník nepřítomného. 565. Opatrovník neznámým účastníkům právní věci. 566. Praxe. 567. Literatura.	
Rejstřík právních předpisů	207

Studijní příručky knihovny Čs. akademického
spolku „Právník“ v Brně.

Vydání autorisovaná.

- Čís. 1—2. Rozebráno.
- Čís. 3. Prof. Dr. J. Kallab: **Nástin přednášek o trestním právu hmotném, část obecná** Kč 20—
- Čís. 4. Prof. Dr. J. Kallab: **Příručka k přednáškám o právu mezinárodním. Obecné zásady a právo platné v míru. Rozebráno.**
- Čís. 5. Prof. Dr. Frant. Čáda: **Vybrané prameny k právním dějinám středoevropským** Kč 36—
- Čís. 6. Prof. Dr. J. Kallab: **Stručný výklad zákona z 11. března 1931, čís. 48 Sb. z. a n., O trestním soudnictví nad mládeží** Kč 8—
- Čís. 7. Prof. Dr. J. Kallab: **Nástin přednášek o trestním právu hmotném, část zvláštní** Kč 28—
- Čís. 8. Prof. Dr. J. Kallab: **Výklad zákona o ochraně cti** Kč 6—
- Čís. 9. **President Nejv. soudu Dr. Frant. Vážný: O pracovních soudech.**

Tiskové novinky knihovny Čs. A. S. „Právník“
v Brně.

- Prof. A. M. Zimmermann: **Mezinárodní právo soukromé** Kč 70—
Prvé zpracování tohoto vědeckého oboru v české literatuře. Ne-
postradatelná příručka zvláště pro právníky-praktiky.
- Prof. Dr. Jar. Sedláček: **Obligační právo, díl I., II. vydání, roz-
šířené o judikaturu Nejv. soudu** Kč 55—
- President Nejv. soudu Dr. Frant. Vážný: **O ústrojí a příslušnosti soudů** Kč 45—
V nové, vázané úpravě.
- Prof. Dr. J. Kallab: **Výklad zákona o ochraně cti** Kč 6—
Nepostradatelná příručka z novelisovaného oboru trestního práva.
- President Nejv. soudu Dr. Frant. Vážný: **O pracovních soudech.**
- Prof. Dr. Jar. Sedláček: **Rodinné** -----

SEMINÁRNÍ
JEDNACI

KNIHOVNA
60200 BRN

ÚK PrF MU

3129S11117

Knihovna Čs. akademického spolku „Právnick“ v Brně.

Vychází za podpory ministerstva školství a národní osvěty.

Dosud vyšlo:

Svazek	I. Prof. Dr. J. Vacek: Právní názory církve římskokatolické ve světle dějin. Díl I.	Kč 35—
Svazek	II. Prof. Dr. Rudolf Dominik: Základy správního práva. Část zvláštní. Rozebráno.	
Svazek	III. Prof. Dr. František Weyr: Československé právo správní. Část obecná. Rozebráno.	
Svazek	IV. Prof. Dr. Josef Vacek: Manželské právo podle názoru církve římskokatolické u srovnání s hlavními názory moderních právních systémů. Díl I.	Kč 35—
Svazek	V. Prof. Dr. Karel Engliš: Peníze	Kč 8·50
Svazek	VI. Prof. Dr. Jaromír Sedláček: Obligační právo I. Obecné nauky o právních jednáních obligačních a o splnění závazků. II. vydání, přepracované	Kč 55—
Svazek	VII. Prof. Dr. Josef Vacek: Manželské právo. II. Rozebr.	
Svazek	VIII. Dr. Fr. Vážný, II. president Nejv. soudu: O ústrojí a příslušnosti soudů. III., přepracované vydání	Kč 45—
Svazek	IX. Prof. Dr. Jaromír Sedláček: Obligační právo II. Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních	Kč 35—
Svazek	X. Prof. Dr. Bohumil Baxa: Dějiny veřejného práva ve střední Evropě od roku 1848. II. vydání	Kč 30—
Svazek	XI. Prof. Dr. Dobroslav Krejčí: Učebnice zemědělské politiky. Svazek I.	Kč 42—
Svazek	XII. Prof. Dr. Jaromír Sedláček: Obligační právo III. Mimosmluvní závazky. — Jednatelství bez příkazu. — Versio in rem. — Náhrada škody. — Nekalá soutěž	Kč 25—
Svazek	XIII. Prof. Dr. R. Dominik: Nástin čl. práva bankovního a bursovního	Kč 24—
Svazek	XIV. Prof. Dr. Fr. Weyr: Správní řád. Vládní nařízení ze dne 13. ledna 1928, č. 8	Kč 40—
Svazek	XV. Prof. Dr. Jar. Kallab: Učebnice trestního řízení	Kč 45—
Svazek	XVI. Prof. Dr. Jar. Sedláček: Občanské právo československé. Všeobecné nauky	Kč 60—
Svazek	XVII. Prof. P. Bonfante: Instituce římského práva. Přeložil prof. Dr. Jan Vážný	Kč 80—
Svazek	XVIII. Prof. Dr. A. M. Zimmermann: Mezinárodní právo soukromé	Kč 70—
Svazek	XIX. Prof. Dr. Jar. Sedláček: Rodinné právo.	

Členům prodává spolek všechny knihy ke státním zkouškám a rigorosům
za ceny značně snížené.

K dostání v každém knihkupectví neb přímo u Čs. A. S. »Právnick«,
Brno, Veveří ulice, právnická fakulta, tel. č. 13.114.